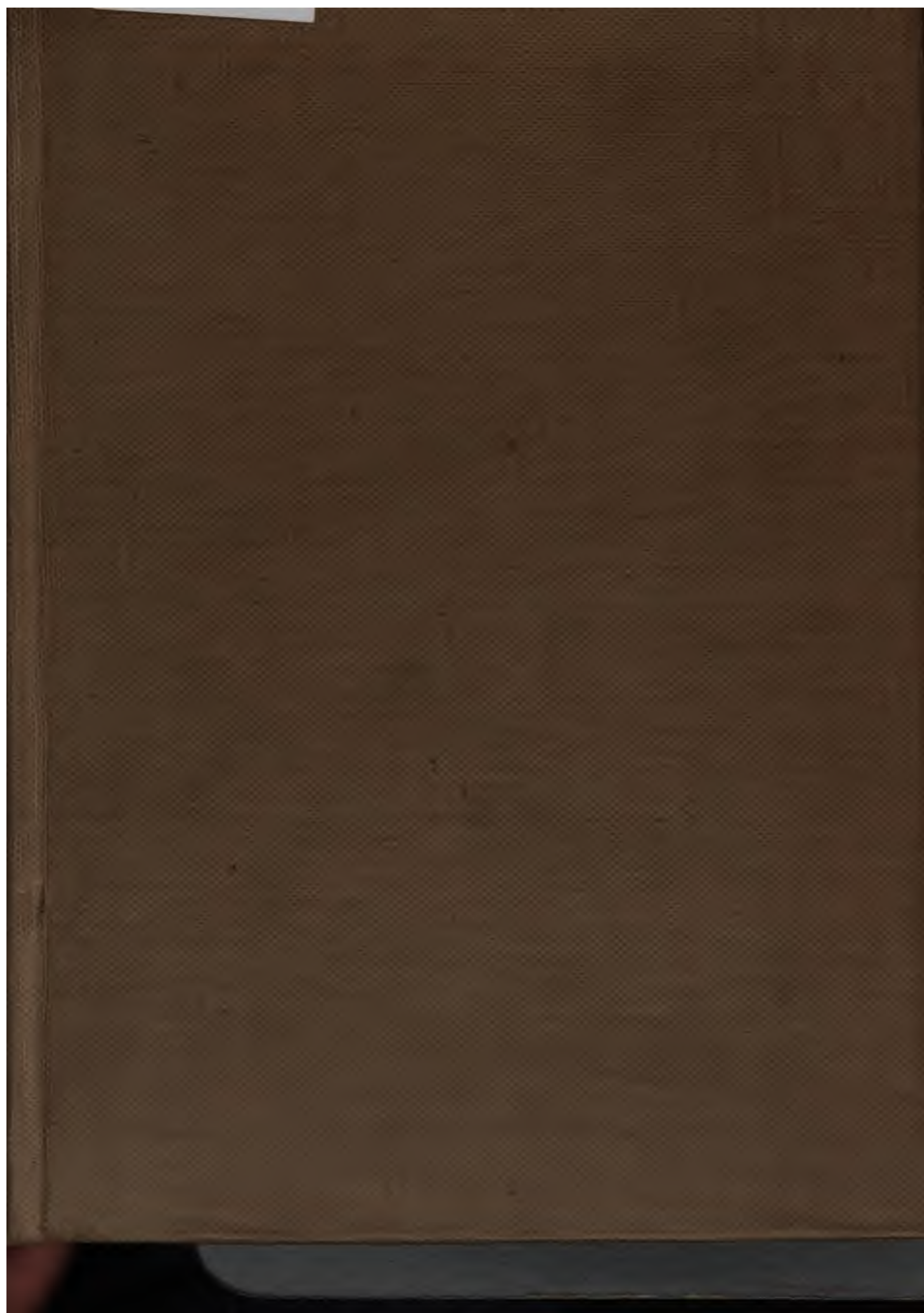

HET DIALECT DER NOORD-WEST-VELUWE.

Typ. Kemink & Zoon, over den Dom, Utrecht.

Het Dialect der Noord-West-Veluwe.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE NEDERLANDSCHE LETTEREN

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

Dr. C. H. H. SPRONCK,

Hoogleeraar in de Faculteit der Geneeskunde,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT,

TEGEN DE BEDENKINGEN VAN

DE FACULTEIT DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE

TE VERDEDIGEN

op Vrijdag 12 Februari 1904, des namiddags te 4 uur,

DOOR

WIJNAND VAN SCHOTHORST,

geboren te Lunteren.

UTRECHT,

KEMINK & ZOON (over den Dom).

1904.

Aan mijne Ouders.

Aan het einde mijner academische studie gekomen voel ik mij gedrongen, bij deze eerste proeve van wetenschappelijk werk, mijn diepe erkentelijkheid uit te spreken aan allen, die tot mijn vorming hebben bijgedragen.

Hooggeleerde GALLÉE, *Hooggeachte Promotor, ontvang voor allen mijn oprechten dank, èn voor hetgeen Gij op Uw colleges voor mij geweest zijt, èn voor de belangstelling en de hulp mij bij het samenstellen van dit proefschrift zoo ruimschoots betoond! Steeds waart Gij bereid mij met raad en daad terzijde te staan; nooit klopte ik te vergeefs bij U aan. Voor Uw hooggewaardeerde vriendschap blijf ik mij bij voortduring aanbevolen houden.*

Ook U Hooggeleerde KALFF, *Hooggeleerde* KRÄMER, *beiden helaas naar elders geroepen, betuig ik mijn welgemeenden dank voor Uw onderwijs, en de belangstelling mij steeds betoond.*

Den Hooggeleerden ZWAARDEMAKER *zij dank gebracht voor Zijn groote welwillendheid, en de mij verleende hulp op het physiologisch laboratorium bij het registreeren der klanken.*

Aan de nagedachtenis van den te vroeg gestorven, onvergetelijken, Hooggeleerden VAN DER VLIET, *zij een woord van dankbare herinnering gewijd.*

Verder breng ik een woord van hartelijken dank aan allen, die — dikwijls onbewust — bouwstoffen leverden voor dit werk, of mij op de een of andere wijze behulpzaam waren bij de samenstelling van dit proefschrift.

INHOUD.

—

—

INLEIDING.

Het dialect, welks klankleer en woordenschat in dit boek worden behandeld, is het Oostelijkste van de zoogenaamde Friesch-Frankische dialecten.

Het Barneveldsche dialect, dat ik van mijn prille jeugd af gesproken heb, en waarvan ik reeds sedert jaren bouwstoffen heb verzameld, koos ik tot uitgangspunt, hoewel Barneveld feitelijk op de zuidgrens ligt van het Noord-West-Veluwsch taalgebied, zooals mij later uit het onderzoek naar de grenzen van het „Barneveldsch" bleek. Juist dat onderzoek bracht mij er toe, niet meer van „Barneveldsch," maar van N.-W.-Veluwsch te spreken. [1])

De natuurlijke grenzen van ons taalgebied worden in het Noorden door de Zuiderzee en in het Westen door de veenachtige streek ten Westen van Nijkerk gevormd. Het overstroomingsgebied der Groote Barneveldsche beek en de heuvelrug ten Zuiden van Otterloo vormen een natuurlijke Zuidgrens.

Een natuurlijke Oostgrens wordt gevormd door de stuifzanden en heuvelrijen ten Oosten van Otterloo, Kootwijk, Uddel en Elspeet, en verder door den Woldberg.

Een vrij breede strook langs de Zuiderzee ten Oosten van Harderwijk is het terrein, waar reeds vroeg de „Friesch-Saksisch" sprekende bevolking der Noord-Oost-Veluwe en de bewoners van ons taalgebied elkander konden ontmoeten.

---

1) In zijn: „Geschichte der Niederl. Sprache" noemt J. te Winkel dit dialect: „Süderseeisch," m. i. ten onrechte, daar deze naam aanleiding geeft tot verwarring.

Uit de alphabetische lijst van Geldersche plaatsnamen (Nom. Geogr. Neerl., III deel, pg. 1—311) blijkt, dat tot de oudste binnen deze grenzen gelegen plaatsen gerekend kunnen worden: Uddel (793) [1]), Putten (853), Garderen (855), Ermeloo (855) en Otterloo (855), die we dus waarschijnlijk als de moederdorpen kunnen beschouwen van de overige in ons taalgebied gelegen plaatsen.

Langzamerhand komen meer namen voor; zoo is er achtereenvolgens sprake van: Voorthuizen (1031), Appel (1146), Harderwijk (1216), Hierden (1331), Harscamp (1333), Nijkerk (1334), Elspeet (1341), Nunspeet (1345), Barneveld (1379), Kootwijk (1396), enz.

Al deze plaatsen nu, met uitzondering van Harderwijk, Elspeet en Nunspeet, waren aanvankelijk van de om ons gebied wonenden vrij wel geïsoleerd, totdat betere verkeerswegen dat isolement min of meer ophieven. Door het verkeer met de omwonenden, die een andere volkstaal hadden, verloor het dialect der grensplaatsen, waar de vreemde invloed het sterkst was, enkele van zijn eigenaardigheden, en nam weer andere over. Daaraan is het toe te schrijven, dat de tegenwoordige grenzen (indien men althans van „grenzen" kan spreken) van ons taalgebied enger zijn dan de natuurlijke grenzen.

Het onderzoek naar die tegenwoordige grenzen had op de volgende wijze plaats.

Na langdurige persoonlijke waarneming zond ik aan de Hoofden van Scholen der op 't kaartje aangegeven en eenige daarbuiten gelegen plaatsen een vragenlijstje, dat men in het Aanhangsel kan vinden. Voor de vaak zeer nauwkeurige en spoedige beantwoording zij hun hier een woord van hartelijken dank gebracht!

Ik maakte daarna een lijst van een 25-tal eigenaardigheden van 't Barneveldsche dialect en vulde die lijst op dezelfde wijze in als het kenmerkenlijstje naast het kaartje. 't Werd mij nu mogelijk, van elk der eigenaardigheden de grenzen vast te stellen. Een 7-tal

---

1) Het getal tusschen haakjes is het jaartal, waarin de plaats voor 't eerst genoemd wordt in oorkonden.

plaatsen, nl. Barneveld, Voorthuizen, Appel, Nijkerk, Putten, Ermeloo en Garderen, bleken nu nagenoeg geheel dezelfde volkstaal te bezitten.

Het dialect der daaromheengelegen plaatsen wijkt meer of minder daar van af. Zoo is in de volkstaal van Harderwijk, dat eigenlijk als stad met een zeer vlottende bevolking buiten beschouwing kon worden gelaten, maar meer nog in die van Uddel (door den Solschen berg van Garderen gescheiden), Elspeet, Hulshorst, Nunspeet en oostelijker gelegen plaatsen een „Friesch-Saksische" invloed te bespeuren.

In Stroe, Kootwijk en Otterloo, die oorspronkelijk tot ons taalgebied behoorden, heeft men tegenwoordig dezelfde uitspraak der W.-Germ. *ā* als in Ede en Lunteren. Wat Otterloo betreft, zal de verklaring wel te zoeken zijn in het feit, dat vooral in de laatste eeuwen Otterloo veel meer in aanraking kwam met Ede en Lunteren, dan met Barneveld.

De dialecten van Lunteren, Ede, Renswoude, Scherpenzeel, en die der Westelijk of Noord-Westelijk daarvan gelegen plaatsen hebben blijkbaar vroeger tot een vrij sterk van het onze verschillend dialect behoord (men denke b.v. aan de uitspraak der W.-Germ. *ā* en *ī*), maar vertoonen naast sterke afwijkingen ook verscheidene punten van overeenkomst.

Voor verdere bizonderheden verwijs ik naar de lijst naast het kaartje, en ga nu over tot een beschrijving van de grondgesteldheid, de middelen van bestaan en de bewoners van ons taalgebied.

De bodem der N.-W.-Veluwe is met uitzondering van de lage, waterrijke, en hier en daar veenachtige Westelijke helft, hoog, dor en onvruchtbaar. Slechts dennen, sparren en eikenhout vindt men op den schralen grond, wanneer deze niet met heide is begroeid of uit stuifzanden bestaat. Een onafzienbare heivlakte met golvenden bodem, aan den gezichtseinder begrensd door donkere bosschen en rijen witte zandheuvels, als stoffage een enkel boerderijtje met wat armoedige boompjes, en op een verheffing van den bodem een kudde schapen door haar eenzamen herder met zijn trouwen hond gehoed, ziedaar een typisch Veluwsch landschap!

'tIs geen wonder, dat zulk een schrale bodem aan slechts weinigen een sober stuk brood kon verschaffen. Vrij groote uitgestrektheden lands zijn dan ook totaal onbewoond, vooral natuurlijk in het hooge gedeelte. En waar menschen wonen, daar staan de huizen in den regel vrij ver van elkaar verwijderd. Slechts in het lage gedeelte is de bevolking wat dichter, maar ook daar liggen de boerderijen zooveel mogelijk midden in het land, en wonen de buren dus nog tamelijk ver van elkaar.

Het hoofdmiddel van bestaan is landbouw, die echter op zulke slechte gronden slechts geringe winsten kan opleveren.

De boerderijen zijn, vergeleken bij Groningsche en Zeeuwsche, zeer klein, en volgens een vast type, het Frankische, gebouwd.

Voor- en achterhuis zijn door één doorloopend rieten of strooien dak gedekt, doch door een muur, waarin de *mıldö·ɡ̊r* (middendeur), gescheiden.

De hoofdingang is een zijdeur, waarmee men in de *gȫ·t*[1]) (goot) komt, een klein vertrekje, waar de karn en de pomp zich bevinden. Van de *gȫ·t* kan men door een deur *óptənhērt*[2]) (in het pronkvertrek) komen, tevens slaapvertrek voor den „boer" en de „vrouw." Door de *mıldö·ɡ̊r* komt men van uit de *gȫ·t* op de *dē·ɡ̊l*[3]) (deel), die een leemen vloer heeft, waarop 't koren wordt gedorscht. Aan eene zijde van de deel heeft men den koestal met de *rȫ·pəls*[4]) (repels), houten stijlen, waaraan de koeien worden vastgebonden. Aan de overzijde zijn meestal de paardenstal en de hokken voor pinken en kalveren. Boven die stallen is een lage zoldering, de *hılt*[5]) geheeten, tot berging van stroo, gereedschappen enz., terwijl meestal een gedeelte afgeschoten is als nachthok voor de kippen.

---

1) Vergl. nhd. *gosse*, ndd. *gote.*

2) Vergl. ndl.*haard*, ohd. *hërd*, *hërda.*

3) Vergl. ohd. *dil*, *dilo*, nhd. *diele.*

4) Vergl. ohd. *riffila*, mhd. *riffel.*

5) Vergl. mnd. *hilde*, *hille*, *helde.*

De hanebalken (de ruimte tusschen de balken boven de deel en het dak) kortweg *dəbalȩk* [1]) genoemd, dienen tot berging van hooi en ongedorscht koren, dat na het dorschen als stroo op de „*hılt*" komt.

Dicht bij het huis, staat een klein gebouwtje, het *bakhues* (bakhuis), waarin de bakoven zich bevindt, en dat 's zomers meestal tot woonvertrek dient.

Achter 't huis op den *brıȩk* [2]) (brink), het afgeschoten erf, staan de schuren, loodsen en bergen, die meestal vierroedig zijn. Vóór 't huis heeft men in den regel een *hof* [3]) of tuin.

Daar de boerderijen meestal midden in 't bouw- en weiland liggen, heeft de brink verscheidene toe- of uitgangen, door hekken in de *vrē·j* [4]) (omheining) gevormd.

Behalve bouw- en weilanden behoort bij de meeste boerderijen ook nog een stuk onontgonnen heiveld, vaak *plagəvelt* (plaggenveld) genoemd.

Vooral in den laatsten tijd, nu de meeste maalschappen, of buurtgronden verdeeld zijn is het van veel belang zoo'n heiveld, waarop tevens de schapen worden gehoed, te bezitten. De *šāpšotən* (schaapskooien) staan òf op den brink òf in een hoek van een heiveld.

De akkers zijn meestal door slooten met houtwallen (in den regel van eikenhakhout) van elkaar gescheiden.

Wat de bewoners der boerderijen betreft, zij zijn over 't algemeen ijverig, gastvrij en godsdienstig. Reeds op jeugdigen leeftijd moet de jonge Veluwnaar zijn vader den kost helpen verdienen, en 't gevolg daarvan is, dat hij (althans tot voor weinige jaren) de school niet geregeld bezoekt en haar reeds op negen- à tienjarigen leeftijd verlaat, zoodat de Veluwsche boeren over 't algemeen onontwikkeld, hoewel vaak schrander en gevat, wantrouwend

---

1) Vergl. ohd. *balko*, *balcho*.

2) Vergl. mnd. *brink*.

3) Vergl. ohd. os. *hof*.

4) Vergl. met *vrē·j*, mhd. *vrîde*, ohd. *frîten*, *frîthof*.

en zeer conservatief zijn. De echte, ouderwetsche Veluwnaar is ook bijgeloovig; hij is bang voor spoken, meent vast en zeker, dat sommige menschen kunnen tooveren, gelooft aan de nachtmerrie, enz. enz., maar is toch *züvərındəlē·ǥr* (zuiver in de leer). Hij is Calvinist, echter met dien verstande, dat leer en geloof in zijn schatting staan boven 't leven, en dat het zwaartepunt der leer gelegd wordt in de volkomen doemwaardigheid van den mensch ten opzichte van God. Door die strenge leer is hij gewoonlijk ernstig en stijf, maar als de natuur eens sterker is dan de leer, dan is hij uiterst ruw en plat, en weet geen maat te houden in zijn „vermaak." Zijn dronkemansvechtpartijen, met broodmessen als wapenen, eindigden dan ook vroeger wel eens met moord of doodslag. Gelukkig valt er in de laatste jaren een groote vooruitgang in ontwikkeling en beschaving te bespeuren.

Zijn soberheid en zijn strenge leer openbaren zich ook in zijn kleeding, die eenvoudig en zonder sieraden is. Deze is in hoofdzaak dezelfde als die der boeren in de Oostelijke helft der provincie Utrecht; slechts die der boerinnen in Putten en Ermeloo is min of meer afwijkend door haar voor en achter uitgesneden jak met gekleurden puntdoek er onder, en haar gladde muts.

Wat ik hier gezegd heb geldt vooral van hen, die 't dialect het zuiverst spreken, de boeren, boerenarbeiders en daglooners.

Vooral in Nijkerk en Barneveld hebben in de laatste jaren zooveel vreemde invloeden gewerkt, dat alleen de zoogenoemde „ouwerwetsche" menschen nog geregeld de volkstaal spreken. De jongeren beginnen al min of meer „deftig," d. w. z. beschaafd te *prōǥtən* (praten).

In dit boek wordt nu het hedendaagsche dialect behandeld. Gaarne zou ik, voor zoover dat mogelijk was, een overzicht hebben gegeven van de veranderingen, die in de laatste eeuwen in ons dialect hebben plaats gehad; doch een gedeeltelijke kennisneming en voorloopige studie van het materiaal, gaven mij reeds de overtuiging, dat het beter was dat onderwerp later afzonderlijk te behandelen. Met dat materiaal bedoel ik de talrijke eigennamen (familie- en plaatsnamen) reeds gedeeltelijk door Sloet in zijn Oorkondenboek opgenomen, de „malenboecken" of buurtboeken

en de kerkelijke en gemeentelijke archieven, die ik nader hoop te onderzoeken [1]).

Ten slotte nog de opmerking, dat ik het letterschrift van Vietor (Elem. der Phonetik von W. Vietor, 3° Aufl., pg. 321 e. v.) gebruikt heb tot aanduiding der klanken.

---

1) Vrij wat bouwstoffen voor een dergelijke studie zijn te vinden in:
Een oud hoekje der Veluwe. (Barneveld, Boonstra 1878).
Meerveld en Meervelder Bosch door Pleyte, v. d. Bogert en Bouwheer. (1886).
Uddel en Uddeler Heegde door dezelfden. (1889).

I. KLANKLEER.

1. Algemeene Opmerkingen.

§ 1. De Articulatie-basis. Behoudens individueele afwijkingen, is er omtrent de spraakorganen zelf niets bizonders te vermelden, d. w. z. zij zijn normaal. Ditzelfde geldt ten opzichte van de beweging der genoemde organen. Bijna algemeen echter, althans onder de boeren, is de eigenschap, dat men de kaakopeningen wijd maakt, en dat de tong slap is, zich langzaam beweegt en neiging heeft zich te verbreeden en terug te trekken.

Aan deze gesteldheid van de tong is waarschijnlijk toe te schrijven de overgang van *d* tot *ȷ* tusschen vokalen, de overgang van *sk* in anlaut tot *š*, het veelvuldig voorkomen van overgangsklanken (glides), en de sterke assimilatie en uitval van konsonanten.

§ 2. Accent. *a.* Het *dynamisch* of *expiratoir* accent is als in het Nederlandsch. Het verschil tusschen dynamisch geaccentueerde en niet-geaccentueerde lettergrepen en woorden is zeer groot. Een gevolg daarvan zijn de veelvuldig voorkomende afkortingen en vervormingen van lettergrepen en woorden, dubbelvormen, samentrekkingen en pro- en enclitica.

b. Het *tijdsaccent* of de *kwantiteit* is door mij niet onderzocht, daar het te veel tijd zou vorderen. Waar dan ook in 't vervolg op een vokaal het lengteteeken — staat, heeft dit geen betrekking op de lengte der vokalen, maar duidt het slechts aan, dat de kaakopening wijder is, dan bij de overeenkomstige vokaal zonder lengteteeken. Een uitzondering maken hierop *ē·* (zie § 9), *ī·* (zie § 13) en *ō* (zie § 6).

... e
... as-
... zon

... nen.
... zoo-
... wordt
... ste letter
... begint.
... den arm.
... tusschen-
... m in den
... dat moesten

... wordt er een
... komt er een
... nu die

... Teekens naar
... waarde.

... a-klank, zooals die ge-
... klinkt echter meer palataal,
... bevolking, en wordt met
... voorbeelden: ... dag, kat kat.

... langen ... zooals die ge-
Vóór ... men een
zoo ko... in het
voorbeelden ... dragen.

§ 6. *ō* is het teeken voor den uit *ā* ontstanen klank, die tusschen *o* uit het Fransche *fort* en *oo* van het Ned. *boom* staat. De lippen zijn iets minder gerond, de kaak iets wijder geopend en de tongverheffing iets hooger, dan bij de *oo* uit *boom*. Bijna geregeld, maar altijd voor *l*, *r*, *n* en *t* (d) wordt na dezen klinker een *ạ* gehoord. Voorbeelden: *jōạr* jaar, *rōạt* raad.

§ 7. *e* is het teeken voor den korten *e*-klank, overeenkomende met de *e* in het Ned. *bek*. De kaakopening is iets wijder, dan bij de Ned. *e*. Voorbeelden: *gek* gek, *redən* redden.

§ 8. *ē* is het teeken voor den klank, die overeenkomt met *è* in het Fransche *père*, maar zijn articulatie wat meer naar voren heeft. Voorbeelden: *pērt* paard, *kērs* kaars.

§ 9. *ē·* stelt een meer gesloten *e*-klank voor, zooals die gehoord wordt in het Ned. *ezel*. Deze *ē·* wordt echter iets meer naar voren gearticuleerd en met minder teruggetrokken lippen gesproken dan de *e* van ezel. Vóór *k*, *χ*, *g*, *ȷ*, *v*, *m*, *s* en *z* hoort men na deze vokaal een zeer korte palatale glide, die meer *i*-achtig klinkt en langer is dan de glide na *ā* vóór *g* (§ 5). Zij is echter zoo kort, dat wij haar in het schrift niet zullen weergeven. Wel echter de *ạ*, die gehoord wordt vóór *l*, *n*, *r*, en veel langer is. Voorbeelden: *rē·t* reet, *krē·gən* kregen, *bē·ạn* been.

§ 10. *ı* is het teeken voor den *ı*-klank, die gehoord wordt in het Ned. *pit*. Deze vokaal wordt echter iets verder naar achteren gearticuleerd dan de Ned. *i*, terwijl de lippen minder teruggetrokken worden. Voorbeelden: *pıt* pit, *pık* pik.

§ 11. *ī* is het teeken voor een klank, dien men in het beschaafde Nederlandsch niet hoort. Hij staat tusschen *ı* en *ī·*, en wordt gesproken met een wijdere kaakopening dan *ı*, terwijl de tongstand dezelfde is. Voorbeelden: *bītən* bijten, *bīndən* binden.

§ 12. *ı·* stelt den klank voor uit het Ned. *Piet*. Voorbeelden: *šı·tən* schieten, *krı·gən* krijgen.

§ 13. *ī·* is het teeken voor den klank, dien men hoort in het Ned. *tieren.* Voorbeeld: *pī·ʀr* pier.

§ 14. *o* is het teeken voor den *o*-klank uit het Ned. *hok*, maar wordt iets meer naar achteren gevormd. Voorbeelden: *hok* hok, *roχ* rogge.

§ 15. *ȫ* is de umlaut van *ō*, en komt overeen met *eu* uit het Fransche *neuf.* Deze klank komt voor als eerste deel van den tweeklank van het Ned. *huis.* Voorbeeld: *bȫjs* buis.

§ 16. *ȯ* stelt den zoogenoemden korten *o*-klank voor, dien men hoort in het Ned. *dom.* Voorbeelden: *kròm* krom, *bòk* bok.

§ 17. *ō·* is de gerekte van *ȯ* en wordt gehoord in het Ned. *boot.* De lippenronding is iets geringer en de lippen worden iets meer vooruitgestoken dan bij de *oo* uit Ned. *boot.* Na dezen klank hoort men een, niet in ons schrift weergegeven, zeer korte *u*-achtige glide voor *g*, *v*, *m*, *k*, *p*. Een *ʀ* hoort men vóór *t*, *s*, *z*, *r*, *l* en *n*. Voorbeelden: *bō·gən* bogen, *bō·ʀs* boos, erg, *kō·ʀl* kool, *bō·ʀn* boon.

§ 18. *o̤* is de umlaut van *ȯ* en stelt den klank voor, die gehoord wordt in het Ned. *put.* De articulatie is echter minder sterk. Voorbeelden: *gro̤t* grut, *bro̤χ* brug.

§ 19. *ȫ·* is de umlaut van *ō·* en stelt den klank voor, dien men hoort in het Ned. *deur.* Voorbeelden: *dȫ·ʀr* deur, door, *hȫ·ʀrən* hooren.

§ 20. *u* is het teeken voor een eenigszins meer open *oe* dan die uit het Ned. *boek.* Voorbeelden: *duk* doek, *bunt* bont.

§ 21. *ū* stelt de *oe* voor uit Ned. *boer*, maar dan minder gearticuleerd gesproken, en met minder geronde en vooruitgestoken lippen. Een *ʀ* hoort men vóór *t*, *s*, *z*, *r*, *l* en *n*. Voorbeelden: *būʀr* boer, *šūʀr* schouder.

§ 22. *ü* is de umlaut van *u*, en wordt iets verder naar achteren gevormd dan de *u* uit het Ned. *schuw.* Voorbeelden: *šüw* schuw, *rüχ* ruw.

§ 23. *ü̆* is het teeken voor den klank, dien men hoort in het Ned. *buur*, maar dan gesproken met minder lippenronding. Voorbeelden: *šü̆ər* schuur, *kü̆ər* kuur.

§ 24. *ue* stelt een klank voor, die niet gehoord wordt in het beschaafde Nederlandsch. Hij wordt gesproken met tongspanning en kaakstand van *e* (§ 7) en lippenstand van *u* (§ 20). Voorbeelden: *šuem* schuim, *hues* huis.

§ 25. *ə* stelt de toonlooze vokaal voor, in de Ned. schrijftaal door *e*, *u*, *i*, of *ij* weergegeven. Soms is hij zeer kort, vooral als glide, en wordt dan voorgesteld door *ə̯*. Voorbeelden: *lē·vən* leven, *mȯnək* monnik, *lɩlək* leelijk; *kȯ·ə̯l* kool, *bē·ə̯n* been.

b. **Tweeklanken.**

§ 26. Naar het eerste bestanddeel van den diphtong onderscheidt men *lange* en *korte* tweeklanken. Het eerste deel kan zijn: *ɩ·*, *e*, *ȯ*, *o*, *u*, *ü*; *ē·*, *ō*, *ō·*, *ȫ*, *ȫ·*, *ā*. Het tweede deel wordt voorgesteld door *j*, *u̯ʷ* of *u̯*.

1. *j* is het teeken voor den klank, die op het articulatiepunt van *ɩ* begint en eindigt als de tong in den *ɩ*-stand gekomen is, waarop zij onmiddelijk naar beneden slaat. Volgt op dezen klank een *ə*, dan heeft de tongarticulatie iets meer naar achteren plaats en gaat *j* over in de vocalische *ȷ*.

2. *u̯ʷ* is het teeken voor den klank, die gehoord wordt na *o*, *ō·*, *ā* en *ē·*. Deze wordt gevormd als *u* en eindigt als de onderlip zich terugtrekt, alsof zij een *w* zou vormen.

3. *u̯* is het teeken voor het tweede deel van dezen tweeklank, als er een *ə* op volgt, en er een konsonant *w* ontstaat.

§ 27. Zoo onderscheidt men dus de volgende

a. korte tweeklanken: ɩ·j, *ej*, *ȯj*, *uj*, *üj*, *ou̯ʷ*, b.v. *hɩ·j* hij, *zej* zei, *fȯj* foei, *kou̯ʷ* koude, *tou̯wən* touwen, *ruj* roe, *lüȷən* luiden en de volgende

b. lange tweeklanken: ē·j, *ōj*, *ō·j*, *ȫj*, *ȫ·j*, *ē·u̯ʷ*, *ō·u̯ʷ* en *āu̯ʷ* b.v. *zē·j* zee, *tōj* taai, *hō·j* hooi, *mȫ·j* moede, *dȫj* dooi, *ē·u̯ʷ* eeuw, *zō·u̯ʷ* zoo, *gāu̯ʷ* gauw; *hō·ȷən* hooien, *kāu̯wən* kauwen.

c. Overgangsklanken.

§ 28. Overgangsklanken (glides) worden vooral gehoord na lange vokalen (zie §§ 6, 9, 13, 17, 21, 23), en vóór *r*, *l* en *n*.

Bij langzaam sprekende personen hoort men voor *d* en *t* ook vaak een overgangsklank, dien wij echter in ons schrift niet weergeven, omdat hij niet algemeen voorkomt (zie echter § 6, § 17 en § 21 voor glides na *ō*, *ō·* en *ū*.). Afgezien van de zeer korte glides na *ā* (§ 5), *ē·* (§ 9) en *ō·* (§ 17), klinkt de overgangsklank als *ə*. De lengte hiervan is bij verschillende individuën zeer verschillend, al naar de spreker langzaam en gerekt of vlug spreekt. Gemakshalve zullen wij overal de glide door *ə̣* voorstellen, nadat wij hebben opgemerkt, dat de personen, die de glide lang maken, alle vokalen eenigszins gerekt uitspreken.

d. Konsonanten.

§ 29. *w* is het teeken voor de halfvokaal *w*, die ingezet wordt met stemtoon en gevormd wordt door de bovenlip een weinig naar boven en naar voren te bewegen, en de onderlip iets op te trekken, zoodat zij met den binnenkant rust op de ondertanden en met den bovenkant onder tegen de boventanden komt.

§ 30. *ȷ* wordt evenals alle konsonanten niet sterk gearticuleerd, maar is overigens gelijk aan de Ned. *j*.

§ 31. *r* stelt de alveolare *r* voor.

§ 32. *l* is het teeken voor de alveolare *l*, bij welker vorming de tong breed tegen de boventanden aan ligt. De slag is sonantisch.

§ 33. *m* is de labiale nasaal. Zij wordt gevormd door een naar binnentrekken der beide lippen en een daaropvolgend vooruitstulpen. In inlaut is de articulatie van de bovenlip zeer gering.

§ 34. *n* is de alveolare nasaal, bij welker vorming de tongspits tegen de alveolae der boventanden wordt gebracht.

§ 35. *ŋ* is de gutturale nasaal, gevormd tegen het voorste gedeelte van het pallatum mollum.

§ 36. *p* stelt voor de bilabiale harde explosief, evenwel met zwakkere explosie dan in het Nederlandsch.

§ 37. *b* is de bilabiale zachte explosief, eveneens met zwakkere explosie dan de Nederlandsche. De beweging der bovenlip is sterker dan bij *p*.

§ 38. *v* is de labiodentale spirant met stemtoon. De lippen-articulatie is bijna dezelfde als bij *w* (§ 29), alleen wordt de onderlip iets meer tegen de boventanden gedrukt, en de kaak is wat meer gesloten.

§ 39. *f* is de labiodentale spirant zonder stemtoon. De onderlip wordt nog meer naar binnen getrokken en sterker tegen de boventanden gedrukt dan bij *v*, terwijl de bovenlip iets tegen de boventanden getrokken wordt.

§ 40. *t* is de postdentale harde explosief. De tongspits komt onder tegen den rand der voortanden aan.

§ 41. *d* is de postdentale zachte explosief. De articulatie is minder sterk dan bij *t*.

§ 42. *s* is de scherpe spirant, bij welker vorming de tongspits rust tegen de alveolae der boventanden, de ondertanden staan vóór de boventanden en de mond geheel gesloten is.

§ 43. *z* is de zachte spirant. De tongspits staat iets hooger en de articulatie is iets slapper dan bij *s*.

§ 44. *š* is het teeken voor een scherpe spirant, die in het beschaafde Nederlandsch slechts voorkomt in inlaut, en dan ontstaan uit *sj*, bv. in Koo*sj*e. Zij wordt gevormd als men de lucht laat uitstroomen, terwijl de tongspits rust tegen de alveolae der ondertanden, de tong overlangs een gleuf heeft tot het midden, waarmee zij juist achter de alveolae der boventanden drukt, de lippen gerond zijn als bij *ō·* en een weinig vooruitsteken. Deze konsonant wordt gesproken, waar men in het beschaafde Nederlandsch *sch* zegt. De uitspraak van Duitsche *sch* heeft er veel overeenkomst mee, doch de lippen zijn daarbij verder naar voren gebracht. Meer overeenkomst vertoont zij met Engelsche *sh* en Fransche *ch*. Al naar de volgende vokaal wordt zij meer of minder naar voren gearticuleerd.

§ 45. *k* is de velare of achterpalatale harde explosief, welker articulatieplaats eenigszins gewijzigd wordt door de omgeving, d. w. z. zij kan velaar en palataal zijn.

§ 46. *g* is de velare of achterpalatale zachte spirant, die evenals *k* velaar en palataal kan zijn.

§ 47. *χ* is de velare of achterpalatale harde spirant, die eveneens velaar en palataal kan zijn.

§ 48. *h* is dezelfde als de Ned. *h*. Vooral als beginletter van een lettergreep met den hoofdklemtoon, hoort men haar zeer duidelijk. Als beginletter van een woord zonder klemtoon, valt zij vaak weg, waarna er veelal samentrekking plaats heeft (zie § 3).

---

3. Geschiedkundig Overzicht der Klanken.

A. De West-Germaansche Klanken in het N. W. Veluwsch.

I. VOKALEN.

1. *De Vokalen der Stamlettergrepen.*

a. KORTE VOKALEN.

West-Germaansche a.

W.-Germ. *a* in gesloten lettergreep.

§ 49. W.-Germ. *a* en daarmee gelijkstaande *a* in ontleende woorden is *a*, b.v. *aχt* acht (ohd. *ahto*), *akər* akker (ohd. *ackar*), *al* al (ohd. *al*), *apəl* appel (ohd. *apful*), *aŋst* angst (ohd. *angust*), *as* as (ohd. *ahsa*), asch (ohd. *asca*), als (ohd. *alsô*) *bak* (kelt. *bak*), *bal* bal (ohd. *ballo*), *bakən* bakken (ohd. *bacchan*), *balᶢk* balk (ohd. *balko*), *bar* bar (ohd. *bar*), *bast* bast (ohd. **bast*), *blat* blad (ohd. *blat*), *dak* dak (ohd. *dah*), *dam* dam (mhd. *dam*, onr. *dammr*), *damp* damp (ohd. *dampf*), *daŋk* dank (ohd. *danc*), *draŋk* drank (ohd. *tranc*), *fals* valsch (mhd. *valsch*, ohd. **falsc*; zie Kluge i. v.

falsch), *galəχ* galg (ohd. *galgo*), *gat* gat (os. *gat*), *gəmaχt* macht, genitalia masculina (ohd. *gimaht*), *ɣlas* glas (ohd. *glas*), *ɣlat* glad (ohd. *glat(t)*), *ɣraf* graf (os. *graf*), *ɣraχt* gracht (ohd. *graft*), *hakən* hakken (ohd. *hacchôn*), *haləm* halm (os. *halm*), *hals* (ohd. *hals*), ham (ohd. *hamma*), *haŋən* hangen (ohd. *hangên*), *haspəl* haspel (mnd. *haspel*), *kakən* kakken (lat. *caccare*), *kaləf* kalf (ohd. *chalf*), *kam* kam (ohd. *chamb*), *kan* kan (ohd. *kanna*), *kat* kat (ohd. *kazza*), *lam* lam (subst.) (ohd. *lamb*), *laχən* lachen (ohd. *lahhên*), *laŋ* lang (ohd. *lang*), *lap* lap (ohd. *lappa*), *lat* lat (ohd. *latta*), man (ohd. *man*), *maŋk* mank (mnd. *mank*, ags. *gemancian*), *mast* mast (ohd. *mast*), *mat* mat (ohd. *matta*), *naχt* nacht (ohd. *naht*) *nat* nat (ohd. *naz*), *pap* pap (mlat. *pappa*), *plaχ* plagge (mnd. *plagge*; zie Franck i. v.), *plat* plat (Gr. πλατύς; zie Kluge i. v.) *vratən* zaniken (mnd. *pratten*), *ram* (ohd. *ram*, *rammo*), *rat* wiel (ohd. *rad*), *slaχ* slag (ohd. *slag*), *slaŋ* slang (ohd. *slango*), *smal* smal (os. *smal*), *spanən* spannen (ohd. *spannan*), *stal* stal (ohd. *stal(l)*), *stampən* stampen (ohd. *stampfôn*), *staŋk* stank (van ohd. *stinkan* als *tranch* van *trinchan*), *stapən* stappen (ags. *stappan*, os. **stappan*), *stram* stram (mnd. *stram(m)*; zie Franck i. v.), *tal* tal (os. *gital*), *taŋ* tang (ohd. *zanga*), *tap* tap (ohd. *zapfo*), *val* val (ohd. *falla*), *vaŋən* vangen (vgl. os. particip. *gifangan*), *vast* vast (os. *fast*), *vatən* vatten (ohd. *vazzôn*), *vlaχ* vlag (eng. *flag*, zwe. *flagg*), *vlas* vlas (ohd. *flahs*), *vlam* vlam (lat. *flamma*; zie Franck i. v.), *vraŋ* wrang (mnd. *wranc*), *vrat* wrat (mnd. *wratte*), *waŋ* wang (os. *wanga*), *wassu* wasschen (ohd. *waskan*), wassen (os. *wahsan*), *zat* zat (os. *sad*).

§ 50. W.-Germ. *a* vóór *n* + dentaal wordt *ā*, b.v. *āndər* ander (ohd. *andar*), *bānt* band (os. *band*), *dānsən* (ohd. *dansôn*; zie Franck i. v.), *hānt* hand (ohd. *hant*), *kānt* kant (mnd. *kant*, onr. *kantr*), *lānt* land (ohd. *land*), *mānt* mand (ags. *mand*, *mond*), *māntəl* mantel (ohd. *mantal*), *plānt* plant (lat. *planta*), *rānt* rand (ohd. *rant*), *stānt* stand (mhd. *stant*), *šānt* schande (ohd. *scanta*), *šrāndər* schrander (vgl. Westfaalsch *schrannig* uit *schrandig*; zie Franck i. v.), *tānt* tand (os. *tand*), *wānt* want (germ. rom. *wanto*, *wanta*), wand (ohd. *want*), *zānt* zand (ohd. *sant*).

Opm. 1. Uitgezonderd zijn eenige later ontleende woorden als: *lantērən* lantaarn (fra. *lanterne*) en *lē·dekant* ledikant (fra. *lit de camp*).

Opm. 2. Opmerking verdient het woord *bāndəl* hoepel en het denom. *bāndələn*. (Graafsch. *bandel* naast ohd. *bentil*, bandje, en Noord-Brab. *hoosbendel*; (zie Ned. Wdbk i. v. Band *Afl.*).

§ 51. W.-Germ. *a* vóór oorspr. nasaal is *o* geworden, die na wegval van de nasaal werd verlengd, maar later voor volgende *χt* werd verkort tot *o* in: *broχt* bracht (ohd. *brâhta* uit **branhta*), en *doχt* dacht (ohd. *dâhta* uit **danhta*).

Opm. 1. *a* bleeft *a* in *zaχt* zacht (ohd. *samft* en *semfti*).

Opm. 2. *a* werd onder andere omstandigheden eveneens *o* in *of* af (ohd. *aba*), *slop* slap (ohd. *slaf(f)*).

§ 52. W.-Germ. *al* vóór *d* of *t* wordt *o̯u̯ʷ*, b.v. *gəwo̯u̯ʷt* macht (ohd. *giwalt*), *ho̯u̯wən* houden (ohd. *haltan*), *ko̯u̯ʷt* koud (ohd. *kalt*), *mo̯u̯ʷt* mout (ohd. *malz*, os. *malt*), *o̯u̯ʷt* oud (ohd. *alt*), *wo̯u̯ʷt* woud (ohd. *wald*), *zo̯u̯ʷt* zout (ohd. *salz*, os. *salt*).

§ 53. W.-Germ. *a* vóór *r* + dentaal wordt *ō*, bv. *bō̯rt* baard (ohd. *bart*), *kō̯rt* kaart (fra. *carte*), *ō̯rt* aard (os. *ard* woonplaats), *šō̯rt* scherf (ohd. *skart*), *vō̯rt* vaart (ohd. *fart*, os. *fard*).

Opm. Uitgezonderd zijn: *hart* hard (os. *hard*), *spartələn* spartelen (ohd. *sprazzalôn*), *harst* hars (ohd. *harz*) en braadvleesch (ohd. *harst*) nog over in *šelharst* varkensribben, *ārt* erwt (ohd. *araweiz*), *gārt* (ohd. *gart*).

§ 54. Waar zich na *r* een svarabhakti-vokaal ontwikkelde, en dus *a* in open lettergreep kwam te staan, werd *a* gerekt tot *ā*, bv. *ārm̥* arm (subst. en adj.) (ohd. *arm*), *bārm̥* berm (onr. *barmr*, rand), *šārp̥* scherp (os. *scarp*), *mārk̥* merk (mhd. *marc*, onr. *mark*), *mārkt̥* markt (ohd. *marhât*), *mārχ̥* merg (os. *marg*), *stārk̥* sterk (ohd. *starc*), *vārf̥* verf (ohd. *far(a)wa*, nhd. *farbe*), *wārm̥* warm (ohd *warm*).

Opm. *a* wordt echter *ō* in *gōr̥n̥* garen (ohd. *garn*), en *vōr̥m̥* varen (ohd. *farn*).

§ 55. *a* wordt *e* in *fles* flesch (ohd. *flasca*) en *gres* gras (ohd. os. *gras*).

W.-Germ. *a* in open of oorspr. open lettergreep.

§ 56. W. Germ. *a* in open of oorspr. open lettergreep wordt *ā*. Deze *ā* gaat echter vóór de postdentalen: *t*, *d*, de uit *d* ontstáne *ȷ* (*j*), en de alveolaren *s*, *š*, *z*, *l*, *r* en *n* over in *ō* (zie § 6), b.v. *gəwǭr* gewaar (os. *giwaro werðan*), *gǭr* gaar (ohd. *garo*), *hǭlən* halen (ohd. *halôn*), *hōs* haas (ohd. *haso*), *hǭn* haan (ohd. *hano*), *hōzəlnūt* hazelnoot (vgl. ohd. *hasala*, hazelaar), *kǭl* kaal (ohd. *chalo* westgerm. *kalwo*), *kǭtər* kater (ohd. *chatro* en *chataro*), *lōj* lade (mhd. *lade*), *lǭt* laat (adv.) (ohd. *lato*), *mōj* made (ohd. *mado*), *mǭlən* malen, fijnmaken (ohd. *malan*), *mǭnen* manen (ohd. *manôn*, *manên*), *mǭt* maat, kameraad (ond. *gimato*, ohd. *gimazzo*), *naχtəgoǫl* nachtegaal (ohd. *nahtigala*), *nǭr* naar adj. (os. *naro*), *snǭr* snaar (onr. *snara*), *spǭrən* sparen (ohd. *sparôn*), *stǭl* monster (ofra. *estale*, kaliber, norm), *stǭrən* staren (ohd. *starên*), *šōj* schade (ohd. *scado*), *šōdüw* (ohd. *skato*), *šrōj* schraal (mnd. *schrade*), *tǭl* taal (ohd. *zala*), *vōȷəm* vadem (ohd. *fadam*), *vōdər* vader (ohd. *fatar*), *vǭl* vaal (ohd. *falo*), *voǫlt* vaalt (os. *faled*, ags. *falod*, *faled*), *wǭr* waar adv. (ohd. *wara*), *wǭtər* water (os. *watar*, ohd. *wazzar*), *zǭl* zaal (os. *sal* naast *seli*, oudgerm. **saloz*. Zie Franck), *zǭl* zadel (ohd. *satal*), *zwǭn* zwaan (ohd. *swana*).

Opm. *-aha-* wordt samengetrokken tot *ō* in: *moǫlən* malen, zaniken (ohd. *mahalen*), *slǭn* slaan (ohd. *slahan*), *stǭl* metaal (ohd. *stahal*), *trǭn* traan, droppel (ohd. *trahan*).

§ 57. W.-Germ. *a* in open lettergreep vóór *χ*, *g* en *k*, *f* en *v*, *m* en *p* bleef *ā*, b.v. *dāχ* dagen (pl.) (ohd. *taga*), *dāχs* daags (gen.) (ohd. *tagas*), *drāgən* dragen (ohd. *tragan*), *gāvəl* gaffel (ohd. *gabala*), *grāvən* graven (ohd. *graban*), *hāməl* hamel (ohd. *hamal*), *hāmər* hamer (ohd. *hamar*), *knāgən* knagen (ohd. *chnagan*), *klāgən* klagen (ohd. *chlagôn*), *krākən* kraken (ohd. *krahhôn*, ags. *cracian* got. **krakôn*; zie Kluge i. v. *krachen*), *knāp* knaap (ohd. *chnabo*), *lākən* laken (stof) (os. *lacan*, ohd. *lahhan*), *māχ* maag (ohd. *mago*), *mākən* maken (os. *makôn*, ohd. *mahhôn*), *nāf* naaf (ohd. *naba*), *nām* naam (ohd. *namo*), *nāvəl* navel (ohd. *nabolo*), *tāvəl* tafel (ohd. *tavala*), *snāvəl* snavel (ohd. *snabul*), *stāpəl* stapel

(os. *stapal*), *šāmən* schamen (ohd. *scamên*), *vlāχ* vlaag (oostfri. *flage*), *wāgən* wagen, subst. (ohd. *wagan*), *wākən* waken (os. *wakôn*), *zāk* zaak (os. *saka*), *zāχ* zaag (ohd. *saga*).

Opm. W.-Germ. *a* vóór *g* + *a* werd *aja* > *ai* > *ej* in *mejt* meid (ohd. *magad* stam *magathi*). De overgang van deze *a* kan evenwel ook umlaut zijn en dus bij 't volgende hooren.

W.-Germ. *a* voor volgende *i(j)*.

§ 58. W.-Germ. *a* voor volgende *i(j)* wordt *e*. In het W.-Germ. was deze nog onderscheiden van oorspr. *ë*.

W.-Germ. *e* (uit *a* vóór *i*, *j*) in gesloten lettergreep.

§ 59. W.-Germ. *e* in gesloten lettergreep blijft *e*, bv. *best* best (ohd. *bezzist*), *bet* bed (ohd. *betti*, os. *bed*), *bles* witte plek (onr. *blese*, witte plek op 't voorhoofd, ags. *blaese*, eng. *blaze* fakkel; zie Kluge i. v. *blässe*), *breŋən* brengen (os. ags. *brengan*), *dekən* dekken (ohd. *deckan*), *deŋkən* denken (got. *þagkjan*), *del* laagte (eng. *dell*. Zie Franck i. v. *dal*), *el* el (ohd. *elina*, mhd. *elne*, ags. *eln*), *elsəm* els, priem (uit **alisna*, dat blijkens mnl. *elze*, *els* bestaan moet hebben naast ohd. *al(a)nsa* en *alunsa)*, *els* boom (ohd. *elira*, mnd. *elre*, ags. *alor*), *ent* eend (ohd. *enit*, ags. *ened*), *eŋ* eng. adj. (ohd. *angi*), *eŋəl* engel (ohd. *angil*, *engil*), *eŋkəl* enkel, subst. (ohd. *enchil*, naast *anchal*), *geləχ* ziek, vooral van schapen en geiten, zwak uitziend van personen (afgel. van subst. gal, ohd. *galla*; zie Ned. Wdbk. i. v. gallig), *gelt* gesneden wijfjesvarken (vgl. nhd. *gelde*, onvruchtbaar, eng. *to geld* lubben, zw. *gälda*, germ. **galdja*; zie Ned. Wdbk. i. v. *geld* bnw.), *gəheŋən* toestaan (ohd. *hengen* doen hangen), *gəwelt* geweld (vgl. os. en got. *waldan*), *hefən* heffen (ohd. *heffan*), *heft* hecht (ohd. *hefti*), *heχtən* hechten, vastmaken (got. *haftjan*), *hek* hek (ohd. *hecka* germ. **hagjô*; zie Kluge i. v. *hecke*), *heks* heks (ohd. *hagzissa*), *heχ* haag (een umlautsvorm naast ohd. *hag*, ags. *haga*), *hel* hel, subst. (ohd. *hella*, got. *halja*), *helən* hellen (os. *heldian*), *helt* held (ohd. *helith*), *hemt* hemd (ohd. *hemidi* naast germ. *hama*, kleed), *hen* hebben (os. *hebbian*), *hen* hen, kip (ohd. *henna* ags. *henn*), *henəp* hennep (ohd. *hanif* naast *hanaf*, eng. *hemp*), *heŋst* hengst (ohd. *hengist*, *hangisto* in Lex Salica; zie Kluge i. v.),

heŋəl hengel (mhd. *hengel*), *kemən* kammen (ags. *cemban*), *kenən* kennen (got. *kannjan*), *klemən* klemmen (vgl. ohd. *bichlemmen*, *letən* letten, beletten (os. *lettian*, got. *latjan*), *lest* laatst (ohd. *lezzist* naast *lazzôst*), *mem* tepel (mhd. *mamme*, *memme*, vrouwenborst, lat. *mamma*), *meŋən* mengen (ohd. *mengen*), *mestən* vetmesten (ags. *maestan* naast ohd. adj. *mast*, vet), *nek* nek (ofri. *hnekka*, m. eng. *neck*, daarnaast ohd. (*h*) *nacch*, nhd. *nacken*), *net* net (subst.) (ohd. *nezzi* got. *nati*), *peχ* wig (eng. *peg*, mnd. *pegel*; zie Franck i. v. *pegel*), *pepəl* populier (vertoont umlautsvorm naast mhd. *papel*, nhd. *pappel*), *redən* redden (ohd. *retten*), *snep* snavel (ofri. *snabba* mnd. *snabbe* en *snebbe*), *steŋəl* stengel (ohd. *stengil* (*stingil*) uit *stangil*; zie Franck i. v. *stang*), *streŋ* streng, subst. (ohd. *strengi* vr., naast ohd. *strang* m.), *stelən* stellen (os. *stelljan*), *stremən* stremmen (het factit. **strammjan*; vgl. mnd. nl. *stram*; zie Franck i. v. *stram*), *šel* schil (ags. *scell.* got. *skalja*), *šelm̥* schelm (ohd. *scelmo* uit *šcalmion* naast *scalmo*), *šepən* scheppen (ohd. *scepfen* got. *gaskapjan*), *telən* tellen (os. *telljan*), *temən* temmen (got. *gatamjan*), *trekən* trekken (mhd. *trecken* uit **trakjan*, als zw. w.w. naast os. *trĕkan*, mnl. *trēken*), *vremt* vreemd (ohd. *framadi*, *fremidi*, got. *framaþja*), *wenən* wennen (os. *wennjan*), *weŋkən* wenken (ohd. *wenchen*), *wetən* wetten (ohd. *wezzen*), *zwelən* zwellen (beantw. naar den vorm zoowel aan het causat. ohd. *swellan*, als aan het intrans. ohd. *swëllan*; zie Franck i. v., maar *zwelən* heeft slechts intrans. beteekenis), *zetən* zetten (got. *satjan*).

§ 60. Overgang van *a* tot *e* vóór *i* of *j* komt niet voor in de flexie van verba of nomina, wanneer de infin. of de nomin. sg. geen umlaut hebben. Bv. *valt* valt (ohd. *fellit*), *kālg̥vər* kalveren (ohd. *kelbir*), *lamər* lammeren (ohd. *lembir*), *gastən* gasten (ohd. *gesti*), enz.

Dezelfde analogiewerking is op te merken bij afleidingen en samenstellingen, waarin men de vokaal van het grondwoord heeft. Bv. *kraχtəχ* krachtig (ohd. *kreftig*), *naχtəgōəl* nachtegaal (ohd. *nahtigala*).

§ 61. W.-Germ. *e* vóór *n* + *d* of *t* werd *ej*, b.v. *ejnt* einde (got. *andeis*), *lejndən* lendenen (ohd. *lenti*), *lejntən* lente (ohd. *lenzo*, *langiz*), *wejndən* of *wejnən* wenden, keeren (os. *wendjan*).

§ 62. W.-Germ. *e* vóór *r* + konsonant (behalve dentaal; zie § 63) werd *a*, of, waar zich een svarabhaktivokaal ontwikkelde, *ā* (vgl. voor een zelfde verschijnsel bij westgerm. *ë* § 72) b.v. *ārəf* erf (ohd. *arbi* en *erbi*), *ārəgəs* ergens (ohd. *wergin*), *ārəgərən* ergeren (ohd. *argirôn*), *gārəfkāmər* gerfkamer (vgl. os. *giriwan* en os. *garo*), *hārəst* herfst (ohd. *herbist*), *kārəmən* kermen (ags. *cyrman* uit *karmjan*? zie Franck i. v.) *vārəkən* varken (diminut. van germ. **farho*, ohd. *far(a)h*, lat. *porcus*).

§ 63. W.-Germ. *e* vóór *r* + dentaal werd *ē*, b.v. *ērs* aars (umlautsvorm naast ohd. *ars*, vgl. mndd. *ers*, ags. *aers*), *vērdəχ* vaardig, gereed (mhd. *vertec*, ohd. *fartîg*), *vērs* vaars (ohd. *färse*, germ. **farsjô*; zie Franck i. v.).

Opm. 1. Ook werd *e* tot *ē* als de konsonantverbinding eerst tot stand is gekomen na syncope van *i*, b.v. *pērt* paard (ohd. *pferfrit* uit mlat. *parefredus* > *paraverêdus*).

Opm. 2. *e* werd eveneens *ē* in *hērıŋ* haring (ohd. *haring*, *hering*).

Opm. 3. *e* vóór *r* + dentaal werd echter *a* in *hartoχ* hertog (ohd. *herizogo*).

§ 64. W.-Germ. *e* wordt *ı* in: *hıps* varkenspootje, hespe (vgl. ohd. *haspa*, ags. *haesp* en on. *hespa*, gedraaid voorwerp), *ıŋkt* of *ıŋk* inkt (n. eng. *ink*, mlat. *encaustum*), *mıns* mensch (ohd. os. *mennisko*), *sınt* heilig (uit de verbogen casus van lat. *sanctus* ontstond mhd. *sente)*, *wıps* wesp (ohd. *wefsa* en *wafsa*, got. **wafsi*).

Opm. *e* ging over tot *ı* en werd gerekt tot *ī* in: *hīp* sikkelvormige bijl, heep (ohd. *hepa*, *heppa* en *happa*).

§ 65. Opmerking verdient *ē·kstər* ekster, waaruit blijkt dat de umlaut optrad, nadat *aga* tot *āk* was geworden (*ē·kstər* < *eekstre* < *aekstria* < *agastria*, vgl. mnl. *aextre* nnl. *aakster*). In *ē·χt* egge had misschien een rekking van *a* tot *ā* plaats, vóór de umlaut intrad. (*ē·χt* < *eegde* < *āgida* < got. **agiþa*). De *ē·* kan echter ook ontstaan zijn uit *e* in open lettergreep; zie § 66 (*ē·χt* < *ēgede* < *egede* < got. **agiþa*).

W.-Germ. *e* (uit *a* door *i*-umlaut) in open of oorspr. open lettergreep.

§ 66. W.-Germ. *e* in open of oorspr. open lettergreep werd

ē·, b.v. *bē·tər* beter (got. *batiza*), *bestē·jən* besteden (afgel. v. h. verbaal abstr. *stadi*, vgl. ohd. *stat*, os. *stedi* en *stad*), *bē·s* bes (vgl. got. *weina-basi*, os. *wînberi*), *ē·k* azijn (door samentrekking ontstaan uit *edik*, vgl. ohd. *ezzih*, m. lat. *acêdum*, got. *akeit*), *ē·zəl* ezel (got. *asilus*), *kē·təl* ketel (got. *katils*), *kē·rən* vegen (ohd. *cherian*), *klē·pəl* klepel (westgerm. **klapil* naast **klappil*, vgl. mnl. *klēpel* en mhd. *kleffel*), *lē·pəl* lepel (ohd. *leffil*), *nē·gəl* nagel (ohd. os. *nagal*, wellicht is de vorm met umlaut *nē·gəl* te verklaren als ontstaan onder invloed van het verb. *nagljan* (got.) en os. *neglian*), *nē·rıŋ* nering (afgel. v. *nēren*, ohd. *nerjan*, *neren*, got. *nasjan*), *šē·pəl* schepel (os. *scepil*, *scapil*), *tē·rıŋ* tering (afgel. v. *tēren*, os. *terian*), *vē·ə̯r* veer (on. *ferja*, eng. *ferry*), *vē·ə̯n* veen (vgl. got. *fani* slijk), *wē·ə̯rən* weren (ohd. *werian*), *wē·tərən* drenken (mnd. *wēteren*, met *-ja*-suffix afgeleid van *water*. De umlaut is hier opgetreden vóór de overgang van *water* tot *wōə̯ter* plaats had).

§ 67. W.-Germ. *e* vóór *gi* werd *ej* in de conjugatie der verba *legən* leggen en *zegən* zeggen, b.v. *hıj lejt* (ohd. *legit*), *zejt* zegt (ohd. *segit*), *vəlejən* we legden (ohd. *legitum*) enz.

In *ı·zən* ijzen (ohd. *egison*) hebben we misschien te doen met een volksetymologie, evenals in 't Nederlandsch.

§ 68. Opmerking verdient *fejl* dweil, waarschijnl. ontstaan door verplaatsing van het articulatiepunt (indien het althans niet met *vegen* samenhangt, zooals te Winkel veronderstelt (Feestb. M. de Vries pg. 154)) uit *thwe(h)il* < *thwahil* (vgl. got. *þwahan*, os. *thwahan*).

§ 69. W.-Germ. *e* in open lettergreep werd verkort tot *e* in: *menəχ* menig (ohd. *menig* naast *manag*, eng. *many*).

West-Germaansche *ë*.

W.-Germ. *ë* in gesloten lettergreep.

§ 70. W.-Germ. *ë* of daarmee gelijkstaande *e* in gesloten lettergreep is *e*, b.v. *ben* mand (fra. *benne*, m. lat. *benna*), *bənefən* naast (vgl. os. *an eban*, ags. *on efn*, ohd. *nëben*), *blek* blik, stofn. (ohd. *blëh*), *dreps* dravik (mhd. *trefs*, *trëfse*, nhd. *trespe*; zie Kluge i. v. *Trespe*), *efən* en *efətjəs* even (ags. *efn*), *gest* gist (ags. *gist*,

mnd. *gest*, vgl. ohd. *jësan*), *hel^{ə}m* helm (os. ohd. ags. *hëlm*), *hel^{ə}pən* helpen (ohd. *hëlfon*), *het* hitte (mnl. en mnd. *hette*, volgens Franck i. v. niet hetzelfde woord als ohd. *hizza*, westgerm. *hitjô*), *kneχt* knecht (ohd. *chnëcht*), *lekən* likken (ohd. *lëcchon*), *les* (ohd. *leczja*, lat. *lectio*), *meldən* melden (ohd. os. *mëldôn*), *mel^{ə}k* melk (got. *miluks*, os. *miluc*), *mest* mest (got. *maíhstus*, ohd. *mist*), *nest* nest (ohd. *nëst*), *reχt* recht (os. *rëht*, got. *raíhts*), *slet* slet (os. *sletta*, *slitta*, eng. *slit*), *slek* slak (mnl. *slek*, behoort waarsch. bij *slikken* en *slijk*; zie Franck i. v.), *smeltən* smelten (ohd. *smëlzan*), *speldən* spellen (met ingevoegde *d*, vgl. ohd. *spëllôn* got. *spillôn*), *spek* spek (ohd. *spëcch*), *stem* stem (os. *stëmma*), *stek* stek (ohd. *stëccho*); *trefən* treffen (volgens Franck i. v. te houden voor een ontleening aan het Hoogduitsch, vgl. ohd. *trëffan* en ags. *drëpan*), *veχtən* vechten (ohd. *fëhtan*), *vel* vel (os. ofri. ags. *fëll*), *velt* veld (ohd. os. ofri. ags. *fëld*), *vlek* vlek (ohd. *flëcch*, *flëccho*), *vrek* vrek (ohd. *frëh*), *ve^{ə}kəl* venkel (ohd. *fënahhal*, lat. *foeniculum*, *feniculum*), *wep* webbe (ohd. **wëbjo*, mhd. *wippe*. 't Is niet uit te maken of het hieraan beantwoordt, dan wel aan ohd. *weppi*, onr. *vefr* < **wabjô*), *weχ* weg (ohd. os. ags. *wëg*), *wel^{ə}k* welk (ohd. *wëlih* got. *hwi-leiks*), *west* west (ags. eng. *west*), *wel* wel adv. (os. *wël*), *zeldən* zelden (ohd. *sëltan*), *zeləf* zelf (os. *sëlf*), *zes* zes (ohd. os. *sëhs* got. *saíhs*).

§ 71. W.-Germ. *ë* vóór *r* + dentaal werd *ē*, b.v. *ērt* aarde (*ērt* beantwoordt aan het got. *aírþa* en niet aan os. *art*, daar de hiermee overeenkomende vorm, volgens § 53 *ō^{ə}rt* zou moeten luiden, welke inderdaad bestaat met de beteekenis *aard*, *natuur*; zie § 53), *hērt* haard (ohd. *hërd*, *hërda*), *vērs* vers (ohd. *vërs*, *fërs*, lat. *versus*), *wērt* waard adj. (ohd. *wërd*, got. *waírþs*), *zwērt* zwaard (os. ofri. *swërd*, ags. *sweord*).

Opm. Uitgezonderd zijn: *barstən* barsten (ohd. *brestan*), *dwars* dwars (vgl. ohd. *dwër*, *dwërh*, ags. *þveorh*), *garst* gerst (ohd. os. *gërsta*, nhd. *gerste*), *hart* hart (got. *haírtô*), *hart* hert (ohd. *hirz*, lat. *cervus*), *hardər* herder (ohd. *hirti*, got. *haírdeis*), *harsəs* (ohd. *hirni* voor **hirzni*, voorgerm. stam *kersn*; zie Franck i. v.), *pars* pers (m. lat. *pressa*), *start* staart (ags. *steort*).

§ 72. W.-Germ. *ë* vóór *r* + konsonant behalve dentaal, (zie § 71) werd *a* of, waar zich een svarabhaktivokaal ontwikkeld had, *ā*, (vgl. voor W.-Germ. *e* > *ā* in dezelfde omstandigheden § 62) b.v. *bārəχ* berg (ohd. *bërg*), *bārəgən* bergen (ohd. *bërgan*, got. *bairgan*), *kār* karn (got. *qairnus*), *stārəvən* sterven (ohd. *stërban*), *vārəgən* vergen (ohd. *fërgōn*), *wārək* werk (ofri. os. *wërk*), *wārəvəl* wervel (ohd. *wirbil*, vgl. os. *hwërƀan* draaien), *zwārəvən*, zwerven (os. *swërƀan*).

Opm. Zie over *dārəp* en *mārəgən* § 95.

§ 73. W.-Germ. *ë* werd *ō* in *gōləp* weelderig, van het gewas (vgl. ags. *gilp*, *gelp*, en *gilpan*).

Opm. *ë* werd *ǫ* in *wǫrdən* of *wǫrən* worden (os. *wërthan*).

§ 74. Waar zich in een *r*- of *l*-verbinding een svarabhaktivokaal ontwikkelde en *ë* dus in open lettergr. kwam te staan, ging *ë* over in *ē·*, bv. *fē·tər* veter (os. *fëtr*, ags. *feter*), *tē·ər* teeder (door samentrekking ontstaan uit *tē·dər* en dit door ontwikkeling van een svarabhaktivokaal uit *tëdr*; vgl. ofri. *tedder*, ags. *tidre*, *tedre*, germ. *tëd-ro*; zie Franck i. v.), *wē·ləkən* verwelken (ohd. *wëlkēn*).

W.-Germ. *ë* in open of oorspr. open lettergreep.

§ 75. W.-Germ. *ë*, hetzij oorspronkelijk idg. *e*, hetzij door *a*-umlaut uit idg. *i* ontstaan, wordt in open lettergreep *ē·*, b.v. *bē·kər* beker (ohd. *bëhhar*, vulg. lat. *bicarium*), *bē·ər* beer, ursus (ohd. *bëro*), *brē·kən* breken (got. *brikan*), *dē·kən* deken, decanus (ohd. *tëchān*), *dē·əl* dorschvloer (ohd. *dilo*), *ē·tən* eten (got. *itan*), *gē·əl* geel (ohd. *gëlo*), *flē·rəmues* vleermuis (ohd. *flëdarmūs*, vgl. ohd. *flëdarōn*), *gənē·zən* genezen (got. *ganisan*), *hē·məl* hemel (ohd. *himil*), *knē·jən* kneden (ags. *cnedan*), *kē·əl* keel (ohd. *chëla*), *lē·χ* ledig (mhd. *lëdec*), *lē·ər* leder (ohd. *lëdar*), *lē·vər* lever (ohd. *lëbara*, ags. *lifer*), *lē·vən* leven (ohd. *lëbēn*), *lē·zən* (got. *lisan*). *mē·j* mede, drank (ohd. *mëtu*), *mē·əl* meel (ohd. *mëlo*), *mē·tən* meten (os. *mëtan*), *nē·f* neef (ohd. *nëfo*, lat. *nepos*), *nē·mən* nemen (got. *niman*), *pē·pər* peper (ohd. *pfëffar*), *plē·gən* plegen (os. *plëgan*), *rē·gən* regen (ohd. os. *rëgan*), *smē·ər* smeer, vuil (ohd. *smëro*), *sprē·kən* spreken (ohd. *sprëhhan*), *stē·lən* stelen (ohd. *stëlan*), *stē·kən* steken (os. *stëkan*), *šē·əl* scheel (adj.) (ohd. *scëlah*), *šē·rən* scheren (ohd. *scëran*), *vē·ər* ver

(ohd. *fërro*), *vrētən* vreten (ohd. *frëzzan*, uit *fra-ëtan*), *vərgē·tən* vergeten (os. *fargëtan*), *vrē·kən* wreken (os. *wrëkan*), *wē·gən* wegen (ohd. *wëgan*), *wē·k* week, zeven dagen (ohd. *wëhha*, got. *wikō*), *wē·vən* weven (ohd. *wëban*), *wē·zəl* wezel (ohd. *wisula*), *wē·zən* wezen (ohd., os. en ags. *wësan*), *zwē·vəl* zwavel (ohd. *swëbal*), *zwē·vən* zweven (ohd. *swëbēn*).

Opm. Ook behoort hierbij *ē·rkoųwən* herkauwen met *ē·r* uit *ëdar*, evenals *wē·r* uit *wëdar*. (Vgl. mnl. *edercauwen* en *eercauwen*).

§ 76. W.-Germ. *ë* vóór *r* werd *ē* in: *kērəl* of *kēl̥* kerel (niet beantw. aan ags. *carl*, got. **karla*, maar een door ablaut daarmee verbonden got. **kairla*, ags. *ceorl*, fri. *tzerl*, md. *kērl*), *pērəl* parel (ohd. *bërla*, *përola*), *pēr* peer (ohd. *bira*, lat. *pirum*), *wērəlt* wereld (ohd. *wëralt*).

Opm. Zie voor *ē·rkoųwən* § 75. Opm.

§ 77. W.-Germ. *ë* werd *ī·* in *tī·n̥* tien, (os. *tëhan*, got. *taihun*) uit **tīhen*, en dit, als *spiegel* uit *spēgel*, uit *tēhan* < *tëhan*.

§ 78. W.-Germ. *ë* ging, waarschijnl. door invloed van de volgende *r* (vgl. § 72), over in *a* in: *haruet* eruit, vooruit (*har* beantw. aan mhd. *hër*).

§ 79. W.-Germ. *ë* werd *ɩ* in: *gɩnt* en *dōgɩnt* ginds en daarginds (got. *jainar*, mnl. *ghens*).

West-Germaansche *i*.

§ 80. W.-Germ. *i* kan zijn:

1°. idg. *i*, b.v. ohd. *bittar* (skr. wt. *bhid*, lat. *findo*).

2°. idg. *e*, a) vóór nasaal + kons. b.v. os. *singan* (idg. wt. **sengh*).
b) vóór *i*, *j*, of *u*, b.v. os. *liggian*, idg. wt. *legh*.
os. *filu* voor germ. **pélu*.

Ter voorkoming van misverstand zij dit vooraf gezegd, nu wij ons dialect vergelijken met het W.-Germaansch en niet met het Id.-Germaansch.

W.-Germ. *i* in gesloten lettergreep.

§ 81. W.-Germ. *i* in gesloten lettergreep bleef *ɩ*, b.v. *bɩnən*

binnen (ags. *binnan*), *bıdən* bidden (os. *biddian*), *bəgınən* beginnen (ohd. *biginnan*), *bıtər* bitter (ohd. *bittar*), *brıŋk* brink (eng. *brink*, mnd. *brink*), *drıft* drift, kudde (mhd. *trift*, m. eng. *drift*), *dıŋ* ding (ohd. *ding*), *dık* dik (ohd. *dicchi*, os. *þikki*), *dwıŋən* dwingen (os. *thwingan*), *gəwıχt* gewicht (ags. *gewiht*), *gəzıχt* gezicht (ohd. *gisiht*), *glımən* glimmen (mhd. *glimmen*), *grımən* huilen (mhd. *grimmen*), *grınt* grind (vgl. ags. *grindan*), *hıŋken* hinken (ohd. *hinkan*), *ık* ik (pron. pers.) (ohd. *ih*), *ım* bijenkorf, bijenzwerm (ohd. *imbi*), *klımən* klimmen (ohd. *chlimban*), *krımpən* krimpen (ohd. *chrimpfan*), *kriŋ* kring (nhd. *kring*), *krıp* kribbe (os. *kribbja*), *lıgən* liggen (os. *liggian*), *lıp* lip (os. **lippja*, vgl. os. *lëpur*), *lıt* lid (ohd. *lid*), *mıs* mis (adv.) (os. ags. onr. *mis*, ohd. *missa*), *mısən* missen (ohd. *missen*), *mıst* mist (ags. eng. *mist*, volgens Franck i. v. van den idg. wt. *meigh*, evenals *mest*), *mıt* met (ohd. *miti*), *nıχt* nicht (ohd. ags. *nift*), *plıχt* plicht (ags. *pliht*), *pıp* pip (m. eng. *pippe*, ohd. *pfiffiz*, mlat. *pĭtuita*), *riŋ* ring (ohd. os. ags. *hring*), *slım* slim (mhd. *schlimp*). *slıŋkən* slinken (ags. *slincan*), *slıŋər* slinger (vgl. ohd. *slinga*), *slıkən* slikken (mnd. *slicken*), *smıt* smid (ofri. *smith*, ohd. *smid*), *snıp* snip (ohd. *snëpfo*, m. eng. *snīpe*, germ. **snippo*; zie Franck i. v.), *spıl spil*, as (ohd. *spilla*), *spın* spin (ohd. *spinna*), *stıχtən* stichten (ohd. *stiften*), *stıkən* stikken (ohd. *sticchen* en ohd. *irstiçkan*), *stıl* stil (ohd. os. *stilli*), *strık* strik (ohd. *stricch*, ags. *stric*), *stıŋkən* stinken (ohd. *stinkan*, ags. *stıncan*), *šılt* schild (os. *scild*), *šıməl* schimmel (ohd. *scimbal*), *šırəm* scherm (ohd. *scirm*, *scërm*), *šrıkən* schrikken (ook hier zijn, evenals bij *stıkən*, het trans. en intrans. werkwoord opgegaan in het trans.; ohd. *scricchen* en *scrëcchon*), *tıkən* tikken (eng. *to tick*, mhd. *zicken*, waarnaast ohd. *zëcchōn*), *tıp* tip (vg. hd. *tippen*, mhd. mnd. m. eng. *tip*, mhd. *zipf*), *vılən* villen (os. ond. *filljan*, ohd. *fillen*), *vılt* vilt (ohd. *filz*), *vıŋk* vink (ohd. *fincho*), *vıŋər* (os. *fingar*), *vıs* visch (os. ags. ohd. *fisk*), *vrıŋən* wringen (ags. *wringan*), *wıχt* wicht, kind (os. ohd. *wiht*), *wıləχ* wilg (ags. *wilig*), *wılən* willen (os. *willian*, ags. *willan*), *wılt* wild (ohd. *wildi*), *wımpəl* wimpel (ohd. *wimpal*), *wınən* winnen (ohd. os. *winnan*), *wıs* zeker, gewis (os. *wiss*), *wıs* wisch (ohd. *wisk*), *wısələn* wisselen (vgl. ohd. *wëhsal*), *zıŋən* zingen (ags. *singan*), *ziŋkən* zinken (ohd. *sinkan*).

Opm. 1. Germ. *ë* vóór *i* ging echter niet over in *ı* in: *gərex̧t* gerecht (ohd. *girihti*).

Opm. 2. In auslaut ging *i* over in *ıj* in *hıj* hij (os. *hi*, *he*, ags. *he*).

Opm. 3. Van monosyllaba als *smıt* smid, en *lıt* lid gaat de *ı* in den plur. over in *ē*˙, omdat zij dan in open lettergreep komt te staan; zie § 87.

§ 82. De overgang van idg. *e* in *ı* vóór *i* in de praesensflexie van sterke verba, zooals we dat in het West-Germaansch zien, heeft in het N.-W.-Veluwsch niet meer plaats. De analogie heeft ook (zie § 60) hier aan de vokaal van den infinitivus de alleenheerschappij verschaft.

§ 83. W.-Germ. *i* vóór *n* + *d* of *t* werd gerekt tot *ī*, b.v. *bīndən* binden (os. *bindan*), *hīnəbē˙zən* frambozen (ags. *hindberi* ohd. *hint-beri*, nhd. *himbeere*), *kīnt* kind (ohd. *chind*), *līndəbō˙m* linde (ohd. *linta*), *spīnt* spint, kast (ohd. *spint*), *vīndən* vinden (ohd. *findan*; vgl. het 17e eeuwsche *vijnen*), *wīntər* winter (ohd. os. *wintar*), *wīndbrāx̧* wenkbrauw (ohd. *wintbrāwa*).

Opm. 1. W.-Germ. *i* werd eveneens *ī* in: *pīŋkstərən* pinksteren (ohd. *zi *pfinkustin*, os. *te pincoston*) en *dīsəl* distel, sonchus (ags. *þistel*). De vorm *pīŋkstərən* zal wel te verklaren zijn uit den anderen vorm, waarin dit woord voorkomt, nl. *pīnstərən*, waarin men *n* + dentaal heeft.

Opm. 2. W.-Germ. *i* vóór *nd* werd echter *ǫ̈* in *grǫ̈ndəl* grendel (ohd. *grintil*).

§ 84. W.-Germ. *i* vóór *m* werd *ǫ̈* in: *brǫ̈məl* braambes (ags. *brembel*), *hǫ̈m* hem (ohd. os. *imu*), *rǫ̈mpəl* rimpel (vgl. ohd. *rimpfan*).

§ 85. Onzeker is het of *dǫ̈k* dikwijls (mnl. *dik*, *duk*, *decke*; zie Verdam i. v. *dicke*) wel hierbij behoort, aangezien het adj. *dık* (ohd. *dicchi*) altijd *ı* heeft; vgl. ook onr. *þjokkr* en *þykkr*.

§ 86. Eveneens onzeker is de grondvorm van *kwīstən* twisten, dat wat den vorm betreft beantw. aan got. *qistjan* vernietigen, door

den, maar wat de beteekenis aangaat aan ags. *cwīðan*, os. *quīðean* (Hel. 2142) praten, klagen, schelden.

W.-Germ. *i* in open lettergreep.

§ 87. W.-Germ. *i* in open lettergreep werd *ē*·, b.v. *bē·vən* beven (ohd. *biben*), *drē·t* dreet, flatus (verbaal-abstr. *driti van *drijten*, ags. *drītan*), *drēvəl* drevel (m. eng. *drivil*), *grē·p* greep m. (westgerm. **gripi*, ohd. *grif*; in *grē·p* greep, werktuig is *ē*· uit *ai* ontstaan, vgl. § 136), *hē·ɣn* heen (ohd. ags. *hina*), *krē·gəl* kregel (westgerm. **krigil*), *lē·jən* ledematen (zie § 81, opm. 3), *nē·gən* negen (os. ags. *nigun*), *nē·t* neet (ags. *hnita*), *nē·ɣr* neer, neder (ohd. *nidar*), *rē·t* reet (ohd. *risz* uit *riti*), *slē·j* slede (ohd. *slita* en *slito*), *smē·jən* smeden (ohd. *smidōn*), *snē·j* snede (ohd. *snit*), *strē·k* streek (ohd. *strih*, verbaal-abstr., germ. **striki*), *strē·p* streep (deze *ē*· kan echter ook ontstaan zijn uit *ai*, vgl. wesfri. *striepen* (uit **stripōn*) en mhd. *streipfen* (uit **straipjan*)), *šē·ɣnən* schenen (ohd. *scina*), *tē·f* teef (eng. *tib*, ond. **tibō*; is er verwantschap met ohd. *zëbar*, ags. *tīfer*? zie Franck i. v.), *tē·k* teek (eng. *tike*), *vrē·j* vrede (ohd. *fridu*).

§ 88. W.-Germ. *i* werd *ȫ*· in *spȫ·ɣlen* spelen (ohd. os. *spilōn*), *rȫ·pəl* stijl in den koestal (westgerm. **ripil*, vgl. mhd. *riffel* getand werktuig, eng. *to ripple*), *rȫ·s* reus (os. **wrisi*, ohd. *risi*), *zȫ·vən* zeven (ohd. *sibun*, os. *sibun*), *zȫ·ft* zeef (ags. *sife*).

Opm. Met het oog op mnl. *rēpen*, *reipen*, heeft *rȫ·pən* losrukken, afstroopen, langs iets strijken, waarsch. ook een oorspr. *i*. De vorm *rȫ·pən* kan echter ook teruggaan op got. *raupjan*; vgl. ags. *rypan*, mnd. *ropen*, overijselsch *röpen*.

Onzeker is de grondvorm van *spȫ·ɣn* speen, dat volgens Franck i. v. *spier*, misschien met een wt. *spi* samenhangt. Vgl. echter ohd. *spunni* ags. *spana*.

West-Germaansche *o*.

§ 89. W.-Germ. *o* is ontstaan uit Germ. *u* vóór *a*, *e* of *o* der volgende lettergreep, behalve als er een nasaalverbinding tusschen stond.

W.-Germ. *o* in gesloten lettergreep.

§ 90. W. Germ. *o* in gesloten lettergreep is *o* b.v. *brok* (ohd.

broccho), *doχtər* dochter (os. *dohtar*), *dok* dok, stroowisch onder de pannen (ohd. *tocka*, pop; zie Kluge i. v.), *drop* druppel (ohd. *tropfo*, eng. *drop*), *ʓmolʓkən* gemolken (os. *gimolkan*), *ʓšoldən* gescholden (os. *giscoltan*), *ʓvloχtən* gevlochten (os. *giflohtan*), *ʓzwolən* gezwollen (os. *giswollan*), *gənot* genot (germ. wt. *nut*, os. *not*), *got* God (os. ags. eng. *god*), *grof* grof (ohd. *girob*, *grob*), *hof* (ohd. os. ags. *hof*), *horzəl* horzel (vgl. ohd. *hornaz*, dial. d. *horsel*), *hol* hol (ohd. ags. *hol*), *hop* hop (ohd. *hopfo*, lat. *hupa*), *klopən* kloppen (ohd. *klopfōn*), *knop* knop (ohd. *knopf*), *kop* kop (ohd. *kopf* en *chuph*), *kopəl* koppel, menigte (mhd. *koppel*, m.lat. *cupla* uit lat. *copula*), *kost* kost, eten (mhd. *koste*, *kost*), *kostən* pl. kosten, prijs (ohd. *kosta*, m. lat. *costus*), *!kostən* kosten (m.lat. *costare*, eng. *to cost*), *lof* lof, roem (ags. *lof*), *lok* lok (ags. *locc*), *lokən* lokken (ohd. *lockōn*), *mostərt* mosterd (mhd. *mostert*, lat. *mustum*), *mos* mos (ohd. *mos*, eng. *moss*), *noχ* noch, nog (ohd. os. *noh*), *nok* nok (nd. *nocke*, de. *nok*), *of* of (voegw.) (ohd. *oba* nhd. *ob*, os. *ef*, *of*), *ofər* offer (ohd. *offar*, *opfar*), *os* os (ohd. *ohso*), *otər* otter (ohd. *ottar*), *pokən* pokken (ags. *pocc*, eng. *pock*), *post* post, stijl (ags. eng. *post*, lat. *postis*), *pot* pot (ofri. eng. *pot*), *roχ* rogge (os. *roggo*, ohd. *rocko*), *rok* rok v. vrouwen (ohd. *rocch*, ags. *rocc*), *rokən* rokken (diminitief v. ohd. *roccho*, eng. *rock*), *šok* schok (ohd. *scoc*, eng. *shock*), *šot* schot (het schieten) (ohd. *scoz*), *šot* schot, schut (mnd. *schot*, onr. *skot*), *slot* slot (ohd. *sloz*), *snot* snot (ags. *snot(t)*, eng. *snot*), *sop* sop (mnd. *soppe*, m. eng. *soppe*), *spot* spot (ohd. *spot*), *sprokəl* sprokkel (mnd. nnd. *sprok*, *sprokkel*), *stof* stof (onz.) (mnd. *stof*), *stok* stok (ohd. *stocch*), *stop* prop, kurk (vgl ohd. *stopfōn*, md. *stoppōn*), *stopəl* stoppel (ohd. *stupfila*, nhd. *stoppel*, vulg. lat. **stupla* voor *stupula*), *strop* strop (ags. *stropp*, eng. *strop*), *strot* strot, keel (nnd. *strotte*, mhd. *strozze*), *tol* tol, schatting (os. ags. *tol*, ohd. *zol*), *tot* todde, vod (eng. *tod*, mhd. *zotte*), *top* top (ofri. ags. eng. *top*), *troχ* trog (ohd. ags. *trog*), *vlok* vlok (ohd. *floccho*), *vloten* vlotten (onr. ags. *flot*), *volʓgən* volgen (os. *folgon*), *volʓk* volk (ohd. *folk*), *vos* vos (ags. eng. *fox*), *vʓrot* rot, verrot (vgl. os. *rotōn*), *wolʓk* wolk (os. *wolcan*).

§ 91. W.-Germ. *ol* + *d* of *t* ging over in *oṷʷt*, b.v. *boṷʷt* bout (ohd.

bolz), *gou̯ʷt* goud (os. *gold*), *hou̯ʷt* hout (os. *holt*), *stou̯ʷt* stout (mnd. *stolz*), *wou̯ʷ* wilde, praet. van willen (ags. *wolde*).

§ 92. W.-Germ. *o* in gesloten lettergreep vóór *l* werd *ȯ*, b.v. *dȯl* dol (ohd. *tol*), *vȯl* vol (ohd. *fol*), *wȯl* wol (ohd. *wolla*), *wȯlᵊf* wolf (ohd. *wolf*).

Uitgezonderd: *hol*, *volᵊgən*, *volᵊk*, *wolᵊk*; zie § 90.

Opm. W.-Germ. *o* werd eveneens *ȯ* in: *bȯk* bok (ohd. *boc*), *šofəl* schoffel (germ. **scŭflo* of **scŭblo*; zie Franck i. v.)

§ 93. W.-Germ. *o* vóór *r*-verbinding werd *o̤*, zelfs al heeft zich na *r* een svarabhakti ontwikkeld, (zie echter § 94 en § 95), b.v. *bo̤rt* bord (os. ags. *bord*), *bo̤rχ* en *bo̤rχt* borg (mnd. *borge*, ags. *borg*), *bo̤rst* borst (ohd. *brust*, got. *brusts*), *ko̤rᵊf* korf (ohd. *chorb*), *ko̤rt* kort (ohd. *kurz* en *kurt*), *ko̤rst* korst (ohd. *krusta*, lat. *crusta*), *o̤rgəl* en *o̤rgər* orgel (ohd. *orgela*), *sto̤rᵊm* storm (os. *storm*), *sno̤rəkən* snorken (mnd. *snorken* en *snurken*), *sno̤rən* snorren (vgl. ags. **snorian*, eng. to *snore*), *šo̤rᵊft* schurft (ohd. *scorf*, ags. *sceorf*), *to̤rᵊf* turf (nd. *torf*), *vo̤rt* voort, weg (os. *forth*), *wo̤rst* worst (mnd. *worst*, ohd. *wurst*), *zo̤rᵊg* zorg (ohd. *sorga*).

Opm. Eveneens behoort hiertoe *do̤rsən* dorschen (vgl. mnd. *derschen* en *dorschen*, mnl. *dorschen*, ohd. *drëskan* van voorgerm. *tresk*; vgl. voor eenzelfden ablaut germ. *brëda* naast *borda*; zie Kluge i. v. *brett*).

§ 94. W.-Germ. *o* vóór *-rt*, en eveneens vóór *-rn*, als zich tusschen *-r* en *n* een svarabhaktivokaal ontwikkeld had, en de lettergreep dus open werd, ging over in *ō·*, b.v. *dō·rᵊn* doorn (ohd. *dorn*), *hō·rᵊn* hoorn (ohd. os. ags. *horn*), *kō·rᵊn* koren (os. ags. eng. *corn*), *mō·ᵊrt* moord (ohd. *mord*), *nō·ᵊrt* noord (ohd. *nord*), *ō·ᵊrt* oord, inhoudsmaat, 1/5 L. (ohd. *ort*, os. *ord*), *tō·ᵊrᵊn* toren (mnd. *torn*, nhd. *turm*), *wō·ᵊrt* woord (os. ags. *word*).

§ 95. De vormen *dārᵊp* dorp (ohd. *dorf*, os. *thorp*), *mārᵊgən* morgen (ohd. *morgan*, ags. *morgen*) zijn misschien te verklaren uit een vorm met *e*; vgl. de bijvormen ndl. *derp* en *mergen*, ags. *mergen*. Zie voor overgang van *e* en *ë* in *ā* vóór *r*-verbinding §§ 62 en 72.

W.-Germ *o* in open lettergreep.

§ 96. W.-Germ. *o* in open lettergreep werd *ō·*, b.v. *bō·j* bode (os. *bodo*), *bō·ꝫrən* boren (ohd. *borōn*), *bō·vən* boven (os. *bi-oban* eng. *bove*), *bō·jəm* bodem (os. *bodam*), *gō·ꝫr* f. goor als plaatsnaam (vgl. mnl. *gore* vr., en het adj. ags. *gor*), *hō·pən* hopen (ags. *hopian*), *əgō·ꝫtən* gegoten (os. *gigotan*), *əbō·gən* gebogen (os. *gibogan*), *gə-nō·ꝫtən* genoten (os. *ginotan*), *ō·ꝫlı·j* olie (lat. *oleum*), *ō·vən* oven (ohd. *ovan*, ags. *ofen*), *ō·vər* over (os. *obar*, ags. *ofer*), *pō·ꝫten* poten (ond. **potōn* uit germ. **putōn*; zie Franck i. v.), *spō·ꝫr* spoor vr. (ohd. *sporo*), *smō·kən* smoken (os. **smokōn*), *smō·ꝫrən* smoren (ags. *smorian*), *stō·kən* stoken (dial. eng. *to stoke*, ndd. *stoken*), *vō·ꝫr* voor, vore (on. *for*, ohd. *furuh*), *zō·ꝫl* zool (ohd. *sola*).

Opm. Misschien door invloed van volgende *l* vinden we *u* in: *vugəl* vogel (os. *fugl*, ohd. *fugal*).

West-Germaansche *u*.

W.-Germ. *u* in gesloten lettergreep.

a. W.-Germ. *u* vóór volgende *u*.

§ 97. W. Germ. *u* vóór volgende *u* werd *o̤* in: *bo̤l* stier (eng. *bull*, vgl. ags. *bulluc*), *do̤bəlt* dubbel (lat. *duplus*), *ko̤st* kust van kiezen (got. *kustus*), *lo̤χt* lucht (got. *luftus*), *lo̤st* lust (got. *lustus*), *po̤nt* punt (lat. *punctum*), *vro̤χt* vrucht (os. ohd. *fruht*, lat. *fructus*).

Opm. *u* werd echter *ȯ* in: *bȯs* bos, bosch (ohd. *busk*, m.lat. *boscus*), *mȯf* mof (eng. *muff*, m.lat. *muffula*), *šȯft* schouder (ofri. *schoft*, germ. **skuftus*).

b. W.-Germ. *u* vóór nasaalverbinding.

§ 98. W.-Germ. *u* vóór nasaalverbinding (uitgez. *n* + dentaal en *ŋk*; zie § 99) wordt *ȯ*, b.v. *ꝫzȯŋən* gezongen (os. *gisungan*), *ꝫsprȯŋən* gesprongen (os. *gisprungan*), *hȯmp* brok (eng. *hump*), *hȯməl* hommel (ohd. *humbal*), *krȯm* krom (ohd. *chrumb*), *klȯmp* klomp (m. eng. *clump*), *loŋ* long (ohd. *lunga*), *pȯmp* pomp (eng. *pump*), *tȯn* ton (ohd. *tunna*), *tȯŋ* tong (ohd. *zunga*), *trȯm* trom (ohd. *trumba*), *trȯməl* trommel (mhd. *trumbel*).

Opm. 1. W.-Germ. *u* bleef *u* in *huŋər* honger (ohd. *hungar*) en *vuŋər* vonder (mnd. *vunder*).

Opm. 2. W.-Germ. *u* werd *ọ* in: *gọnən* gunnen (os. ohd. *gi-unnan*) en *kọnən* kunnen (ohd. *chunnan*).

§ 99. W.-Germ. *u* vóór *n* + dentaal en *ŋk* bleef *u* in: *bunt* bont, bond (mhd. *bunt*), *ẓbundən* gebonden (os. *gibundan*), *ẓvunden* gevonden (os. *gifundan*), *gəzunt* gezond (ohd. *gisunt*), *grunt* grond (ohd. *grunt*), *hunt* hond (ohd. *hunt*), *hundərt* hondert (ohd. *hundert*), *kluntjen* klontje, diminut. van *klunt* klont (nd. *klunte*, vgl. eng. *to clunter*), *kunt* kont (ofri. *kunta*), *punt* pond (os. *pund*), *runt* rond (mhd. *runt*), *strunt* strond (mnd. *strunt*), *undər* onder (os. *undar*), *uns* ons, pron. pers. en poss. (ohd. *uns*), *uns* ons, decagram (lat. *uncia*), *vuŋk* vonk en *vuŋkjən* vonkje (ohd. *funcho*), *wundər* wonder (os. *wundar*), *wunt* wond (os. *wunda*), *zundər* zonder (os. *sundar*).

Opm. Naast *kluntjən* klontje, komt echter ook de vorm *klọntjən* voor.

c. W.-Germ. *u* vóór *i* of *j*.

§ 100. W. Germ. *u* vóór *i* of *j*, die alleen in de verbuiging van het zelfst. naamwoord optreedt, werd *o*, naar analogie van den nominativus sing. b.v. *kopən* koppen pl. Evenmin heeft de *i* in het afleidingssuffix invloed op de stamvokaal, b.v. *kopjən*, kopje.

§ 101. W.-Germ. *u* vóór *i* of *j* in gesloten lettergreep werd *ọ*, b.v. *brọχ* brug (ags. *brycg*), *bọkən* bukken (mhd., nhd. *bücken*), *bọkəm* bokking (mhd. *bückinc*), *bọnsəm* bunzing (mnl. *bunzinc*), *bọs* bus (ohd. *buhsa* uit **buhsja*; zie Franck i. v.), *bọrsəl* borstel (ags. *brystl*, eng. *bristle*), *dọrst* dorst (ohd. *durst*, got. *þaurstei*), *drọk* druk (subst.) (ags. *þrycc*), *drọkən* drukken (ags. *þryccan*), *dọn* dun (ohd. *dunni*), *dọŋkən* dunken (os. *thunkian*), *dọldən* dulden (denominatief van ohd. *dult*, en dit een abstr. v. ohd. *dolēn*, *dolōn*, ags. *þolian*), *grọt* en *gọrt*, grut en gort (ohd. *gruzzi*, ags. *gryt*), *gọnzən* afgunstig, begeerig kijken (ndd. mnd. *günsen*, *günselen*, weeklagen), *gọl* gul (nd. *gull*, m. eng. *gulle*), *gọldən* gulden (germ. *gulþīno*), *gọlẓp* dikke straal, flinke teug (eng. *gulp*, de. *gulpe*, *gylpe*), *gọst* gust, van een koe (mnd. *gust*; zie Lübben i. v.; vgl. Gallée, Geld. Ov. Dial. *güst*), *họlen* hullen (ohd. *hullen*), *họldən* hulde (os. *huldi*), *họlẓp* hulp (misschien uit **hulpjō* naast

germ. *hĕlpō*), *hǫls(t)* hulst (ohd. *hulis*, *huls*), *hǫpələn* huppelen (frequent. van germ. **huppjan*; vgl. m.eng. *hyppen*, eng. *to hip*), *hǫps* zeer, tamelijk (ohd. **hubisc*), *hǫrt* horde, vlechtwerk (ohd. *hurt*, m. eng. *hyrde*), *klǫχt* klucht, menigte (ags. *clyft*), *knǫpəl* knuppel (westgerm. **knuppilo*; vgl. mhd. *knüpfel*; zie Franck i. v.) *krǫk* krukstok, knop aan een deur (westgerm. **krukkjō*), *krǫl* krul (mhd. *krülle* naast *krolle*), *kǫnst* kunst (os. *kunst*), *kǫsən* kussen (werkw.) (ags. *cyssan*), *kǫsəŋ* kussen (ohd. *chussīn*, m.lat. *cussīnus*), *lǫbən* lubben (mnd. *lübben*, ags. **gelybban*? zie Franck i. v.), *lǫməl* lummel (oostfri. *lümmel*), *lǫns* luns (ags. *lynes*, mnd. *lunse*), *mǫndəχ* meerderjarig (mnd. *mundich* nhd. *mündig*), *mǫt* mud, hectoliter (ohd. *mutti*, os. *muddi*), *mǫχ* mug (os. *muggia*), *mǫlən* zaniken, woelen (van **muljan* fijnwrijven?), *mǫləχ* druk (van 't adj. *mǫl*; zie Franck i. v. *meel*), *mǫnt* munt, geldstuk (ohd. *munizza*), *mǫrəχ* murw (ohd. *mur(u)wi*, nhd. *mürbe*), *mǫs* en *mǫrs* musch (uit germ. **muskja*? zie Franck i. v.), *mǫts* muts (m.lat. *almutia*), *nǫt* nut (ags. *nyt*), *nǫt* nut (adj.) (ohd. *nuzzi*), *nǫtən* nutten (ags. *nytian*), *ǫm* om (ohd. os. *umbi*), *plǫχ* plug (mnd. *plügge*, eng. *plug*), *plǫkən* plukken, (ags. **plyccan* uit germ. **pluckjan*; zie Franck i. v.), *pǫt* put (ags. *pytt*), *rǫχ* rùg (ohd. *hrukki*), *rǫkən* rukken (ohd. *rucchen*, germ. **rukkjan*), *rǫnt* rund (got. **hrunþıs*; zie Kluge i. v. *rind*), *rǫst* rust (waarsch. uit germ. **rustjō* naast **rastjō* en *rastō*, vgl. os. *resta*, ohd. *rasta*), *šǫdən* schudden (os. *skuddian*), *šǫlt* schuld (ags. *scyld*), *šǫt* schut, scherm (germ. **skutjo* of **skuttjo*, eng. *shut*), *stǫk* stuk, (subst.) (os. *stucki*), *stǫk* stuk (adj.) (uit: *an* of *in stucki* pl.), *stǫmpərt* stumper (mnd. *stümper*), *tǫχt* tucht (ohd. *zuht*), *tǫkən* wachten (m.eng. *tukken*, nhd. *zücken* naast ohd. *zocchōn*), *vlǫχt* vlucht (os. *fluht*), *vlǫχ* vlug (ohd. *flucchi*), *vǫlən* vullen (os. *fullian*), *vǫrst* vorst (os. ohd. *furisto*, ags. *fyrst*), *wǫrəm* worm (os. ohd. *wurm*), *wǫrstələn* worstelen (volgens Franck i. v. berustend op voorgerm. stam *wrt-ti*), *wǫrtəl* wortel (ohd. *wurzala*, ags. *wyrtwalu*; compos. met germ. *wurti-*; zie Franck i. v.), *zǫnt* zonde (os. *sundia*), *zǫχt* zucht, ziekte (os. ohd. *suht*), *zǫk* zulk (ohd. *sulıh*), *zǫltfet* zultvet (vgl. ohd. *sulzia*).

Opm. Uitgezonderd is *wôlən* wollen (ags. *wyllen*), *bôχt* bocht, kromming (ags. *byht*).

West Germ. *u* in open of oorspr. open lettergreep.

a. W.-Germ. *u* vóór *u* in de volgende lettergreep.

§ 102. W.-Germ. *u* vóór *u* in de volgende lettergreep is *ū*, b.v. *kūgəl* kap van den imker (ohd. *chugula*, m. lat. *cuculla*), *zūᶃn* zoon (os. ags. *sunu*).

Opm. Eveneens wordt *ū* gehoord in: *kūgəl* kogel, bal (mhd. *kugele*).

b. W.-Germ. *u* vóór nasaal.

§ 103. W.-Germ. *u* voor nasaal werd *ū* in *wūᶃnən* wonen (os. *wunōn*).

c. W.-Germ. *u* vóór *i(j)* in de volgende lettergreep.

§ 104. W.-Germ. *u* vóór *i(j)* in open lettergreep wordt *ȫ*·, b.v. *bȫ·gəl* beugel (uit *bŭgil*; zie Franck i. v.), *bȫ·ᶃl* beul (ohd. *butil*), *bȫ·ᶃləŋ* beuling, rogge en gras dooreen (*beuling* gevormd uit *booling* < *bodelinc*. Dit is met *inc* gevormd van *bodel*, m.lat. *bodellus*), *bȫ·ᶃrən* beuren, gebeuren (ags. *byrian*), *bȫ·ᶃrt* beurt (vgl. ohd. *gi-burida*), *brȫ·k* breuk (ags. *bryce*), *dȫ·χt* deugd (germ. *dugunþi*), *dȫ·ᶃn* deun (subst.) (ags. *dyne* vgl. os. *dunian*), *dȫ·ᶃr* deur (ohd. *turi*), *dȫ·ᶃr* door (ohd. *durih*), *drȫ·ᶃn* dreun (got. *drunjus*), *drȫ·χ* droog (ags. *dryge* uit *drugi*; zie Franck i. v.), *gȫ·ᶃr* geur (ond. **guri*; zie Franck i. v.), *hȫ·p* heup (ags. *hype*), *hȫ·vəl* heuvel (ohd. *hubil*), *hȫ·gən* heugen (ags. *hycgan*), *hȫ·ᶃl* duiker (mhd. *hüle*), *jȫ·χt* jeugd (ohd. *jugund* uit **jugunþi*), *jȫ·kən* jeuken (ags. *gyccen*), *kȫ·kən* keuken (ohd. *chuhhina*), *kȫ·ᶃr* keur (ohd. *churi*), *kȫ·təl* keutel (ond. **kutil*), *knȫ·kəl* kneukel (m. eng. *knokil*, mhd. *knüchel*), *knȫ·zən* kneuzen (ags. *cnysan*), *krȫ·pəl* kreupel (ags. *crypel*), *lȫ·gən* leugen (os. ohd. *lugina*), *mȫ·ᶃl* molen (ohd. *mulī(n)*, ags. *myln*), *pȫ·ləŋ* peluw (ohd. *pfuliwi*, ags. *pylwe*), *rȫ·k* reuk (van germ. *ruki*; zie Franck i. v.), *rȫ·zəl* reuzel (ags. *hrysel*, os. *hrusli*), *šȫ·ᶃr* scheur (ond. **skŭri*; zie Franck i. v.), *šȫ·t* scheut (westgerm. **skuti*, ohd. *scuz*), *šȫ·təl* ovenschieter (afgeleid van *schieten*, 't komt slechts in 't Nederlandsch voor; zie Franck i. v.; vgl. echter onr. *skutill* harpoen), *slȫ·f* sleuf (van den wt. *slub*; zie Franck i. v.), *slȫ·təl* sleutel (os. *slutil*), *spȫ·ᶃrən* speuren (ags. *spyrian*), *sprȫ·k* spreuk (mhd. *spruch*, ond. **spruki*; zie Franck i. v.), *stȫ·ᶃn* steun (ond. **stuni* of **stunju*;

zie Franck i. v.), *stö·ꝗrən* storen en verstoren (ags. *styrian*), *tö·gəl* teugel (ohd. *zugil*), *tö·χ* teug (ags. *tyge*), *vlö·χ* vleug (ags. *flyge*), *vlö·gəl* vleugel (ndd. *flugil*; zie Franck i. v.), *vö·ꝗr* voor (ohd. os. *furi*).

Opm. 1. Uitgezonderd: *kō·nəŋ* koning (ohd. *chuning*), dat 't algemeene woord is geworden naast 't oude *kö·nəŋ*, dat nog voorkomt in *kö·nəŋskop*, koemaag.

Opm. 2. Een umlautsvorm vertoont ook *gö·t* goot, naast ndd. *gote*, nhd. *gosse*.

b. Lange Vokalen.

West-Germaansche ā (oud-germ. ā en āe).

§ 105. W.-Germ. *ā* en daarmee gelijkstaande *ā* in ontleende woorden bleef *ā*, behalve vóór de postdentalen: *t*, *d*, de uit *d* ontstane *ȷ* (*j*), en de alveolaren *s*, *š*, *z*, *l*, *r* en *n* (zie § 56).

Hiervoor ging *ā* over in *ō*, b.v. *ōꝗr* ader (ohd. *ādara*), *ōꝗr* adder (ags. *nāedre*, os. *nādra*, waarnaast echter ohd. *natara*; zie Franck i. v. *adder*), *ōȷəm* adem (ohd. *ātum*), *ōꝗs* aas (ags. *āes*), *blōꝗzən* blazen (ohd. *blāsan*), *blōꝗr* blaar, optrekking der huid (ohd. *blātara*), *brōȷən* braden (ohd. *brātan*), *dōꝗt* daad (ohd. *tāt*), *dōꝗr* daar (ohd. os. *thār*, got. echter *þar*), *drōꝗt* draad (ohd. *drāt*), *gōꝗn* gaan (ohd. *gān* en *gēn*, ags. *gān*), *gəvōꝗr* gevaar (vgl. ohd. *fāra*), *hōꝗr* haar (ohd. os. *hār*), *ȷōꝗr* jaar (ohd. os. *jār*), *klōꝗr* klaar (mnd. *klār*, lat. *clārus*), *kwōꝗl* kwaal (ohd. os. *quāla*), *kwōꝗt* kwaad (ohd. *quāt*), *lōꝗtən* laten (os. *lātan*), *mōꝗl* maal, keer (ohd. *māl*), *mōꝗn* maan (ohd. *māno*), *mōꝗnt* maand (ohd. *mānōd*), *mōꝗt* maat (ohd. *māza*), *nōꝗlt* naald (ohd. *nādal*), *nōꝗt* naad (ohd. *nāt*), *pōꝗl* paal (ohd. *pfāl*), *pōꝗsən* Paschen (mnd. *pāskan*), *pōꝗr* paar (mnd. *pār*, ohd. echter *par*, lat. *par*), *rōꝗt* raad (os. *rād*), *rōꝗzən* razen (ags. *rāesan*), *strōꝗl* straal (ohd. *strāla*), *strōꝗt* straat (os. *strāta*, m. lat. *strāta*), *spōꝗn* spaan (mnd. *spān*, ags. *spōn*), *šōts* schaats (noordoostfra. *escache*), *wōꝗn* waan (ohd. *wān*), *wōꝗr* waar (adj.) (os. ohd. *wār*), *zōꝗt* zaad (os. *sād*), *zwōꝗr* zwaar (os. *swār*).

§ 106. W.-Germ. *ā* bleef *ā* vóór *g* en *k*, *v*, *m* en *p* (zie ook § 57) in: *bəkwām* bekwaam (ohd. *biquāmi*), *brāk* braak

(adj.) (ohd. *brāhha*), *hāk* haak (ohd. *hāko*, nhd. *hāken*), *jāmər* jammer (ohd. os. *jāmar*), *šāp* schaap (ohd. *schāf*), *vrāgən* vragen (os. *frāgon*), *wāvəl* en *wāfəl* wafel (vgl. eng. *wafer*, fra. *gaufre*).

§ 107. Verkorting van *ā* tot *a*, waarschijnlijk naar analogie van den singularis, komt voor in het praet. plur. der sterke verba van de 4e en 5e klasse, b.v. *kwamən* kwamen (os. *quāmun*), *brakən* braken (os. *brākun*), *stalən* stalen (os. *stālun*), *gavən* gaven (os. *gābun*), *zatən* zaten (os. *sātun*), *atən* aten (os. *ātun*).

Opm. In plaats van *brakən* en *stalən* wordt ook wel *brō·kən* en *stō·ḁlen* gezegd, naar analogie van het part. perf.

§ 108. W.-Germ. *ā* voor oorspr. of later ingevoegde *j* of *i* werd *ej*, (voor volgende *ə* gaat *j* over in *ȷ*, zie § 26), b.v. *drejən* draaien (ohd. *drājan*), *gejf* gaaf (mhd. *gāebe*, germ. *gēbi*; zie Franck i. v.), *kejs* kaas (ohd. *chāsi*), *krejən* kraaien (ohd. *chrāian*), *lejχ* laag (mnd. *lēge*, westgerm. *lāgi*; zie Franck i. v.), *mejən* maaien (ohd. *māen*), *nejən* naaien (ohd. *nājan*), *wejən* waaien (ohd. *wāen*, *wājan*), *zejən* zaaien (ohd. *sāen*, germ. **sējan*).

Opm. 1. W.-Germ. *ā* vóór *i* werd echter *ē* in *šēḁr* schaar (mnd. *schēre*, m. eng. *schēre*, eig. meervoudsvorm met *i*-umlaut; vgl. ohd. *skār*, *skāri*).

Opm. 2. Niet zeker is het of hiertoe behoort *ē·mt* mier (ohd. *ameizza*, ags. *aemette*; zie Kluge i. v. *ameise*).

§ 109. Jongere umlaut van *ā*, nadat deze reeds in *ō* was overgegaan komt niet voor, b.v. *pōḁlšən* paaltje, *zwōḁrtən* zwaarte, *rōtsəl* raadsel, *drōj* draden.

Opm. De umlaut bleef eveneens achterwege in: *tōj* taai (ohd. *zāhi*) en *zōləχ* zalig (ohd. *sālig*).

§ 110. W.-Germ. *ā* gevolgd door *w* vormt daarmee den tweeklank *āu̯ʷ*, b.v. *blāu̯ʷ* blauw (ags. *blāe* ohd. *blāo*), *lāu̯ʷ* lauw (ohd. *lāo*), *rāu̯ʷ* rauw (ags. *hrāew*), *grāu̯ʷ* grauw (ohd. *grāo*).

Opm. 1. Uitgezonderd is: *klou̯ʷ* klauw (ond. *clāwa*).

Opm. 2. Misschien behoort hier ook onder *sprē·u̯ʷ* spreeuw, als het althans niet ontstaan is uit **spraiwon* (zie Franck i. v.), maar uit germ. **sprēwi*; vgl. westfa. *sprāwe*, *sprān*.

West-Germaansche ē.

§ 111. W.-Germ. *ē* is *ī·* in *hī ꞡr* hier (ohd. *hiar*, os. *hēr*), *šī·ər* schier (ohd. *scēro*, *scēri*). Na deze *ī·* hoort men steeds een *ꞡ*.

§ 112. W.-Germ. *ē* in het praeteritum van oorspr. redupliceerende verba wordt *ɪ·*, b.v. *hɪ·l* hield (ohd. *hialt*), *lɪ·t* liet (os. *lēt*), *slɪ·p* sliep (os. *slēp*), *vɪ·l* viel (ohd. *fial*), *lɪ·p* liep (oh. *liof*).

Opm. W.-Germ. *ē* wordt echter *ɪ*, en vaak ook *ò*, in: *gɪŋ* of *gòŋ*, ging (ohd. *giang*), *hɪŋ* of *hòŋ* hing (ohd. *hiang*) en *vɪŋ* of *vòŋ* (ohd. *fiang*).

§ 113. In ontleende woorden ging W.-Germ. *ē* over in *ɪ·*, in: *prɪ·stər* priester (ohd. *priestar*, os. *prēstar*), *zɪ.j* zijde (ohd. *sīda*, mlat. *sēta*), *spɪ·gəl* spiegel (ohd. *spiagal*, lat. *speculum*), *prɪ·zən* prijzen (vgl. lat. *pretium*).

§ 114. In ontleende woorden ging W.-Germ. *ē* over in *ī* in: *krīt* krijt (ohd. *krīda*, lat. *crēta*), *pīn* pijn (ohd. *pīna*, mlat. *pēna*), *tīkt* tijk (lat.-gr. *thēca*).

§ 115. W.-Germ. *ē* in ontleende woorden is *ē·* in: *brē·f* brief (lat. *brevis*), *pē·t* en *pē·tər* Pieter (ohd. *Petar*, lat. *Petrus*).

West-Germaansche ī.

§ 116. W.-Germ. *ī* is (behoudens §§ 117—121) over het algemeen *ī* (men verwarre deze *ī* (= gerekte *ɪ*) niet met *ɪ·* of *ī·* (= Ned. *ie*), b.v. *bəzwīkən* bezwijken (onfr. *-swīkan*), *bīl* bijl (ohd. *bīhal*, *bīl*), *bītən* bijten (os. *bītan*), *dīk* dijk (ags. *dīc*), *drītən* drijten (ags. *drītan*), *fīt* fijt (nd. *fīt*, naast mhd. *fīch*), *gəlīk* en *līk* gelijk (got. *galeiks*), *grīpən* grijpen (ags. *grīpan*), *grīs* grijs (os. *grīs*), *īs* ijs (ags. *īs*), *kīkən* kijken (m. eng. *kīken*), *kwīnən* kwijnen (ags. *-cwīnan*), *kwīt* kwijt (mnd. mhd. *quīt*), *knīft* knijf, knipmes (ags. *knīf*), *knīpən* knijpen (mnd. *knīpən*, m. eng. *nipen*), *līf* lijf (ohd. *līb*), *līk* lijk (os. *līk*), *līkən* lijken (ohd. *līhhēn*), *līm* lijm (ohd. *līm*), *līst* lijst (ohd. *līsta*), *mīn* mijn, pron. poss. (onfr. *mīn*), *pīl* pijl, penis (ags. *pīl*), *rīp* rijp (adj.) (ags. *rīpe*), *šīnən* schijnen (ohd. os. *scīnan*), *šrīnən* schrijnen (mnd. *schrīnen*), *šītən* schijten (ags. *scītan*), *slīm* slijm (ags. *slīm*), *slīpən* slijpen (ags. *-slīpan*), *slītən* slijten (os. *slītan*), *stīf*

stijf (ags. *stīf*), *smītən* smijten (ags. *smītan*), *strīkən* strijken (ohd. *strīhhan*), *spīkər* spijker, (mnd. *spīker*, eng. *spike*), *tīt* tijd (ags. *tīd*), *wīf* wijf (os. ags. *wīf*), *wīs* wijs adj. (ags. *wīs*), *wīn* wijn (ags. *wīn)*, *wītən* wijten (ags. *wītan*), *wīkən* wijken (os. *wīkan*), *zīt* zijde, kant (os. *sīda*).

Opm. W.-Germ. *ī* werd *ı·* in *strı·m* striem, als dit tenminste beantwoordt aan mhd. *strīme* en niet aan ohd. **streomo*; zie. § 153 en Franck i. v.) en *wı·t* wijd (os. ags. *wīd*).

§ 117. W.-Germ. *ī* is echter *ı·*, en in auslaut *ı·j*:

a. vóór *v*, *f*, *g*, en *z*, b.v. *blı·vən* blijven (ags. *be-līfan*), *drı·vən* drijven (ohd. *trīban*), *krı·gən* krijgen (mnd. *krīgen*), *ı·zər* of *ı·zder* ijzer (ohd. *īsarn*, *īsan*), *rı·gən* rijgen (ohd. *rīhan*), *rı·vən* rijven (mnd. *rīven*), *rı·zən* rijzen (os. ags. *rīsan*), *stı·vən* stijven (mnd. *stīven*) naast *stīf* stijf, *šrı·vən* schrijven (ohd. *scrīban*), *twı·fəln* twijfelen (os. *twīflon*), *zwı·χ* twijg, takje (ohd. *zwīg*), *zwı·gən* zwijgen (os. *swīgōn*), *vı·zəl* vijzel (mnd. *vīsel*), *šı·f* schijf (ohd. *scība*), *wı·s* wijze (os. *wīsa*).

Opm. Uitgezonderd: *stīf* stijf en *wīf* wijf.

b. vóór oorspr. of uit *d* of *w* ontstane *j*, b.v. *bətı·jən* wachten, uitblazen (vgl. eng. *to betide*, ags. *tīdian*), *blı·j* blijde (ohd. *blīdi)*, *brı·j* brij (ags. *brīw*), *glı·jən* glijden (os. ags. *glīdan*), *lı·jən* lijden (ohd. *līdan*), *mı·jən* mijden (ohd. *mīdan*), *rı·jən* rijden (ags. *rīdan*), *snı·jən* snijden (ohd. *snīdan*), *snı·jən* sneeuwen (ohd. *snīwan*), *spı·jən* spuwen, braken (os. ags. *spīwan*), *strı·jən* strijden (ohd. *strītan*), *šrı·jən* schrijden (ohd. *scrītan*), *wı·jər* wijder (vgl. os. ags. *wīd*), *zı·j* zijde, stof (os. *sīda*) naast *zīt* zijde, kant.

Opm. Naast *snı·jən* sneeuwen komt voor *snē·jən*, misschien door invloed van het subst. *snē·j* sneeuw.

c. vóór *i(j)* in de volgende lettergreep, b.v. *ı·ʒlən* ijlen (os. *īlian*), *wı·zən* wijzen (os. *wisian*), *wı·f* wijven, pl. naast *wīf* sg.

Opm. W.-Germ. *ī* vóór *i* werd echter *ī* in *tīŋ* tijding (mnd. *tīdinge*).

d. in auslaut, b.v. *vı·jānt* vijand (os. *fīond*), *vrı·j* vrij (ohd. *frī*), *jı·j* jij (os. *gī*), *wı·j* wij (ofri. *wī*, ags. *wē*).

Uitgezonderd: *drē·j* drie (ags. *þrī*), dat voorkomt naast *drı·j*.

§ 118. W.-Germ. *ī* werd *ue*, waarschijnlijk onder invloed van de omgevende bilabialen in: *fueftəχ* 50, *vuef* 5 (ags. *fīf*), en *puep* pijp (ags. *pīpe*, ohd. *pfīfa*).

§ 119. Het woord *kē·ʀn* kiem, dat voorkomt naast *kı·m* kiem (ohd. *chīmo*), zal wel W.-Germ. *i* hebben; vgl. *scimo* naast *scīmo*, en bij Kiliaen *kene* en *kenen*, W. Vla. eveneens *kene* en *kenen*, mnl. Wdbk. III 1305 *kene*.

§ 120. W.-Germ. *ī* is verkort tot *ı*, vóór oorspr. *tt* of *χ*-verbinding, b.v. *dıχt* dicht, (mhd. *dīhte*), *dısəl* dissel aan een wagen (ags. *þīxl*, *þīsl*), *lıχt* licht (ohd. *līhti*, ags. *līht*), *lıχām* lichaam (ohd. *līhhāmo*), *wıt* wit (got. *hweits*, germ. **hwītto*; het kan echter ook beantwoorden aan germ. **hwitto*; zie Franck i. v.). Een dergelijke verkorting vinden we ook in *rık* rijk (os. *rīki*).

§ 121. In ontleende woorden, die in het Ned. *ij* hebben, heeft het N.-W.-Veluwsch in den regel *ī*, b.v. *anīs* anijs (lat. *anīsum*), *fīn* fijn (m. lat. *finus*), *kəzīn* kozijn (fra. *cassin*), *prīs* prijs (ofra. *prīs*), *rədīs* radijs (fra. *radix*).

Opm. We treffen echter *ı·* aan in: *andı·vı·j* andijvie (it. *endivia*), *pərtı·j* of *partı·j* partij (fra. *partie*).

West-Germaansche *ō*.

§ 122. W.-Germ. *ō* werd over het algemeen (zie echter § 123) *ū*, b.v. *ārəmūj* armoede (ohd. *aramuotī*), *drūvəχ* droevig (vgl. ohd. *truobi*), *blūʀt* bloed (os. *blōd*), *būʀl* boedel, boel (os. *bōdlōs*); *būʀt* boette (got. *bōta*), *dūʀn* doen (ags. *dōn*), *drūs* droes, paardenziekte (ohd. *druos*), *flūʀr* vloer (ags. *flōr*), *glūʀt* gloed (ohd. *gluot*), *grūf* groeve (ohd. *gruoba*), *hūʀst* hoest (ohd. *huosto*, ags. *hwōsta*), *gūʀt* goed (os. *gōd*), *hūʷ* hoe (os. *hwō*), *hūʀn* hoen (ohd. *huon*), *hūʀt* hoed (ohd. *huot*), *hūf* hoeve (ohd. *huoba*), *hūf* hoef m. (os. ags. *hōf*), *hūvən* (be)hoeven (vgl. ags. *behōfian*, ags. *behōf*), *knūst* knoest, noest (nd. *knōst*), *kū* (os. *cō*), *kūʀl* koel (ohd. *chuoli*, ags. *cōl*), *lūdər* loeder (mhd. *luoder*), *mūt* moed (ohd. *muot*), *mūʀs* moes (os. ags. *mōs*), *mūʀr* en *mūʀdər* moeder (ohd. *muotar*), *nūʀst* noest subst. (ags. *ōst*), *plūχ* ploeg (ags. *plōh*), *rūm* roem (os. *hrōm*),

rūẓt roet (ags. *hrōt*), *rūj* roede (ohd. *ruota*), *rūjən* roeien (ags. *rōwan*), *rūẓr* pijp, geweer (ohd. *hrōr*), *šū* schoen (os. *skōh*), *stūẓl* stoel (os. ags. *stōl*), *vūẓr* voer, wagenvracht (ohd. *fuodar*), *vūẓr* voeder (ags. *fōdor*), *vūẓrən* bekleeden (vgl. ohd. *fuotar*), en verder in het praet. van de verba der 6e klasse, die een regelmatig praet. hebben, b.v. *slūχ* sloeg (ohd. *sluog*), *vūẓr* voer (ohd. *fuor*), *zwūẓr* zwoer (ohd. *swuor*).

§ 123. W.-Germ. *ō* werd echter *u* vóór *k*, *m*, *p*, *d*, en *t*, b.v. *buk* boek (ags. *bōc*), *bukənt* boekweit (vgl. ohd. *buohha*), *blum* bloem (ohd. *bluoma*), *bruk* broek, laagland (ags. *brōc*), *duk* doek (ohd. *tuoch*), *huk* hoek (ags. *hōc*), *hupəl* hoepel (vgl. ags. *hōp*), *kluk* snel (mhd. *kluoc*), *kuk* koek (ohd. *kuocho*), *mudər* moeder (os. *mōtar*), *rupən* roepen (ohd. *hrōpan*), *rukəlō·ẓs* roekeloos (mhd. *ruochelōs*), *stup* (ohd. *stuofa*), *vut* voet (os. *fōt*).

Opm. Wordt vóór *d* of *t* een glide gesproken, dan blijft de *ū*, b.v. *mūẓdər* moeder, naast *mudər*, *grūẓtənıs* groeten, naast *grutənıs* (vgl. mhd. *gruoz*).

§ 124. W.-Germ. *ō* werd *ọ̈·* vóór *i* of *j* in de volgende lettergreep, b.v. *bö·k* beuk (mnd. *böke* uit **bōkjōn*; zie Franck i. v.), *blö·jən* bloeien (os. *blōjan*), *bö·tən* oprakelen van het vuur (os. *bōtjan*), *brö·jən* broeden en broeien (uit **brōdjan*, ags. *brêdan*; zie Franck i. v.), *gəvö·ẓl* gevoel (vgl. os. *gifōljan*) en *vö·ẓlən* voelen, *grö·ẓn* groen (os. *grōni*), *glö·jən* gloeien (os. *glōjan*), *hö·jən* hoeden (os. *hōdian*), *hö·ẓn* onaangenaam (ohd. *hōni-*), *hö·ẓrən* hooren (as. *hōrian*), *mö·j* moe (ohd. *muodi*), *mö·jtən* moeite (vgl. ohd. *muoī*), *mö·tən* ontmoeten (os. *mōtian*), *nö·mən* noemen (uit **nōmjan*, voor **nōmnjan*, denom. v. *nōmn*; zie Franck i. v.), *rö·stərən* roosteren (afgel. van *rö·stər*, rooster, vgl. mnd. *rōster*, nnd. *röster*, ohd. *rōst*), *rö·ẓrən* roeren (os. *hrōrjan*), *spö·ẓlən* spoelen (ohd. *spuolen*, uit **spōljan*; zie Franck i. v.), *snö·jən* snoeien (mnd. *snöjen*), *vrö·tən* wroeten (ags. *wrōtian*), *wö·jənt* woedend (os. *wōdian*), *wö·ẓlən* woelen (ohd. *wuollen* uit **wōljan*; zie Franck i. v.), *wö·st* woest (ohd. *wuosti*), *zö·kən* zoeken (os. *sōkjan*), *zö·t* zoet (ohd. *swuozi*).

Opm. Dezen umlaut vinden we ook in: *brö·ẓr* broeder (ohd. *bruodar*; vgl. ags. dat. sg. *brēðer*, welke vorm wijst op een

uitgang *ir* in den datief, die dus op den nominatief zijn invloed heeft doen gelden).

§ 125. De volgende *i*, die slechts in de verbogen naamvallen, of in afleidingen voorkomt veroorzaakt geen umlaut, b.v. *blumpjən* bloempje. Een umlautsvorm vinden we echter wel in: *küšən* koetje, en *küsəmanətjən*, eveneens een liefkozingswoord voor koe.

§ 126. W.-Germ. *ō* werd vóór *χ* verkort tot *ò* in: *gənòχt* genoeg (os. *gınōg*), *vròχ* vroeg (mnd. *vrōch* en *vrō*).

Opm. Verkorting van *ō* tot *ò* vóór *m* vindt plaats in: *vərdòmən* verdoemen (vgl. os. *dōm*).

§ 127. W.-Germ. *ō* werd *o* in: *zoχt* praet. van *zō̈·kən* zoeken (ohd. *suochta*), en *oksəl* oksel (ags. *ōcusla*).

§ 128. In vroeg ontleende woorden ging *ō* over in *ū*, b.v. *krūə̨n* kroon (ohd. *corōna*, lat. *corōna*) maar in later ontleende woorden bleef de *ō*, b.v. *dō·mənı·j* dominee (lat. *domine*).

West-Germaansche *ū*.

§ 129. W.-Germ. *ū* werd *ue* (ook voor *i* in de volgende lettergreep), behalve vóór *f*, *v*, *ȷ*, *g*, *χ*, *z* (zie § 130) en *r* (zie § 131), b.v. *buel* buidel (ohd. *būtil*), *buetən* buiten (os. *būtan*), *bruen* bruin (ags. *brūn*), *bruet* bruid (ohd. *brūt*), *brues* schuim (vgl. mhd. *brūsen* en nhd. *brause*), *buek* buik (ohd. *būh*), *duem* duim (ohd. *dūmo*), *duekən* duiken (ohd. *tūhhan*), *fuek* fuik (ofri. *fūke*), *gəbruekən* gebruiken (ohd. *brūhhan*), *guet* guit (vgl. hd. *gäuzen* uit **gūtjan*; zie Franck i. v.), *huekən* huiken (mhd. *hūchen*), *huelen* huilen (mhd. *hiulen*, *hūlen*, mnd. *hūlen*), *hues* huis (ohd. os. ags. *hūs*), *huet* huid (ohd. *hūt*), *kluet* kluit (mnd. *klūte*), *kruet* kruit, kruid (ohd. *chrūt*), *kruem* (mnl. *crūme*), *kruen* kruin (mnd. *krūne*, m. eng. *c(o)rūne*), *kruepen* kruipen (ags. *creopan*), *krues* kruis (ohd. *chrūzī*), *kuem* bang, stil (vgl. ohd. *chūmōn*), *kuel* kuil (mnd. *kūle*), *kuep* kuip (mnd. *cūpe*, lat. *cūpa*), *kuet* kuit, lichaamsdeel (mnd., nnd. *kūt*), *gəluet* geluid (vgl. het adj. ohd. *hlūt*, os. ags. *hlūd*), *luek* luik (vgl. got. os. *lūkan*), *luepen* luipen (mnd. nederrijnsch *lūpen*), *lues* luis (ags. *lūs*), *luestərən* luisteren (ohd. *hlūstrēn*), *muel* muil

(nd. *mūle*, fra. *mule*), *mues* muis (ohd. ags. *mūs*), *pruem* pruim (ohd. *pfrūma*), *pruek* pruik (fr. *perruque*), *pruelən* pruilen (nnd. *prūlen*), *puelən* in *uetpuelən* uitpuilen (vgl. bij Kiliaen *puyl* en *puyle*, buidel, van een wt. *pū* of *pūh* opzwellen; zie Franck i. v.), *puemstē·ʒn* puimsteen (beantw. aan lat. *pūmex*, en niet aan *pumicem* zooals ohd. *pumiz*, *bumiz*), *puen* puin (vgl. ags. *pūnian*), *puest* puist (van een ond. **pusto*, vgl. mnd. *pust* of *pūst* kussen), *pluem* pluim (lat. *plūma*), *ruem* ruim (ags. *rūm*), *ruekən* rieken en ruiken (van een germ. wt. **rūk*, vgl. ook ned. *rook*, ags. *hreac*), *ruen* ruin (mnd. *rūn*), *ruet* ruit (mnd. *rūte*), *sluemərən* sluimeren (vgl. ags. *slūma*), *slueten* sluiten (ofri. *slūta*), *snuet* snuit (mnd. nnd. *snūte*), *snuetən* snuiten (ohd. *snūzan*), *struek* struik (mnd. *strūk*), *struekələn* struikelen (mnd. *strūkelen*), *stuekən*, niet verder kunnen, tot stilstand gebracht worden (nnd. *stūken*), *stuep* stuip (mnd. oostfri. *stūpe*), *šuem* schuim (ohd. *scūm*), *šuet* schuit (m. eng. *schūte*), *tueməlon* tuimelen (ohd. *tūmalōn*), *tūn* omheining, tuin (ags. *tūn*), *uel* uil (ohd. *ūwila*), *uet* uit (os. *ūt*), *vuel* vuil (ags. *fūl*), *vuest* vuist (ohd. *fūst*), *zuel* zuil (ohd. *sūl*), *zuemən* zuimen (ohd. *virsūmen* uit **sūmōn* of **sūmjan*), *zuepən* zuipen (ags. *sūpan*).

Opm. W.-Germ. *ū* blijft *ū* in *lūtər* louter (ohd. *hlūttar*).

§ 130. W.-Germ. *ū* werd *ü* vóór *f*, *v*, *j*, *g*, *χ* en *z*, b.v. *brügəm* bruidegom (ohd. *brūtigomo*), *brüzən* bruischen (mhd. *brūsen*), *bügən* buigen (ags. *būgan*), *drüf* druif (ohd. *trūba*), *düχ* duig (mhd. *dūge*, waarsch. lat. *doga*; zie Kluge i. v.), *düzənt* duizend (ohd. *dūsunt*), *hüf* huif (ohd. *hūba*), *hüχ* huig (mnd. *hūk*), *hüzən* huizen, pl. (vgl. sing. *hues*, ohd. pl. *hūsir*), *klüvən* kluiven (ohd. *chlūbōn*), *krüjən* kruien (ags. *crūdan*), *lüjən* luiden (ags. *hlydan*), *plüzən* pluizen (mnd. *plūsen*), *rüχ* ruw, ruig (ohd. *rūh*), *rüzən* ruischen (mhd. *rūschen*), *rüzıj* ruzie (oostfri. *rūse*), *šüvən* schuiven (ags. *scūfan*), *snüvən* snuiven (mhd. *snūben*), *stüvər* stuiver (mnd. *stüver*), *süzən* suizen (ohd. *sūsōn*), *zügən* zuigen (ohd. *sūgan*), *züjən* zuiden (os. ags. *sūd*), *züvəl* zuivel (ohd. *sufil*, mnd. *sūvel* of *süvəl*? zie Franck i. v.).

Opm. W.-Germ. *ū* vóór *z* is *ue* in: *gruezəl* en *kruezəl* gruis (mnd. *grūs*).

§ 131. W.-Germ. *ū* werd *ǖ* vóór *r*, waarvoor een *ʒ* wordt

gehoord, b.v. *bü̯ər* buur (os. ags. *būr*), *bü̯ərt* buurt (ohd. *giburida*), *dü̯ərən* duren (lat. *durare*), *hü̯ər* huur (ags. *hūr*), *mü̯ər* muur (ohd. *mūra* en *mūri*, lat. *murus*), *šü̯ər* schuur (ohd. *scūra*, provenc. *escuria*), *ü̯ər* uur (lat. *hora*, fra. *heure*), *zü̯ərəŋ* zuring (ags. *syring*), *zü̯ər* zuur (ags. *sūr*).

Opm. W.-Germ. *ū* blijft echter *ū* in: *bū̯ər* boer (ohd. *giburo*), *lū̯ərən* loeren (mnd. *lūren*).

§ 132. Umlautsvormen van *ue* treffen we aan in de volgende pluralia: *hü̯əs* huizen pl. (sing. *hues* vgl. ohd. *hūsir*), *lü̯əs* luizen, pl. (sing. *lues*, ags. pl. *lys*), *mü̯əs* muizen pl. (sing. *mues*, ags. pl. *mys*) en in: *hüšən* huisje, bestekamer (vgl. Sallandsch *hüsīn*).

§ 133. W.-Germ. *ū* werd verkort, en daarna „umgelautet'' in: *zọχt* zucht (ohd. *sūft*, germ. vermoedelijk **sūfti*- volgens Franck i. v.).

W.-Germ. *ū* wordt eveneens *ọ̈* in: *brọ̈ləft* bruiloft (ohd. *brūthlauft*) en *krọ̈k* kruik (os. *krūka*).

Opm. W.-Germ. *ū* wordt *ȯ* in *vȯχt* vocht (adj. en subst.) (ohd. adj. *fūhti*).

§ 134. In auslaut ging W.-Germ. *ū* over in *ou̯ʷ* in: *bou̯wən* bouwen (ohd. os. en ags. *būan*).

§ 135. Afzonderlijke vermelding verdienen de volgende woorden met uit *ū* ontstane *ö̈j*, die waarschijnlijk aan een Hollandsch dialect ontleend zijn, en door vreemdelingen zijn ingevoerd; nl.

a. Germaansche woorden: *kö̈jərən* kuieren (nd. *kūderen*, nhd. *kauderen*), *pö̈jk* puik (ndd. *pūk*), *lö̈j* lui (onl. **lū*? zie Franck i. v.), *lö̈jər* luier (ohd. *lūdara*, mnl. *ludere*), *lö̈jfəl* luifel (vgl. mnl. *love*, *loeve*, *louve*, *leuve*, limb. *luif*, westf. *loewe*, teuth. *leuve*, ohd. *louba*), *stö̈jtən* stuiten (mhd. nhd. *stutzen*), *spö̈jtən* spuiten (m.eng. *spūten*), *spö̈jən* spuien (oostfri. *spujen*) maar *spı·gō̯ətən* spuigaten (vgl. Nederl. *spuigat*, *spijgat* en *spiegat*, zie Franck i. v. *spui*), *grö̈js* fijne steenkolen (nnd. *grūs*), vergelijk echter *gruezəl* en *kruezel* (§ 130 opm.).

b. Romaansche woorden, die niet als: *fluem* fluim (fra. *flume*), *pruek* pruik (fra. *perruque*), *muel* muil, pantoffel (fra. *mule*) zeer vroeg ontleend schijnen te zijn, maar pas laat zijn ingevoerd, b.v. *flö̈jt* en *flö̈jtən* fluit en fluiten (ofra. *flehute*, fra. *flūter*).

c. TWEEKLANKEN.

West-Germaansche *ai*.

§ 136. W.-Germ. *ai* werd *ē·*, b.v. *bē·ɡn* been (ags. *bān*), *bē·ɡr* beer, mannetjesvarken (ags. *bār*), *blē·k* bleek (adj.) (ags. *blāc*), *brē·t* breed (got. *braiþs*), *dē·ɡl* deel, gedeelte (got. *dails*), *dē·χ* deeg (ags. *dāh*), *ē·t* eed (got. *aiþs*), *ē·ɡn* een (got. *ains*), *ē·ɡr* eer (ags. *ār*), *ē·st* eest (ags. *āst*), *gē·ɡr* geer (ags. *gāra*), *gē·ɡrən* geeren (germ. *gaizon*; zie Franck i. v.), *gē·st* geest (ags. *gāst*), *grē·p* greep, mestvork (ags. *grāp*, ohd. *greifo*), *hē·ɡl* heel (got. *hails*), *hē·s* heesch, schor (ags. *hās*), *hē·stər* heester (mnd. *heistere*), *hē·t* heet (ags. *hāt*), *hē·tən* heeten, noemen (got. *haitan*), *klē·vər* klaver (ags. *clāefre*, vgl. ohd. *chlēo* uit **klaiwo*; zie Franck i. v.), *klē·t* kleed (ags. *clāþ*), *lē·t* leed (adj. en subst.) (ags. *lāþ*), *lē·k* leek (lat. *lāicus*), *lē·m* leem (ags. *lām*), *lē·pō·χ* druipoog (van germ. **laipo*? zie Franck i. v.), *lē·ɡr* leer, in de uitdr. *indəlē·ɡr* in de leer (ags. *lār*), *lē·st* leest (got. *laists*), *mē·ɡr* adv. (ags. *mā*, got. *mais*), *mē·s* mees (ags. *māse*), *rē·p* reep (ags. *rāp*), *šē·f* scheef (ags. *scāf*), *spē·k* spaak (ags. *spāce*), *stē·ɡn* steen (got. *stains*), *vrē·t* wreed (ags. *wrād*), *vrē·zən* vreezen (ohd. *freisōn*), *wē·k* week adj. (ohd. *weich*), *wē·s* wees (ohd. *weiso*), *zē·ɡl* zeel (ohd. *seil*), *zē·m* zeem, vloeibare honing (ohd. *seim*), *zē·p* zeep (ohd. *seipfa* en *seifa*), *zē·ɡr* zeer, pijn (ags. *sār*), *zē·vər* zeever (ohd. *seifar*), *zwē·p* zweep (vgl. ags. *swāpan*), *zwē·t* zweet (ohd. *sweiz*).

Opm. Vaak hoort men vóór *r* een *ē* in plaats van *ē·* in *lērən* leeren en *mēr* meer.

§ 137. W.-Germ. *ai* werd *ē·*, maar ging, waar zij, tengevolge van een weggevallen *w* of *h*, in auslaut kwam te staan in den tweeklank *ē·j* over, b.v. *slē·j* sleepruim (ags. *slāhe*, *slā*), *slē·j* slee, bot, stomp (adj.) (ags. *slāw*), *snē·j* sneeuw (germ. *snaiwo-*), *tē·j* teen, toon (ags. *tāhe*), *zē·j* zee (got. *saiws*, ohd. *sēo*).

Opm. 1. Waarschijnl. werd *tē·j* teen, twijg (got. *tains*) gevormd naar analogie van *tē·j* teen, toon.

Opm. 2. Het woord *ē·ɥʷ* eeuw (got. *aiws*), heeft waarschijnlijk door invloed van de verbogen casus zijn *w* heeft behouden.

§ 138. W.-Germ. *ai* werd *ej* vóór volgende *i* of *j* in: *ārəbejt* arbeid (ohd. *arbeiti*), *blejkən* bleeken (zie *blē·k* adj.), *bejən* beide (os. m. en vr. *bēthia*, n. *bēthiu*), *dejlən* deelen (got. *dailjan*), *ejk* eik (ohd. *eik* got. *aiks*; zie Kluge) wellicht door invloed van de verbogen casus en van *ejkəl* eikel (ohd. *eihhila*), *ejgən* en *ejgəst* eigen, zelf (got. *aigin*), *drejgən* dreigen (germ. **thraigian*; Cosijn. Taalk. Bijdr. 2, 319), *ejsən* eischen (ags. *āskian*), *gejl* geil (got. **gails* van *gailjan*, os. *gēl*), *gejt* geit (got. *gaits*, ags. *gāt* dat. sing. *gǣet*), *hejl* heil (ags. *hǣl*), *hejdən* heiden (ags. *haeþen*), *hej* heide (got. *haiþi*), waarnaast echter ook *hē·t* heide, erica, *klejn* klein (ags. *clǣene*), *lejən* leiden (ags. *lǣedan*), *nejgən* neigen (ags. *hnǣegan*), *mejnē·t* meineed (vgl. ags. *mǣene*, boos), *rejgər* reiger (ags. *hrāgra*, doch ohd. *heigir*), *rejn* rein, schoon (ohd. *hreini*, got. *hrains*), *rejkən* reiken (ags. *rǣecan*), *rejzən* en *rejs* reizen en reis (ags. *rǣesan*, *rǣes*), *šej* scheede (ags. *scǣed*), *šejən* scheiden (misschien onder invloed van het subst. ontstaan; vgl. got. *gaskaidei*), *sprejən* spreiden (ags. *sprǣedan*), *stejgər* steiger (ags. *stǣeger*), *stejl* steil (ags. *stǣegel*), *tejkənən* teekenen (germ. **taiknjan*) en naar analogie daarvan soms ook *tejkən* teeken, *tejstərən* (vgl. ags. *tǣesan*), *vejləχ* veilig (mnd. *veilich*, ags. *fǣele*), *vlejs* vleesch (ags. *flǣesc*), *vlejən* vleien (volgens Franck i. v. uit **flaihjan* ohd. *flēhen*, naast ohd. *flēhōn*; zie ook Feestb. M. de Vries, pg. 157), *wejfələn* weifelen (ibid.), *wejgərən* weigeren (ibid.), *wejnəχ* weinig (ibid.), *wejtas* weitasch (vgl. ags. *vǣedhian*, *vǣedhan*), *wejt* weit (ags. *hwǣete*), *wejkən* week maken (denom. v. *wē·k* adj., ags. *wāc*), *zejkən* zeiken (ohd. *seihhen*).

Opm. W.-Germ. *ai* vóór *i* werd echter *ē·* in *hē·ten* warm maken (ags. *hǣetan*), waarschijnl. naar analogie van *hē·tən* noemen (got. *haitan*) en *brē·tən* breedte (met suffix-*iþa* gevormd van *brē·t* breed (ags. *brād*).

§ 139. W.-Germ. *ai* > *ē* werd verkort tot *e* vóór *χt* en vroegere *tt*, b.v. *eχt* echt (ohd. *ēhaft*), *het* hitte (tenminste als 't met 't suffix-*iþa* gevormd is van het germ. adj. *haito-*), *vet* vet (ags. *fǣeted*, ohd. *feizzit*).

Opm. Uitgez. *brē·tən* breedte; zie § 138 opm.

§ 140. W.-Germ. *ai* werd eveneens tot *e* verkort in *elᶃf* elf (ohd. *ein-lif*, got. *ainlif*), *eŋkəlt* enkel (adj.) (got. *ainakl-s*).

§ 141. W.-Germ. *ai* werd verkort tot *ı* in *lılək* leelijk (ohd. *leidlīh*, ags. *lāþlic*).

Opm. W.-Germ. *ai* werd *ī* in: *gīn* geen (os. *nigēn*, ohd. *nihhein*).

§ 142. W.-Germ. *ai* vóór *j* (ags. *āeg*) werd *ej*, b.v. *ej* ei (os. *ei*, ags. *āeg*), *klej* klei (ags. *clāeg*), *wej* wei, hui (ags. *hwāeg*) en misschien ook *kej* kei, als 't tenminste gelijk te stellen is met ags. *cāeg*, sleutel, pin (zie echter ook Feestb. de Vries pg. 155, waar te Winkel *kej* houdt voor oorspr. **keyi* uit **kagi*; vgl. *kegelen* en *keilen*).

Opm. *ajj* werd echter *ē·* in *wē·χlues* wandluis (vgl. os. *wēg*, got. *waddjus*).

West-Germaansche *au*.

§ 143. W.-Germ. *au* werd *ō·*, b.v. *blō·ǥt* bloot (ohd. *blōz*, ags. *bleát*), *bō·m* boom (ags. *beám*), *bō·ǥn* boon (ags. *beán*), *bı·zlō·k* bieslook, serpillum (vgl. ags. *leác*), *brō·ǥt* brood (ohd. *brōt*, on. *brauþ*), *dō·f* doof (ags. *deáf*), *dō·ǥt* dood (got. *dauþus*), *drō·m* droom (eng. *dream*), *grō·ǥt* groot (ags. *greát*), *hō·p* hoop, stapel (ags. *heáp*), *hō·χ* hoog (got. *hauhs*), *kō·ǥl* kool, gewas (lat. *caulis*), *kō·p* koop (ags. *ceáp*), *klō·ǥt* kloot (eng. *cleat*), *lō·ǥn* loon (ags. *leán*), *lō·pən* loopen (got. *hlaupan*), *lō·ǥs* loos, ledig (ags. *leás*), *lō·ǥt* lood (ags. *leád*), *nō·ǥt* nood (got. *nauþs*), *ō·m* en *ō·mən* oom (ags. *eám*), *ō·χ* oog (got. *augō*), *ō·ǥlək* oolijk (vgl. ags. *eáde*, onr. *aud-*), *ō·ǥr* oor (agr. *eáre*), *ō·ǥst* oost (ags. *eást*), *pō·ǥs* poos (lat. rom. *pausa*), *pō·ǥt* poot (nhd. *pfōte*, prov. *pauta*), *rō·f* roof (ags. *reáf*), *rō·vən* rooven (os. *rōbōn*), *rō·m* room (ags. *reám*), *rō·ǥt* rood (got. *rauþs*), *slō·p* sloop (oostfr. *slōp*, ohd. *slouf*), *stō·m* stoom (ags. *steám*), *stō·ǥt* en *stō·ǥtən* stoot en stooten (got. *stautan*), *strō·m* stroom (ags. *streám*), *šō·ǥt* schoot (got. *skauts*), *šō·f* schoof (ags. *sceáf*), *šō·ǥrən* schoren (van een germ. vorm **skauron*, bij Kiliaen echter *schoren*, naast *schooren*), *šrō·m* schroom (oostfri. *schrōm*, uit **skraum*; zie Franck i. v.), *tō·m* toom, teugel (onr. *taumr*), *tō·m* broedsel, worp (ags. *teám*), *tō·ǥnən* toonen (uit **taugnôn*? of **taugnjan*? 't Eerste is waarschijnlijker aangezien het anders wellicht *tō·nen* zou geworden zijn), *tō·vərən* tooveren (ohd. *zoubar*, onr. *taufr*), *trō·ǥst* troost (onr. *traust*).

§ 144. Waar deze uit *au* ontstane *ō·* in auslaut kwam te staan door wegval van *w* of *h* ging zij over in den tweeklank *ō·j*, b.v. *strō·j* stroo (ags. *streáw*), *vlō·j* vloo (ags. *fleáh*).

§ 145. W.-Germ. *au* werd *ò* in *bòŋərt* boomgaard, en *òk* ook (ags. *eác*), en *o* in *okərən* voortwoekeren (got. *aukan*, ags. *ycan*) en misschien in *lof* loof (got. *laufs*, ohd. *loub*; mogelijk echter gaat *lof* terug op een germ. **lubo-* naast *laubo*; zie Franck i. v. *loof*).

§ 146. W.-Germ. *au* werd *ȫ·* vóór *i*, b.v. *bətȫ·mt*, niet druk, kalm, part. perf. van *bətȫ·mən* (vgl. ohd. *zoum*), *glȫvən* gelooven (got. *galaubjan*), *hȫ·ʓn* onaangenaam, niet toeschietelijk (ohd. *hōni*, ags. *heán*), *hȫ·ft* hoofd (got. *haubiþ*), *hȫ·ʓrən* hooren (ags. *hyran*), *klȫ·vən* klooven (fact. v. *klieven*, germ. **klaubjan*), *strȫ·pən* stroopen (mhd. *ströufen*).

Opm. W.-Germ. *au* werd *oụʷ* in *moụʷ* mouw (Germ. **maujo*; zie Franck i. v.).

§ 147. W.-Germ. *au* werd *ȫ·j* vóór *i*, waar zij kwam voor uit *d* ontstane *j*, b.v. *blȫ·j* bloode (os. *blōði*, ags. *bleáþ*), *snȫ·j* onaangenaam, eigenl. snoode (mhd. *snöde*, onr. *snauþr*).

§ 148. W.-Germ. *au* vóór *i* in denominatieven wordt *ō·* in: *dō·pən* doopen (got. *daupjan*), *kō·pən* koopen (ags. *cypan*), *lō·ʓzən* loozen (ags. *lysan*), *slō·pən* sloopen (got. *afslaupjan*, os. *slōpian*), *trō·ʓstən* troosten (got. **traustjan*).

Opm. W.-Germ. *au* vóór *i* werd eveneens *ō·* in: *bō·ʓs* boos (ohd. *bōsi*, germ. *au*; Kern Tijdschr. 8, 43 vlg.), *grō·ʓten* grootte, *nō·ʓdəχ* noodig, *rō·k* rook (got. **rauki*, ags. *rēc*), *šō·ʓn* schoon (ags. *scyne*, got. *skauns*).

§ 149. W.-Germ. *au* in auslaut vóór *j* werd *ȫj* in: *strȫjən* strooien (got. *straujan*).

West-Germaansche *auw*.

§ 150. W.-Germ. *auw* wordt *oụʷ* in: *doụʷ* dauw (ags. *deáw*), *hoụwən* houwen, slaan (ags. *heáwan*), *vroụʷ* vrouw (ohd. *frouwa*).

§ 151. W.-Germ. *auw* vóór *j* werd
a. *ǒj* in *dǒj* dooi (vgl. ohd. *douwen*, *dewen*, ags. *þāwan*).
b. *ō·j* in: *hō·j* hooi (got. *hawi*).
c. *ou̯ʷ* in *kou̯ʷ* kooi (uit *cauwia*, lat. *cavea*; zie Franck i. v. *kooi*).

West-Germaansche *eo*.

§ 152. Germaansche *eu* werd in het West-Germaansch vóór andere vokalen dan *i* en *j* tot *eo*.

§ 153. W.-Germ. *eo* werd *ı·*, b.v. *bədrı·gən* bedriegen (os. *driogan*), *bı·jən* bieden (ags. *beódan*), *brı·jən* brouwen, lispelen (ags. *breowan*), *bı·st* biest (ohd. *biost*, ags. *beóst*), *bı·s* bies (germ. **beusa*, mnd. *bēse*; zie Kluge i. v. *binse*), *dı·f* dief (ohd. *diob*), *dı·p* diep (ags. *deóp*), *gənı·tən* genieten (os. *niotan*), *gı·tən* gieten (ags. *geótan*), *kı·zən* kiezen (ags. *ceósan*), *kı·zəl* kiezel (ags. *ceósel*), *lı·f* lief (os. *liof*), *lı·gən* liegen (ags. *leógan*), *lı·t* lied (ohd. *liod*), *lı·zən* liezen pl. (ozwe. *liuske*, deen. *lyske*; zie Franck i. v. en Kluge i. v. *leiste*[2].), *prı·m* priem (mhd. *pfrieme*, ags. *preón*), *rı·m* riem (ohd. *riomo*), *rı·t* riet (ags. *hreód*), *sprı·t* spriet (ags. *spreót*), *strı·m* striem (ohd. **streomo*? zie Franck i. v.), *šı·tən* schieten (ags *sceótan*), *vərdrı·t* verdriet (ohd. *urdrioz*, got. *us-þriutan*), *vərlı·zən* verliezen (ags. *forleósan*), *vlı·gən* vliegen (ags. *fleógan*), *vrı·zən* vriezen (ags. *freósan*), *wı·sən* wieden (os. *wiodōn*), *zı·k* ziek (got. *siuks*).

§ 154. W.-Germ. *eo* werd *ī·* vóór *n*, *l* en *r*, waarvoor een glide wordt gehoord, b.v. *bī·ə̯r* bier (ags. *beór*), *dī·ə̯nən* dienen (os. *þionōn*), *dī·ə̯r* dier (ags. *deór*), *stī·ə̯r* stier (os. *stior*), *nī·ə̯r* nier (ohd. *nioro*), *wī·ə̯l* wiel (ags. *hweól*).

§ 155. W.-Germ. *eo* werd *ı·j* in auslaut, b.v. *bı·j* bij (ags. *beó*), *dı·j* dij (ags. *þeóh*), *knı·j* knie (ohd. *chneo*, ags. *cneow*), *nı·j* nieuw (got. *niujis*).

West-Germaansche *iu*.

§ 156. W.-Germ. *iu* (uit germ. *eu* vóór *i* of *j*) werd *ü* in: *düdələk* duidelijk (vgl. germ. *þiudjan*; zie Franck i. v. *duiden*), *düvəl* duivel (os. *diuƀul*; zie Franck i. v.), *gətügən* getui-

gen en getuige (vgl. ohd. *giziugōn*), *lüj* lieden (ags. *leóde*), *stü̦rən* sturen (ohd. *stiuren*, ags. *styran*).

Opm. W.-Germ. *iu* werd *ṻ* vóór *r*, waarvoor een glide wordt gehoord, b.v. *dṻ̦r* duur (ohd. *tiuri*).

§ 157. W.-Germ. *iu* wordt *ue* in: *duestər* duister (ags. *þiéstre þystre*), *duets* Duitsch (os. *thiudisc*), *kuekən* en *kuek* kuiken (germ. **kiukīn*; zie Kluge i. v. *küchlein*).

2. *De Vokalen in Lettergrepen met den Bijtoon en in toonlooze Lettergrepen.*

a. Algemeene Regel.

§ 158. Behoudens de uitzonderingen, genoemd in § 161—§ 176, zijn de vokalen, die den hoofdklemtoon niet hadden, *ə* of *ə̦* geworden, b.v. *bə̦gɪnən* beginnen (os. *biginnan*), *təbrō·kən* gebroken (os. *ti-*), *ə̦slō·kən* gestoken (os. *gistokan*), *vərlōtən* verlaten (os. *forlātan*), *hejləχ* heilig (os. *hēlag*), *bīndən* binden (os. *bindan*), *hȫ·ə̦rən* hooren (os. *hōrien*), *wērəlt* wereld (os. *werold*, *weruld*), *vōdər* vader (os. *fader*), *tē·gən* tegen (os. *angegin*), *twōlə̦f* twaalf (os. *twelif*), *melə̦k* melk (os. *miluk*), *zɪlə̦vər* zilver (os. *silubar*), *vɪsər* visscher (os. *fiskari*), *gǫldən* gulden (os. *guldin*), *bundən* bonden (os. *bundin*).

§ 159. Ditzelfde geldt van pro- en enclitisch gebruikte woorden, b.v. *ə̦kdu* ik doe (os. *ik*), *mənbuk* mijn boek (os. *mīn*), *ə̦nmɪns* een mensch (os. *ēn*), *lōtə̦m* laat hem (os. *ina*), *drāgə̦k* draag ik (os. *ik*).

§ 160. Ook een groot aantal ontleende woorden, meestal oorspr. Fransche, vertoonen hetzelfde verschijnsel, b.v. *ləmūə̦n* lamoen (fra. *limon*), *kəbôf* doorloopkast (vg. nd. *kabúf*, oostfri. *kabúffe*), *kətō·ə̦r* kantoor (fra. *comptoir*), *kəlīk* koliek (lat. *colica*), *kəmīn* komijn (ofra. *comin*), *kərdôns* (fra. *cordon*), *fəsūə̦n* fatsoen (fra. *façon*), *kənē·ə̦l* kaneel (fra. *cannelle*), *pətôfəl* pantoffel (fra. *pantoufle*), *flənel* flanel (fra. *flanelle*), *mətres* onderwijzeres (fra. *maîtresse*).

Opm. Uitgezonderd zijn: *alkō·f* alkoof (fra. *alcove*), *alō·ə̦zɪ·j* horloge, *fɪ·kant* vacant, *fɪ·kansɪ·j* vacantie, *foksē·ə̦rən* forceeren.

b. Uitzonderingen.

α. In voorvoegsels. (praefixen).

§ 161. W.-Germ. *af-* is *of*, b.v. *ofχrunt* afgrond (os. *afgrundı*), *ofstōg̹n* afstaan (os. *afstān*).

§ 162. W.-Germ. *ana-* wordt *an*, b.v. *andaχt* aandacht (ohd. *anadāht*), *anvērdən* aanvaarden (ohd. *anafartōn*).

§ 163. W.-Germ. *and(a)* wordt *ant*, waar het den klemtoon heeft, b.v. *andwō·g̹rt* antwoord (got. *andawaurdı*), maar *unt* als er geen nadruk op valt, b.v. *untbīndən* ontbinden (os. *andbindan*), *untχeldən* ontgelden (os. *andgeldan*).

§ 164. W.-Germ. *bi* wordt *bı·j* waar het den klemtoon heeft, anders *bə*; b.v. *bı·jkômən* bijkomen (os. *bikuman*), *bı·jsprıŋ̹ən* bijspringen, naast *bəkômən* bekomen, en *bəsprıŋ̹ən* bespringen.

§ 165. Syncope komt voor in: *buetən* buiten (os. *būtan*, en *biūtan*), *bō·vən* boven (os. *bi-oƀan*), *glō·vən* gelooven (got. *galaubjan*), *nej* neen (os. *ni-*), *nō·jt* nooit (os. *neo*, *nio*), *nīt* niet (os. *ni-eo-wiht*).

§ 166. Aphaeresis komt voor in: *nē·vən* en *nefən* neven, naast (os. *aneƀan*).

β. In achtervoegsels (suffixen) met den bijtoon.

§ 167. De oorspronkelijke vokaal is niet *ə* of *g̹* geworden in de suffixen: *-bōr* -baar (b.v. *mārg̹kbōr* merkbaar), *-lıŋ̹* -ling (b.v. *twē·lıŋ̹* tweeling, *og̹ʷdərlıŋ̹* ouderling), *-dôm* -dom (b.v. *rıˡdôm*, rijkdom), *-hejt* -heid (b.v. *nōrəχejt* narigheid), *-zām* of *-sām* -zaam (b.v. *sprāksām*, spraakzaam).

γ. In stamsuffixen.

1. Syncope.

§ 168. *Syncope* van de vokaal heeft plaats:

a. In den zoogenoemden sterken tweeden naamval van zelfstandige naamwoorden, b.v. *snaχs* 's nachts, (os. *naχtes*), *sōtərdaχs* des Zaterdags (os. *dages*).

b. In den 3e persoon sing. van het praes. infin., in alle personen van het zwakke praeteritum van de verba der 2e en 3e klasse, en in het part. praet. der zwakke verba, b.v. *hı·j nē·mt*

hij neemt (ohd. *nimit*), *vōrt* vaart (ohd. *ferit*), *zalᶟft* zalft (ohd. *salbōt*), *ᶟk salᶟvdən* ik zalfde (ohd. *salbōta* en conj. *salbōti*), *hat* had (ohd. *habēta*, conj. *habēti*, doch os. reeds *habda*, *hadda*), *ᶟzalᶟft* gezalfd (ohd. *gisalbōt*), *ᶟzoχt* gezocht (ohd. *gisuochit*, os. *gisōht*).

c. In het suffix *-ısk*, b.v. *frāns* Fransch, *duets* duitsch (os. *thiudisc*), *düvəls* duivelsch.

d. In het suffix *-ida* (got. *iþa*), b.v. *gəmē·ᶟntən* gemeente (ohd. *gimeinida*), *brē·tən* breedte, *ē·χt* egge (ohd. *egida*, got. **agiþa*).

e. Vóór *d*, *t* en *st*, in:

ārəst en *ārənst* ernst (ags. *eornust*), *hart* hert (ags. *heorot*), *jȫ·χt* jeugd (os. *jugūð*), *bestə* beste (got. *batista*), *lestə* laatste (got. *latisto*), *ē·ᶟrst* eerst (os. *ērist*), *ē·kstər* ekster (ond. *agastria*), *hȫ·ft* hoofd (os. *hōƀid*), *dī·ᶟnst* dienst (os. *thionost*), *mōᶟnt* maand (os. *mānoth*), *zwōrstən* zwaarste (os. *swarosto*).

2. Apocope.

§ 169. *Apocope* van de vokaal vindt plaats:

a. In den 1° pers. sing. praes. indic. en conj., b.v. *ᶟknē·m* ik neem (ohd. *nimu*, conj. *nëme*), *vōr* vaar (ohd. *faru*, conj. *fare*), *rōj* raad (ohd. *rato*, conj. *rate*), *zȫ·k* zoek (ohd. *suochu*, conj. *suoche*), *helᶟp* help (mhd. *hilfe*, conj. *hëlfe*), *zalᶟf* zalf (mhd. *salbe*), *zeχ* zeg (os. *seggiu*).

b. In den 1° en 3° pers. sing. praet. van *breŋən*, *zȫ·kən* en *deŋkən*, b.v. *broχt*, *zoχt*, *doχt* (ohd. *brāhta*, *suohta*, *dāhta*).

c. In den nom. sing. van de meeste subsanstiva, b.v.:

1. oorspr. *ja*-stammen, b.v. *ejnt* end (os. *endi*), *kejs* kaas (os. *kāsi*), *wep* webbe (os. *webbi*), *krues* kruis (os. *krūci*).

2. oorspr. *wa*-stammen, b.v. *mē·ᶟl* meel (os. *melo*), *smē·ᶟr* smeer (os. *smero*).

3. oorspr. *ō*-, *jō*- en *wō*-stammen, b.v. *zāk* zaak (os. *saka*), *ē·ᶟr* eer (os. *ēra*); *zī·ᶟl* ziel (os. *seola*), *stem* stem (os. *stemna*); *spuns* spons (os. *spunsia*), *eχ* eg, scherpte (os. *eggia*), *vastən* vasten (os. *fastunnia*), *gəlīkənıs* gelijkenis (os. *gilīknissie*), *zönt* zonde (os. *sundia*), *troᶙʷ* trouw (os. *triuwa*).

4. oorspr. *i*-stammen, zoowel kort- als langlettergrepige, b.v.

bē·t beet (os. *biti*), *brö·k* breuk (os. *bruki*), *bō·šəp* boodschap (os. *bodskepi*), *ǫ·ꞔrloχ* oorlog (os. *ur-lagi*), *stē·j* plaats (os. *stedi*), *mē·ꞔr* meer (os. *meri*), *tīt* tijd (os. *tīd*), *dōt* daad (os. *dād*), *kraχt* kracht (os. *kraft*).

5. oorspr. *u*-stammen, zoowel kort- als langlettergrepige, b.v.: *zūꞔn* zoon (os. *sunu*), *vrē·j* vrede (os. *friðu*), *šɪlt* schild (os. *skild*, *skeld*), *dō·rꞔn* doorn (os. *thorn*), *hānt* hand (os. *hand*), *lǫχt* lucht (os. *luft*).

6. oorspr. konsonant. stammen, b.v. *bō·j* bode (os. *bodo*), *hart* hart (os. *herta*), *blum* bloem (os. *blōmo*), *ō·ꞔr* oor (os. *ōra*), *tuŋ* tong (os. *tunga*), *šōꞔl* schaal (os. *skāla*), *krɪp* kribbe (os. *kribbia*).

Opm. Van de woorden met oorspr. suffix *-iþa* heeft men meestal twee vormen, één met apocope, en één met paragogische *n*, waardoor de apocope verhinderd werd. Zoo heeft men: *ruemt* en *ruemtən* ruimte, *zwōꞔrt* en *zwōrtən* zwaarte, *mē·ꞔnt* en *gəmē·ꞔntən* gemeente, meent, enz.

d. In den dat. sing. der substantiva, b.v. *tues* thuis (nhd. *zu hause*, *təvelt* naar het veld, *təkō·p* te koop (os. *te kōpe*), *man* man (os. dat. *manne*), *vrɪnt* vriend (os. dat. *friunde*) enz.

e. In de meervoudsvormen: *hüꞔs* huizen, *lüꞔs* luizen, *müꞔs* muizen, *blōj* bladeren, *drōj* draden, *glōs* glazen, *vōt* vaten.

f. In den onverbogen vorm van adjectiva, b.v. *düꞔr* duur (os. *tiuri*), *dǫn* dun (os. *dunni*), *vōꞔl* vaal (os. *falu*), *gē·ꞔl* geel (os. **gelu*),

g. In den onverbogen vorm van den comparatief en den superlatief van adjectiva, b.v. *laŋər* langer (os. *lengira*), *zö·tər* zoeter (os. *suotera*), *lest* laatste (os. *lezto*), *best* beste (os. *bezto*) enz.

h. In de adverbia, b.v. *laŋ* lang (os. *lango*), *wel* wel (os. *wala*, *wola*).

i. In de bijvoegelijk gebruikte telwoorden, die verbogen kunnen worden in het Germaansch, b.v. *ē·ꞔn* een, *twē·j* twee, *drē·j* of *drɪ·j* drie, *vɪ·ꞔr* vier enz.

𝔡. Vokaalinschuiving.

§ 170. Hierbij moet onderscheid gemaakt worden tusschen de algemeen W.-Germ. vokaalinschuiving vóór soneerende *l*, *r*, *m* en *n* (b.v. os. *fugal*, got. *fugls*; os. *wintar*, got. *wintrus*; os. *tēkan*,

got. *taikns*; os. *wastom*, o. eng. *waestm*), en de vokaalontwikkeling welke eigen is aan ons dialect (svarabhakti).

1. West-Germ. vokaalinschuiving.

§ 171. De algem. W.-Germ. vokaalinschuiving heeft regelmatig plaats en de irrationeele vokaal blijft door analogie in alle naamvallen behouden, b.v. *bıtərə* bittere (os. *bitt(e)ra*), *apəls* appels (ohd. *ephili*), *swīntərs* 's winters (vgl. os. gen. pl. *wintro*).

2. Svarabhakti.

§ 172. De svarabhakti-vokaal klinkt overal als *ə*, maar is zeer verschillend in lengte of duur. Zij, die langzaam en met weinig nadruk spreken, maken haar natuurlijk het langst. Hier is zij overal door *ə̥* voorgesteld.

§ 173. De svarabhakti-vokaal ontwikkelt zich vooral tusschen *r* en *l* verbindingen, waarmee dan soms rekking van den voorafgaanden klinker gepaard gaat. (Zie §§ 54, 62, 63, 71, 72).

a. Svarabhakti in *r*-verbindingen.

§ 174. Vooral tusschen *rf* en *rv*, *rg* en *rχ*, *rk*, *rn* en *rm* wordt de svarabhakti waargenomen, b.v. *ārə̥f* erf (got. *arbi*), *stārə̥vən* sterven (ohd. *sterban*), *mārə̥gən* morgen (ohd. *morgen*), *ārə̥χ* erg (ags. *earg*), *wārə̥kən* werken (ags. *wyrcan*), *ārə̥m* arm, (adj. en subst.) (os. *arm*, got. *arms*), *dō·rə̥n* doorn (os. *thorn*).

b. Svarabhakti in *l*-verbindingen.

§ 175. Ook tusschen *lf* en *lv*, *lg* en *lχ*, *lk* en *lm* ontwikkelt zich *ə̥*, b.v. *wólə̥f* wolf (os. ags. *wulf*), *golə̥vən* golven (vgl. ohd. *gelbōn*), *galə̥χ* galg (os. *galgo*), *volə̥yən* volgen (os. *folyon*), *volə̥k* volk (ohd. *folk*), *halə̥m* halm (ohd. os. *halm*).

II. KONSONANTEN.

1. *Algemeene opmerking.*

§ 176. Het konsonantisme van het N.-W.-Veluwsch komt zoo goed als geheel overeen met dat van de beschaafde Nederlandsche

spreektaal. In dit hoofdstuk zal ik slechts de afwijkingen daarvan vermelden, en overigens alleen die gevallen behandelen, waarvan de bespreking tot recht begrip der zaak noodig is. Voor afwijkingen, welke veroorzaakt worden door een voorgaand of een volgend woord, zie men onder Sandhi § 276 en vlg.

§ 177. De zoogenaamde dubbelkonsonanten worden, voorzoover mij door onderzoek gebleken is (zie aanhangsel) niet dubbel noch sterk verlengd uitgesproken, zoodat ik ze overal door een enkel letterteeken heb voorgesteld.

2. Half-vokalen.

ȷ.

§ 178. De N.-W.-Veluwsche *ȷ* is geheel gelijk aan de *j* van het beschaafde Nederlandsch en heeft dezelfde wijzigingen ondergaan. Slechts dient het volgende opgemerkt te worden.

§ 179. In inlaut na vokaal is, evenals in het Nederlandsch, de W.-Germ. *j* gebleven, doch zij maakte den voorafgaanden klinker tot den overeenkomstigen tweeklank met *j*. Deze *ȷ* is dus vokalisch b.v. *blö·ȷən* bloeien (os. *blōjan*), *dreȷən* draaien (got. **þraian*), *kreȷən* kraaien (ohd. *chrāian*), *meȷən* maaien (got. **maian*), *strö̆ȷən* en *strö·ȷən* strooien (got. *straujan*).

w.

§ 180. In anlaut, onmiddelijk voor *r*, gaat *w* over in *v*, doordat de onderkaak reeds dadelijk den stand gaat innemen, die voor de articulatie van *r* noodig is. (Ditzelfde verschijnsel vindt men ook in 't Z.-Bevelandsch; zie Verschuur § 161), b.v. *vrē t* wreed (ags. *wrād*), *vrıŋ̊ən* wringen (ags. *wringan*), *vrö·tən* wroeten (ags. *wrōtian*).

§ 181. De *w* van het enclitisch gebruikte pron. pers. *wə* (os. *wī*, *we*) gaat met de *n* van het verbum over in *nv* en ten slotte in *v*, b.v. *duvə* doen we, *móvə* moeten we, *lōvə* laten we, *zọvə* zullen we, *rē·kn̥n̥və* rekenen wij.

§ 182. Na *ı·* gaat *w* over in *ȷ*, doordat kaak- en lippenstand dan onveranderd kunnen blijven, b.v. *brı·ȷən* brouwen, lispelen (ags. *breówan*), waarnaast *brou̯wən* brouwen v. bier, *nı·ȷ* nieuw (os.

niwi, *niuwı*), *snı·jən* sneeuwen (ags. *snīwan*), *spı·jən* spuwen, braken (ags. *spīwan*).

§ 183. Evenals in de Nederlandsche woorden *hooi* en *dooi* ging in het N.-W.-Veluwsch de *w* van sommige *wa*-stammen over *u* > *o* > *ə* in *j* over, waarschijnlijk door invloed van de verbogen casus, b.v. *hō·j* hooi (got. *hawi*), *dō·j* en *dȫ·j* dooi (vgl. eng. *thaw*), *strō·j* stroo (ags. *streaw*), *zē·j* zee (got. *saiws*), *snē·j* sneeuw (got. *snaiws*), *knı·j* knie (gen. got. *kniwis*). Waarschijnlijk naar analogie van het subst. *snē·j* sneeuw is het verb. *snē·jən* sneeuwen gevormd dat voorkomt naast *snı·jən* (zie § 182).

3. Liquidae.

l.

§ 184. De articulatio van de *l* is zeer slap, en daaraan is het waarschijnlijk toe te schrijven, dat zij in zooveel woorden is weggevallen. Vooral heeft dit plaats in de werkwoorden: *zullen* en *willen*. Van deze werkwoorden komen, naast de gewone, de volgende vormen voor: *zo̤n* zullen, *zak* zal ik, *zo̤və* zullen we, *wə*, *zə* of *jə zo̤n* wij, zij zullen, je zult; *wık* wil ik, *wıvə* willen we. Door assimilatie ontstaan de volgende vormen: *wı-jə* wil-je, *zo̤-jə* zul-je. Eveneens valt *l* weg in de veelvuldig gebruikte uitdrukking: *dašē·mənıks* dat scheel me niets, dat kan me niets schelen.

§ 185. Eveneens valt *l* weg in de volgende pronomina: *ho̤k* en *huk* hoedanig (ohd. *hwēlīh*), *zo̤k* zulk (ags. *swylc*) en in het adverb. *as* als.

§ 186. Dissimilatie komt voor in: *frəwē·ʀl* fluweel.

r.

§ 187. *r* wordt overal gehoord, waar men haar in het beschaafde Nederlandsch ook zegt. Assimilatie en daarna wegval heeft echter plaats vóór *l* in: *kēʀl* kerel, *vlējō·r* verleden jaar, *wē·ʀləχt* weerlicht, uitroep, en *wē·ʀləχs* weerlichtsch, b.v. *wē·ʀləχsə jòŋ* weergasche jongen!

Opm. *r* valt eveneens weg in: *dōgınt* daarginds.

§ 188. Verspringing van *r* vindt plaats in: *wē·gō·ʀr* weerga.

§ 189. *r* wordt *l* in *flambō·ʀs* framboos en *mənȫ·vəls* manoeuvers.

4. Nasalen.

m.

§ 190. Omtrent *m* valt weinig merkwaardigs op te merken, daar zij geheel beantwoordt aan de nederlandsche. Slechts dient het volgende vermeld.

§ 191. *m* werd *n* in *prunt* prompt, nadat de *p* was weggevallen, en de *t* de labiale nasaal deed overgaan in de alveolare.

§ 192. *mg* gaat over in *ŋ* in *bòŋərt* boomgaard.

§ 193. *m* wordt ingevoogd vóór *p* in: *ampart* à part, buitengewoon.

n.

§ 194. De N.-W.-Veluwsche *n* beantwoordt grootendeels aan die van het beschaafde gesproken Nederlandsch; alleen zij opgemerkt, dat de meervouds-*n* geregeld, hoewel soms zeer zwak, gehoord wordt. Bovendien hoort men overal een *n*, waar anders een hiaat zou zijn, althans wanneer deze niet door samentrekking wordt opgeheven, b.v. *ɪndənārɡ̊muj* in de armoede, naast *datmòstəzəzdūɡ̊n* dat moesten ze eens doen, *zejdɪ·j* zeide hij.

Ook vóór *h* hoort men steeds een *n*, b.v. *dənhunt* de hond, *dənhof* de hof, tuin.

De ingevoegde *n*, vóór woorden met een vokaal beginnende, wordt altijd gesproken als eerste letter van het volgende woord.

§ 195. Paragoge van *n* vindt plaats achter alle substantiva, adjectiva en werkwoordsvormen, welke op een *ə* eindigen, b.v. *blumpjən* bloempje, *hartšən* hartje, *brē·tən* breedte, *lejχtən* laagte, *gətüɡən* getuige (subst.); *dazənmō·jən* dat is een mooie, *dabɪnbestən* dat zijn beste; *hɪ·j*, *ɪk lē·ɡ̊rdən*, *hō·ptən*, hij, ik leerde, hoopte. Deze paragoge heeft echter slechts dan plaats, als het woord aan 't eind van een zin staat, of als er een woord opvolgt, dat met een klinker of *h* begint. De achtergevoegde *n* van den singularis vinden we dus niet in den pluralis van substantiva, die hun meervoud vormen door *s*, b.v. *leŋtes* lengten, *grō·ɡ̊ntəs* groenten, *blumpjəs* bloempjes, *hartšəs* hartjes.

§ 196. *n* wordt geheel of gedeeltelijk geassimileerd in: *tudamer* toe dan maar, *gīmɪns* geen mensch, niemand, *ambē·ɡ̊lt* aanbeeld.

§ 197. *n* valt weg vóór: 1° suffixale *s*, b.v. *kuekəs* kuikens, *nārẹgəs* nergens, *hāvəs* havens, *ē·s* of *əs* eens. 2°. vóór *t* in: *genāvət* goeden avond, naast *gənāvənt*, en in *sāvəs* 'savonds. 3°. vóór *n* in: *kọn* naast *kọnən* kunnen. 4°. vóór de pron. pers. *mən*, *wə* of *və*, *jə*, *zə* in den pluralis van het werkwoord, b.v. *hevə* hebben we, *duvə* doen we, *zəšọptəmən* ze schopten mij, *zəslugəjə* ze sloegen je, *datmóstəzə* dat moesten ze.

§ 198. *n* viel weg in *tē·j* teen, twijg (ohd. mhd. *zein*) waarschijnl. door invloed van *tē·j* teen, toon (ohd. *zēha*) en in *kūr*, *kārən*, karn, karnen.

Opm. De W.-Germaansche vorm zonder *n* is gebleven in *tu* toen (os. *thuo*, *tho*, ohd. *dhuo*, *dho*).

§ 199. *n* werd *m* in: *elsəm* els, priem (uit **alisna*; zie Franck i. v.), *zejsəm* zeis (ohd. *sëgansa*), *vōẹrẹm* varen (ohd. *farn*).

ŋ.

§ 200. Deze konsonant wordt overal gehoord, waar zij ook voorkomt in de Nederlandsche spreektaal. Afwijkend zijn echter: *bọnsəm* bunzing (mnl. *bonzinc*, waarnaast echter volgens Franck i. v. met een ander suffix *bonsem*), en *bọkəm* bokking (mhd. *bückinc*, nhd. *bücking*, Oud-Beierl. *bókkəm*; zie Opprel, Dial. v. Oud-B.).

5. Labialen.

p.

§ 201. De N.-W.-Veluwsche. *p* komt geheel overeen met die van het Nederlandsch.

b.

§ 202. Omtrent *b* kan het volgende vermeld worden:

a. *b* valt weg in: *ẹkhe* ik heb, maar wordt *d* als er een woord opvolgt, dat met een klinker of *h* begint, b.v. *ẹkhedətədōẹn* ik heb het gedaan. Deze *d* is waarschijnlijk ontstaan door invloed van den 3° pers. sing. *hı·j het* hij heeft.

b. assimilatie en daarna vereenvoudiging had plaats in: *hen*

hebben, *və*, *jə*, *zə hen*, wij, zij hebben, gij hebt; *hevə* hebben we; *hejə* < *hej-jə* < heb-je.

c. *b* vóór *n* werd *m* in *kamənet* kabinet.

f.

§ 203. De W.-Germaansche *f* is in aulaut beter bewaard gebleven, dan in 't beschaafde Nederlandsch. Zoo zegt men: *fals* valsch, *fē·tər* veter, *fē·rtəχ* veertig, *fı·s* vies, *fıtən* vitten, *fueftəχ* vijftig, *flē·rəmues* vleermuis, *flī·ɡ̥r* vlier, *flī·ɡ̥rəŋ* vliering, hanebalken, *flūɡ̥r* vloer.

Opm. Soms hoort men echter *vles* flesch, naast *fles*.

§ 204. In inlaut heeft men *f* in: *efən* even, *efətjəs* eventjes daarentegen *v* in *tavəl* tafel, *wavəl* wafel.

§ 205. In plaats van *ff* hooren we *v* in: *aχtərovən* letterlijk achteraffen, zeker knikkerspel, en *stovən* stoffen.

§ 206. Evenals in het beschaafde Nederlandsch gaat W.-Germaansche *ft* over in *χt* (behalve in *stıft* stift en *brọlɔft* bruiloft), b.v. *lọχt* lucht (got. *luftus*), *nıχt* nicht (ags. ohd. *nift*), doch men hoort soms nog *ft* in: *aftər* en *aftɡ̥rən* achter en achteren, *koft* en *ɡ̥koft* kocht en gekocht.

§ 207. *f* valt weg vóór *s* in: *hārɡ̥st* herfst, *hārɡ̥stən* slachten, en *stīsəl* stijfsel.

v.

§ 208. De N.-W.-Veluwsche *v* beantwoordt aan de Nederlandsche *v* (ontstaan uit W.-Germ. *ƀ* en *f*). Een *f* vindt men echter in de woorden, in § 204 genoemd, en in het vreemde woord: *fārɡ̥məselı·j* vermicelli.

6. Alveolaren en Voorpalatalen.

t.

§ 209. Behoudens de gevallen hieronder genoemd komt de N.-W.-Veluwsche *t* geheel overeen met die van het beschaafde Nederlandsch.

§ 210. *t* vóór *s* verdwijnt in *best* best, *lest* laatst, en assimileert in: *bukəsmōɡ̥n* boekweitsmaan, *anhīsən* aanhitsen.

§ 211. *t* na *s* verdwijnt in: *bo̤rsəl* borstel, *dīsəl* distel, *teks* tekst, *teksən* praten, *tes* test.

§ 212. Paragoge van *t* heeft plaats in

1° *bədrī·gərt* bedrieger, *strō·pərt* strooper, *zuepərt* zuiper, wanneer deze woorden tenminste niet met het suffix *aard* zijn gevormd, en *t* uit *d* is ontstaan.

2° *kānst* en *bı·kānst* kans en bijkans, vgl. mnd. *kanze* en *schanze*, ontleend aan het noord-oostfra. *cance*, ofra. *chance*.

3° *āndərst* anders, *bo̤rəχt* of *bōrəχt* borg en burg, *do̤bəlt* dubbel, *knīft* knipmes (eng. *knife*), *laŋəst* langs, *harst* hars (misschien ontleend aan het Hoogduitsch, vgl. ohd. *harz*, mnd. *hart*, ndl. *hars*), *ho̤lst* hulst, plant (ohd. *hulis*), *zō·ft* zeef, *kraft* karaf, *kikforst* kikvorsch, *rāmt* raam.

§ 213. Een *t* wordt ingevoegd in *frıstər* frisscher, *bədıstələn* bedisselen, en soms in *lostər* losser, voor *losər*.

d.

§ 214. *d* in anlaut komt geheel overeen met de nederlandsche. In het woord *fejl* dweil, is *f* waarschijnlijk ontstaan door verplaatsing van het articulatiepunt. Zie § 68.

§ 215. In inlaut tusschen vokalen ging enkelvoudige *d* over in vokalische *ȷ* (zie echter § 216), b.v. *ō·ȷəm* adem, *brō·ȷən* braden, *rō·ȷər* rooder, *guȷə* goede, enz.

Opm. 1. Uitgezonderd is *mejdən* meiden.

Opm. 2. *d* viel weg in *tīŋ* tijding.

§ 216. Enkelvoudige *d* tusschen vokalen viel weg vóór volgende *l* en *r*, b.v. *ōr* ader, *būl* boedel, *bül* buidel, *brō·r* broeder, *lē·r* leder ladder, *nē·r* neder, *mūr* moeder, *zōl* zadel enz.

Opm. 1. *d* blijft, evenals in 't Nederlandsch in: *ludər* slecht mensch en *ı·dər* ieder.

Opm. 2. Evenals in het Nederlandsch gaat *d* vóór *r* over in *ȷ* in *dō·ȷər* dooier.

Opm. 3. *d* tusschen vokalen viel eveneens weg in *brügəm* bruidegom en *vəhan* we hadden.

§ 217. *d* na *oụʷ* (W.-Germ. *ol* of *al*) assimileerde en viel daarna weg in: *hoụwən* houden, *zoụwən* zouden.

§ 218. Nederlandsche *d* (oorspr. W.-Germaansche *th*) wordt tusschen vokalen *s* in *ōsəm* adem.

§ 219. *d* wordt verscherpt tot *t* in *nōtən* naden, waarsch. door den sing. *nōt* naad, *tıntəltón*, tonder, tondel (door volksetymologie zeker zoo vervormd en wat *tón* betreft in verband gebracht met den vorm van het werktuig, terwijl *tıntəl* misschien onder invloed van *tintelen* ontstaan is), *gıntər* ginds, ginder, *bı·jdəhāntə* verbogen vorm van *bı·jdəhānt* bij de hand.

§ 220. *d* na konsonant blijft, b.v. *hāndən* handen, *hö·rdən* hoorde, maar viel weg in: *brānən* branden, *vīnən* vinden, *wo̤rən* worden, *ōẹrəχ* aardig, *ōẹrən* aarden, *ō·vərōẹrən* overaarden, besmettelijk zijn, *šelən* schelden (misschien naar analogie van *šelən* schillen?), *wīnən* winden, *wejnən* wenden (vgl. *wejnakər*, eigenl. wend- of keerakker).

§ 221. Waar *d* in auslaut kwam te staan door wegval van den toonloozen eindklinker, ging zij na vokaal over in *j*, die met den oorspr. klinker den tweeklank met *j* vormt, b.v. *bō·j* bode, *blö·j* bloode, *lōj* lade, *stē·j* stede, plaats, *šōj* schade, *wōj* wade van het been, *šrōj* schraal (mnd. *schrade*), *blōj* bladeren, *drōj* draden.

§ 222. *d* in auslaut wordt overigens evenals in het gesproken Nederlandsch *t* na vokaal en konsonant, b.v. *bet* bed, *nōẹlt* naald, *bōẹrt* baard enz.

§ 223. *d* in auslaut na konsonant valt weg in:

1°. *hāntwīn* handwinde.

2°. in den 1° pers. sing. der verba, wier stam eindigt op konsonant + *d*, b.v. *ẹk bīn* ik bind, *brān* brand, *fīn* vind, *wīn* wind, *wī·ẹr* werd, *wo̤r* of *wor* word.

§ 224. De in het Nederl. onregelmatig ingevoegde *d* na *l*, *r* en *n* vóór *r* treft men in het N.-W.-Veluwsch regelmatig aan, b.v. *do̤ndər* dunner, *wındər* winnaar, *šō·ẹndər* schooner.

Opm. *d* wordt eveneens ingevoegd na *s* (*z*) vóór *r*, b.v. *wi·zdər* wijzer, *ı·zdər* ijzer, *ı·zdərəχ* ijzig.

s.

§ 225. De N.-W.-Veluwsche *s* beantwoordt geheel aan die van het beschaafde Nederlandsch. Opmerking verdient echter de W.-Germaansche verbinding *sk* (Nederlandsche *sch*).

§ 226. Nederlandsche *sch* in anlaut is overal *š* (zie hierover § 44). Zoo zegt men: *dəšūȥtfanšārȥpəzeldı·šē·rtəšāptatsọndenšāndıs*, de schout van Scherpenzeel scheert de schapen, dat het zonde en schande is, *šē·ȥn* scheen, *šrı·vən* schrijven, *šram* schram, *šüvən* schuiven enz.

§ 227. Waar deze scherpe *sj*-articulatie in 't Nederlandsch echter in anlaut gehoord wordt, hoort men in 't N.-W.-Veluwsch geregeld *sχ*, b.v. *sχejtskar* sjees (fra. *chaise*), *sχef* chef, *sχārəp* sjerp, (fra. *écharpe*), *sχouwən* sjouwen.

§ 228. Waar men echter in ontleende woorden deze scherpe *sj* in 't Nederlandsch in inlaut hoort, wordt een dentale *s* gesproken, b.v. *məšīn* machine. Waar men een zachte *zj* (fr. *g*) in 't Nederlandsch zegt, hoort men een *z*, b.v.: *alō·ȥzi* horloge, *klē·rōȥzi* kleeren (gevormd naar analogie van de woorden op *age*, b.v. *pakōȥzi* bagage).

§ 229. Nederlandsch geschreven *sch* in inlaut en auslaut wordt, evenals in de beschaafde spreektaal, uitgesproken als *s*, b.v. *vıs* visch, *mıns* mensch, *vısən* visschen, *pōsən* Paschen enz.

z.

§ 230. Omtrent *z* valt niets bizonders op te merken. Zie echter voor verscherping tengevolge van een voorafgaande tenuis § 277.

7. Velaren, Achter-palatalen, Glottis-articulatie.

k.

§ 231. De N.-W.-Veluwsche *k* biedt niets opmerkenswaardigs aan, behalve in de verbinding *sk.* Zie daarover §§ 44, 226 en vlg.

g.

§ 232. De N.-W.-Veluwsche *g (γ)* beantwoordt geheel aan die van het beschaafde Nederlandsch. Evenals in 't gesproken Nederlandsch wordt *g* in auslaut verscherpt tot *χ*, b.v. *galȥχ* galg, *zaχ* zag.

§ 233. Evenals in 't Nederlandsch soms geschiedt, wordt W.-Germaansche *agi* + dentaal steeds *ej*, b.v. *lejt* legt, *zejt* zegt, *lejən* legden, *zejən* zegden.

Eveneens *aga* + dentaal in: *mejt* meid.

ch en *h*.

§ 234. De N.-W.-Veluwsche *χ* beantwoordt geheel aan de *ch* van het beschaafde Nederlandsch, b.v. *laχən* lachen, *lǫχt* lucht, *reχt* recht. Zie ook § 206.

§ 235. Eveneens beantwoordt de N.-W.-Veluwsche *h* aan die van 't beschaafde Nederlandsch. Alleen in de enclitisch gebruikte pronomina *hij*, *hem*, *haar*, *het* en 't lidwoord *het*, is de articulatie zoo zwak, dat de *h* overal is weggevallen, waarna er contractie plaats heeft, b.v. *zejdı·j* zeide hij, *hȫ·rdənẹm* hoorde hem, *ẹkhedẹr* ik heb haar, *hijdūẹdẹt* hij doet het, *hethartẹs* heb het hart eens.

Opm. *h* is ook weggevallen in *sārẹst* in den herfst (eigenl. des herfsts.)

B. De klanken van uit het Dialect beschouwd ten opzichte van het West-Germaansch.

Algemeene Opmerking.

§ 236. In het volgend overzicht worden, ter vermijding van onnoodige uitvoerigheid, van de vokalen slechts die der stamlettergrepen behandeld, en de konsonanten geheel achterwege gelaten.

VOKALEN.

a. Korte Vokalen.

§ 237. N.-W.-Veluwsch:

a < 1) W.-Germ. *a* in gesloten lettergreep § 49.
2) „ „ *a* vóór *r* + konsonant § 53 opm.
3) „ „ *ā* in praet. pl. v. sterke verba. § 107.
4) „ „ *e* in plur. en afleidingen § 60.
5) „ „ *ë* vóór *r* + kons. § 71 opm. en § 72.
6) „ „ *ë* vóór *r* § 78.

e < 1) „ „ *e* (*a* vóór *i* of *j*) in gesloten lettergr. § 59.
2) „ „ *e* in open lettergr. § 69.
3) „ „ *ë* in gesloten lettergr. § 70.

4) W.-Germ. *a* in gesloten lettergr. § 55.
5) „ „ *ai* vóór vlg. *tt*, *χt* § 139.
6) „ „ *ai* § 140.

ı < 1) „ „ *i* in gesloten lettergr. § 81.
2) „ „ *e* in gesloten lettergreep § 64.
3) „ „ *ī* vóór *tt* of *χ*-verbinding § 120.
4) „ „ *ē* in het praet. v. oorspr. redupl. verba § 112 opm.
5) „ „ *ai* § 141.

ı· < 1) „ „ *ī* vóór *f*, *v*, *g*, *z*. § 117*a*.
2) „ „ *ī* vóór *j* § 117*b*.
3) „ „ *ē* in het praet. v. redupl. verba § 112.
4) „ „ *ē* in ontleende woorden § 113.
5) „ „ *eo* § 153.

o < 1) „ „ *o* in gesloten lettergreep § 90.
2) „ „ *a* vóór oorspr. nasaal + *χt* § 51.
3) „ „ *a* in gesloten lettergr. § 51 opm. 2.
4) „ „ *ō* vóór *χt* en *k* § 127.
5) „ „ *au* § 145.

ȯ < 1) „ „ *o* vóór *l* § 92.
2) „ „ *u* in gesloten lettergr. vóór nasaalverbinding § 98.
3) „ „ *u* in gesloten lettergr. vóór *u* § 97 opm.
4) „ „ *ō* vóór *χ* en *m* § 126.
5) „ „ *au* § 145.

o̤ < 1) „ „ *u* vóór volg. *i(j)* § 101.
2) „ „ *u* vóór volg. *u* § 97.
3) „ „ *ë* vóór *r* § 73 opm.
4) „ „ *o* vóór *r*-verbinding § 93.
5) „ „ *ū* § 133.
6) „ „ *i* vóór *nd* of *m* § 83 opm. 2, § 84.

u < 1) „ „ *u* vóór *n* + dentaal of *ŋk* § 99.
2) „ „ *o* in open lettergr. § 96 opm.
3) „ „ *ō* vóór *k*, *m*, *p*, *d* en *t* § 123.

ü < 1) W.-Germ. *ū* vóór *f*, *v*, *ȷ*, *g*, *χ*, *z* § 130.
2) „ „ *ū* voor volg. *i (j)* § 132.
3) „ „ *iu* § 156.

ü̈ < 1) „ „ *ū* vóór *r* § 131.
2) „ „ *iu* vóór *r* § 156 opm.

b. Lange Vokalen.

§ 238. N.-West-Veluwsch:

ā < 1) W.-Germ. *a* in open lettergr. vóór *g*, *χ*, *k*, *m*, *f*, *v*, *p* § 57.
2) „ „ *a* vóór *n* + dentaal § 50.
3) „ „ *a* vóór *r*, waarna zich een svarabhaktivokaal had ontwikkeld § 54.
4) „ „ *ā* vóór *g*, *k*, *v*, *m*, *p* § 106.
5) „ „ *e* vóór *r* + konson. (beh. dent.) § 62.
6) „ „ *ë* vóór *r* + konson. (beh. dent.) § 72.

ō < 1) „ „ *a* vóór *r* + dentaal § 53.
2) „ „ *a* vóór *r* waarna zich een svarabhaktivokaal had ontwikkeld § 54 opm.
3) „ „ *a* in open lettergreep vóór *t*, *d*, *ȷ*, *s*, *š*, *z*, *l*, *n*, *r*, § 56.
4) „ „ *ā* vóór *t*, *d*, *ȷ*, *s*, *š*, *z*, *l*, *n*, *r*, § 105.
5) „ „ *ā* vóór *i* § 109.

ē < 1) „ „ *e* vóór *r* + dentaal § 63.
2) „ „ *e* vóór *r* § 63 opm. 2.
3) „ „ *ë* vóór *r* + dentaal § 71.
4) „ „ *ë* vóór *r* § 76.
5) „ „ *ā* vóór *r* + *i* § 108 opm.

ē· < 1) „ „ *e* in open en oorspr. open lettergr. § 65, § 66.
2) „ „ *ë* in open lettergr. § 75.
3) „ „ *ë̈* vóór *r*- of *l*-verbinding § 74.
4) „ „ *ē* in ontleende woorden § 115.
5) „ „ *i* in open lettergr. § 87.
6) „ „ *ai* § 136, § 138 opm.

ī· < 1) W.-Germ. *ē* § 111.
2) „ „ *e* vóór *gi* § 67.
3) „ „ *ë* § 77.
4) „ „ *eo* vóór *l*, *n*, *r* § 154.

ī < 1) „ „ *i* vóór *n* + *d* of *t* § 83.
2) „ „ *ī* § 116.
3) „ „ *e* § 64 opm.
4) „ „ *ē* in ontkende woorden § 114.

ō· < 1) „ „ *o* in open lettergr. § 96.
2) „ „ *o* vóór *-rt* en *-rn* § 94.
3) „ „ *au* § 143.
4) „ „ *au* vóór *i(j)* § 148 en opm.

ȫ < 1) „ „ *ë* vóór *l* § 73.

ȫ· < 1) „ „ *au* vóór *i(j)* § 146.
2) „ „ *i* in open lettergr. § 88.
3) „ „ *u* vóór *i(j)* in open lettergr. § 104.
4) „ „ *ō* vóór *i(j)* § 124.

ū < 1) „ „ *u* in open lettergr. vóór *u* § 102.
2) „ „ *u* in open lettergr. vóór nasaal § 103.
3) „ „ *ō* § 122, § 128.

ue < 1) „ „ *ū* behalve vóór *f*, *v*, *j*, *g*, *χ* en *z* § 129.
2) „ „ *iu* § 157.
3) „ „ *ī* § 118.

III. Tweeklanken.

§ 239. **N.-W.-Veluwsch:**

āu̯ʷ < 1) W.-Germ. *āw* § 110.

ej < 1) „ „ *a* vóór *ga* § 57 opm.
2) „ „ *ai* vóór *i* of *j* § 138.
3) „ „ *aj* vóór *j* § 142.
4) „ „ *ā* vóór *i* of *j* § 108.
5) „ „ *e* vóór *n* + *d* of *t* § 61.
6) „ „ *e* vóór *gi* § 67.
7) „ „ *ehi* § 68.

ē·j <	1) W.-Germ.	*ai* in auslaut § 137.
	2) „ „	*ī* in auslaut § 117*d*.
ɪ·j <	1) „ „	*ī* in auslaut § 117*d*.
	2) „ „	*eo* in auslaut § 155.
	3) „ „	*i* in auslaut § 81, opm. 2.
ȫj <	1) „ „	*ū* § 135.
	2) „ „	*au* § 149.
	3) „ „	*auw* met volgende *j* § 151*a*.
ō·j <	1) „ „	*au* in auslaut § 144.
	2) „ „	*auw* vóór *j* § 151*b*.
ȫ·j <	1) „ „	*au* vóór *i* § 147.
oụʷ <	1) „ „	*al* + *d* of *t* § 52.
	2) „ „	*ol* + *d* of *t* § 91.
	3) „ „	*auw* vóór *j*, § 146 opm. § 151*c*.
	4) „ „	*āw* § 110 opm. 1.
	5) „ „	*ū* § 134.

C. De Wijzigingen, die de Klanken in het Dialect ondergaan hebben.

I. VOKALEN.

1. *Kwalitatieve Veranderingen.*

a. UMLAUT.

α. Voor volgende *i* (*j*).

§ 240. De i-umlaut heeft vrij wel geregeld plaats bij die vokalen, welke er vatbaar voor zijn. De analogiewerking was echter zoo sterk, dat er geen umlaut meer gevonden wordt in de flexie van substantiva en de conjugatie van verba, noch in de diminutiva. (Zie voor een enkele uitzondering § 125). Zoo zegt men: *naχtən* nachten, *blumpjən* bloempje, *hɪ·j valt* hij valt enz. Evenmin heeft er meer umlaut plaats in adjectiva van substantiva

afgeleid, bv. *kraχtəχ* krachtig, *maχtəχ* machtig. De umlaut is gebleven in *geləχ* gallig (zie § 59), waarschijnlijk omdat men niet weet, dat het van *gal* is afgeleid.

De umlaut veroorzaakte de volgende veranderingen:

§ 241. 1. *a* > *e*. B.v. *best* best, *dekən* dekken, *net* net enz.; zie verder § 59. Umlautsvormen vertoonen ook: *gres* gras, *fles* flesch; zie § 55.

2. *ā* (< *a* in open lettergreep) > *ē·* bv. *ē·zel* ezel, ketel; zie § 66.

3. *ā* (W.-Germ. *ā*) > *ej*, bv. *gejf* gaaf, *mejən* maaien; *kē·təl* zie § 108.

4. *o* > *o̤* b.v. *bro̤χ* brug, *dro̤kən* drukken; zie § 101.

5. *ȯ* > *o̤* b.v. *go̤ldən* gulden, *do̤ldən* dulden; zie § 101.

6. *ō·* > *ȫ·* b.v. *hȫ·ʒrən* hooren, *klȫ·vən* klooven; zie § 146.

7. *ō·* > *ȫj*, b.v. *blȫ·j* bloode; zie § 147.

8. *u* > *ȫ·* b. v. *bȫ·ʒl* beul, *bȫ·ʒrt* beurt; zie § 104.

9. *ū* > *ȫ·* b.v. *bȫ·k* beuk, *grȫ·ʒn* groen; zie § 124.

10. *ai* > *ej* b.v. *rejn* rein, *wejt* weit; zie § 138, 142.

Opm. De overgang van W.-Germ. *ū* in *ü* of *ǖ* is geen i-umlaut; zie § 129—136.

β. Voor volgende r-verbinding.

§ 242. Deze umlaut treedt slechts bij *o* op, maar komt dan ook geregeld voor (zie § 93). Een omgekeerde werking van een volgende r-verbinding, nl. overgang van *e* in *a* of *ā* wordt in § 244 besproken. De verbinding *rt* veroorzaakt somtijds (zie § 94) rekking van *o* tot *ō·* (zie § 255), evenals *rn*, waartusschen zich een svarabhaktivokaal had ontwikkeld (zie § 94).

o > *o̤* bv. *bo̤rt* bord, *ko̤rʒf* korf, *sno̤rʒkən* snorken, *sto̤rʒm* storm, *bo̤rʒχ* borg, enz.; zie § 93.

b. Toonsverhooging van *e* tot *i*.

§ 243. Een i (j) in de volgende lettergreep veroorzaakte toonsverhooging van *e* tot *i*. Dit verschijnsel is echter slechts tot een

5-tal woorden beperkt, met W.-Germ *e* (zie § 64). In de vervoeging der werkwoorden blijft in alle personen van het praesens de vokaal van den 1 ps. sing. Een toonsverhooging van *e* tot *ı·* vindt slechts in één woord plaats, en is waarschijnlijk voor een deel toe te schrijven aan volksetymologie (zie § 67).

1. *e* > *ı*, b.v. *ıŋkt* inkt, *wıps* wesp, *sınt* heilig; zie § 64.
2. *e* > *ı·* in *ı·zən* ijzen (ohd. *egison*); zie § 67.

c. Overgang van *e* in *a*.

§ 244. Een volgende *r*-verbinding (behalve dentaalverbinding) veroorzaakte overgang van *e* in *a*, die na het ontstaan van een svarabhaktivokaal gerekt wordt tot *ā*. De konsonantverbinding *r* + dentaal veroorzaakt dezen umlaut niet, maar brengt rekking te weeg van *e* tot *ē* (zie § 63 en § 71). Ook enkele *r* veroorzaakt in een paar gevallen rekking van *e* tot *ē*, b.v. *hērıŋ* haring (zie § 63), *kērəl* kerel, *pērəl* parel (zie § 76).

1. *e* (W.-Germ. *e*) > *a* > *ā*, b.v. *ārəf* erf, *hārəst* herfst; zie § 62.
2. *e* (W.-Germ. *ë*) > *a* > *ā*, b.v. *bārəgən* begen, *wārək* werk; zie § 72.
3. *e* voor *r* + dentaal > *a* in: *barstən* barsten, *dwars* dwars en nog een 7-tal andere: zie § 71 Opm. en § 63 Opm. 3.

d. Overgang van *ā* in *ō*

§ 245. De overgang van *ā* in *ō* vindt plaats voor de postdentalen *t*, *d*, de uit *d* ontstane *j* (*j*) en de alveolaren *s*, *š*, *z*, *l*, *r* en *n*. De overgang van *ā* in *ō* zal wel te beschouwen zijn als een gevolg van een gedeeltelijke assimilatie van de articulatieplaats van *ā* met die der genoemde konsonanten. De articulatie van *ō* is nl. iets hooger en meer naar voren dan die van *ā*.

Ook de *ā*, door rekking uit *a* ontstaan in open lettergreep of vóór *rt* en *rn* wordt *ō*, b.v. *hōs* haas (§ 56), *kōərt* kaart (§ 53), *gō·ərən* garen (§ 54 opm. 1), niet echter de *ā*, door *r*-verbinding uit *e* ontstaan, b.v. *ārəf* erf (§ 54 en § 62).

ā > *ō* b.v. *jōər* jaar, *rōzən* razen, enz.; zie § 105.

e. Overgang van *u* en *o* in *ò*.

§ 246. 1) W.-Germ. *u* vóór nasaalverbinding is overgegaan in *ò*, behalve vóór *n* + dentaal en *ŋk*.

Het verschil tusschen *ò* en *u* bestaat vooral hierin, dat bij *u* de kaakopening zeer gering is, de lippenarticulatie vrij sterk moet zijn, en de tongarticulatie krachtiger is dan bij *ò*. De moeilijke *u* ging dan ook overal over in de gemakkelijke *ò*. Doch daar, waar de volgende konsonant-verbinding ook een vrij sterke tongarticulatie en een sluiten van de kaak eischte, kon de *u* blijven, b.v. *uns* ons, *punt* pond, *duŋkər* donker; zie § 99.

u > *ò*, *kròm* krom, *tòn* ton enz.; zie § 98.

Opm. In een 7-tal woorden ging W.-Germ. *u* vóór *u* in de volgende lettergreep over in *o̤*, b.v. *lo̤χt* lucht, *po̤nt* punt; zie § 97.

2) W.-Germ. *o*, die anders regelmatig *o* is gebleven, ging vóór *l* over in *ò*, b.v. *dòl* dol, *wòl* wol; zie verder § 92, waarin ook een paar uitzonderingen zijn vermeld. Eveneens geschiedde dit in *bòk* bok en *šofəl* schoffel; zie § 92.

f. Overgang in *o̯u̯ʷ*.

§ 247. Regelmatig ging *al* + *d of t*, en *ol* + *d of t* over in *o̯u̯ʷt*.

1) *al* + *d* of *t* > *o̯u̯ʷt*, b.v. *ko̯u̯ʷt* koud; zie § 52.

2) *ol* + *d* of *t* > *o̯u̯ʷt*, b.v. *ho̯u̯ʷt* hout; zie § 91.

g. Overgang van *ɩ* in *o̤*.

§ 248. Voor volgende nasaal ging *ɩ* over in *o̤* in: *gro̤ndəl* grendel, *ho̤m* hem; zie § 84.

h. Overgang van *ɩ˙* in *ī* (gerekte *ɩ*).

§ 249. W.-Germ. *ī* werd, evenals in het beschaafde Nederlandsch *ɩ˙* of *ī˙* (vóór *r*). De *ɩ˙* ging echter steeds, behalve vóór *f*, *v*, *g*, *χ*, *z* of *ȷ (j)* over in *ī*, den gerekten *ɩ*-klank.

Geheel analoog hiermee is de overgang van *ü* (W.-Germ. *ū*) in *ue*; zie § 250.

ɪ· > *ī*, b.v. *šīnən* schijnen, *wītən* wijten; zie § 116.

Opm. Wel een *ī* vóór *f* treffen we aan in: *wīf* wijf en *stīf* stijf, waarnaast echter *wɪ·f* pl. wijven, *stɪ·vən* stijven.

i. OVERGANG VAN *ü* IN *ue.*

§ 250. a) W.-Germ. *ū* werd *ü* of *ǖ* (vóór *r*). De *ü* ging echter steeds, behalve vóór *f*, *v*, *g*, *χ*, *z* of *ȷ* (*j*) over in *ue.*

ü > *ue*, b.v. *buetən* buiten, *duekən* duiken; zie § 129.

b) W.-Germ. *iu* werd, evenals W.-Germ. *ū*, *ü* of *ǖ* (vóór *r*). Deze *ü* ging in een drietal woorden over in *ue.*

ü > *ue*, b.v. *kuekən* kuiken; zie § 157.

j. OVERGANG VAN *ī* IN *ue.*

§ 251. W.-Germ. *ī* wordt *ī*, *ɪ·* of *ī·* In de volgende woorden ging de *i*-klank, waarschijnlijk door invloed der omgevende bilabialen over in *ue* in: *fueftəχ* vijftig, *vuef* vijf, *puep* pijp; zie § 118.

k. OVERGANG VAN *ɪ* IN *ȫ·*

§ 252. In een 5-tal woorden ging W.-Germ. *i* in open lettergreep over in *ȫ·*. Vermoedelijk heeft deze overgang plaats gehad over *ē·*, waarin *ɪ* in open lettergreep steeds overgaat.

ɪ > *ē·* > *ȫ·*, b.v. *spȫ·ɠlən* spelen, *zȫ·vən* zeven; zie § 88.

2. *Kwantitatieve Veranderingen.*

a. REKKING. (Dehnung).

§ 253. Onder rekking van een vokaal verstaan we den overgang van een korten klinker in den overeenkomstigen langen. Dit verschijnsel doet zich voor bij alle W.-Germ. korte vokalen, die in open lettergreep kwamen te staan, en verder vóór *r* + dentaal en vóór *n* + dentaal.

α. In open lettergreep.

§ 254. Deze rekking vindt geregeld plaats, ook, althans van *a*, als de lettergreep open werd, doordat er zich in een *r*-verbinding een svarabhakti-vokaal had ontwikkeld.

Slechts in de konjugatie van het verbum blijft de rekking meestal achterwege, en hebben alle personen de vokaal van den 1 pers. sing., b.v. *atən* (ze) aten, *lazən* (ze) lazen, enz. Een enkele maal echter krijgt de gerekte vokaal de overhand, b.v. in: *əkwār* ik was.

Valt de eindvokaal af, dan blijft toch de lange vokaal behouden, b.v. *dāχ* dagen.

1. *a* > *ā*, b.v. *zāgən* zagen, *rākən* raken, *dāχ* dagen, *ārəm* arm, *vārəf* verf. Ook deze secundaire *ā* kan overgaan in *ō* evenals de primaire, b.v. *hōələn* halen, *vōdər* vader, enz.; zie § 245.
2. *e* en *ë* > *ē·*, b.v. *bē·tər* beter, *stē·lən* stelen; zie § 66, § 75.
3. *ı* > *ē·*, b.v. *krēgəl* kregel, *drē·vəl* drevel; zie § 87.
4. *o* > *ō·*, b.v. *bō·vən* boven, *bōj* bode, *dō·rən* doorn; zie § 96, 94.
5. *u* > *ū*, b.v. *kūgəl* kap v. d. imker; zie § 102, § 103.

β. Vóór *r* + dentaal.

§ 255. Deze rekking heeft plaats bij de vokalen: *a*, *e*, *ë* en *o*. Het veranderen van deze vokalen in resp. *ō*, *ē*, *ē* en *ō·* is een gedeeltelijke assimilatie van de articulatieplaats der eerste vokalen aan die van *r* + dentaal. De gerekte vokalen hebben dan ook alle haar articulatieplaats iets meer naar voren dan de oorspronkelijke.

1. *a* > *ā* > *ō*, b.v. *bōərt* baard, *kōərt* kaart enz.; zie § 53. Een paar uitzonderingen staan in § 53 opm.
2. *e* en *ë* > *ē*, b.v. *vērs* vaars; *hērt* haard, *wērt* waard (adj.); zie § 63 en § 71.
   Ook enkele *r* bewerkt soms rekking van *e* tot *ē*, b.v. *hēriŋ* haring, *kērəl* kerel; zie § 63 opm. en § 76.
3. *o* > *ō·*, b.v. *ō·ərt* oord, 1/5 L., *wō·ərt* woord; zie § 94.

γ. Vóór *n* + dentaal.

§ 256. Deze rekking heeft geregeld plaats van de vokalen *a* en *ı*, die *ā* en *ī* worden.

Een *e* wordt in sommige woorden *ej* (zie § 61), en de W.-Germ. *u* die anders *ò* wordt, blijft *u*, zie § 246.

1. *a* > *ā*, b.v. *dānsən* dansen, *kānt* kant; zie § 50.
2. *ι* > *ī*, b.v. *bīndən* binden, *kīns* kindsch; zie § 83.
3. *e* > *ej*, b.v. *ejnt* end, *lejntən* lente; zie § 61.

b. Verkorting.

α. Vóór volgende *k*.

§ 257. Verkorting van de vokaal vóór *k* heeft slechts in enkele gevallen plaats, en wel:

ō· > *ò* in *òk* ook; zie § 145.

ō· > *o* in *okərən* voortwoekeren (zie § 145) en in *oksəl* oksel (ags. *ōcusla*).

β. Vóór volgende *ŋ*.

§ 258. Deze verkorting heeft slechts plaats in *bòŋərt* boomgaard (zie § 145) en *eŋkəlt* enkel, adj.; zie § 140.

γ. Vóór volgende *f*.

§ 259. Deze verkorting komt slechts eens voor en wel in *lof* loof, groen, dat in elk geval *lō·f* zou moeten luiden, onverschillig of het woord op germ. *laubo*, dan wel op germ. * *lubo* teruggaat; zie § 145.

δ. Vóór volgende *m*.

§ 260. Vóór volgende *m* wordt W.-Germ. *ō* verkort tot *ò* in: *vərdòmən*, verdoemen; zie § 126 opm.

De gewone rekking van *ò* tot *ō*· in open lettergreep blijft achterwege in *kòmən* komen.

ε. Vóór volgende *l*.

§ 261. W.-Germ. *ai* wordt *ι* in *lιlək* leelijk (zie § 141) en *e* in *elχf* elf; zie § 140.

η. Vóór volgende *tt*.

§ 262. Voor *tt* (oorspr. of door syncope ontstaan) werd *ī* tot *ι*, en *ai* tot *e* verkort; b.v. *wιt* wit (zie § 120), *het* hitte, *vet* vet (zie § 139).

Deze verkorting komt niet voor in *brē·tən* breedte; zie § 138 opm.

θ. **Vóór volgende *χ*, *χs*, *χt*.**

§ 263. Verschillende vokalen worden vóór *χ*, *χs* of *χt* verkort, b.v. *ī* > *ɩ* in *dɩsel* dissel (zie § 120), *lɩχt* licht (zie § 120), *lɩχām* lichaam; *ai* > *e* in *eχt* echt (zie § 139); *ō* > *ó* in: *gənóχt* genoeg, *vróχ* vroeg (zie § 126); *ō* > *o* in *zoχt* praet. van *zö·kən* zoeken (zie § 127).

II. KONSONANTEN.

1. Algemeene Opmerking.

§ 264. Om onnoodige uitvoerigheid te vermijden, zal ik hier slechts die gevallen bespreken, welke afwijken van het Nederlandsch.

2. Verscherping van zachte konsonanten.

§ 265. Behalve de gewone verscherping van zachte konsonant in auslaut, treedt in ons dialect een verscherping op van media tot tenuis door de slot-tenuis van het voorafgaande woord: *v* > *f*, *g* > *χ*, *d* > *t*, *z* > *s*; zie § 277.

3. Vereenvoudiging van geminata.

§ 266. In het W.-Germaansch ontstonden door invloed van volgende *j*, *w*, *l*, *r*, *n* of *m* dubbelmedeklinkers of geminata. Deze geminatie had ten gevolge, dat een voorafgaande korte klinker niet gerekt werd. Voor zoover ons dialect door mij te dezen opzichte is onderzocht (zie aanhangsel) is mij gebleken, dat er in de uitspraak slechts zeer weinig verschil bestaat tusschen een ouden dubbelkonsonant en een enkelvoudigen. In het schrift heb ik dan ook alle konsonanten enkelvoudig voorgesteld.

4. Assimilatie.

§ 267. *a.* Gedeeltelijke assimilatie vinden we in de

woorden, die in het Nederlandsch met *wr* beginnen, b.v. *vrō·tən* wroeten, *vrē·t* wreed, enz., verder in: *bọnsəm* bunzing, *prunt* < *prumt* < *prumpt* prompt, *umbəkent* onbekend, *imbūęl* inboedel, *kamənet* kabinet.

§ 268. *b.* Volkomen assimilatie.

α. **Progressief:**

1. *nd* > *n*, in verbaalvormen, b.v. in den 1° ps. sg. *ękbrān*, *ękfīn*, ik brand, ik vind; infinitiv. *bīnən* binden.
   In nomina komt deze assimilatie niet voor.
2. *rd* > *rr* > *r* in enkele gevallen, b.v. *vərmō·ęrən* vermoorden, *wọrən* worden, *ōęrən* aarden.
3. *kt* > *kk* > *k* in *prakəzē·ęrən* practizeeren, *trakəment* tractement.
4. *fv* > *ff* > *f* in *ofē·gən* afvegen.
5. *ld* > *ll* > *l* in *šelən* schelden.

β. **Regressief.**

1. *nm* > *mm* > *m* in *umō·gələk* onmogelijk, *tudamər* toe dan maar, *gīmɩns* geen mensch.
2. *ts* en *ds* > *ss* > *s* in *lō·ęs* loods, *reχs* rechts, *bukəsmōęn* boekweitsmaan, *kneχs* knechts, *aχstən* achtste, *kō·ęrs* koorts.
3. *ls*, *ns* > *ss* > *s* in *as* als, *ē·s* eens, *ārəgəs* ergens, als we hierin tenminste niet met syncope te doen hebben.
4. *fs*, *ks* > *ss* > *s* in: *stīsəl* stijfsel, *hārəst* herfst, *pīnstərən* Pinksteren, waarnaast echter voorkomt *pīŋkstərən*; *dī·ęnsdaχ* Dinsdag.
5. *dš* > *tš* > *š* in *bō·šəp* boodschap.
6. *rg* > *gg* < *g* in *dōgɩnt* daarginds.
7. *rl* > *ll* > *l* in *wē·ęlɩχt* weerlicht.

5. Apocope.

§ 269. a.) Een *t* valt dikwijls weg na *s*, *k*, *χ*, *g*, b.v. *tes* test, *teks* tekst, *krek* correct, *əkmòχ* ik mocht (pl. *vəmòχtən* en *mògən*).

b.) Een *d* assimileert en valt daarna weg in den 1en pers. sg.

van verba, wier stameindigt op *nd*, b.v. *əkfīn* ik vind, *ꞩkbīn* ik bind enz.

c.) Een *d* valt verder weg in *händwīn* handwinde.

6. Syncope.

§ 270. Syncope heeft plaats van:

a) *l* in: *hōzənūꞩt* hazelnoot, *hǫk* hoedanig, *zǫk* zulk, *zǫn* zullen, *wıvə* willen we, *ꞩtšē·mənıks* 't scheelt mij niet, 't is mij onverschillig.

b) *w* in: *ārt* erwt.

c) *d* in: *hō·fpīn* hoofdpijn; en verder, waar zij stond tusschen vokalen vóór volgende *l* of *r*, b.v. *būꞩl* boedel, *büꞩl* buil, *lē·ꞩr* leder, ladder enz. Overigens ging *d* tusschen vokalen geregeld over in *ȷ*, die ook behouden bleef, als zij door afval van de eindvokaal in auslaut kwam te staan, b.v. *lōj* lade; zie hierover § 274.

d viel eveneens weg in *vəhan* we hadden.

d) *t* uit *tt* in het praes. pl. en in den infin. van *món* naast *mótən* moeten; *və*, *ȷə*, *zə món* wij, zij moeten, gij moet.

7. Prothesis.

§ 271. a) Een *n* wordt gevoegd voor alle woorden, die met een klinker beginnen, als 't voorafgaande op een klinker eindigt en er geen contractie plaats heeft. Deze *n* wordt als eerste letter uitgesproken van het volgende woord, en blijft er dikwijls voorstaan als 't woord niet in een zin wordt gebruikt, zoo zegt men b.v. *nārꞩm* naast *ārꞩm* arm, *neŋ* naast *eŋ* eng.

b) Een *s* is voorgevoegd en later met *z* vereenvoudigd tot enkele *s* in *sóndaχsə* en *sōtərdaχsə* Zondagsche en Zaterdagsche.

8. Epenthesis.

§ 272. a) Een *d* wordt ingevoegd vóór *r* na *l*, *r* of *n*, b.v. *kōꞩldər* kaler, *zwōꞩrdər* zwaarder, *dǫndər* dunner, *klejndər* kleiner enz.

b) een *t* wordt ingevoegd in den comparatief van *frıs* frisch,

fristər frisscher, en soms van *los* los, *lostər* losser. Eveneens in: *bədistələn* bedisselen.

c) een *s* wordt ingevoegd in: *stō·ətskānt* stootkant, en *stō·ətsbānt* stootband.

d) een *n* wordt ingevoegd, waarschijnlijk door invloed van volksetymologie in: *ē·əngyōəl* egaal.

9. Paragoge.

§ 273. Een *t* wordt achtergevoegd in: *zuepərt* zuiper, *bedri·gərt* bedrieger, *strō·pərt* strooper (zie § 212), *kanjərt* kanjer, *kikforst* kikvorsch, *kānst* kans, *bi·kānst* bijkans, *āndərst* anders, *borəχt* borg en burg, *dobəlt* dubbel, *eŋkəlt* enkel, *knīft* knipmes, *laŋəst* langs, *harst* hars, *zō·ft* zeef, *kraft* karaf, *wast* wasch.

10. Spontane Klankovergang.

§ 274. a) *d* alleenstaand tusschen vokalen ging over in *j*, indien er althans geen *l* of *r* opvolgde (zie § 216), b.v. *gujə* goede, *bōjən* boden, *strē·jən* streden enz.

Na afval van de slotvokaal ging deze *j* over in *j*, b.v. *lōj* lade, *bō·j* bode enz. Bij de adjectiva blijft echter de *d* > *t* in den onverbogen vorm, b.v. *vrē·t* wreed.

b) *w* na *i·* gaat over in *j*, b.v. *bri·jən* brouwen, lispelen, *sni·jən* sneeuwen, *spi·jən* spuwen, braken. Deze *j* wordt in auslaut *j*, b.v. *bri·j* brij, *kni·j* knie. (Vgl. voor uitval van *w* na *ī* in het Oudoostfriesch v. Helten: A. O. Fri. Gramm. § 86 2°; zie echter ook Ned. Wdbk. III. 10, 1597).

c) *s* ging in anlaut met volgende *χ* over in *š*, waarschijnlijk tengevolge van de gutturale *χ*, die de dentale *s* naar achteren trekt en haar palataal maakt, terwijl de *χ* er aan assimileert of verdwijnt; (zie verder § 225 tot § 230), *šūət* schout, *šeləm* schelm enz.

11. Metathesis.

§ 275. Verspringing van *r* komt voor in: *wē·jgōər* weergade, b.v. een linkerhandschoen is de *wē·jgōər* van den rechter, die er bij past.

12. Sandhi.

§ 276. Onder sandhi brengen we die konsonantenwijzigingen, welke slechts voorkomen in den zin of in samengestelde woorden, en niet plaats hebben, indien het woord waartoe genoemde konsonanten behooren, buiten het zinsverband, of zoogenaamd absoluut voorkomt.

Deze wijzigingen bepalen zich natuurlijk tot de begin- en eindkonsonanten.

a. *Beginkonsonanten.*

§ 277. Een *d*, *g*, *v* en *z* als beginkonsonant worden verscherpt tot *t*, *χ*, *f* en *s*, indien het voorafgaande woord eindigt op een tenuis, b.v.:

d > *t*; *wı·jvruχtat* wie vroeg dat, *wı·jıstōȝr* wie is daar, *lō·ptōȝrhē·ȝn* loop dáár heen. Deze verscherping heeft slechts plaats bij pronomina en adverbia.

Indien het voorafgaande woord op een *t* eindigt, wordt *td* over *tt* vereenvoudigd tot *t*, b.v.: *watmòtat* wat moet dat?

g > *χ*; *lō·pχat* loopgat, iemand, die veel de deur uitloopt, *halȝfχut* half goed, *dasχut* dat is goed.

Eindigt het voorafgaande woord op een *t*, dan gaat *tg* over in > *tχ* > *χχ* > *χ*, b.v. *daχo̤nəkjə* dat gun ik je, *lıχənòχt* licht genoeg.

v > *f*; *lıləkfārȝkən* leelijk varken, *ȝkfīn* ik vind, *lō·pfo̤rt* loop voort, weg.

Gaat het voorafgaande woord uit op *t*, dan wordt *tv* > *tf* > *ff* > *f*, b.v. *nīfő·ȝl* niet veel.

z > *s*; *ȝksı·jnıks* ik zie niets, *ȝklıχsō·gut* ik lig zoo goed, *datlīktswōȝr* dat lijkt zwaar. Het pron. pers. 3 ps. pl. luidt dan ook *zə*, *zı·j* of *sə*, *sı·j* al naar de voorafgaande konsonant stemtoon heeft, dan wel stemtoonloos is. Gaat het voorgaande woord uit op *t*, dan wordt *tz* > *ts* > *ss* > *s*, b.v. *lōsəmer* laat ze maar.

§ 278. Een anlautende *h* blijft in den regel behouden. Zij

valt echter weg in de pron. pers. *hij*, *hem*, *het*, en het lidwoord *het*, als de nadruk er niet op valt, b.v. *zejdıˑj* zeide hij, *ꞔksagꞔm* ik zag hem, *wōꞔrwazət* waar was het. *h* valt eveneens weg in *sārꞔst* in den herfst; zie § 235.

b. *Eindkonsonanten.*

§ 279. In woorden buiten het zinsverband, en in slotwoorden, is de eindkonsonant altijd scherp. Wordt een woord echter in een zin gebezigd, dan valt het volgende op te merken.

§ 280. *t*, *s*, *f* en *χ* worden met stemtoon uitgesproken, dus als *d*, *z*, *v* en *g*:

1°. als het volgende woord met een klinker begint. Tevens worden zij dan uitgesproken als eerste letter van dat volgende woord, b.v. *lō-dĕk* laat ik, *wēˑ-dꞔk* weet ik, *lēˑ-zəs* lees eens, *o-ve-nan* af en aan, *ma-gꞔk* mag ik.

2°. als het volgende woord met *b* of *d* begint, b.v. *dərızbrānt* er is brand, *dazdôm* dat is dom, *ꞔnhalꞔvbrōˑꞔt* een half brood, *halꞔvdrıˑj* half drie.

De in *d* overgegane *t* assimileert echter, en daarna heeft er vereenvoudiging plaats, b.v. *dabuk* dat boek, *daduk* dat doe ik, *dıgdūꞔn* dicht doen, *regbaŋk* rechtbank, enz.

Opm. 1. Ditzelfde verschijnsel doet zich voor als het volgende woord begint met *m*, b.v. *lōmer*, laat maar, of met *n*, indien het voorgaande woord het pron. *dat* is, b.v. *wastanuw* wat is dat nu?

Opm. 2. Zie ook § 277, waar *t* besproken wordt vóór *g*, *v* en *z*.

§ 281. Een slot *n* gaat vóór volgende *m* over in *m*, waarna er vereenvoudiging van *mm* tot *m* plaats heeft, b.v. *gīmıns* geen mensch, niemand.

Vóór volgende *k* of *g* gaat *n* over in *ŋ*, b.v. *stēˑꞔŋkōꞔl*, *gīŋgrōˑꞔtən* geen groote.

Opm. *m* + *g* wordt *ŋ* in *bôŋərt* boomgaard; zie § 192.

§ 282. De slot-*n*, die suffixaal is, valt weg vóór alle woorden, met uitzondering van die, welke met een vokaal of *h* beginnen.

Voor sommige woorden, die met *b* of *d* beginnen blijft zij ook behouden; zie § 292.

§ 283. Eenlettergrepige woorden worden vaak met volgende *s* is, *k* ik, tot één woord versmolten, waarna de eind-konsonant assimileert en er vereenvoudiging plaats heeft, b.v. *das* dat is, *was* wat is, *dak* dat ik, *zak* zal ik, *wik* wil ik, *zēk* zeg ik, *kaŋk* kan ik enz. Vergelijk ook de werkwoorden *wilən* willen, *zọlən* zullen, *kọnən* kunnen, *mòtən* enz. vóór pronomina; zie § 184, 197 en 270.

II. WOORDVORMING.

1. Het Zelfstandig Naamwoord.

a. Geslacht.

§ 284. Het verschil tusschen oorspronkelijk manlijke en vrouwelijke substantieven is in de flexie van de woorden zelf, evenals in die der bepalende woorden geheel verdwenen.

Evenmin ook blijkt het geslacht uit de pron. pers. en poss., die voor manlijke en vrouwelijke substantiva, met uitzondering van de namen van personen, gelijk zijn. Onder de boeren is zelfs dit verschil meestal ook verloren gegaan, zoodat men van een vrouw zegt: *wathethıˑjənmōˑjakan*, wat heeft zij een mooi jak aan, of *dadıshomjak* dat is haar jak enz. Het meer ontwikkelde deel der dialectsprekenden gebruikt echter in deze gevallen *ər* (haar), *dər* (haar) of *hȫˑr* (heur, haar).

Voor vrouwelijke dieren gebruikt evenwel iedereen de pron. van het manlijk geslacht, zoo b.v. zegt men van een koe: *hıˑhedəkalgft* zij heeft gekalfd; *dəkathetsənpōˑdəbrōˑkən* de kat heeft haar poot gebroken enz.

Afgezien dus van de namen van vrouwelijke personen, kan men zeggen, dat alle woorden manlijk of onzijdig zijn.

§ 285. Het onzijdig geslacht is duidelijk waar te nemen aan het bep. lidwoord, en als er een adjectief voor staat ook hieraan; (zie § 292).

Dezelfde woorden, die in het beschaafde Nederlandsch onzijdig zijn, zijn het ook in ons dialect. Slechts een paar uitzonderingen zijn mij bekend, en wel:

a. onzijdig zijn:

fəbrīk fabriek, *əngrō·tfəbrīk* een groote fabriek, *məzı·k* muziek, *məsīn* machine, petroleumtoestel. Naast *məsīn* komt voor: *məsχīnə* machine, dat manllijk is.

šòft schoft, vierde deel v. d. dag, bij van Dale vr., vgl. echter het Oud-Beierlandsch (Opprel pg. 28) waar het eveneens onz. is.

šō·ǥl school; *vo̤ršō·ǥl* voor de school.

b. niet onzijdig (dus manl.) zijn:

knīn konijn; *dəvetəknīn* het vet konijn.

klūǥn kluwen; *gē·mədı·klūǥnəzan* geef me dat kluwen eens aan.

mıdən midden; *ındəmıdən* in het midden.

posē·gəl postzegel; *ənı·ȷəposē·gəl* een nieuwe postzegel.

slīm slijm; *dəslīmkòmtlos* het slijm raakt los.

snòt neusvocht, *dəsnotlı·pəmuetənō·s*, het snot liep hem uit den neus.

tē·ǥr teer; *wōrıstətē·ǥr* waar is het teer?

c. onzijdig of manlijk zijn:

blo̤k blok; *ǥthakblo̤k* het hakblok, maar *ənzwōrəblo̤k* een zware jongen.

o̤mslag omslag van een boek, onz.; omhaal, moeite, m.

b. Verbuiging.

1. Enkelvoud.

§ 286. *Nominatief-*, *accusatief-*, noch *datief*-betrekking zijn aan den vorm van het substantief meer te onderscheiden. Evenmin blijkt deze verhouding uit het artikel; zie § 315.

§ 287. Het *genitiefsuffix s* is in enkele formeele uitdrukkingen nog over, b.v. *smārǥgəs*, 's morgens, *snaχs* 's nachts, *slejntəs* in de lente, *sumərs* 's zomers, *swīntərs* 's winters, *deksəls* bastaardvloek, *blaksəms* bliksems, enz.

Bij persoonsnamen gebruikt men veelal het suffix *-en* om een bezit uit te drukken; dit is het suffix van de *n*-declinatie.

Zoo zegt men: *Janənzo̤stər* de zuster van Jan, *vōdərənbōǥrt* de baard van vader, *mudərənmo̤ts* de muts van moeder, enz.

Het gebruik van den zwakken genitief tot vorming van familienamen, b.v. *gārtbartən* Gerrit Barten, *janklōsən* Jan Klaasen (hier kan men natuurl. ook een vervorming in zien van Jan-Klaaszoon) is niet zoo veelvuldig meer als het indertijd geweest is, blijkens de doopregisters en het lidmatenboek van de Herv. kerken te Barneveld en Voorthuizen, waarin men o. a. de volgende familienamen aantreft:

Reynten (Doopregister Voorthuizen 1684), *Killen* (id. 1686) waarnaast de voornaam *Kill* (id. 1686), *Maesen* (id. 1689), *Wijnen* (id. 1715), *Otten* (id. 1722), *Francken* (id. 1752).

§ 288. In den regel echter omschrijft men den genitief door de praepositie *van*, terwijl men bij persoonsnamen meestal de pron. *hom* of *zən* gebruikt, die achter den bezitter worden geplaatst. Men kan dus „het huis van den bakker" op de volgende wijzen aanduiden: *əthuesfandəbakər*, *dəbakərənhues*, *dəbakərzənhues*, *dəbakərhomhues.*

§ 289. Sporen van een datiefsuffix, dat overigens geheel verdwenen is, vinden we nog in: *vandāχ* vandaag (< van dage).

2. MEERVOUD.

§ 290. De suffixen ter onderscheiding van de naamvallen zijn ook hier verloren gegaan. In alle naamvallen heeft het substantief den vorm van den nominatief.

§ 291. Het meervoud wordt op de volgende wijzen gevormd:

a) door umlaut en zonder uitgang, in de volgende woorden: *hues* huis, *lues* luis, *mues* muis, *wīf* wijf, pl: *hüs*, *lüs*, *müs*, *wı·f.*

b) door toevoeging van *-ən.* Dit is de meest gewone wijze van meervoudsvorming, b.v. *vısən* visschen, *zākən* zakken, *kāntən* kanten, *ō·gen* oogen, *šūn̥* schoenen, *kūn̥* koeien.

In enkele monosyllaba ging tevens *a* v. d. sing. over in *ā* of *ō*, en *ı* in *ē·* Dit had plaats, waar deze vokaal in open lettergreep kwam te staan, bv. *rōjən* raderen, *bōjən* baden, *dāgən* dagen, *smē·jən* smeden.

c) door *-s* bij tweesilbige woorden op *l*, *r*, *m*, *n* of *ŋ̥*. b.v.

düvəls duivelen, *zwāgərs* zwagers, *blö·sems* bloesems, *wāgəs* wagens, *volə̣ŋs* veulens.

Opm. 1. Vóór deze *s* valt de *n* van den sing. weg, b.v. *wāgəs* wagens, *lākəs* lakens enz.

Opm. 2. Naar analogie hiervan vormen eveneens hun meervoud door toevoeging van *s*, de woorden met oorspr. suffix-*iþa* van adjectiva afgeleid. Deze eindigen in ons dialect ook op *n*, b.v. *hō·χtən* hoogte, *brē·tən* breedte b.v. *hō·χtes* hoogten, *grö·ᶒntəs* groenten enz.

Opm. 3. Het meervoud van *šūᶒr* schouder is *šūᶒrən* schouders, omdat het eenlettergrepig is geworden.

d) door *-ər* bij eenige sterke neutra, b.v. *kāləvər* kalveren, *ejer* eieren, *kīndər* kinderen, *lamər* lammeren, *hūᶒndər* hoenderen, *klē·ᶒr* kleederen, *lιχtər* lichtjes, *wιχtər* wichtjes, *gōter* gaten, *hoᶙwtər* houten, *diŋᶒr* dingen.

e) zonder uitgang, waarnaast echter vormen voorkomen met *ən*, bij de volgende *a*-stammen:

1° langlettergrepige neutra: *pērt* naast *pērdən* paarden, *šāp* naast *šāpen* schapen, *bē·ᶒn* naast *bē·ᶒnən* beenen, en naar analogie hiervan enkele kort-silb. *a*-stammen, die in 't os. op *u* eindigen, dus:

2° kortlettergrepige neutra: *blōj* naast *blōjen* bladeren, *vōt* naast *vōtən* vaten, *glōs* naast *glōᶒzən* glazen, *slāχ* naast *slāgən*. Zij vertoonen rekking van de vokaal van den sing., daar de vokaal oorspr. in open lettergreep stond, vgl. os. *fatu* pl. van *fat* vat.

f) zonder uitgang bij eenige woorden, als ze door een telwoord worden voorafgegaan, en een tijd, maat, gewicht of waarde aanduiden, b.v. *vuefjōᶒr*, *mōᶒnt*, *dāχ*, *mārᶒgən*, *punt*, *mọt*, *dōldər* enz. vijf jaar, maanden, dagen, morgen, pond, mud, daalder enz. naast b.v. *dazȷōᶒrənᶒlē·ȷən* dat is jaren geleden.

2. Het Bijvoegelijk Naamwoord.

a. Verbuiging.

§ 292. In de oude Germ. dialecten onderscheidt men een sterke

en een zwakke verbuiging. Een rest van de sterke flexie vinden we in ons dialect slechts in den sing. nom. en acc. van het neutrum, indien dit voorafgegaan wordt door het onbepaald lidwoord of een onbepaald telwoord.

Van een adjectief komen de volgende vormen voor:

a) de stamvorm. Deze wordt gebruikt, indien het adjectief praedicatief voorkomt, en verder in het neutr. sg. nom. en acc. als het voorafgegaan wordt door het onbep. lidw., of een onbep. telwoord, b.v. *dı·manıznīkwōt* die man is niet kwaad, *ənflıŋ̨kfroməs* een flinke vrouw, *hı·hetfō·lgudlānt* hij heeft veel goed land.

b) de stamvorm + *ən*. Deze vorm komt steeds voor als het adj. attributief wordt gebruikt, en het substantief begint met een klinker of een *h*, b.v. *əngrō·tənārt* een groote erwt, *əngrō·tənhof* een groote tuin. In enkele gevallen ook in den sing., masc. of fem. als het subst. met een *d* begint, b.v. *dəkwōȷəndrus* de kwade droes, *əndō·ȷəndī·ŋ̨ndər* een dooie diender. Eveneens als het adjectief aan het eind van een zin staat, b.v. *dabınbestən* dat zijn beste.

c) de stamvorm + *ə*. Deze wordt in alle overige gevallen gebruikt, b.v.:

dəguȷəman (nom. en acc.), de goede man, *dəguȷəvrou̯ʷ* (nom. en acc.) de goede vrouw, *ŋ̨tguȷəkīnt* (nom. en acc.) het goede kind, *guȷəmanən*, — *vrou̯wən*, — *kīndər* pl. nom. en acc.

§ 293. In het neutrum verliezen de stoffelijke bijv. naamw. *kō·pərən*, *ı·zdərən*, *gou̯wən* en *zılŋ̨vərən* koperen, ijzeren, gouden, zilveren het suffix *ən* of *ə*, wanneer ze voorafgegaan worden door het onbep. lidwoord, b.v. *ənkō·pərketəŋ̨kȷən* een koperen kettinkje, *əngou̯ʷtı·ntȷən* een gouden tientje, *əngou̯ʷdalō·zı·j* een gouden horloge, *ənzılŋ̨vəralō·zı·j* een zilveren horloge, *ənı·zdərpınətȷən* een ijzeren pennetje enz.

§ 294. De volgende adjectiva, die in 't Nederlandsch slechts praedicatief worden gebruikt komen ook attributief voor: *kəpot* kapot, *ənkəpotədeksəl* een deksel, die gebroken is, *bı·dəhānt* bij de hand, *ənbı·dəhāndədē·rən* een meisje, dat bij de hand is, *mıs*

verkeerd, *ənmısəbūɡ̥l* een verkeerde zaak, *tu* toe gesloten, *əntuwədō̆·r* een gesloten deur.

b. Trappen van Vergelijking.

§ 295. De comparatief wordt gevormd door *-ər*, de superlatief door *-st* achter den positief te voegen. Comparatief en superlatief worden als gewone adjectiva verbogen. Umlaut komt slechts voor bij: *bē·tər*, *best*, *lest*, beter, best, laatst.

§ 296. In den comparatief wordt een *d* ingevoegd, als het adj. eindigt op *-r*, *-l*, of *-n*, b.v. *zwōɡ̥rder* zwaarder, *gē·ɡ̥lder* geler, *dọndər* dunner.

§ 297. In den comparatief wordt een *t* ingevoegd bij *frıs* frisch, b.v. *frıstər* frisscher.

§ 298. Omschrijvingen met *mē·r* of *mē.st* komen niet voọr.
Als vergelijkingswoord bij een comparatief komt voor *as* als; *hı·jısgrō·tərazık* hij is grooter dan ik.

§ 299. Vóór de *st* van den superlatief valt een *n* weg in: *bō·vəstə* bovenste en *buetəstə* buitenste.

3. Het Voornaamwoord.

a. Het Persoonlijk Voornaamwoord.

§ 300. 1°. Het pronomen v. d. 1en pers.
Sing. nom. *ık*, *ıkən*, *ıkə*, *ɡ̥k*, *k*.
dat. acc. *mīn*, *mən*, *mə*.
Plur. nom. *wı·j*, *wə*, *və*, *wueh.j*, *vueh·j*.
dat. acc. *uns* en *òns*.

De vorm *ık* wordt gebruikt, wanneer er de nadruk op valt. Overigens gebruikt men den vorm *ɡ̥k* als 't werkwoord op het pron. volgt, en *k* als 't werkwoord voorafgaat en de stam eindigt op een klinker, of een van de volgende verba is: *kọnən*, kunnen, *lōtən* laten, *magən* mogen, *wē·tən* weten, *wilən* willen, *zölən* zullen. b.v. *nej*, *íkdut*, neen, ík doe het; *ɡ̥kdutnīt* ik doe het niet;

daduknīt dat doe ik niet; *kaŋk*, *lōk*, *mak*, *wē·k*, *wik*, *zak*, kan ik, laat ik, mag ik, weet ik, wil ik, zal ik.

De vorm *ıkən* of *ıkə* komt niet veel voor, en alleen als 't werkw. verzwegen is, b.v. *wı·dutat?* — *ıkən* Wie doet dat? — Ik, of als 't voorafgaat en de nadruk op het pron. valt, b.v. *dathedıkənədōŋn* dat heb ik gedaan.

De vorm *mīn* komt alleen voor, als de nadruk op het pron. valt; overigens gebruikt men *mə*, en voor woorden, die met een vokaal beginnen *mən*.

dakôsı·mīnwelzegən dat kon hij mij wel zeggen.

dathajeməwelzegəkọn dat hadt-je me wel kunnen zeggen.

hı·hetmənəzəjt hij heeft 't me gezegd,

In den plur. gebruikt men de vormen met *w* als het pron. vóór het werkw. staat, en die met *v* als 't verbum er op volgt. In 't laatste geval gaat *nw* over in *nv* en tenslotte in *vv*, waarna er vereenvoudiging plaats heeft tot *v;* zie § 181.

wedūŋn we doen, *duvə* doen we.

De vorm *wı·j* komt alleen voor, als de nadruk er op valt; de vormen *vuelı·j* en *wuelı·j* gebruikt men slechts in den nominatief.

§ 301. 2°. Het pronomen v. d. 2en pers.

Sing. en plur. nom. *jı·j*, *jə;* alleen pl. *juelı·j.*

" " " dat. en acc *ju*, *jə*, *juelı·j.*

De vorm *jı·j* wordt alleen gebruikt, indien de nadruk op het pronomen valt. Het beleefdheidspronomen *U* (UEd.) kent men niet. In het gebed spreekt men God ook aan met *jı·j* of *jə.*

§ 302. 3°. Het pronomen v. d. 3en pers.

		masc.	fem.	neutr.
Sing.	nom.	*hı·j*, *ı·;*	*hı·j*, *zı·j*, *zə;*	*ət*, *t.*
	dat. en acc.	*họm*, *əm*, *m;*	*họm*, *əm*, *m;* *hö·r*, *dər*, *ər.*	*ət*, *t.*
Plur.	nom.	*zı·j*, *zə*, *zuelı·j*, *huelı·j.*		
	dat. acc.	*zə*, *huelı·j.*		

De pronomen van het masc. worden door de boeren meestal ook voor het fem. gebruikt (Zie § 284).

De vormen *hı·j*, *z·j*, *zuelı·j*, *huelıj* bezigt men als de nadruk op het pronomen valt, en dit voor het werkw. staat.

ı· gebruikt men als 't verbum voorafgaat, b.v. *zejdı·* zeide hij, *dē·dı·* deed hij enz.

De vormen *ꝗm* en *ꝗr* gebruikt men als 't vorafg. woord op een konsonant eindigt.

De vormen *m* en *dər* komen voor, als 't voorafg. woord op een vocaal eindigt; *dər* gebruikt men bovendien als 't voorafg. woord op een *r*, *l* of *n* eindigt, b.v. *əklı·təm* ik liet hem, *əklı·tər*; *ꝗkdumnıks* ik doe hem niets, *ꝗkdudərnıks* ik doe haar niets, *ꝗkhö·rdər* ik hoor haar enz.

§ 303. Als pronomen reflexivum worden gebruikt:

a. 1° ps. sg. *mən*, *mə*, *mənejgən*, pl. *uns*, *unzejgən*.

b. 2° ps. sg. en pl. *jəejgən*.

c. 3° ps. sg. *zənejgən*, *dərejgən*, *homejgən* pl. *dərejgən*.

In den 1° ps. sg. en pl. wordt de samengestelde vorm met *ejgən* eigen, zelf, alleen gebruikt, indien de nadruk er op valt.

§ 304. Ter versterking van het pron. pers. wordt er vaak *ejgəst* achter gevoegd, dat voor alle personen en voor alle naamvallen gebruikt wordt. Een enkele maal komt ook *zelꝗf* als zoodanig voor.

b. Het Bezittelijk Voornaamwoord.

§ 305. 1°. Bijvoegelijk.

1° ps. sg. *mīn*, *mən*; pl. *uns*.

2° ps. sg. *ju*, *jə*; pl. *juelı·j*, *jə*.

3° ps. sg. masc. en neutr. *zīn*, *zən*, *hom*; fem. *hör*, *dər*, *hom*;
pl. m., n. en fem. *huelı·j*, *dər*.

Deze pronomina blijven in alle naamvallen onverbogen, alleen krijgt *uns* een *-ə* of *-ən* als er een manl. of vrouwel. subst. op volgt; *unzən* is in gebruik voor subst., die met een klinker of *h* beginnen.

De pronomina *mīn* en *zīn*, *hö·r* en *huelı·j* komen alleen voor als de nadruk op 't pronomen valt.

Voor het gebruik van *ju* en *jə*, *juelı·j* en *jə*, *zən* en *hom*, *dər* en *hom* valt geen vaste regel te geven. Alleen heeft *hom* eenige aanwijzende kracht.

2°. Zelfstandig.

1° ps. sg. *də*, *ət*, *mīn*, *mīnə(n)*.
pl. *dən*, *ət unze(n)*.

2° ps. sg. en pl. *də*, *ət*, *juwə(n)*.
alleen pl. *də*, *ət juelī·js juelı·jsə(n)*.

3° ps. sg. masc. en neutr. *də*, *ət zīn*, *zīnə(n)*, *hom*, *homə(n)*.
fem. *də*, *ət hö·rə(n)*, *homə(n)*.
pl. *də*, *ət*, *huelı·js*, *huelı·jsən*.

De vormen met *n* gebruikt men als het volgende woord met een klinker of *h* begint.

§ 306. Ter versterking dient vaak *ejgə(n)* dat zoowel achter de zelfstandig als achter de bijvoeglijk gebruikte pronomina gevoegd kan worden.

c. Het Aanwijzend Voornaamwoord.

§ 307. 1°. Bijvoegelijk.

Sing. masc. en fem.	neutr.	Plur. m. f. en n.
N. D. A. *dı·j(n)*, *dē·zə(n)*;	*dıt*, *dat*;	*dı·j*, *dē·zə*.

Sing. en Plur. m. f. en n. N. D. A. *gıntə(n)*.

De vormen met *n* worden gebruikt als 't volgende woord met een klinker of *h* begint.

Het pron. *gıntə(n)* wordt altijd voorafgegaan door het lidwoord of de pron. *dı·j*, *dat*.

Van het pron. *dat* valt vaak de *t* weg, dus: *daχıntəhues* gindsch huis.

Naast de vormen *dıt* en *dat* komen nog voor: *dıtə* en *datə*, die gebruikt worden als het subst. verzwegen is, b.v. *mē·ənjədathues?* *nej*, *dıtə*, Meen-je dat huis? Neen dit.

2°. Zelfstandig.

Sing. masc.	fem.	neutr.
dəndı·jən,	*dəndē·zən*;	*dat*.

Plur. m. f. n. *dı·j*, *dē·zə*.

§ 308. Achter het onderwerp staat meestal het pron. *dı·j* of *dat*, b.v. *Jandı·jdē·jət* Jan deed het, *ȩthuestatwazdǖȩr* het huis was duur.

§ 309. Misschien is als oude dat. fem. op te vatten de vorm *dı·dər* in enkele uitdr. als: *vandı·dərleȩtən*, *vandı·dərdıktən* enz. van die lengte, van die dikte, waarin *dı·dər* dan zou staan voor *diere*.

§ 310. Tot de pronomina demonstrativa moeten ook gerekend worden: *zọk* en *zọkə(n)*, zulk, zulke, *huk* en *hukə* hoedanig en hoedanige, *zòn* zoo een, en *gē·ȩnən*, dat alleen voorkomt in de uitdr. *dē·zənengē·ȩnən* deze en gene.

Opm. Zie voor het lidwoord § 315 en vlg.

d. Het Vragend Voornaamwoord.

§ 311. 1°. Zelfstandig.

Sg.	masc. fem.;	neutr.;	Pl. m. f. n.
N. D. A.	*wı·j*;	*wat*;	*wı·j*.

Naast *wı·j* hoort men een enkele maal *wē·ȩl*, b.v. *wē·ȩlhetadədōȩn* wie heeft dat gedaan?

Een oude genitief van *wı·j* komt nog een enkele maal voor, nl. *wı·jshūȩtıstat* wiens hoed is dat, naast: *wı·jzənhū·ȩtıstat*.

Naast *wat* komen voor de vormen: *watə* en *wafər*, die men gebruikt, als men iets niet goed heeft verstaan, en weer opnieuw vraagt.

2°. Bijvoegelijk.

Als bijvoeglijk pronomen interrogationus gebruikt men voor alle geslachten in sg. en pl. *wafọr* wat voor.

Daarnaast komt voor *welȩk*, *welȩke(n)* welk, welke.

§ 312. Tot de pron. interrog. moet men ook rekenen: *wafọrē·ȩn* wat voor een, en *huk*, *hukə*, hoedanig.

Het eerste wordt ook wel gescheiden, b.v.

wastərdatfọrē·ȩn wat is dat voor iemand?

e. Het Betrekkelijk Voornaamwoord.

§ 313. Het pronomen relativum biedt weinig opmerkelijks aan.

Voor het masc. en fem. gebruikt men steeds *dı·j*, voor het neutr. *dat*.

Als genitief gebruikt men: *dı·jzən*, die zijn, wiens, *dı·jdər* die haar, wier, *datsən* dat zijn, welks.

f. Het Onbepaald Voornaamwoord.

§ 314. De pronomina indefinita zijn:
aləmō̧l allen, *ȩnzēkərə* P. of *ē·ȩne* P. zekere P., *aləs* alles, *gīn* geen, *gīmıns* niemand, *gīnē·ȩn* niemand, *ı·dər* ieder, *ı·dərē·ȩn* iedereen, *elȩk* elk, *elȩkenənı·dər* iedereen, *menəχ* menig, *menəgē·ȩn* menigeen, *īts* iets, *nıks* niets, *wat* iets, *məkō̧r* elkander.

4. Het Lidwoord.

a. Lidwoord van bepaaldheid.

§ 315. Sg. masc. fem. *də(n)* neutr. *ȩt*, *t*.
Pl. m. f. n. *də(n)*.

Het onderscheid tusschen het manl. en vrouwel. geslacht is geheel verdwenen, evenals dat tusschen nom., dat. en acc. Onverschillig in welken naamval het woord staat, gebruikt men steeds den vorm *dən* als 't subst. met een klinker of *h* begint, en *də* in de overige gevallen. Voor enkele zelfst. naamw. die met een *d* beginnen, gebruikt men echter ook *dən*. 't Is mij niet mogen gelukken een vasten regel hiervoor te vinden. Men zegt b.v. altijd: *dəndekər* de rietdekker, *dəndaləs* de dalles, *dəndīk* de dijk, *dəndọrst* de dorst, *ôptəndǖȩr* op den duur, *dəndaχ* de dag, *dəndüvəl* de duivel, *dəndraŋk* de drank, *dənduk* de doek, *dəndō·kəs* de docus (Jodocus), *dəndrı·tərt* de leelijkerd.

Voor de overige woorden, die met *d* beginnen gebruikt men meestal *də*.

In het neutrum luidt het lidwoord *ȩt*, b.v. *ȩthues* het huis, *ȩtbrō·ȩt* het brood, enz.

De vorm *t* voor het neutr. gebruikt men na den 1° en 3° ps. sg. v. d. verba: *wılən*, *zọlən*, *kọnən*, *magən*, *šē·ȩlən*, *dūȩn*, willen, zullen, kunnen, mogen, schelen, doen, b.v. *ȩkwıltnīthen* ik wil

het niet hebben, en wanneer het vorafg. woord op een *ə* eindigt en er contractie plaats heeft, b.v. *hejəthuezəzī·ꞔn* heb-je het huis gezien?

b. Lidwoord van onbepaaldheid.

§ 316. 't Lidwoord van onbepaaldheid is voor alle geslachten en naamvallen *ən.*

Oude datiefvormen heeft men in:

ındəndunkər in het donker, *uetəlıχt* uit het licht, *vandəjōꞔr* (van) dit jaar.

§ 317. Evenmin als in sommige nederlandsche uitdrukkingen als: *op bed, op zee, aan tafel* hoort men een lidwoord in: *vọrdōꞔr* voor de deur, voor 't huis, en *ópstē·j* op de (zijn) plaats.

5. Het Telwoord.

a. Hoofdtelwoorden.

§ 318. De hoofdtelwoorden zijn:

ē·ꞔn 1, *twē·j* 2, *drē·j* of *drı·j* 3, *vī·ꞔr* 4, *vuef* 5, *zes* 6, *zō·vən* 7, *aχt* 8, *nē·gən* 9, *tī·ꞔn* 10, *elꞔf* 11, *twōlꞔf* 12, *dartī·ꞔn* 13, *vē·ꞔrtī·ꞔn* 14, *vueftī·ꞔn* 15, *zestī·ꞔn* 16, *zō·vətī·ꞔn* 17, *aχtī·ꞔn* 18, *nē·gətī·ꞔn* 19, *twīntəχ* 20, *ē·ꞔnentwīntəχ* 21 enz., *dartəχ* 30, *fē·ꞔrtəχ* 40, *fueftəχ* 50, *sestəχ* 60, *sō·vətəχ* 70, *taχəntəχ* 80, *tnē·gəntəχ* 90, *hundərt* 100, *hundərdenē·ꞔn* 101, *düzənt* 1000.

b. Rangtelwoorden.

§ 319. De rangtelwoorden zijn:

ē·ꞔrstə 1°, *twē·jdə* 2°, *dardə* 3°, *vī·ꞔrdə* 4°, *vuevdə* 5°, *zezdə* 6°, *zō·vəndə* 7°, *aχstə* 8°, *nē·gəndə* 9°, *tī·ꞔndə* 10°, *elꞔvdə* 11°, enz. *twīntəχstə* 20°, *hundərstə* 100°, *düzənstə* 1000°.

Worden zij gevolgd door een subst. dat met een klinker of *h* begint, of staan zij aan 't eind van een zin, dan krijgen zij een *n* achter zich.

6. Het Werkwoord.

a. Uitgangen.

§ 320.			Indic.	Imper.	Inf.	Part.
1. Praes.	Sg.	1.	—		—*ən*	—*ent*
		2.	—*ən*	—		
		3.	—*t*			
	Plur.	1.2.3.	—*ən*.			

				Indic.	Part.
2. Praet.	*a.* sterk.	Sg.	1.3.	—	*ɣ*—*ən*
			2.	—*ən*	
		Pl.	1.2.3.	—*ən*	
	b. zwak.	Sg. Pl.	1.2.3.	—*ən*	*ɣ*—*t*.

1. Praesens.

§ 321. *Indicatief.* Blijkens bovenstaand schema zijn de uitgangen vrij wel gelijk aan die van het beschaafde Nederlandsch. Het volgende verschil dient echter te worden opgemerkt.

2° *ps. sg. en pl.* De uitgangen van den 2° pers. sg. en pl. zijn aan elkaar gelijk, doch tevens aan die van den 1° en 3° pers. pl., b.v. *jə*, *juelı·j*, *wə*, *zə*, *lē·zən*. Als het pron. op het verb. volgt, gebruikt men echter den oorspr. vorm v. d. 2° ps., nl. den stam + *t*. Deze *t* valt echter weg vóór volgende *jə*, b.v. *dujədat*? doet ge dat, *wārɣkjənoχ* werkt ge nog? enz.

§ 322. *Imperatief.* De imperatief kent geen uitgang en is dus gelijk aan den 1° ps. sg. indicatief.

Meestal echter wordt hij omschreven met behulp van 't werkwoord *mòn* of *mòtən* moeten, b.v. *dudat* doe dat, maar meestal: *jəmòndadūɣn*. Wil men beleefd zijn, dan gebruikt men 't verbum *wılən*, b.v. *wıjədadūɣn* wil-je dat doen? Een andere omschrijving is die met: *jəmòstənəshē·ɣngōnen*... je moest eens heen gaan en... waarna de infinitief volgt.

Soms ook gebruikt men den enkelen infinitief als imperatief, b.v. *kòmjòŋ*, *wārɣkən* „kom jongen, je moet werken."

§ 323. *Participium.* Het part. praes. komt bijna alleen als

adjectief voor b.v. *ȥnglö·jəndənhē·kəl* een gloeiende haat. Naast *lē·vənt* staat de vorm *lē·vəndəχ*, die meer in gebruik is, b.v. *lē·vəndəgəbót* levende bot.

2. Praeteritum.

§ 324. *a*) *Sterk praeteritum.* Zooals men uit het schema zien kan komen de uitgangen geheel overeen met die van het beschaafde Nederlandsch. Alleen is de 2e ps. sg. en pl. hier weer gelijk aan die van den 1e en 3e ps. pl., evenals in het praesens.

b) *Zwak praeteritum.* In den sing., zoowel als in den plur. hebben alle personen den uitgang *ən*. De *n* valt echter weg voor volgende konsonant, behalve *h*.

§ 325. *a*) *Sterk participium.* Dit heeft tot uitgang *ən*, en tot praefix *ȥ*. Deze *ȥ* wordt samengetrokken met *ȥ* of *ə* van het voorafgaande woord, b.v. *wathejəbrō·kən* wat heb-je gebroken?

Een dubbel praefix vinden we in: *ȥgē·tən* gegeten.

b) *Zwak participium.* Dit wordt gevormd door toevoeging van 't praefix *ȥ* en 't suffix *t*, b.v. *ȥhō·ȥrt* gehoord, *ȥbē·ft* gebeefd.

Het praefix staat ook in: *ȥglö·ft* part. praet. van *glö·vən* gelooven.

b. Stamvorming.

1. Praesens.

§ 326. De stam van het praesens is de stam van den infinitief en ondergaat geenerlei wijziging in de conjugatie.

2. Praeteritum.

I. Sterk Praeteritum.

§ 327. De vokaalwisseling (ablaut) van praeteritumstam en praesensstam bleef bestaan.

De vokaalwisseling van het praet. sg. en pl. en het part. praet. is echter bijna overal verloren gegaan. Gelijk uit 't volgende overzicht blijkt, is nu eens de vokaal van het praet. sg., dan die van het praet. pl., elders weer die van part. praet. de overheerschende geworden.

α. Ablautende Verba.

§ 328. **I° Ablautsrij.**

W.-Germaansch *ī; ai; i; i.*

N.-W.-Veluwsch *ι, ī; ē˙; ē˙; ē˙*

b.v. *blι˙vən* blijven en *slīpən* slijpen. Zie voor deze *ι˙* en *ī* §§ 11 en 12.

1. Inf. *blι˙vən*, blijven. Praes. 1° sg. *blι˙f;* Praet. *blē˙f*, *blē˙ven*, *ʓblē˙vən.* Evenzoo gaan:
drι˙vən drijven, *glι˙jən* glijden, *krι˙gen* krijgen, *lι˙jən* lijden, *prι˙zən* prijzen, *rι˙jən* rijden, *rι˙gən* rijgen, *snι˙jən* snijden, *strι˙jən* strijden, *šrι˙vən* schrijven, *vrι˙vən* wrijven, *wι˙zən* wijzen, *zwι˙gən* zwijgen.

2. Inf. *slīpen*, slijpen. Praes. 1° sg. *slīp;* Praet. *slē˙p*, *slē˙pən*, *ʓslē˙pən.* Evenzoo gaan
bītən bijten, *drītən* drijten, *grīpən* grijpen, *kīkən* kijken, *knīpən* knijpen, *smītən* smijten, *slītən* slijten, *strīkən* strijken, *šīnən* schijnen, *wīkən* wijken.

Opm. 1. Naast de regelmatige vormen van *wι˙zen* heeft men ook: *wō˙ʓs*, *wō˙ʓzən*, *ʓwō˙ʓzən.*

spι˙jən spuwen heeft: *spō˙χ*, *spō˙gən*, *ʓspō˙gən.*

snι˙jən sneeuwen wordt zwak vervoegd, en heeft als praet.: *snι˙jdən*, *ʓsnι˙t*, waarnaast de meer algemeene vormen, van *snē˙jen* afgeleid, *snē˙jdən*, *ʓsnē˙jt.*
stι˙vən stijven (v. linnen) heeft een zwak praet. *stι˙vdən*, maar een sterk part. *ʓstē˙vən.* Evenzoo gaat *rι˙vən* rijven.

Opm. 2. Een afwijkenden praesensstam heeft *šejtən* schijten, *šē˙t*, *šē˙tən*, *ʓšē˙tən.* Daarnaast komt echter voor het compos. *bešītən*, beschijten.
grīpən grijpen, heeft naast het regelm. praet. ook: *grō˙p*, *grō˙pen*, *ʓgrō˙pen.*

§ 329. **II° Ablautsrij.**

W.-Germaansch *eo*, *iu; au; u; o.*

N.-W.-Veluwsch *ι˙*, *ü*, *ue; ō˙; ō˙; ō˙.*

b.v. *gι˙tən* gieten, *stüvən* stuiven, *zuepen* zuipen.

1. Inf. *gι˙tən*, gieten. Praes. 1° sg. *gι˙t*; Praet. *gō˙ʓt*, *gō˙ʓtən*, *ʓgō˙ʓtən.* Evenzoo gaan: *bədrι˙gen* bedriegen, *bι˙jen* bieden, *kι˙zən* kiezen, *lι˙gən* liegen, *šι˙tən* schieten, *vlι˙gən* vliegen.

2. Inf. *stüvən* stuiven. Praes. 1° sg. *stüf* Praet. *stō·f*, *stō·vən*, *ɡstō·vən*. Evenzoo gaan: *bügən* buigen, *krüjən* kruien, met een kruiwagen, *snüven* snuiven, *šüvən* schuiven, *zügən* zuigen.

3. Inf. *zuepən* zuipen. Praes. 1° sg. *zuep*. Praet. *zō·p*, *zō·pən*, *ɡzō·pən*. Evenzoo gaan: *druəpen* druipen, *kruepən* kruipen, *sluetən* sluiten, *ruekən* ruiken.

Opm. Eenzelfde praet. heeft *plǫkən* plukken, *plō·k*, *plō·kən*, *ɡplō·kən* en vaak ook: *grīpən* grijpen; zie § 328.

§ 330. **III° Ablautsrij.** Deze wordt gesplitst in 2 klassen.

1. W.-Germaansch *ɪ; a; u; u.*
   N.-W.-Veluwsch *ɪ*, *ī; ò*, *u; ò*, *u*; *ò*, *u.*

b.v. *krɪmpən* krimpen, en *vīnden* vinden.

2. W.-Germaansch *e; a; u; o.*
   N.-W.-Veluwsch *e*, *ā*; *o; o; o.*

b.v. *helɡpən* helpen en *stārɡvən* sterven.

§ 331. Klasse 1.

a. Inf. *krɪmpən* krimpen. Praes. 1°. sg. *krɪmp*, Praet. *kròmp*, *kròmpən*, *ɡkròmpən*. Evenzoo gaan de volgende verba met nasaal + kons. (beh. dentaal):

bəgɪnən beginnen (oorspr. met *nn*), *drɪŋkən* drinken, *dwɪŋən* dwingen, *klɪŋkən* klinken, *slɪŋkən* slinken, *sprɪŋən* springen, *spɪnən* (oorspr. met *nn*) spinnen, *stɪŋkən* stinken, *vrɪŋən* wringen, *zɪŋən* zingen, *zɪŋkən* zinken.

Opm. De verba met *ŋk* hebben in het praet. naast de vormen met *ò* ook vormen met *u* (zie § 99), *bəgɪnən* beginnen heeft als praet. vormen ook: *bəgòs*, *bəgòstən.*

b. Inf. *vīndən* of *vīnən* vinden Praes. 1. sg. *vīn(t)* Praet. *vun(t)*, *vundən*, *ɡvundən*. Evenzoo gaan de volgende verba met *n* + dentaal: *bīn(d)ən* binden, *wīn(d)ən* winden.

Deze verba hebben zoowel vormen met als zonder dentaal. Naast de vormen met *u* komen er ook voor met *ò* in het praet.

§ 332. Klasse 2.

a. Inf. *helɡpən* helpen. Praes. 1°. sg. *helɡp* Praet. *holɡp*, *holɡpən*,

ᶃholᶃpən. Evenzoo gaan de volgende verba met *l: geldən* gelden, *melᶃkən* melken, *šelən* schelden, *smeltən* smelten, *zwelən* zwellen.

Opm. Geheel analoog hiermee gaat *trekən* trekken, waarvan echter in den plur. en in het part. ook vormen voorkomen met *ō˙*, nl. *trō˙kən*, *ətrō˙kən.*

Van *smeltən* luidt het praet. ook:
smou̯ʷt, *smou̯ʷtən*, *ᶃsmou̯ʷtən.* Zie voor overgang *ol* + *t* in *ou̯ʷ* § 91.

b. Inf. *stārᶃvən* sterven. Praes. 1°. sg. *stārᶃf.* Praet. *storᶃf*, *storᶃvən*, *ᶃstorᶃvən.* Evenzoo gaan met *r* + cons. *bārᶃgən* bergen, *zwārᶃvən* zwerven.

Geen rekking van *a* heeft *barstən* bersten, omdat de lettergr. gesloten is. Dit verbum heeft de volgende onregelmatige konjugatie: praes. 1°. sg. *barst*, praet. sg. *barstə*, pl. *barstən* (dus gelijk aan den praes. pl.), *ᶃbarstən.*

§ 333. **IV° Ablautsrij.**

W.-Germaansch *ë* ; *a* ; *ā* ; *o.*
N.-W.-Veluwsch 1) *ē˙*; *a* ; *a* ; *ō˙*.
2) *ē˙*; *ō˙*; *ō˙*; *ō˙*.

b.v. *nē˙mən* nemen, *šē˙ᶃrən* scheren.

1. Inf. *nē˙mən* nemen Praes. 1°. sg. *nē˙m*, Praet. *nam*, *namən*, *ᶃnō˙mən.* Evenzoo gaan: *brē˙kən* breken, *sprē˙kən* spreken.

2. Inf. *šē˙ᶃrən* scheren. Praes. 1°. sg. *šē˙ᶃr*, Praet. *šō˙ᶃr*, *šō˙ᶃrən*, *ᶃšō˙ᶃrən.* Evenzoo gaat: *wē˙gən* wegen.

Opm. *stē˙ᶃlən* stelen gaat als de verba onder 1, maar heeft in den praet. plur. en soms ook in den sg. de vokaal van het part., Praet. sg. *stal* en *stō˙ᶃl*, pl. *stō˙ᶃlən*, part. *ᶃstō˙ᶃlən.*

Eenigszins afwijkend is *kómən* komen, Praet. *kwam*, *kwamən*, *əkómən.* Onregelmatig is *plē˙gən* gewoon zijn, Praet. *plaχt*, *plaχtən*, *ᶃplē˙χt.*

§ 334. **V° Ablautsrij.**

W.-Germaansch *ë*, *i*; *a* ; *ā*; *ë.*
N.-W.-Veluwsch *ē˙*, *ɪ*; *a*; *a*; *ē˙*,
b.v. *gē˙vən* geven, *zɪtən* zitten.

1. Inf. *gē·vən* geven, Praes. 1°. sg. *gē·f*, Praet. *gaf*, *gavən*, *ẓgē·vən*. Evenzoo gaan: *ē·tən* eten, *vrē·tən* vreten, *vərgē·tən* vergeten, *mē·tən* meten, *gənē·zən* genezen.

Opm. *ē·tən* heeft als part. praet. *ẓgē·tən* met dubbel praefix; *wē·vən* weven heeft wel een sterk part. *ẓwē·vən* maar is overigens zwak, *wē·vdən*, weefde; *stē·kən* heeft een afwijkond part. praet., nl. *ẓstō·kən* gestoken; *wē·zən* heeft in 't praet. *was*, *wazən*, *ẓwē·st*, waarnaast *wār*, *wār·n* (zie verder § 341); een afwijkend praes. en part. heeft *zī·ẓn* zien, Praes. 1°. sg. *zıj*, Praet. *zaχ*, *zagən*, *ẓzī·ẓn*; *mē·tən* heeft in den regel een zwak praet. indic., maar een sterk part.

2. Inf. *zıtən* zitten. Praes. 1° sg. *zıt*. Praet. *zat*, *zatən*, *ẓzē·tən*. Evenzoo gaan de volgende verba eveneens met een *j*-suffix in het praesens: *lıgən* liggen, *bıdən* bidden. In den regel is echter het praet. indic. van *bıdən* zwak, dus *ẓkbıdən* ik bad.

§ 335. **VI° Ablautsrij.**

W.-Germaansch *a; ō; ō*; *a*.

N.-W.-Veluwsch *a*, *ā*, *ō; ō*, *u; u; a*, *ā*, *ō*, *u*.

b.v. *bakən* bakken, *drāgen* dragen, *vōẓrən* varen.

1. Inf. *bakən* bakken. Praes. 1° sg. *bak*. Praet. *bōk*, *bōkən*, *ẓbakən*. Evenzoo gaat *wasən* groeien. Langzamerhand begint echter een zwak praet. indic. in gebruik te komen, nl. *baktən* en *wastən*.

laχən lachen heeft in het Praet. *luχ* en *laχtən*, *lugən*, *ẓlaχən*.

2. Inf. *drāgən* dragen Praes. 1° sg. *drāχ*, Praet. *druχ*, *drugən*, *ẓdrāgən*, waarnaast echter ook, *ẓdrugən*. Evenzoo gaan: *grāven* graven, *vrāgən* vragen (part. alleen *ẓvrugən*), *jāgən* jagen, hard rijden (part. alleen *ẓjugən*).

3. Inf. *vōẓrən* varen. Praes. 1° sg. *vōẓr*. Praet. *vūẓr*, *vūẓren*, *ẓvōẓren*. Evenzoo gaan: *slōẓn* slaan (part. alleen *ẓslugen*), *lōjən* laden. Dit laatste heeft echter ook een zwak praet. indic. nl. *lōjdən* laadde.

Opm. Met uitzondering van *laχen* lachen (zie 1), *šepən* scheppen en *zwē·ẓren* zweren worden de verba dezer klasse met *j* suffix in het praes. zwak vervoegd, b.v. *bəsefən* beseffen, *hefən* heffen, *stapən* stappen.

šepən heeft alleen een sterk part. praet. *ɣšāpən; zwē·ɣrən* heeft in het praet. *zwūɣr, zwūɣrən, ɣzwō·ɣrən.*

β. Reduplicеerende Verba.

§ 336. De reduplicеerende verba zonder vokaalwisseling in het praet., zooals bv. het got. *haitan*, hebben evenals de ablautend-reduplicеerende verba hun reduplicatie verloren en zijn nu niet meer van de gewone ablautende werkwoorden te onderscheiden. Zij zijn te verdeelen in de volgende drie klassen.

I° Klasse.

§ 337. W.-Germaansch *a* (+ dubbelkons.); *e; e; a.*
N.-W.-Veluwsch *a, o, oṷʷ* (< *ald, alt*); *ı, ī·, ȯ; ı, ī·, ȯ.*
b.v. *vaŋən* vangen, *valən* vallen, *hoṷwən* houden.

1. Inf. *vaŋən* vangen. Praes. 1° sg. *vaŋ* Praet. *vıŋ* of *vȯŋ*, *vıŋən* of *vȯŋen*, *ɣvaŋən* of *ɣvȯŋən*. Evenzoo gaat *haŋen* hangen.
Afwijkende vormen vertoont *gōɣn* gaan. Praet. *gıŋ* of *gȯŋ*, *gıŋən* of *gȯŋən*, *ɣgōɣn.*

2. Inf. *valən* vallen. Praes. 1°. sg. *val*, Praet. *vī·ɣl*, *vī·ɣlən*, *ɣvalən.*
Naast *vī·ɣl* en *vī·ɣlən* hoort men ook een enkele maal *vōɣl*, *vōɣlən.*
Een sterk part. heeft *spanən* spannen behouden, maar overigens is het zwak geworden. Praet. *spandən ɣspanən.*

3. Inf. *hoṷwən* houden. Praes. 1° sg. *hoṷʷ* Praet. *hī·ɣl*, *hī·ɣlən*, *ɣhoṷwən.*

II° Klasse.

§ 338. a) W.-Germaansch *ā; ē, ie; ē, ie; ā.*
N.-W.-Veluwsch *ā* of *ō; ı·; ı·; ā* of *ō.*
b.v. *slāpən* slapen, *lōtən* laten.

1) Inf. *slāpən* slapen. Praes. 1°. sg. *slāp*. Praet. *slı·p*, *slı·pən*, *ɣslāpen.*

2) Inf. *lōɣtən* laten. Praes. 1°. sg. *lōɣt*. Praet. *lı·t*, *lı·tən*, *ɣlōɣtən.*
De verba *blōɣzən* blazen, *brōjən* braden, *rōjən* raden, welke tot deze klasse behoord hebben, zijn zwak geworden, maar hebben nog een sterk part. praet. *ɣblōɣzən*, *ɣbrōjən* en *ɣrōjən*. Naast *blōzdən* blies komt ook voor *blūɣs.*

De verba *drejən* draaien en *zejən* zaaien zijn geheel zwak geworden.

b) W.-Germaansch *ē*; *ē*, *ie*; *ē*, *ie*; *ē*.

De verba *hē·tən* heeten en *šejən* scheiden welke hiertoe behoorden hebben nog een sterk part. praet. *ẓhē·tən* en *ẓšejən* maar zijn overigens zwak geworden.

III° Klasse.

§ 339. a) W.-Germaansch *ō*, *uo*; *eo*, *io*; *eo*, *io*; *ō*.
N.-W.-Veluwsch *u*; *ı·*; *ı·*; *u*.

b.v. *rupən* roepen, *rı·p*, *rı·pən*, *ẓrupən*.

De verba *vlö·kən* en *vərvlö·kən* vloeken en vervloeken met een *ja*-praesens zijn geheel zwak.

b) W.-Germaansch *ō* (got. *au*); *eo*, *io*; *eo*, *io*; *ō* (got. *au*).
N.-W.-Veluwsch *ō·*; *ı·*; *ı·*; *ō·*.

b.v. *lō·pən* loopen.

Inf. *lō·pən* loopen Praes. 1°. sg. *lō·p*. Praet. *lı·p*, *lı·pən*, *ẓlō·pən*. *stō·ẓtən* heeft nog het sterke part. praet. *ẓstō·ẓtən* maar is overigens zwak geworden.

γ. Praeterito-Praesentia.

§ 340. 1) I° Ablautsrij. *wē·tən* weten.

Praes. sg. 1 en 3. *wē·t*, 2. *wē·tən*, pl. 1, 2 en 3. *wē·tən*.

Praet. sg. 1 en 3. *wıs*, 2. *wısən*, pl. 1, 2, 3. *wısən* part. *ẓwē·tən*.

2) II° Ablautsrij. *dö·gən* deugen, dit wordt geheel als een zwak verb. vervoegd, praet. *dö·gdən*, *ẓdö·χt*.

3) III° Ablautsrij. *ko̤nən* of *ko̤n* kunnen.

Praes. sg. 1. 3. *kan*, 2. *ko̤n*, pl. 1. 2. 3. *ko̤n* of *ko̤nən*.

Praet. sg. 1. 3. *kòs*, 2. *kòstən*, pl. 1. 2. 3. *kòstən*. part. *ẓkòst* of *ẓko̤nt*.

Opm. *do̤rẓvən* durven en *go̤nən* gunnen worden zwak vervoegd.

4) IV° Ablautsrij. *zo̤lən* of *zo̤n* zullen.

Praes. sg. 1. 3. *zal*, 2. *zo̤n*, pl. 1. 2. 3. *zo̤n* of *zo̤lən*.

Praet. sg. 1. 3. *zou̯ʷ*, 2. *zou̯wən*, pl. 1. 2. 3. *zou̯wən*. Part. *ẓzo̤lt*.

5) V° Ablautsrij. *mö·gən* of *magən* mogen.

Praes. sg. 1. 3. *maχ*, 2. *magən* pl. 1. 2. 3, *magən* of *mö·gən*.

Praet. sg. 1. 3. *mòχ*, 2. *mòχtən* pl. 1. 2. 3, *mòχtən* en *mògən*. Part. *ẓmaχt*.

6) VI° Ablautsrij. *mòtən* of *mòn* moeten.

Praes. sg. 1. 3. *mòt*, 2. *mòn*, pl. 1 2. 3. *mòn* of *mòtən*.

Praet. sg. 1. 3. *mòs*, 2. *mòstən* pl. 1. 2. 3. *mòstən* Part. *ǥmòst* en *ǥmòtən*.

Opm. De vormen *kọn*, *zọn*, *mòn* zijn meer in gebruik, dan de volle vormen *kọnən*, *zọlən*, *mòtən*, welke bijna alleen gebezigd worden als de nadruk op het hulpwerkwoord valt. Komt het pron. achter het werkw. dan heeft er eveneens uitval van konsonanten en samentrekking plaats in den praesens.

b.v. *wē·k* weet ik, *zak* zal ik, *kaŋk* kan ik, *mòk* moet ik, *zọjə* zul-je, *zọvə* zullen we, *zọnze* zullen ze, *kọjə* kun-je, *kọvə* kunnen we, *kọnzə* kunnen ze; *mòk* moet ik, *mòjə* moet-je, *mòvə* moeten we, *mònzə* moeten ze.

3. Onregelmatige Verba.

§ 341. 1) *dūǥn* doen, Praes. sg. 1. *du*, 2. *dūǥn*, 3. *dut*, *dūǥt* pl. 1, 2, 3, *dūǥn*. Praet. sg. 1. 3. *dē·j*, pl. *dē·jən*, part. *ǥdōǥn*.

2) *zīn* zijn, wezen. Van dit verbum komen alleen de volgende vormen voor: Praes. sg. 1. 2. *zīn*, pl. 1. 2. 3. *zīn*. De overige vormen worden ontleend aan het verbum *wē·zən*; zie § 334, terwijl als praes. in gebruik zijn de vormen:

Praes. sg. 1. 2. *bɪn*, 3. *ɪs*, pl. 1. 2. 3. *bɪn*..

3) *wọrdən* of *wọrən* worden.

Praes. sg. 1. *wọr*, 2. *wọr(d)ən*, 3. *wọrt*, pl. 1. 2. 3. *wọr(d)ən*.

Praet. sg. 1. 3. *wī·ǥr*, 2. *wī·ǥrən*, pl. 1. 2. 3. *wī·ǥrən*.

part. *əwọrdən* of *ǥwọrən*.

4) *wɪlən* willen.

Praes. sg. 1. 3. *wɪl*, 2. *wɪlən*, pl. 1. 2. 3. *wɪlən*.

Praes. sg. 1. 3. *woṷʷ*, 2. *woṷwən*, pl. 1. 2. 3. *woṷwən*.

part. *ǥwɪlt* en soms ook *ǥwoṷʷt*.

Staat het pron. achter het werkwoord dan valt de *l* uit en heeft er samentrekking plaats in den 1° en 2° ps. praes.

b.v. *wɪk* wil ik, *wɪjə* wil-je, *wɪvə* willen we.

II. Zwak Praeteritum.

§ 342. Het zwakke praeteritum is in alle pers. zoowel sg. als

pl. gelijk en wordt gevormd door *-dən* of *-tən* achter den praes. stam te volgen, al naar deze eindigt op een klinker of een konsonant met stemtoon dan wel op een scherpe konsonant.

De gewone onderscheiding naar de bindvokaal heeft geen zin, daar deze overal is verdwenen.

De vervoeging der zwakke verba is dan ook zeer regelmatig. Slechts valt het volgende op te merken:

§ 343. Sterk zijn geworden:

vrāgən vragen; zie § 335.

jāgən jagen, hard rijden; zie § 335.

pl̤ọkən plukken; zie § 329.

hen hebben, Praet. *hat*, *hadən* of *han*. Part. *ʓhat*. Ook het praes. biedt afwijkende vormen aan: Praes. sg. 1. *het*; *hedək*, *hek*; 2. *hen*; *hejə*; 3. *het* of *hē·t*; pl. 1. 2. 3. *hen* en in den vraagvorm: *hevə*, *hejə*, *henzə*.

§ 344. Een afwijkende praet. stam hebben de volgende langlettergrepige verba:

zō̈·kən zoeken, Praet. *zoχt*, *zoχtən*. Part. *ʓzoχt*.

deŋkən denken, Praet. *doχt*, *doχtən*, Part. *ʓdoχt*.

dọŋkən dunken, Praet. *dȯχt*.

kō·pən koopen. Praet. *koχt*, *koχtən*, Part. *ʓkoχt*, waarnaast de oude vormen: *koft*, *koftən*, *ʓkoft*.

Opm. *deŋkən* heeft in den vraagvorm 1° ps. sg. praes. *dejnk* voor *deŋkək*.

III. WOORDENLIJST

(tevens Register).

---

a, *ā* en *ō*.

aχstə achtste; *ənaχstən* of *ənaχstəpart* een achtste deel. § 319.

aχt acht, telwoord; *mɪtsənaχtən* of *mɪdunzaχtən* met ons achten § 49, § 318.

aχt acht, zorg; *ꝗkhedərgīnaχtòpəslugən* ik heb er geen acht op geslagen.

aχtən achten, schatten; *hɪ·jaχtətnīt* hij hecht er geen waarde aan.

aχtər achter; *jɪ·bɪndəraχtər* jij bent er achter, jij weet het; *hɪ·zō·ktərwadaχtər* hij zoekt er wat achter; *hɪ·lōtnīfō·ꝗlaχtərəmlɪgən* hij laat niet veel achter zich liggen, hij is lui; z. *aftər*.

aχtəran achteraan; *ꝗtbrē·tstkòmdaχtəran*, *zejdəpanəkakər*, *tuwastəstē·ꝗldərpas*, „het breedst komt achteraan", zei de pannekakker, toen de steel er pas was, m. a. w. het hinkende paard komt achteraan.

aχtərduems onoprecht, niet openhartig.

aχtərən achter, achteren; *hɪjɪsnōꝗraχtərən* hij is achter, in de achterkamer; *vanaχtərəndoχtək* achteraf dacht ik; z. *aftərən*.

aχtərkoꝗʷsəχ geheimzinnig, onoprecht.

aχtərstə achterste; *algɪŋjənuwòpjəaχtərstəpō·ꝗtəstōꝗn*, *jəkrē·gəjezɪntognīt* al ging-je nu op je achterste pooten staan, je kreeg je zin toch niet.

aχtəruet achteruit; *hɪ·gōdaχtəruet* hij gaat achteruit; ook als subst. in gebruik, b.v. *jəhenhī·ꝗrgīnaχtəruet*, je hebt hier geen achteruit, er is hier geen uitgang aan het huis of aan den tuin.

aχtəruetbūꝗrən achteruitgaan in zaken.

aχtəršēməl plank op den achtersten wagenas, waar de wagen op rust.

aχtərwārǥk partes posteriores.
ādəl adel; *hıȷısfanādəl*, *wenthı·stıŋkt* hij is van adel, want hij stinkt.
aftər achter z. *aχtər*; *aftərən* achteren z. *aχtərən*.
ōȷəm adem; *ōȷəmən* ademen; z. ook *ōsəm*. §§ 105, 218.
ākələk akelig; hevig, *ǥnākələkənhuŋər* een hevige honger, *ākələkəpīn* hevige pijn.
ākər aker, wateremmer; dimin. *ākərtšən*.
akər akker; *dazənmō·ȷənakər*, dat is een mooie akker. § 49.
akərmanətȷən kwikstaartje.
al reeds; desniettegenstaande; geheel, niets dan; *ǥkhetalədōǥn* ik heb 't al gedaan; hij zei wel, dat ik het niet doen moest, *meralhekətǥdōǥn*, maar desniettegenstaande heb ik het gedaan; *ǥtızalnōrəχejtatərams* 't is niets dan narigheid. § 49.
ōǥl aal, paling.
ala allo, vooruit! *aladamer*, vooruit dan maar!
ōǥlbē·s aalbes, zwarte trosbes.
ōǥləbərt en *ōǥləbart* Albert.
alenšəs allengskens; *təmē·ȷalenšəs*, onder de hand, langzamerhand.
alǥmənák almanak.
aləmōǥl allemaal, allen; *zədē·ȷəntaləmōǥl* ze hebben 't allen gedaan; *datwē·təvaləmōǥlal* dat weten we allemaal al.
aləmō·gənt eig. almachtig, vandaar bizonder groot; *ǥkhedərzónalə-mō·gəndəzınan* ik heb er zoo'n verbazenden trek in.
aləs alles.
alē·ǥneχ alleen; *ǥkwastərhē·ǥlalē·ǥneχ* ik was er geheel alleen; *alhaȷədatalē·ǥnəχmerədōǥn* al had-je slechts dat alleen gedaan.
alē ǥns eender; *dasmənedalē·ǥns*, dat is me precies hetzelfde; *zəbıne-dalē·ǥns* ze zijn geheel eender.
alkō·f alkoof.
ōǥlmūǥs aalmoes.
alō·ǥzı·ȷ horloge. § 228.
ōǥlt Aalt.
altō·ǥs altijd; tenminste, zeker, minstens. *zō·dutı·ȷaltō·ǥs* zoo doet hij altijd; *ǥkhetaltō·ǥshō·rəzēgən* ik heb het tenminste hooren zeggen; *ǥtızaltō·ǥsō·wārǥgası·zeȷt* het is minstens zoo erg, als hij zegt.

alǫmərzō·vö·ǥl minstens zoo veel.
ambaχt ambacht.
ambē·ǥlt aanbeeld.
ambǫrstəχ aamborstig.
ampart bizonder, buitengewoon; *ampartfö·ǥlzın* buitengewoon veel zin; *hıjhedlıχtītsamparts* hij heeft meestal iets bizonders § 193.
ampartəχejt buitengewoon iets; *dazwē·rzônampartəχejtfanǥm* dat is weer zoo iets buitengewoons van hem.
ampər nauwelijks; *ǥkôstampərzı·ǥn* ik kon het nauwelijks zien.
ampəran bijna; *dətônızampəranvôl* de ton is bijna vol.
ampt ambt.
an aan; *dəkārǥkızan* de kerk is aan; *ǥkbınalan* ik ben al aangekleed; *ǥkbınəmwē·ran* ik heb hem weer ingehaald § 162.
anōǥrən aanaarden; besmetten.
anōǥrənt besmettelijk, z. *ō·vərōǥrən.*
āndər ander, *dənē·ǥnovāndər* de een of ander, iemand § 50.
āndərs of *āndərst* anders; de tweede vorm wordt gebruikt aan 't eind van een zin en als 't volgende woord met een vokaal begint. §§ 212, 273.
anbǫsən aandrijven, aanjagen; *jəmônzəoventuwəzanbǫsən* je moet ze af en toe eens aanporren.
anbö·tən boeten van het vuur.
anbreŋən aanbrengen, doen, verrichten; *dakôshı·jwelanbreŋən* dat kon hij wel doen.
andaχt aandacht. § 162.
andūǥn aandoen, voortmaken; aantrekken van kleeren.
anē·tən voortmaken met eten.
aŋgōǥn aangaan, lawaaimaken; *hö·rəməzaŋgōǥn* hoor hem eens lawaai maken, schreeuwen.
aŋgəvō·ǥr dat gedeelte van den akker, dat men aanvoort; z. *anvō·ǥrən.*
anhō·ǥlən aanhalen; *dəhakənanhō·ǥlən* goed zijn best doen.
anhīsən aanhitsen van honden.
anhoṷwən aanhouden, opfokken van vee; *dı·môjəanhoṷwən*, die moet je aanhouden, wordt in fig. zin gezegd van flinke kinderen.
ankōǥndərən langzaam aan- of oploopen; *dōǥrkômtı·jwē·rankōǥndərən*

daar komt hij weer aanzetten op zijn gewone langzame wijze.

ankē·ɡ̊rən aanvegen van de deel, zoodat 't voer, dat daar ligt onder het bereik van de koeien komt.

anlegən aanleggen, stilhouden om iets te gebruiken.

anlō·pən aanloopen, aangaan bij iemand; *ɡ̊kbınefəbı·jəmanɡ̊lō·pən*, ik ben even bij hem aangeloopen.

anmāˀkən voortmaken; ook aanmaken van een kachel.

anokərən aangroeien, voortwoekeren. Als ge eenmaal hier of daar een zweer of ontstoken plaats hebt, moet ge oppassen, dat *ı·jnīdanokərt*, *wentōrhejəgrō·təkānstòp* hij niet voortettert, grooter wordt, want daar hebt ge veel kans op.

Als men iets verkeerds gedaan heeft, moet men zich hoeden voor een herhaling, want een slechte gewoonte *okərtsō·nōɡ̊rlıχtan*, woekert zoo licht voort.

anpakən aanpakken; *hı·jwē·tfananpakən*, hij kan en wil goed werken.

anprōɡ̊tən aanpraten, opdringen.

anrāndən aanranden.

anreχt o. aanrechtbank in de keuken.

anslaχ aanslag; ook omgang, conversatie, b.v. *ɡ̊khadərzō·gīnanslaχ* ik had er zoo niemand om eens mee te praten.

anslōɡ̊n aanslaan; blaffen van een waakhond.

ansprē·kən aanspreken.

anstōɡ̊n aanstaan; *ətstōɡ̊tmənıksan* het staat me niets aan; *gōdərəzanstōən* ga er eens aanstaan, begrijp toch eens!

anšaftən aanschaffen.

antodən aansleepen; waar komt hij nu weer mee *antodən*?

antrekɡ̊lək gevoelig, zich spoedig iets aantrekkend.

antrekən aantrekken, ook: aankleeden; *hı·jtrokətsənejgənārɡ̊gan* hij trokt 't zich erg aan; *ɡ̊kbınalanətrō·kən* ik ben al aangekleed.

antwō·ɡ̊rt antwoord; *antwō·ɡ̊rdən* antwoorden.

anvērdən aanvaarden.

anvō·ɡ̊rən de eerste voren ploegen van een akker, die met een oprug geploegd wordt; z. *òprǫχ* en *tuhōɡ̊l*.

anwınən aanwinnen, vooruitgaan.

anzī·ɡ̊n aanzien; *dakòzɡ̊knīdanzī·ɡ̊n*, dat kon ik niet aanzien;

ǫksaltnogəzanzī·ǫn ik zal 't nog eens aanzien, ik besluit nog niet dadelijk.

aŋəl angel van een insect; vischhaak.

aŋkər anker.

aŋst angst. § 49.

aŋstəχ angstig; *ǫkbınwelənbītjənaŋstəgǫmdatədūǫn*, ik ben wel wat bang om dat te doen.

apəl appel. § 49.

aprıl April.

ōǫr aar; ader, § 105, § 216; adder, § 105; z. *ōǫrō·lıj*.

ārǫχ subst. erg, vermoeden; *ǫkhadərniksχīnārǫgın* ik had er volstrekt geen vermoeden op; *ǫkdē·jətsundərārǫχ* ik deed het onbewust.

ārǫχ adj. gierig; *ō·w*, *hı·jısōnōǫrārǫχ*, o, hij is zoo vreeselijk gierig; 't kan echter ook beteekenen: slecht er aan toe, doodziek; *ǫtızārǫχmıdǫm* 't is erg met hem.

ārǫbejt arbeid, werk. § 138.

ōǫrəχ aardig, lief; eigenaardig, vreemd, *hı·jdē·jzō·wōǫrəχ* hij deed zoo vreemd. § 220.

ārǫf erf, bezitting. § 62, § 174.

ārǫfχənām erfgenaam.

ārǫfhues erfhuis.

ārǫgəs ergens. Vaak gebruikt met *vǫr* voor, b.v. *dōǫrvǫrārǫgəs*. daar ergens. § 62.

ārǫgərən ergeren, altijd reflex. gebruikt; *hı·jārǫgərtsənejgəndəran* hij ergert er zich aan. § 62.

ārǫm subst. arm, vaak met voorgevoegde *n*, b.v. *də-nārəmzdūǫmə zē·ǫr*, ik heb pijn in mijn armen. § 54, § 174, § 271.

ārǫm adj. arm. § 54.

ārǫmejstər armmeester, diaken.

ārǫmūj armoede, ziekte; *ıstərārǫmūj?* is er iets niet in orde? *hı·jhetənejgəstənārəmūjvanvlē·jōǫr* hij heeft dezelfde ziekte van verleden jaar. § 122.

ōǫrən of *ōǫrden* aarden, tieren; *ǫkandərnīdōǫrən* ik kan er niet aarden. § 220.

ārǫnt arend, Arend.

ārəst en *ārənst* ernst. § 168.

ārg̊vən erven, *g̊tārg̊ftō·vər* 't is besmettelijk; z. *ō·vərārg̊vən*.

ōg̊rō·lı·j adderolie, olie, waarin een adder gestikt is, middel tegen adderbeet.

ārt erwt. § 53 opm., § 270.

āvənt of *āvət* avond; *hı·jwārg̊ktsənejgənandənāvənt*, hij werkt zich aan den avond, hij werkt veel te hard. De adv. gen. luidt *sāvəs* 's avonds. In pl. van *gənāvənt* goeden avond wordt soms gezegd: *gūjəsāvəs*.

ōg̊rt Aart; Aartje.

ōg̊rt aard, natuur; *dastənōg̊rtfantlē·šən* dat is de aard van 't beestje, dat is zijn natuur. § 53.

as als; *mē·g̊rasreχtu* meer dan recht toe, tooverij; *as ısfərbrānde tor̤g̊f* „as" (voor *als*) is verbrande turf.

as as, spil. § 49; asch. § 49.

ōg̊s lokaas. § 105; z. *dō·g̊dōg̊s*.

ōsəm adem. § 218.

ōg̊zən azen.

b.

babələn babbelen, kwaadspreken.

bagərən baggeren, uitbaggeren; door den modder loopen.

bōj baai.

bōjən baaien, adj. *g̊nbōjənundərok* een onderrok van baai.

bōjən baden, waden.

bak bak. § 49.

bāk steenachtige vruchtenpit.

bakbē·st bakbeest. Vooral gezegd van groote of ongewone hoeden, b.v. *wanbākbē·stfanənhūg̊t* wat een bakbeest van een hoed!

bakən bakken; ook iemand iets aandoen, b.v. *wı·jhetmədadəbakən?* Wie heeft men dat aangedaan, geleverd? § 49.

bakər bakker.

bāker baker.

bakəs bakhuis, mond, *hoụʷjəbakəs* houd-je mond!

bakhues bakhuis, zomerverblijf van den boer, gebouwtje naast de boerderij, waarin men 's zomers zijn huiselijke genoegens smaakt,

zooals men dat 's winters, of als er bezoek is *òptənhērt* op den haard doet.

bal bal. § 49.

bōᶢl baal.

balast ballast.

baldōdəχ baldadig.

baldōdəχejt baldadigheid, kattekwaad; *dəjòŋəzdūᶢntē·gəzwō·rəχaldərlej baldōdəχejt* de jongens plegen tegenwoordig allerlei baldadigheid.

balᶢk balk; zoldering boven de deel; *datmagəvəwelandəbalᶢkšrı·vən.* dat mogen we wel aan de balk schrijven, dwz. dat is iets heel bizonders. *hejənogalwatòptəbalᶢk?* heb-je nogal wat op de balk, dwz. stroo en hooi. § 49.

balᶢkslı·tən balkslieten.

balᶢkəbrı·j balkebrij, zeker voedsel, dat in den slachttijd gegeten wordt. 't Is een vaste brij, die in dunne rechthoekige stukken wordt gesneden, en dan in de pan gebakken. Men maakt het van roggemeel, boekweitemeel, kanen, kruiderijen en water.

bōᶢlı·jmānt baliemand, groote waschmand, die bij gedeelten niet doorvlochten is.

balō·ᶢrəχejt baloorigheid, levenslust; *zəwē·təvanbalō·ᶢrəχejtnīt wasə dūᶢnzo̤n* ze weten van baloorigheid niet wat ze doen zullen.

balsəm balsem.

bōᶢn baan.

bāndəl bandel, hoepel. § 50. Opm. 2.

bāndələn hoepelen. § 50. Opm. 2.

baŋ bang, adj. adv.

baŋk bank; *dō·ᶢrdəbaŋk* in den regel.

bānt band; dim. *bāntȷən.* § 50.

bānthunt bandhond.

bar bar, erg. *ᶢtıshē·ᶢlbar* 't is verschrikkelijk. *ᶢtızbarārᶢχ* 't is verschrikkelijk erg. § 49.

bōᶢr baar, draagbaar; als suff. in *mārᶢkbōr*, *zıgbōr* enz. § 167.

bārᶢχ berg, heuvel; hooiberg. § 72.

bārᶢgən bergen. § 72, § 332*b*.

barᶢbaks barbier.

barᶢbī·ᶢr barbier.

bārg̨m berm. § 54.
barg̨mhartəχ barmhartig.
barg̨stē·g̨n barnsteen.
barstən barsten, splijten. § 71 opm.
bōg̨rt baard. § 53, § 255.
bōg̨rtšrapər barbier.
bōg̨s baas, patroon; *g̨nbōg̨sfanənjǫṅ* een flinke jongen; *g̨nbōšən* een lastig kereltje.
bast bast, schors; ook fig. voor lichaam. *zəhenəmópsənbastəslugən* ze hebben hem op zijn baadje, huid gegeven. § 49.
bastəχ groot, zwaar. *g̨nbastəgəjǫṅ* een groote, zware jongen.
bastərtsuekər bastaardsuiker, gele of bruine suiker.
bōg̨t baat, hulp; *ārg̨gəzbōg̨dbı·jvīndən* ergens baat bij vinden.
bats barsch, kortaf.
bōg̨zəχ bazig, graag den baas spelend.
bədārg̨f bederf. *g̨dbədārg̨vısχrō·g̨t* 't bederf is groot; aardappelziekte, *g̨khedbədārg̨vındērəpəls* ik heb de ziekte in de aardappels.
bədārg̨vən bederven.
bədōg̨rən bedaren, tot bedaren komen.
bē·dələn bedelen.
bē·dələr bedelaar.
bedəpan pan om het bed te verwarmen, in den regel van koper en met een langen steel.
bedəplaŋk beddeplank, plank in de bedstede.
bedəstrō·j bedstroo; *vərhüzəkosdbedəstrō·j* verhuizen kost bedstroo.
bedəwārg̨mər bedwarmer, z. *bedəpan*.
bədrı·gən bedriegen. § 153, § 329.
bədrı·gər(t) bedrieger. § 212.
bədrītən beschijten; *g̨ksajəbədrītən* 'k wou nog liever, ik dank je wel.
bədrı·vən bedrijven, verrichten; *hı·jkanıksmē·g̨rbədrı·vən*, hij kan niets meer bedrijven, doen, verrichten.
bədruft bedroefd, ongelukkig; *g̨tıshē·g̨lbədruft* 't is verschrikkelijk erg; *g̨nbədruvdənhē·kəl* een groote hekel.
bədüg̨n bedoen, bevuilen; *jəzoụwənjəejgəbədüg̨n* je zou-je bedoen (van 't lachen b.v.).

bədüst in de war, perplex; *ɡkstıŋgladbədüst* ik stond geheel verslagen, perplex.
bē·fχres beefgras.
bəgē·ɡrəχ begeerig.
bəgē·ɡrən begeeren.
bəgın begin.
bəgınən beginnen. § 81, § 158.
bəgrafənıs begrafenis.
bəgrāvən begraven.
bəgrıp begrip *ɡkantnīdınmənbəgrıpkrı·gən* ik kan het maar niet begrijpen.
bəgrīpən begrijpen, vatten.
bəgrīpjən bestek, ruimte. *ɡnōɡrklejnbəgrīpjən* een verschrikkelijk klein bestek, kleine ruimte, oppervlakte.
bəhalɡvən behalve; *ɡtızaləzbəhaləvən* 't is, alles behalve (mooi, goed, degelijk enz.).
bəhoɰwən behouden.
bej beide; *bejdəbē·ɡn* beide beenen; *aləbej* alle twee, beiden.
bejən beide; *mınbejən* met hun beiden. § 131.
bejtəl beitel.
bē·k beek.
bek bek, mond, gezicht; *ɡnklapfǫrdəbek* een klap in het gezicht.
bekən twisten, schelden.
bē·kər beker.
bəklaχ beklag; *hī·ərkômıı·jzənbəklagdūɡn* hier komt hij zich beklagen.
bəklāgən beklagen.
bəklı·vən beklijven; *ɡtwılnīdbəklı·vən* 't wil niet beklijven.
bəknopt beknopt, klein.
bekof bek af; *ɡkbınbekof* ik ben bek af, doodmoe.
bəkômən bekomen; *ɡkbəkômwē·ɡrhē·ɡl* ik bekom weer heelemaal. § 164.
bəkukələn beetnemen. *lōtjənībəkukələn* laat-je niet beetnemen.
bəkuām gezond, normaal, geschikt om te werken.
bel bel, schel; luchtblaas; groot drinkglas.
bəlabərt belabberd, beroerd.
bəlaŋ belang.

bəlāzərən belazeren, voor den mal houden.
bəlāzərt gek; *bijəbəlāzərt* ben-je mal.
bəlē·ft beleefd.
bəlē·vən beleven.
bəlı·dənıs belijdenis.
bəloftən belofte.
bəlō·vən beloven.
belrō·ǥs belroos, bof, flap.
belt belt, hoogte, hoop; *vo̤lə̤zbelt* vuilnis belt.
bəmö·jən bemoeien. *wathejədərmē·təbəmö·jən* wat doe-je je er mee te bemoeien.
ben ben, mand, korf. § 70.
bē·ǥn been, pl. ook *bē·ǥn*. § 136.
bənefən naast; *dastərbənefən* dat is er naast. § 70.
bənē·jən beneden.
beŋəl bengel, ondeugende jongen; z. *bo̤ŋəl*.
bəno̤l benul; *hı·jhetərgīnbəno̤lvan* hij begrijpt of weet er niets van.
benzən aandrijven, aanjagen.
bē·ǥr beer, mannetjesvarken. § 136; beer, ursus. § 75.
bərāpən berapen, aansmeren v. e. muur.
bē·ǥrəχ beerig, naar den beer verlangend.
bəredərən beredderen, opknappen.
berǥk berk; z. *bırǥk*.
bērənt Berend, Barend.
bē·ǥrən 't varken naar den beer brengen.
bərurt beroerd, onaangenaam.
bəro̤χt berucht.
bē·s bes; pl. *bē·zən*. § 66.
besən betten v. e. wond; ook hout in warm water leggen om het te buigen.
bəslaχ beslag; koperwerk op kasten, of kabinetten.
bəslōǥn beslaan, van paarden.
bešən bestje; *dastəjō̈·χtseitbešən* „dat is de jeugd" zeit bestje.
best best; *ǥnbō·vəstəbestən* een bovenste beste. § 59, § 210.
bē·st beest; slecht mensch.
bē·staχtəχ beestachtig.

bē·stəχ groot, veel; *bē·stəgəšık* hevige pret als adv. zeer; *bē·stəχrō·t* zeer rood.

bəstōᶕn bestaan; ook als subst. gebruikt, *hı·jhedənlē·dbəstōᶕn* hij heeft een onaangenaam karakter.

bəstendəχ bestendig.

bəstē·jən besteden. § 66.

bəstrīkən bestrijken.

bəšē·tən bescheten, bedrogen, *jəzouwəndərbəšē·təmē·juetkómən* je zou er bedrogen mee uitkomen.

bešıməlt bedeesd, bedremmeld.

bəšītən beschijten; *ᶕkbəšītjəwat* ik dank je wel, ik zou je danken.

bəšuχələn beetnemen; *lōtjənībəšuχələn* laat je niet beetnemen.

bəšuet beschuit.

bet bed; *ımbet* in bed, *óbet* op bed, *nōbet* naar bed. § 59, 222.

bē·tər beter § 66, § 254.

bətı·jən betijden, rusten, uitblazen. *əkmódəzefəbətı·jən* ik moet eens even wachten. § 117b.

bətö·mt schaarsch bezocht, niet druk. § 146. 't Zelfde als *tö·məχjəs*; z. ald.

betstē·j bedstede.

bətutərt mal, gek; *bıjəbətutərt* ben-je mal?

bē·t subst. beet. § 169, 4°; adj. *dathejəbē·t* dat heb-je beet.

bē·twortəl beetwortel.

bəvalən bevallen, in den smaak vallen; een kind krijgen.

bē·vən beven. § 87.

bē·vər bever, stofn.

bē·vərəχ beverig.

bē·vərtīn bombazijn.

bəwē·gən bewegen; z. *vərwē·gən*.

bəwē·ᶕrən beweren.

bəwostəlō·ᶕs bewusteloos.

bē·zəχ bezig.

bəzejkən bezijken, bewateren.

bē·zəm bezem.

bəzī·ᶕn bezien.

bəzö·k bezoek.

bəzō·kən bezoeken.

bəzō·kəŋ bezoeking; *dazənbəzō·kəŋvorənmıns*, dat is een bezoeking voor een mensch.

bəzorᶢgən bezorgen.

bəzundər bizonder; *nıksχīnbəzundərs* niets buitengewoons.

bəzwīkən bezwijken. § 116.

bı·bəl bijbel.

bı·χt biecht.

bı·χtən biechten.

bıdən bidden; soms zegt men hier ook tegen: *aχtərdəpetkīkən*, achter de pet kijken, 't geen de mannen doen als zij bidden. § 334.

bıgələn biggelen.

bı·j bij, subst.; *mıtsıntəlouʷrens kòməzədəbı·jənòptəpens* met St. Laurens komt men de bijen op de pens, d. w. z. worden de bijen gedreven. § 155.

bı·j bij, praep. en adv. *jəbındərbı·j* je bent er bij, je bent gevangen.

bı·jdərhāns bijderhandsch, rechtsch.

bı·jdəhānt bijdehand; *ᶢnbı·jdəhāndədē·ᶢrən* een meisje, dat bij de hand is. § 219.

bı·jən bieden. § 153.

bı·kānst bijkans, bijna. §§ 212, 273.

bıkəl bikkel.

bıkələn bikkelen, met bikkels spelen.

bıkən bikken van steenen.

bıkērs blikaars, doorgereden of doorgeloopen aars.

bı·kīk bijenkijk, imkerkap.

bı·kūgəl idem: vgl. ohd. *chugula*, ags. *kugle,* monnikskap. §§ 102, 254.

bıl bil. *kīndərdı·jnīwılən*, *krı·gənvordəbılən* kinderen die niet willen, krijgen voor de billen; *ᶢkhezō·ᶢnzē·ᶢrtıntē·ᶢnəbıl*, ik heb zoo'n pijn in mijn eene bil.

bīl bijl. § 116.

bılək billijk; *nı·mē·ᶢrazbılək*, niet meer dan billijk.

bılən billen van molensteenen.

bı·jkòmən bijkomen, weer tot bewustzijn komen. § 164.

bı·jlō·pən bijloopen.

bı·jlō·pər bijlooper, iemand, die geen ernstig of moeilijk werk verricht.

bi·jman bijman, imker.
bi·jspriŋən bijspringen. § 164.
bi·nōər bijna.
bīndən of *bīnən* binden. §§ 83, 256, 158, 331; z. *of-* en *unt-*.
bīndmōən bindmaan of boekweitsmaan; z. *bukəzmōən*.
binən binnen; *wi·jistərbinən?* wie is er in de kamer?; *di·jizbinən*, die is binnen, die heeft zijn schaapjes op 't droge. § 81.
bīnt gebint, pl. *bīntən*.
bī·ər bier. § 154.
birək berk, z. *berək*.
birəkəbō·mpjən berkeboompje.
birələχ zenuwachtig, gejaagd, druk.
birəlgat iemand, die *birələχ* is.
birəlkunt idem.
bi·s bies. § 153.
bi·zlō·k bieslook, serpillum. § 143.
bišop bisschop.
bi·st biest. § 153.
bīstər bijster, zeer erg; *bīstərārəχ* verschrikkelijk erg.
bitəliŋ bindwilgen.
bītən bijten; *ji·jbītəndərin* jij bijt er in, jij begrijpt het. §§ 116, 328.
bitər bitter adj.; ook adv. *ətizbitərārəχ* 't is verschrikkelijk erg; *bitərārəm* bitter arm, *bitərbədruft* diep bedroefd. §§ 81, 171.
bitər bitter, subst.; *gē·mīnmerənbītjəbitər* geef mij maar een glaasje bitter.
bizən hard loopen. Vgl. ndd. *bissen*, en *bisselwurm*; Overijs. *bissinge*, markt.
blāχ blaag, kind in de vlegeljaren; *ətisnogmerzō·nblāχfanəndē·ərən* 't is nog maar een aankomend meisje.
blafən blaffen; *blafəndəhundən, bītənīt*, blaffende honden bijten niet.
blaksəm bliksem; *liləkəblaksəm*, leelijke bliksem.
blaksəms bliksems! bastaardvloek.
blaŋk blank; *jəmóndəplōtχudblaŋkšūərən* je moet de plaat goed blank schuren; *dəhē·ələdē·əlstōdblaŋk*, de deel staat geheel onder water.
blōər blaar, koe met witten kop.

blō̜r blaar. § 105.
blō̜rkop koe met witten kop.
blō̜s blaas.
blō̜spuep blaaspijp.
blat blad, pl. *blōj*. § 291.
blāų̈w blauw. § 110.
blāų̈wblūm korenbloem.
blō̜zbalk blaasbalg.
blō̜zen blazen. §§ 105, 338.
blejk bleekveld.
blejkən bleeken. § 138.
blejkəs of *blē·kəs* mazelen.
blek blik, stofnaam; *nej tɪzblek*, neen, 't is van blik. § 70.
blē·k bleek, adj. § 136.
blē·knö·s bleekneus, zwak kind.
blendər in *təblendər* bastaardvloek. Zou dit woord niet gevormd zijn van het verlorengegane werkwoord *blenden* (ohd. *blentan*) verblinden, en dus de „verblinder" beteekenen?
blendərs bliksems!
blērən schreeuwen, vooral van kleine kinderen.
blē·s blees, bovenste deel van de garf; *asteblē·szwō̜ris, šɪ·tərohguduet* als de aren zwaren zijn, schiet de rogge goed uit, komt er veel koren uit.
bles witte plek haar; *ənpērtmɪdənblesfo̤rdəkop* een paard met een bles voor, op zijn kop; ook haarlok, b.v. *ǫthō̜rhaŋtembɪ·jblesən vo̤rdəkop*, lange haarlokken hangen hem op 't voorhoofd. § 59.
blē·səm zelfde als *blē·s*, z. ald.
blet blad van een tafel, pl. *bledən*.
blɪ·j blij, adj. § 117b.
blɪk blik, *stovərenblɪk* stoffer en opveegblik als één woord gebruikt, onz.
blīken blijken.
blīn, balein.
blīndōs blinde horzel.
blɪŋkən blinken.
blīnt blind.

blı·ven blijven. §§ 117a, 328.

blö·j bloode, verlegen. §§ 147, 221, 241.

blö·jən bloeien; *hijkanīχrö·jənovblö·jən*, hij kan niet groeien of bloeien, hij is zwak. §§ 124, 179.

blö·səm bloesem.

blō·ʀ̥t bloot, naakt; als je niet zoet bent, moet je *mıtəblō·ʀ̥təvutenōbet* met de bloote voeten naar bed. § 143.

blō·ʀ̥tən subst. *den blō·ʀ̥tən* de partes posteriores.

blo̤k blok; van een dikken jongen, dien men opbeurt zegt men: *wanzwōrəblo̤k* wat een zwaar blok. Vgl. het volgende woord. § 285.

blo̤kəχ groot, zwaar; *ənblökəχfārʀ̥kən* een groot zwaar varken.

blo̤sən blusschen.

blöjstərən bluisteren, afschilferen.

blujən bloeden.

blum bloem; fijn meel, dat gezift is; *blumvanzwē·vəl* bloem van zwavel. § 123; dim. *blumpjən* §§ 125, 195, 169, 240.

blunt blond.

blūʀ̥t bloed. § 122.

bòbel bobbel, bult, op den weg, op het water.

bòbələn bobbelen.

bòbert scheldwoord; *lıləkəbòbərt*, leelijke dikkop.

bòbeskop eig. *bòbbərtskop*, dikkop.

bō·χ boog.

bòχt bocht, kromming, bocht van het springtouw; o. a. in het volgende liedje, dat blijkbaar ontleend is aan het beschaafde Nederlandsch:

In spring, de bocht gaat in,
Uit spruit, de bocht gaat uit.

bòχt bocht, slechte waar.

bòdən stuiven, 't stof opjagen onder het loopen.

bō·j bode. §§ 96, 169, 221, 254.

bō·jəm bodem. § 96.

bō·jhuk bodehoek, kerkelijke wijk.

bòk bok; *ənbòkfanənvent*, een trotsche of onbeleefde man, die niets zegt.

bòksən in *wegbòksən* wegjagen.

bol adj. bol, rond; luchtig (van brood); niet koud (van wind of weer).

bòm bom; hoeveelheid, bv. *ənhē·g̨l›bòm* vooral van eten of drinken gezegd.

bō·m boom. § 143.

bō·g̨n boon; *hı·jızındəbō.g̨nən* hij is malende. § 143.

bòns bons, hard geluid.

bònzən bonzen.

bòŋ̨ərt boomgaard. §§ 192, 258.

bòŋ̨k bonk; ruwe, onbeschaafde kerel, die niets voor een ander over heeft.

bōg̨r boor.

bōg̨rən boren. § 96.

bōg̨rən boorden, van een boord of rand voorzien.

bōg̨rt boord, zoom, rand.

bòs bos en bosch.

bō·g̨s boos, verschrikkelijk; nooit in den zin van toornig, zooals het Nederl. boos, maar altijd in dien van: ontzettend; *g̨tıshē·g̨l bō·g̨s* 't is ontzettend. § 148.

bō·šəp boodschap. § 169; z. *bō·g̨tšap.*

bō·šəpən boodschappen; z. *òbō·šəpən*, opboodschappen.

bot bod; *jəzọndərənhē.g̨lbotnōdūg̨n* je zult er een heel bod naar doen, je hebt veel kans.

bō·g̨t boot.

bòt bot, been; *ekhetsō·wındəbòtən*, mijn ledematen doen me zoo'n pijn; *g̨khedənbòtındbē·g̨n*, ik heb een bot in 't been, wordt schertsend gezegd, als men niet mee wil spelen, wandelen of loopen; *əkbınəməslaŋ̨əstəbòtənəwē·st* ik heb hem een pak slaag gegeven.

bòt plotseling; *hijwasō·ʷbòdəweχ* hij was zoo plotseling dood.

bòtər boter.

bō·g̨tšap of *bō·šəp* boodschap. § 268.

boụwən bouwen; verbouwen; als men bij een boer op visite is, gaat men na 't eten *boụwən*, d. w. z. het bouwland omloopen. § 134.

boụʷmejstər meesterknecht van den boer, bouwknecht.

boụʷt bout, klinknagel, pen.

bō·vən boven. §§ 96, 165, 254.

bō·vəst bovenst; *ɡ̊nbō·vəstəbestən*, een zeer goede; *vandbō·vəstəplaŋkjən* van 't bovenste plankje, van de allerbeste.

bȫjs buis, jas, ook: vrouwenrok.

bȫjtələn buitelen.

bȫ·gəl beugel, de *bȫ·gəls* van den wagen zijn de houten hoepels, waarover het kleed wordt gespannen. § 104.

bȫ·k beuk; ook de vrucht v. d. beuk. §§ 124, 241.

bȫ·ɡ̊l beul. §§ 104, 241.

bȫ·ɡ̊lən beulen, martelen.

bȫ·ɡ̊ləŋ beuling, allerlei voedsel door elkaar. § 104.

bȫ·ɡ̊nhō̄ɡ̊s beunhaas.

bȫ·ɡ̊rən beuren, tillen.

bȫ·rən gebeuren; *ɡ̊tkanwelbȫ·rəndat* 't kan wel gebeuren dat, 't is mogelijk, dat. § 104.

bȫ·rs beurs; *uedənunbəkrómpəbȫ·rs* uit een onbekrompen beurs, royaal.

bȫ·ɡ̊rt beurt. § 104.

bȫ·tən boeten van het vuur; z. *anbȫ·tən*. § 124.

brāf braaf, adj.

brō̄jən braden. §§ 105, 215, 338.

brō̄jərt ondeugende jongen; *zónbrō̄jərt* zoo'n ondeugd.

brak brak, zilt, adj.

brāk braak, adj. § 106.

brāk subst. werktuig tot het zuiveren van de hennep; z. *henəp*.

brākən braken.

brām braam, 't ruwe gedeelte v. d. eg van een mes, beitel enz.

brāndən en *brānən* branden. § 220.

brāndərəχ branderig, koortsig.

brānē·təl of *brāntnē·təl* brandnetel.

brānt brand, koorts. Als iemand puistjes of zweertjes op zijn gezicht heeft, zegt men: *dəbrāntkómtərūet* de brand (koorts) komt er uit.

brē·f brief. § 115.

brejən breien.

brejnōlt, breinaald; *brejpın* breipen.

brē·kən breken. §§ 75, 333.

brem brem, genista.

bremən branden, bijten; *ətbremtöptətöŋ* 't brandt, bijt op de tong.
bremərəχ zuur, adj.
breŋən brengen. §§ 59, 169.
brē·t breed. § 136.
brē·tən breedte. § 195.
brē·vəkōɐ̯rt briefkaart.
brɪ·j brij. §§ 117b, 274.
brɪ·jən brouwen, lispelen, de *r* niet goed uitspreken. §§ 153, 182, 274.
brɪl bril.
brɪlən een bril dragen; huilen, schreien.
brɪŋk omheind erf achter de boerderij, de plaats waar de bergen en loodsen staan. § 81.
brɪts brits, partes posteriores.
brödəkən op een hoop in elkaar kruipen of gaan zitten; *hɪ·jzɪd altīdaχtərtfūɐ̯rtəbrödəkən* hij zit altijd achter 't vuur ineengedoken; frequentat. van broeden.
brok brok, stuk; *hapχārt, dōrhejənbrok* hap Gaart (Gerrit) daar heb je wat, dus zooveel als: pak aan, asjeblieft. § 90.
brokən brokkelen; *hɪ·jhethē·ĕlwadɪndəmelɐ̯ktebrokən*, hij heeft heel wat te zeggen.
bröm brom, *hɪ·jhedənbrömɪn* hij is dronken.
brömən brommen; een standje geven.
brömərt bromvlieg.
bröməs gen. part. v. h. als subst. gebruikte *brömən*; *hɪ·jkrē·gbrömes* hij kreeg knorren.
bros bros, priem.
bros adj. bros en broos; *dəbəšuet* de beschuit, zoowel als een fijn porseleinen vaasje kan *bros* zijn.
bröt broedhen; een dikke vrouw is *ɐ̯ndɪkəbröt* of *ɐ̯noɐ̯wəbröt*.
bröts broedsch, *ɐ̯nbrötsəkīp* een broedsche kip; je moest hem (haar) net als *ənbrötsəkīp mɪtsəngat ɪnənemərwōɐ̯tərzetən* een broedsche kip met zijn achterste in een emmer water zetten, dan zou hij (zij) wel opknappen.
brō·ɐ̯t brood. § 143.
broɐ̯wən brouwen, van bier § 182.

brö·jən broeden, broeien. § 124.
bröjənt broeiend; *bröjənthē·t* broeiendwarm.
brö·k breuk. §§ 104, 169.
brö·ꝫr broeder, broer. §§ 124, 216.
bro̤χ brug; boterham. §§ 101, 241.
bro̤ləft bruiloft. §§ 133, 206.
bro̤məl braam.
bruk broek, pantalon; broek, laagland, onz. § 123.
brügəm bruidegom. §§ 130, 216.
brügəmspuep versierde, lange aarden tabakspijp voor den bruidegom.
bruen bruin. § 129; *dənbruendərvö·ꝫrkrı·gən* het bruine paard voor de wagen spannen.
brues schuim. § 129.
brueswōtər champagnewijn; mousseerende drank.
bruet bruid. § 129.
brüzən bruischen, schuimen, ook brieschen; *hı·jbrüzdənvanvınəχe̤jt* hij was brieschend van woede. § 130.
bo̤fəl buffel; onbeschaafde kerel.
bo̤kəm bokking. §§ 101, 200.
bo̤kən bukken; een enkele maal ook *bokən*. § 101.
bo̤l stier. § 97.
bo̤lꝫkən bulken, hard schreeuwen.
bo̤ldərən bulderen.
bo̤lt bult, oneffenheid, bochel.
bo̤ltərəχ bulterig, oneffen.
bo̤ndər bunder.
bo̤nsəm bunzing. §§ 101, 200.
bo̤nt oneffenheid op den weg.
bo̤ntχres grof gras, dat op de wegen groeit.
bo̤ŋgəl bengel, bungel; hout dat koeien of paarden aan de poot wordt gebonden om te voorkomen, dat ze wegloopen of wild zijn; *ꝫnbo̤ŋəlantbē·ꝫn* een blok aan 't been, fig. een onecht kind.
böŋələn bengelen, slingeren, b.v. een eindje veterband aan den rok.
bo̤rꝫχ of *bo̤rꝫχt* borg; ook: gesneden mannetjesvarken. § 93.
bo̤rꝫgəmejstər burgemeester.
bo̤rꝫgən borgen.

bǫr̥gər burger; *ŋgejvənbǫr̥gər* een gave (dus: aanzienlijk, op wien niets te zeggen valt) burger.
bǫrəl borrel.
bǫrıj burrie, draagbaar.
bǫrsəl borstel. § 101. *bǫrsələn* borstelen.
bǫrst borst; *ŋnpuepmıdənguȷəbǫrst* een pijp, die makkelijk trekt.
bǫrt bord. § 93.
bös bus. § 101.
bǫsən aandrijven, aanjagen. Zie *anbǫsen.*
bǫts ledig, zonder; *ŋkbınbǫts* of *kōŋlbǫts* ik heb niets meer.
buk boek. § 123.
bukən slaan, hameren, beuken.
bukhāmer hamer om mee te *bukən*, dwz. de bast van het hakhout losslaan.
bukənt boekweit. § 123.
bukəndəbrō·ŋt boekweitebrood.
bukəsmōŋn boekweitsmaan, de volle maan in het begin van September, die de boeren in de gelegenheid stelt 's avonds de gemaaide boekweit te binden. §§ 210, 268.
būŋl boedel, menigte; *ŋnhē·ŋlebūŋl* een groote hoeveelheid. § 270.
būŋnen boenen.
būŋndər boender; zie *kasəbūəndərən.*
bunt bont, *bundenblāu̯ʷ* bont en blauw. § 99.
bunzen bonzen.
būŋr boer. § 131 opm.
būŋrdərıj boerderij; ook: het boeren, *ŋtχōtsleχtmıtəbūŋrdərıj*, 't gaat slecht met het boerenbedrijf.
bustərəχ ruw van het weer, winderig.
būŋt boete.
bügən buigen, *ŋtmóbügənovbarstən* 't moet buigen of barsten § 130.
büj bui.
buek buik. § 129.
bueksıŋəl buiksingel van paarden; ceintuur.
buekslōŋn buikslaan, kortademig zijn, gezegd van een vermoeid paard.
buel buil, 't zelfde als *büŋl.* § 129.

büęl buil; *rügındəbüęl* ruw in den buil, royaal. § 270.
büęlən builen v. h. meel.
bǖęr buur, buurman. § 131.
bǖęrt buurt. § 131.
buesəkō·ęl kabuiskool. (Fra. cabus).
buetən buiten. § 129.

χ.

χı·χələn gichelen, lachen.
χō·χələn goochelen.

d.

daχ dag; *vo̤rdəndaχkòmən* voor den dag komen, zich vertoonen, ook: uit den hoek komen; pl. *dāχ*, en *dāgən*. § 57.
dāχs dagelijksch, *məndāχsəwāręk* mijn gewone werk; *məndāχsəpak* mijn daagsche pak, tegenover 't Zondagsche pak.
dōgınt daarginds. § 268.
dōgıntər daarginds.
dak dak. § 49.
dōęldər daalder.
dōęlən dalen
dales dalles; *dəndaləshen* het verloren hebben, niets meer bezitten na een spel. Zie Kluge i. v. *Dalles*: „Verderben, Untergang". § 315.
dam dam, dijk. § 49.
damər jeneverbessenstruik.
damp damp, rook; *mòfədamp* veenrook, *dəndampslōtərof* de damp slaat er af, b.v. van een zweetend paard. § 49.
dampən dampen, rooken; *hı·jzatmertədampən* hij zat maar te rooken.
dan dan adv.
daŋk dank, dankbaarheid; *staŋkfo̤rdaŋk* stank voor dank; *strunt fo̤rdaŋk*, strond voor dank; *dəndaŋkòphen* den dank op hebben, d. w. z. ondankbaar behandeld worden. § 49.
dōęnəχ danig, flink, *dōęnəχtəpakən* flink te pakken.

daŋkən danken, bedanken.
dānsən dansen, springen. § 50.
dapər dapper, flink; *dapərmē·jdūɡn* dapper, flink, goed meedoen.
dōɡr daar, *dōɡrwūɡntı·j*, daar woont hij. § 105.
dar of *darəl* broeibij.
dardən derde, *ɡndardən* een derde gedeelte; *dəndardən* de derde. § 319.
dārɡm darm; *dārɡmənindəkophen* verstandig zijn.
dārɡp dorp. § 95.
dārɡpər dorpeling; ook als adj. b.v. *dārɡpərjoŋes* jongens van het dorp.
dartəl speelsch.
dartəl soort van vijt.
dōɡs daas, horzel; z. *blīndōɡs*.
das das, halsdoek; das, dier.
dōɡt daad. § 105.
dat pron. dat. § 307.
də de, lidw. v. bepaaldheid. § 315.
dē·χ deeg. § 136; *ɡndē·gəswārɡk* een vervelend, lastig werk.
deftəχ deftig; *deftəχprōtən* deftig praten, beschaafd Nederlandsch spreken.
dejlən deelen. § 138.
dejnzən deinzen.
dejŋk denk, denk ik; *dadejŋk* dat denk ik, ironisch voor: dat kun-je begrijpen.
dek deken; in 't algemeen iets, dat ter beschutting dient; *pērdədek* paardendeken; *undərdek* onder de dekens; *ɡndondek* of *wejnəgdek* weinig dekens.
dekən dekken, van een dek voorzien; bevruchten van dieren. § 59.
dē·ken deken; rieten of strooien dak. § 75.
dekər lei- of rietdekker; *dəndekər* de dekker. § 315.
deksəl deksel; *tədeksəl!* bastaardvloek.
deksəlejərs bastaardvloek; ook als adverb. *deksəlejərsmō·j* verbazend mooi!
deksəls bastaardvloek.
dē·ɡl dorschvloer. § 75.
dē·ɡl gedeelte; menigte, hoop; *ɡnhē·ɡldē·ɡl* zeer velen. § 136.

del laagte in 't land of in den weg. § 59.
deldər uitroep.
delᶃgən delgen.
dē·man duivel; *zō·vlögastədē·man* zoo vlug als de duivel; *dadaŋkjə dədē·man* dat dank je den duivel, dat is geen wonder.
dē·mans duivelsch; *ᶃndē·manswārᶃk* een duivelsch werk.
dempeχ kortademig; *dempəgôptəbọrst* benauwd, moeilijk ademend.
dempən dempen.
den denneboom.
dendər bastaardvloek, donder.
dendərən schudden, schokken, vooral gezegd van voertuigen, als ze op *dənhardən* (den straatweg) komen.
deŋkən denken. § 59.
deŋkələk vermoedelijk, waarschijnlijk.
der daar, alleen als 't met klem wordt gezegd (overigens *dōᶃr·* of *dər*) b.v. *derdan!* daar dan, vooruit, pak aan! ook: wel, wel!
dər daar, enclit. *waduȷədərôk* wat doe-je daar (er) ook?
dē·ᶃrlək deerlijk.
dē·ᶃnšən deerntje, meisje; *ᶃtısnogmerzôndē·ᶃnšən* 't is nog maar een kind.
dē·ᶃrən deern, meisje, ook verloofde; *hı·jhedəndē·ᶃrən* hij is verloofd.
dərọm erom; *dərọmhē·ᶃnlōpən* er om heen loopen; *dərọmdūᶃn* bedriegen, beetnemen; *hı·jzoụwətȷədərömdūᶃn* hij zou je bedriegen, geen medelijden met je hebben.
dərọmhē·ᶃn er om heen; *dərọmhē·ᶃnkọn*, er om heen kunnen, d. w. z. er buiten kunnen, vgl. nhd. *umhinkönnen.*
dē·zən deze; *dəndē·zən* deze hier. § 307.
dəzīn dozijn.
dı·bəlstok deel van de ploeg.
dıχt dicht; adj. § 120.
dıχtən dichten; dichtmaken.
dı·f dief; *dı·fstal* diefstal. § 153.
dı·j die, pron. dem. *dəndı·ȷən* die daar § 307.
dı·j dij, dijbeen. § 155.
dıȷən dijen, uitzetten, toenemen; vooral met het praefix *uet*, *uedı·ȷən.*

dīk dijk; een smal straatje noemt men een *dīkjən*.

dık dik; zwanger; *zənvroṷwızawē·g̊rdık* zijn vrouw is alweer zwanger. § 81.

dī·g̊ndər diender; *g̊ndō·jəndī·g̊ndər* een saaie vent.

dī·g̊nən dienen; *dəbūg̊rədī·g̊nən* boerenknecht zijn. § 154.

dıŋ̊ ding, pl. *dıŋ̊ər*; *tızənhe·g̊ldıŋ̊* 't is heel wat, 't heeft heel wat te beteekenen; *dıŋ̊ənendūg̊n* dingen en doen, d. w. z. praten of handelen is lang niet hetzelfde. § 81.

dıŋ̊səχē·dən dingsigheden; *endıŋ̊səχē·dəmē·g̊r* en nog een en ander, enzoovoorts.

dī·g̊nst dienst; *undərdī·g̊nst* onder dienst als milicien. § 168.

dī·g̊nzdaχ Dinsdag.

dı·p diep. § 153.

dı·ptən diepte.

dī·g̊r dier, vrouw, *g̊nlekərdī·g̊r* vaak ironisch gezegd van een slechte vrouw, evenals *lıləkdī·g̊r*. § 154.

dıs tafel, meer in 't bizonder om aan te eten.

dısəl disselboom; deel v. d. ploeg. § 120.

dīsəl distel, sonchus. § 83 opm. 1.

dıt dit; *vọrdendıtendat!* voor den dit en dat!

dıtjən ditje; *g̊ndıtjənenġndatjən* een ditje en een datje.

dobələn dobbelen.

doχtər dochter. § 90.

dō·dōg̊s dood aas, kreng.

dóf dof, niet glimmend; *dóvınthō·ft* dof in het hoofd.

dō·f doof, adj. § 143.

dō·jən doode, subst. gebruikt adj.

dō·jən zeker knikkerspel, of beter kogelspel, waarbij ieder op zijn beurt mag gooien, en probeert een ander te raken. Wanneer hem dat gelukt, mag hij zijn kogel of stuiter weer 't eerst uitgooien.

dōjər dooier (v. e. ei).

dōjwāgən lijkwagen. Bij een begrafenis rijdt voorop een wagen, waarop de doodkist staat. Op dienzelfden wagen zitten de vrouwen met haar doeken over het hoofd. Deze wagen heet *dōjwāgən*. Zoo wordt echter ook de wagen genoemd, waarmee men de

doodkist bij den timmerman gaat halen. Behalve de doodkist mag er dan niets op staan, anders krijgt de bestuurder zeker een ongeluk. Een paar jaar geleden werd mij nog verteld, dat een knecht onderweg een kippenloop bij de kist opgezet had, maar dat de paarden reeds spoedig op hol sloegen, en de knecht van den wagen was gevallen.

dok dok, stroowisch onder de pannen.

dō·kəs rare kerel, suffer; waarsch. een verkorting van Jodocus.

dòl dol; doleerend, gereformeerd.

dol̥k dolk.

dòm dom, adj.

dòmələn dommelen, soezen.

dō·mən uitroep! waarsch. van *God dom*, uit *God dome* (verdoeme) *me*.

dō·mənē·j dominee, predikant; soms ook *dō·mənı·j*. § 128.

dōmənē·jskār̥məs domineeskermis, d. w. z. bevestiging van een nieuwen predikant.

dō·məšen bastaardvloek, zeker gevormd van *dō·mən*.

dòmpələn dompelen.

dòmpər domper.

dòndər donder; *òpsəndòndər kòmən* (iemand) afranselen.

dòndərən donderen.

dō·p doop.

dō·pən doopen.

dō·phok bank in de kerk, waarin de doopvaders zitten.

dō·r̥n doren; dorenhaag; pl. *dō·r̥əs*. §§ 94, 169, 5°.

dō·rı·j dorie!

dō·t dood, subst. en adj. *dō·tenəwex* dood en begraven. § 143.

dotnest jongste of laatste kind, ook in 't algem. klein kind.

dòtsxat laatste kind.

dòtskūgəl groote ijzeren kogel bij het knikkeren in gebruik; ook groote, vreemdsoortige hoed, vgl. *bı·jkūgəl* en *dòtsxat*.

dou̯ʷ dauw. § 150.

dou̯wen dauwen.

dou̯wələn stoeien; freq. van *dou̯wən* duwen.

dō·vəkō·l dovekool.

dō·vən doven, uitdoven.
dȫj dooi. §§ 151, 183.
dȫȷən dooien.
dȫjt duit; *ʓnvī·ʓrdȫjt* een vierduit, $2^1/_2$ centsstuk.
dȫ·χt deugd. § 104.
dȫ gən deugen, goed oppassen, nuttig zijn; *dadȫ·χtnīt* dat is niet goed.
dȫ·k deuk.
dȫʓn deun, § 104; *dȫ ʓntjən* deuntje.
dȫ·ʓr deur; door. § 104.
dȫ·s doos.
dȫ·šən doosje.
draχt dracht.
draχtəχ drachtig, zwanger; z *ofdraχtəχ*.
draf drabbe, varkensvoer.
draf draf; *òpəndravdūʓn* dadelijk doen.
drafȷən drafje; *òpəndrafȷen* op een sukkeldrafje.
drāgən drachtig zijn; zweren v. e. wond §§ 57, 335.
drōj onaangenaam, lastig, vgl. os. *thrāwerk.*
drāk draak, lastige man of vrouw.
draŋk drank; jenever; *hı·jhedraŋkəhat* hij heeft jenever gedronken. § 49.
dras drassig, *dəgruntıshī·ʓrzō·dras*, de grond is hier zoo drassig.
drōʓt draad; pl. *drōj*. § 105.
drōʓtnē·gəl draadnagel; misschien door invloed van *drō·j* lastig, is de beteekenis ontstaan van lastig, onaangenaam mensch.
drāvən draven, hard loopen.
drē·j drie. § 117 *a*.
drejgən dreigen. § 138.
dreȷən draaien; onoprecht zijn. §§ 108, 338.
dreȷər(t) draaier; onoprecht mensch.
drejwīnt draaiwind, wervelwind.
drek vuiligheid, mest, etter.
drel slordige, vuile vrouw; vieze doek, om iets mee af te vegen.
drentələn drentelen.
drenzən drenzen.

dreps onkruid in de rogge, dravik. § 70.
drē·s Drees, Andries; *ꝫtısō·ꝫndrē·s* 't is zoo'n sukkel.
drē·t flatus. § 87.
drē·vəl drevel, tot het aandrijven v. spijkers in het hout. § 87.
drıft drift. § 81.
drıftəχ driftig; vurig, gejaagd; snel.
drıfthardər herder, die de schapen van meer dan een boer hoedt.
drıŋkən drinken; ook als subst. gebruikt, *gē·mənītsdrıŋkən* geef me iets water of wat anders. § 331.
drı·j drie, z. *drē·j*. §§ 117*a*, 318.
drı·jkānt driehoekig, adj. *ꝫndrı·jkāntənhūꝫt* een steek.
drı·jwē·gblat weegbree.
drıl dril, katoen; gestold vleeschnat.
drılbō·ꝫr drilboor.
drı·st grond, die braak ligt; *drı·stšelən*, den driest ondiep omwerken met de ploeg.
drītən drijten, z. *bedrītən*. § 328.
drı·vən drijven. §§ 117, 328.
drı·vər(t) drijver, dweper; deel v. d. ploeg.
drol drol.
drō·m droom; *uetəndrō·mhelꝫpən* uit den droom helpen. § 143.
drō·mən droomen; *drō·mənızbədroχ* droomen zijn bedrog.
drop drop, druppel; *gīndropmē·ꝫr* geen druppel meer. § 90.
drop drop, geneesmiddel.
drö·χ droog; *dəkustōdrö·χ* de koe staat droog. § 101.
drö·məs dreumes.
drö·ꝫn dreun; *ópē·ꝫndrö·ꝫn* op denzelfden toon. § 104.
drö·ꝫnən dreunen; *ꝫdrö·ꝫndəndö·ꝫrmənhö·ft* het dreunde in mijn hoofd.
drọk druk, adj.
drọk druk, subst. *ọuwədrọk*, druk met Duitsche letter § 101.
drọkən drukken; *dadrọktmən* dat drukt me, knelt me. § 101.
drọktən drukte; *drọktemakən* drukte maken.
drọl zekere zangvogel; ook sukkelaar.
drọlətjən sukkelaar, *ꝫnōꝫrdrọlətjən*, een echte tobber, sukkelaar.
drọmpəl drempel.

droŋən dringen; *droŋ* gedrongen, dicht opeen; *vəstıŋədroŋ* we stonden dicht opeen gepakt.

dropələn druppelen.

drüf druif. § 130.

drus droes, paardenziekte; *dəkwōjəndrus* de kwade droes. § 122

druvəχ droevig, treurig, ongelukkig. § 122.

drüzən droezig zijn; een opgezet gezicht hebben.

drüzdərəχ droezig, niet frisch; *drüzdərəgınthö·ft* congestieus.

drüzəχ idem.

druepən druipen, druppelen; *ꞡdruepdbuetən*, 't regent een druppel § 329.

dobəldūꞡn de letter w.

dobəlt dubbel; *dobəldendwars*, dubbel en dwars. § 97.

dof duf; *ətruekthī·ꞡrdof* 't riekt hier duf.

dofəl duffel; duffelsche jas.

dok dikwijls, vgl. mnl. dicke. § 85.

doldən dulden; *ꞡkantnīdoldən* ik kan 't niet verdragen. § 101.

don dun, adj. §§ 101, 169; compar. *dondər* §§ 224, 272.

donsəl dunsel; *denədonsəl* dennendunsel.

doŋkən dunken; *məndoŋkt* mij dunkt. § 101.

dor dor, adj.

dorsən dorschen. § 93, opm.

dorst dorst. § 101.

dorꞡvən durven. § 340, 3°.

dos dus, derhalve.

dot deuk; als een meisje dertig jaar wordt, krijgt ze *ꞡndotóptəroꞡ* een dut op den rug.

dudəlzak doedelzak.

duk doek. § 123.

dukjən doekje; *ꞡndukjəvordblujən* een doekje voor 't bloeden.

duŋkər donker.

dūꞡl doel.

dūꞡn doen, maken, bereiden, praten; *ꞡnkòmətjəkofı·jdūꞡn* een kopje koffie zetten; *ꞡksaldərō·vərdūꞡn* ik zal er over praten; *dəwē·dūꞡn* de weet doen, laten weten; *šrı·vərzdūꞡn* schrijven. §§ 122, 341

dutjən doetje, onbeduidend mensch; *ꞡtısóndutjən* 't is zoo'n doetje

düχ duig. § 130.
düdələk duidelijk. § 156.
düf duif.
düjən duiden; *ǫtisniksfanbədüj* het heeft niets te beteekenen; z. ook *uedüjən*.
duekən duiken. § 129.
duekər duiker, heul.
duekərs bastaardvloek; meestal *təduekərs*.
duem duim; *dənduemòptlōtχathoụwən* den duim op 't laadgathouden, maat houden. § 129.
dūǫr duur, adj. § 169*f*; subst. *òptəlaŋədūǫr* op den langen duur.
dūǫrən duren; *dəbôtərkanīdūǫrən* de boter is gauw aan bederf onderhevig. § 131.
düsak in *tədüsak* bastaardvloek.
duestər duister, donker; *induestər* in 't donker. § 157.
duets Duitsch; *būǫrəduets* boerenduitsch, wartaal. § 157.
düvəl duivel; *düvəkōtərs* duivekaters! § 156.
düzəleχ duizelig; *düzələgınthō·ft* duizelig.
düzələn duizelen.
düzənt duizend. §§ 130, 318.
dwaŋ dwang.
dwārǫχjən dwergje.
dwarələn dwarrelen.
dwars dwars.
dwarzdrı·vər(t) dwarsdrijver, iemand die altijd tegen 't heil in werkt.
dwē·pən dwepen.
dwē·pəraχ dweperig.
dwıŋən dwingen. §§ 81, 331.

e, *ə* of *ǫ*, *ē*, *ē·*

ebənhoụʷt ebbenhout.
eχ eg, geslepen gedeelte v. e. mes; ook egge. z. *ē·χt*. § 169*c*.
eχt echt; als adv. werkelijk, *eχtwōǫr* werkelijk waar. § 139.
ē·χ of *ē·χt* egge, landbouwwerktuig. §§ 65, 168*d*.
ē·dəl edel.

ē·ɡ̨dər eerder, z. *ē·ɡ̨rdər.*

efən even, adv. *waχtəzefən* wacht eens even. § 70.

efən glad, ongestreept, adj.: *efəgut*, effen goed, ongestreept, ongekeperd.

efətjəs eventjes, een oogenblikje. adv. §§ 70, 204.

ē·gəlantī·ɡ̨r egel, z. *stē·kəlvārɡ̨kən.*

ē·gən of *ē·gdən* eggen.

ej ei, pl. *ejər.* § 142.

ejgəgərejt eigengerechtigd, stijf, steil, *ənejgəgərejdəkērɡ̨l*, een eigenwijze vent, soms zegt men ook: *ejgəgəbrejd* eigen(zelf) gebreid; 't zal 't zelfde woord wel zijn als 't vlg.

ejgəgərejt eigengereid, zelfgemaakt, b.v. *ejgəgərejtlınən*, zelfgemaakt linnen in tegenstelling tot het machinale.

ejgən 1. eigen; *mənejgəbuk* mijn eigen boek. 2. veel gebruikt met een part. perf. om aan te duiden, dat iets niet op een fabriek of door een vakman gemaakt is, b.v. *ejgəgərejt, ejgənəbakən*, niet door een bakker gebakken, *ejgənəmākt* eigengemaakt, enz.; 3. gebruikt in plaats van *zelf* achter pron. pers., b.v. *vanhom ejgən* van hemzelf, vaker gebruikt men dan echter *ejgest*; 4. familie, b.v. *vebınundərejgən*, wij zijn onder familie, of zeer goede kennissen, *ɡ̨tızejgən* hij is eigen, dwz. van de familie, of zoo goed als familie; 5. vertrouwelijk, familiaar, *jəbınzō·w ejgəmıdɡ̨m*, je bent dadelijk eigen, intiem met hem. §§ 138, 306.

ejgəst zelf; *ɡ̨kdē·jətejgəst*, 'k deed hetzelf. § 138.

ejk eik. § 138.

ejkəl eikel.

ejlānt eiland.

ejndəlstən, laatste; *dənejndəlstən* is de laatste, die op 't end staat, zit of ligt.

ejnt end; afstand; *dawastejnt* dat was het einde; *ɡ̨tızənhē·ɡ̨lejnt*, 't is een heele afstand. §§ 61, 169.

ejsən eischen. § 138.

ē·k azijn; afgeslagen bast v. eikenhout. § 66.

ē·khō·ɡ̨rən eekhoorn.

eksfərkē·ɡ̨rt glad, geheel verkeerd.

ē·kstər ekster. §§ 65, 168*e*.

el el, 69 c.M.; *jəkǫnəmbɪ·dəneluetmē·tən* je kunt hem bij de el uitmeten, hij is zeer groot. § 59.
eləbō·χ elleboog.
elęf elf; *elęvɪstgekənômər* elf is 't gekkengetal. §§ 140, 261; *elęvdən* elfde. § 319.
elęk elk.
elendəχ ellendig.
els els, boom. § 59.
elsəm els, priem. §§ 59, 199.
ē·ęlt eelt; z. *zwɪl.*
elzən elzen, adj. van els; *rō·ęthōęrenelzənhou̯ʷt wǫrtôpənsleχ̬təgrund əbou̯ʷt.* Rood haar en elzenhout wordt op een slechten grond verbouwd.
emər emmer, vaak met voorgevoegde *n nemər.*
ē·mt mier; z. *sprokəlē·mt.*
en en; soms nog als ontkenningswoord dienstdoend, b.v. *ękendulnīt* ik en doe het niet.
ē·ęn een, telwoord; het lidw. van onbepaaldheid is *ęn.* §§ 136, 169*i.*
ęn een, lidw.; *ęnzôndaχ* a.s. Zondag of verleden Zondag. § 316.
ē·ęnderhāndəχ onhandig; ook: onwillig.
ē·ęndraχt eendracht.
ē·ęngōęl egaal, altijd gelijk; *daχōtē·ęngōęldō·ęr* dat gaat steeds door.
ē·ęnkenəχ eenkennig.
eŋ eng, bekrompen, adj. § 59.
eŋ eng, hooggelegen akker.
eŋəl engel. § 59.
eŋkəl enkel, (subst.) §§ 59, 258.
eŋkəlt enkel, alleen, enkelvoudig, kaal; *ęneŋkəltmɪns*, een enkel mensch, slechts weinig menschen; *ęneŋkəldəblum*, een enkelvoudige bloem, tegenover een dubbele; *ętstōtsō·weŋkəlt* 't staat zoo kaal; ook: zoo nu en dan, een enkele maal, *ękhedəmeŋkəlt mē·ęrəzī·ęn*, ik heb hem een enkele maal meer gezien. § 140.
ent eend. § 59; *entej* eendenei, *entəkrues* eendekroos, *entfūgəl* eendvogel.
ē·ęntər eenjarig schaap; vaak wordt ook gezegd *ē·ęnəšō·rənšāp* ééns geschoren schaap.

entən griffelen, enten.
ē·g̨nvoṷʷdəχ eenvoudig.
ē·g̨nzām eenzaam.
ē·g̨r eer, subst. § 136.
ē·g̨r eerder; *g̨kbındərē·g̨r* ik ben er eerder.
ērbē·s aardbei.
ē·g̨rbı·t eerbied; *ē·g̨rbı·tfo̱rdənoṷwərdôm* eerbied voor den ouderdom.
ērəpəl aardappel; *ıntērəpəlsrō·jən* in September.
ē·g̨rkoṷwən herkauwen; ook *ērkoṷwən.* § 75, opm.
ērs aars. § 63.
ē·g̨rst eerst, adj. § 168*c*.
ē·g̨rstəs eerst, adv. *ıkē·g̨rstəs* ik 't eerst.
ērt bouwgrond, humus, z. *grunt* en *zānt.* § 71.
g̨s eens; *g̨khetalg̨zədōg̨n* ik heb 't al eens gedaan. § 197.
əs esch.
ē·s eens; *gīnē·s* niet eens. § 197.
ē·st eest, mout.
ē·stən eesten.
estrək estrik.
ət, *g̨t* het, lidw. § 315.
ē·t eed. § 136.
ē·tən eten, ook vaak subst. gebruikt, *nōtē·tən* na het eten; *hı·jkrı·χt χīnē·tənovdrıŋkən*, hij krijgt eten noch drinken. § 75.
etər etter.
etχrō·g̨n etgroen, nagras.
etklē·vər etklaver.
ē·ṷʷ eeuw. § 137, opm. 2.
ē·ṷwəχ eeuwig.
ē·vənōg̨r evenaar aan de wagen, z. *ō·g̨sthoṷʷt.*
ē·vərdes hagedis.
ē·vəwels evenwel; *əkdē·jətē·vəwelswel* ik deed het toch.
əweχ weg, eig. en weg; b.v. *dazəweχ* dat is weg; *dō·g̨tenəweχ* dood en begraven.
əwent gewoon; *dabınkewənt* dat ben ik gewoon.
ē·zəl ezel. § 66.

f.

fōḁlən falen.
fāh·j voile, falie, *óptəfah·jkómən* afranselen.
fals valsch; *ḁnfalsənhunt* een valsche hond, kerel. § 203.
fārḁm ferm, flink; *ḁnfārḁməvent* een flinke kerel.
fejl dweil. §§ 67, 214.
fē·ks feeks, lastige vrouw.
fel fel, verschrikkelijk; *hē·ḁlfel* vreeselijk; *ḁnfeləzın* een groote lust, trek; *hı·jıstərfelóp* hij houdt er bizonder veel van.
fərnȫjs fornuis.
fē·ḁrtəχ veertig. §§ 203, 318.
fərwē·ḁl en *frəwē·ḁl* fluweel. § 186.
fē·st feest.
fē·t veet, streng touw.
fē·tər veter. §§ 74, 203.
fı·jō·ḁl viool.
fık hondennaam; *ənfık* is een klein hondje.
fı·kant vacant. § 160, opm.
fı·kansı·j vacantie. § 160, opm.
fıks flink, ferm, gezond; *ḁnfıksəjóŋ̇* een fiksche, ferme jongen; *ḁkbınīdārḁχfıks* ik ben niet heel lekker; *fıkswat* flinkwat, heel wat.
fī·ḁlt fielt, gemeene kerel.
fīmələn beuzelen; *zıtoχnītəfīmələn* zit toch niet te beuzelen.
fīn fijn, teer; streng orthodox; *ənfīnpópətjən* een fijn popje. § 121.
fī·ḁr fier.
fı·s vies, kieskeurig; *fı·zəvārḁkəswọrənīfet* vieze varkens worden niet vet. § 203.
fı·snō·s viesneus, iemand, die zeer kieskeurig is.
fīt vijt. § 116.
fıtən vitten. § 203.
fı·zəχejt vuiligheid; *fı·zəχejdūḁn* ontucht bedrijven.
fladərən fladderen.
flakərən flikkeren.
flambō·ḁs framboos.
flans koeievla.

flaŋkən flanken, zijden. pl.
flap bof (ziekte).
flaprō·ɣs klaproos, papaver.
flardən flarden pl. *anflardəkəpót* aan flarden.
flāuw flauw, laf, ongezouten.
flepən drinken bij kleine beetjes; *jəblı·vənókantflepən* je blijft ook aan 't fleppen, drinken.
flēr klap; *ɣnflērǫmdəkop* een klap om de ooren.
flēr klappei, praatzieke vrouw.
flērən gooien, werpen, slaan; *hı·jflērdənətǫmvē·ɣr* hij gooide het om.
flē·ɣrəmuəs vleermuis. § 75.
fles flesch, ook *vles.* § 203, opm.
flets flets.
flıkən klaarspelen; *ɣksaltəmwelflıkən* ik zal 't wel in orde krijgen.
flıkərən flikkeren.
flıkəršən flikkertje, dun sneedje; *ənflıkəršənrogəbrō·ɣt* een dun sneedje roggebrood.
flıkflō·jən flikflooien, vleien.
flıntər flinter, splinter; *anflıntərskəpót* aan stukken, in gruzelementen.
flıŋk flink.
flī·ɣr vlierboom, -struik. § 203.
flī·ɣrəŋ vliering, hanebalken. § 203.
flódərən flodderen, met water plassen.
flódərmǫts muts met lange strooken.
flöjt fluit.
flö·jtən fluiten, wateren; *ɣtısflöjtən* 't is niets gedaan. § 135*b*.
flö·ɣr fleur, gloed; *ınvóleflö·r* in volle fleur.
flǫrs of *flırs* golf, dikke straal; *ənflǫrzwōɣtər* een golf water.
flǫrsən morsen met water.
flǫšəs fluks, spoedig, weldra.
flup floep; *flupzejdədö·ɣr* floep, zei de deur.
flupən floepen, dichtslaan v. e. deur.
flūɣr vloer; *vǫrdəflūɣr* op den grond. §§ 122, 203.
fluem fluim, rochel. § 135*b*.
fluestərən fluisteren.

fnōg̦s pluis, draadje; *dərzıtəzō·ʷfnōg̦zənandaχut* er zitten zoo losse draden aan dat goed.

fnōg̦zən rafelen.

fnōg̦zdərəχ uitrafelend, pluizig; *dı·zı·jısō·ʷfnōg̦zdərəχ* die zijde rafelt gauw uit.

fnı·zən niesen.

fö̀j foei!

fō·j fooi; *jəzo̤nweləṇyō·dəfō·jəkrē·gənhen* je zult wel een jodenfooi (niets) gekregen hebben.

foksē·g̦rən forceeren. § 160, opm.

fopən foppen, beetnemen.

fö̤j foei!

frāns Frans(ch).

fret fret; *hı·jhatfandı·jfretō·χıəs* hij had frettenoogen, d. w. z. kleine gluiperige oogjes.

frīmələn beuzelen, zenuwachtig de handen bewegen.

frıs frisch; compar. *frıstər*. § 213.

frômələn frommelen; *ınməkōg̦rfrômələn* in elkaar frommelen.

fo̤rs forsch; *ənfo̤rsəkērəl* een forsche, breede man.

fo̤t fut, kracht, pit; *dərzıtfo̤tın* daar zit fut in.

fo̤tsələn beuzelen.

fo̤tšən futsje, beetje; *nīsônfo̤tšən* niet zoo'n beetje, dus: heel veel.

fukəpot foekepot, rommelpot.

funt in *dō·pfunt*, doopvont.

funtejn fontein.

fupən foepen, een foepend geluid maken b.v. schoenen, die vol water staan.

fupərt foeper, gemaakt van den bast van een houtje, door aan 't eind, dat men in den mond moet houden, een dun laagje van den bast af te schrapen.

futərən foeteren, brommen.

fuek fuik.

g.

gāf gave, aanleg; *g̦nmanvangāvən* een man van bizondere begaafdheid.

gadeint gateind, voet v. e. boom, onderend van een gerf.
gōədəŋ gading.
gāgəl gagel, grassoort.
gal gal; pl. *galən* spatten (v. e. paard).
galəχ galg; bretel. § 49.
galəm galm; ook: luchtstroom, b.v. *zō·ngaləmrō·kwamdəruet*, zoo'n galm rook kwam er uit, d. w. z. een dikke rookwalm.
galəmən galmen; hard zingen.
galən, gallen, de ingewanden van een visch er uit halen.
gōən gaan. § 105.
gaŋ gang; *gaŋs* gangs, goed loopend, in beweging; b.v. *dəklokıs nīχutχaŋs* de klok loopt niet goed; *təgaŋzetən* in gang zetten, in beweging brengen.
gaŋətjən gangetje; *ətχō·ətsō·ngaŋətjənhēr* 't gaat zoo tamelijk goed.
gāns gans.
gāpən gapen, geeuwen, met open mond staan kijken.
gōər gaar, schrander. § 56.
gārdō·ərı·j potdorie!
gārəf gerf, bos ongedorschte rogge.
gārəfkāmər consistoriekamer, eigenl. kleedkamer. § 62.
gārəm ooilam, dat nog niet heeft geworpen.
gōərən garen, subst.; *stopχōərən* sajet. § 54 opm.
garst gerst. § 71 opm.
garstərəχ garstig v. spek.
gart gard, doode tak; *ārtχārdən* garden voor de erwten.
gārt Gerrit; ekster; bastaardvloek. b.v. *ugārt*, o God.
gōəs gaas.
gast gast; hoop van 8, 10 of 12 schooven; *dəroχstōətəgast* de rogge staat aan gasten.
gasthues gasthuis; oude-mannenhuis.
gat pl. *gōətər* gat; partes posteriores; *dəvārəkəslıgəkopengat*, d. w. z. het eene varken ligt met zijn kop, waar de staart van het andere is, overdrachtel. ook gezegd van stroobossen, die *kopengat* worden gelegd. Als men meer op zijn bord heeft, dan men op kan, krijgt men *ənapfortχat* een nap voor 't achterste en moet men onder de tafel doorkruipen. § 49.

gatχejf gatgaaf, zuiver, eerlijk; *hɪjɪsnīχatχejf* hij is niet heelemaal te vertrouwen.

gatwɪs gatwisch, kleinigheid; een drukwerk of circulaire is b.v. *əngatwɪs*; ook wordt gezegd: *zəgəbrukəjəvo̤rəngatwɪs* ze houden geen rekening met je, ze laten zich niets aan je gelegen liggen.

gāvəl gaffel; *jəlō·pənvandəgāvəlɪndəgrē·p* je loopt v. d. gaffel in de greep, d. w. z. je komt van den wal in de sloot. § 57.

gāu̯w gauw, vlug, als adj. ook handig.

gəbōr̥r gebaar.

gəbet gebed.

gəbīnt gebint.

gəblēr geblaat van schapen; geschreeuw, gehuil van kinderen.

gəbō·r̥rən geboren, meestal zegt men: *r̥kbɪndōr̥rjon̥əwē·st* ik ben daar jong geweest, i. pl. van *gəbō·r̥rən*.

gəbō·r̥rtən geboorte.

gəbō·jən geboden; *undərdəgəbō·jəstōr̥n* onder de geboden staan, ondertrouwd zijn.

gəbȫ·r̥rən gebeuren.

gəbrek gebrek, ook: zekere varkensziekte; *dathakgebrek* dat had ik noodig.

gəbrekələk gebrekkig.

gəbruek gebruik; *dastχəbrueksō·w* dat is 't gebruik.

gəbruekən gebruiken; *wɪjənɪksχəbruekən* wilt ge niets gebruiken? § 129.

gəbuk geklop, gehamer.

gədaχtən gedachte.

gədaχtənɪs gedachtenis, herinnering, ook: herinneringsgeschenk.

gədōr̥ntən gedaante.

gədendər geschud, het schudden v. e. wagen.

gədɪ·r̥nstəχ gedienstig.

gədrej gedraai, het draaien.

gədroχt gedrocht; diminut. *gədroχjən*, gedrochtje.

gedrubəl gedroebel, tumult, druk heen en weer geloop.

gədo̤ldəχ geduldig.

gədo̤lt geduld.

gəduw gedoe, gekonkel; oploop; drukte, werk; *r̥nōr̥rgəduw* een vervelend iets.

gədutjən gedoetje, boerenplaatsje.
gədū·ȥrəχ telkens, elken keer.
gədüvəl geduivel, gezeur.
gədwē·j gedwee.
gəfutər gebrom, gescheld, een schelden.
gəhak gehakt vleesch.
gəhaltən gehalte.
gəheŋən toestaan, toelaten. § 59.
gəhọχjən gehuchtje.
gē·f geef, in: *təgē·f* gratis of voor weinig geld.
gejf gaaf, z. *bọrȥgər* en *gatχejf*. § 108.
gejl geil, weelderig, welig; *dəroχstōȥtχejl* de rogge staat welig. § 138.
gejləŋ geiling, soort hennep.
gəjsələn geeselen; *hı·jhetərənhuntjəzī·ȥngejsələn* hij heeft er een hondje zien geeselen, hij wil er niet komen.
gejt geit. § 138.
gek adj. krankzinnig, mal; *jəlīkəwelgek* je lijkt wel mal; ook subst. gebruikt, b.v. *zòngek* zoo'n malle kerel.
gek subst. windvanger op den schoorsteen.
gəkārȥm gekerm, een kermen.
gekhejt gekheid, aardigheid, grap; *gekhejtmākən* grappen verkoopen, *uetχekhejt* uit gekheid, voor de grap.
gəkloụʷstər geklim, klimpartij.
gē·ȥl geel; *zō·gē·ȥlazbòtər* zoo geel als boter.
gəlaχ gelach; gelag; *gəlaχkāmər* gelagkamer.
gəlaŋ gelang; *nōgəlaŋvan* naar gelang van.
geldən gelden, waard zijn; *daχeltnīt* dat geldt niet, dat rekent niet mee.
geləχ gallig, ziek vooral van geiten en schapen; ook van personen, b.v. *hı·zı·tərgeləguet* hij ziet er bleek uit. § 59.
gē·ȥləgāršən geelgors.
gəlejdələk geleidelijk, langzamerhand.
gəlıt gelid.
gəlīk gelijk; *vəbınmanətjəsχəlīk* we zijn mannetjes gelijk, d. w. z. we zijn menschen van gelijke beweging.
gəlīkənıs gelijkenis. § 169, 3°.

gəlôp galop.
gəlō·f geloof.
gelt geld; gesneden wijfjesvarken. § 59.
gəlọk geluk.
gəlüj 't luiden v. d. klokken; thee, die reeds een paar maal opgeschonken is, is *vantwē·dəgəlüj* van 't tweede gelui.
gəluət geluid.
gəmaχt genitalia. § 49.
gemak gemak; *mıχəmak* met gemak, gemakkelijk; ook: over niet te langen tijd; *mıχəmakχōtı·ue·ər* weldra gaat hij weer weg.
gəmārəgən goeden morgen! ook iron. 't mocht wat!
gəmē·ən gemeen.
gəmē·əntən gemeente.
gəmō·j zacht, murw; zie *mō·jəkən.*
gəmō·jəχ idem.
gemọl gemaal, gezeur; zie *mọlən.*
gemūət gemoed.
gənōədəχ genadig; *jəkômənderɡənōədəgof* je komt er genadig af.
gənōədən genade.
gənē·zən genezen; beter worden, — maken. § 75.
gənīp geniep, *ıntχənīp* in stilte, achter den rug.
genı·tən genieten § 153.
gənot genot. 91.
gənôχt genoeg; *nuwıstχənôχt* nu is het genoeg. § 126.
gənō·k geneuk, gezeur, gezanik; zie *nō·kən.*
gəprō·ət gepraat.
gē·ər geer, uier. § 136.
gərak gerak, 't geen men noodig heeft, rantsoen; *hıjkrı·χtsəngərak* hij krijgt, wat hij noodig heeft.
gərdīn gordijn, meestal *glōəzəklē·t* geheeten.
gəreχt gerecht, rechtbank.
gē·ərən geeren, schuin toeloopen, niet haaksch zijn. § 136.
gərı·j gerij, het rijden; voertuig, rijtuig; *wafọrgərı·jhejə* wat voor rijtuig heb-je?
gərnē·əl garnaal.
gərônən geronnen in: *gərônəblūət* geronnen bloed; z. *rōnən*

gərọχt gerucht.
gəslaχt geslacht.
gəsnotər gesnotter, gehuil.
gespəl gesp.
gespələn hard loopen; *zıjəməsχespələn* zie hem eens hard loopen.
gest gist. § 70.
gē·st geest, leven, opgewektheid; *dərzıtχīngē·stındıjoŋ* er zit geen opgewektheid in dien jongen. § 136.
gəstō̧dəχ gestadig, voortdurend; *dəgəstō̧dəgəjāgərvaŋt̹twılt* de gestadige jager vangt het wild.
gəstıχt gesticht.
gəsọkəl gesukkel, getob; getreuzel, getalm.
gəšej grens, scheiding; *netóptχəšej* juist op de scheiding.
gəšıkt geschikt, handig, vriendelijk.
gəšrıft geschrift.
gətügən getuigen, getuigenis afleggen. § 156.
gətügən getuige, subst. § 156.
gəvō̧r gevaar, onheil. § 105.
gē·vəl gevel; *ənmōjəgē·vəlvərsī·ərtthē·ləhues* een mooie gevel versiert 't heele huis,, spottend gezegd van iemand met een langen neus.
gē·vən geven § 334.
gəvlej gevlij, *ıntχəvlejkómən* in het gevlij komen, 't zelfde willen als een ander in wiens gevlij men komt.
gəvlö·k gevloek.
gəvót gezeur, getreuzel; zie *vódən*.
gəvö·l gevoel. § 124.
gəvrıχt gewricht.
gəwaχtən volbrengen, doen; *dakósıjbestχəwaχtən* dat kon hij best doen, dat was niet te veel van hem gevergd.
gəwō̧r gewaar; *jəwọrənıksfanəmgewō̧r* je zult niets uit hem los krijgen, hij vertelt niets. § 56.
gəwej gewei, (v. herten).
gəwelt geweld; *ətıshē·lvangəwelt* 't is verbazend, verwonderlijk. § 59.
gəweldəχ hevig; als adv. in hooge mate. Eigenaardig is de uitdrukking: *ətısχəweldəgaχtü̧r* 't is bijna acht uur, als men de waarheid geweld aandoet is het acht uur.

gəwē·ɡ̊r schietgeweer.
gəwē·tən geweten.
gəwɪχt gewicht. § 81.
gəwɪkst gewiktst, handig, geslepen.
gəwɪləχ gewillig, zonder tegenstreven.
gəwō·ɡ̊n gewoon, alledaagsch.
gəwō·ɡ̊ntən gewoonte.
gəwoʊ̯ʷt gewoud, macht; *gīngəwoʊ̯ʷtɪndəvɪŋ̊ərs* geen macht in de vingers. § 52.
gəzaχ gezag.
gəzɪχt gezicht; *hɪ·jhetərəngutχəzɪχtòp* hij heeft er een goeden kijk op. § 81.
gəzɪn gezin.
gəzunt gezond. § 99.
gɪft gift.
gīn geen; *gīnē·ɡ̊n* geen enkele, niemand; *gīnē·s* niet eens; *ɡ̊kwɪsətχīnē·s* ik wist 't niet eens.
gɪnt ginds(ch), adj. en adv. § 79.
gɪntər ginds; *gɪntərwūɡ̊nlɪ·j* ginds woont hij; zie *dōgɪnt.*
gɪps gips.
gī·ɡ̊r gier, vloeibare mest; *gī·ɡ̊rən* besproeien met *gī·ɡ̊r.*
gī·ɡ̊rəχ gierig.
gɪstərən gisteren; *hɪ·jɪsnīfangɪstərən* hij is niet van gisteren, hij laat zich niet foppen.
gɪsən gissen.
gɪt git.
gɪ·tən gieten. § 153.
gɪ·tər gieter.
glāns glans.
glānzən glanzen.
glas glas, pl. *glōs*; *vo̤rdəglōs* voor de glazen, ramen. §§ 49, 291.
glat subst., stof voor vrouwenrokken.
glat glad; duidelijk, *nogalglat* nog al duidelijk; *glatmɪs* glad mis, geheel en al mis. § 49.
glōɡ̊zəklē·t glazenkleed, gordijn.
glɪ·jən glijden; *glɪ·jbōɡ̊n* glijbaan; *glɪ·jtānt* glijtand. § 328.

glımən glimmen; *glımənazənspı·gəl* glimmen als een spiegel. § 81.
glımsmē·ʀr schoensmeer.
glınstərən glinsteren, schitteren.
glıtjən glidje, smalle doorgang door een haag.
glıtsəχ glibberig, zoodat men licht uitglijdt.
glö·f gleuf.
glö·jən gloeien; *dəkofı·jısχlö·jənthē·t* de koffie is gloeiend heet. § 124.
glö·ven gelooven. § 146.
gluepən gluipen.
gluepərəχ gluiperig.
gluepərt gluiper.
glūʀt gloed; *dərlejtənmō·jəglūʀtō·vər* er ligt een mooie gloed over.
gnōrən gnaren, piepen v. d. bronchi.
gòfərt dikzak, zware, dikke jongen.
golʀf golf; *golʀvən* golven. § 175.
gòmənıkəs gommenikkes, bastaardvloek.
gō·ʀr goor; vies, vuil, ongewasschen. § 96.
got God. § 91.
goṷʷ gouw, in: *stıŋkəndəgoṷʷ*.
goṷʷt goud. § 91.
goṷwən gouden; *ʀngoṷʷdalō·ʀzı·j* een gouden horloge. § 293.
gölʀp welig, weelderig; zie *goḷʀp*. § 73.
gö·ʀl geul.
gö·ʀr geur. § 104.
gö·t goot; in de boerderij het vertrekje, waarin de pomp staat.
grabəl grabbel, in: *òptəgrabəl* of *təgrabəlgō·jən* te grabbel gooien.
graχt gracht, sloot; *graχjən* grachtje.
grāf graaf.
graf graf. § 49.
gramītəχ onaangenaam v. humeur.
gramītər lastig mensch, kniesoor.
grap grap.
grāṷʷ grauw adj. § 110.
grāvən graven. § 57.
grej stof; *wastaforgrej?* wat is dat voor goed, *mənbestəgrej* mijn beste pak.

grejχ graag; *hɪ·jɪstərgrejχnō·ɡ̊r* hij is er graag naar, hij lust het graag.

grejntjən grein; *gīngrejntjəvərstānt* geen grein verstand.

grejnzən grijnzen.

grē·ɡ̊nən grenen adj.

grens grens.

grenzən grenzen.

grē·p greep m. § 87; mestvork § 136.

gres gras; *zō·ʷgrȫ·ɡ̊nasχres* zoo groen als gras. § 55.

grɪfəl griffel; jonge loot om te griffelen.

grɪfələn griffelen, enten.

grɪft grif, gemakkelijk; *dakaŋkgrɪft* dat kan ik gemakkelijk.

grīməlšən griemeltje, klein figuurtje op katoen, waarvan jakken worden gemaakt; *ɡ̊njakmɪdəngrīməlšən* een jak van katoen met kleine figuurtjes.

grɪmən grienen, huilen, schreien. § 81.

grīnəχ grijnig, snijdend, scherp v. wind of weer.

grīnən grienen, huilen, schreien.

grɪnt grint. § 81; *grɪntən* met grint bestrooien.

grɪntmē·ɡ̊l grintmeel.

grīp griep, influenza.

grīpən grijpen. §§ 116, 328.

grīs grijs; *zō·ʷgrīzazəndüf* zoo grijs als een duif § 116.

grīzmē·ɡ̊l griesmeel.

grof grof. § 90.

grol spook; *groləṭjən* leelijk oud vrouwtje.

grolən schreeuwen, kwaken v. d. kikkers.

grômən grommen; ook als subst.; *hɪ·jkrɪ·χtχrôməs* hij krijgt knorren.

grō·ɡ̊t groot. § 143.

grō·ɡ̊tən grootte. § 148 opm.

grō·ɡ̊ts trots; *grō·ɡ̊tsəgek* verwaande gek.

grō·ɡ̊tsəχejt trots, hoogmoed.

grȫjs gruis; steenkolen.

grȫ·jən groeien; zie *blȫ·jən*.

grȫ·jzām groeizaam (v. h. weer).

grȫ·ɡ̊n groen; *hɪ·jɪsnoχsō·ʷgrō·ɡ̊n* hij is nog zoo groen, onwetend § 124.

grȫ·ɡ̊nəχejt groen voeder, gras enz., ook ooft.

grö·ɐ̯ntən groente; pl. *grö·ɐ̯ntəs* § 291, c.

grö·ɐ̯nwaməšən primula veris.

grọt grut, kleingoed; *ɐ̯twasfandaklejnəgrọt* 't was klein grut, 't waren maar kleine kinderen § 101.

gruf groef, begrafenis; *təgrufχōɐ̯n* naar een begrafenis gaan.

grunt grond, aardbodem; *hı·jvı·lòptıgrunt* hij viel op den grond; *ındəgruntheti·gəlīk* in den grond der zaak heeft hij gelijk. § 99.

grūɐ̯tən groet. subst.

grūɐ̯tənıs groetenis; *dəgrūɐ̯tənısfanvōɐ̯dər* de complimenten van vader.

grüwəl gruwel

grüwələk gruwelijk, hevig.

gruezəl of *gruezələmənt* gruizel, splinter; *angruzələmentən* in splinters. § 130 opm.

gruezəl rilling van koorts of schrik; *dəgruezəlstrō·kəməlaŋəstərọχ* de rillingen liepen me langs den rug.

grūzələχ groezelig, goor.

gọl gul, vrijgevig.

gọldən gulden. § 101.

gọlɐ̯p waterstraal, golf; broekspleet. § 101.

gọlɐ̯p weelderig, welig v. h. gewas, ook *gölɐ̯p*. § 73.

gọnən gunnen. § 98 opm. 2.

gọnst gunst; als er weinig *gọnst* in het land zit, is het niet zeer vruchtbaar.

gọnzən afgunstig, begeerig kijken.

gọrəχ gortig, ziek v. varkens.

gọrt gort, gepelde gerst. § 101.

gọst gust, gezegd van een koe, die geen melk geeft; ook gezegd van pannekoeken zonder spek, van een boterham zonder iets er op § 101.

gọts guds, omgebogen mes, tot het trekken van figuren in hout, kleine beitel.

gọtsən gudsen, snel stroomen; *ɐ̯tblūɐ̯tχọtstəndəruet* 't bloed gudste er uit.

gūɐ̯r guur.

gut subst. goed, stof, wol of katoen.

gut of *gūɐ̯t* goed adj. *ətχujən* het goede, de orthodoxe kerkleer,

hı·jısfọrtχujən hij is gereformeerd; gezond, *əkbınīχut* ik ben niet lekker.

guet guit. § 129.

h.

hāgəl hagel; *bı·jhāgəlenunwē·ᶓr* bij hagel en onweer, met veel vloeken.

hāk haak. § 106.

hak hiel; *dəhakənanhōᶓlən* zich inspannen.

hak hak, houweel; *ērəpəlhak* aardappelhak, werktuig om 't aardappelland van onkruid te zuiveren.

hākχat haakgat, opening in de *balᶓk* tot het opgeven of neerlaten van hooi of stroo.

hakəmakər lastig paard.

hakən hakken. § 49.

hal, gezegd van brood, dat niet dóórgaar is.

hōᶓl haal, plat getand ijzer om den ketel boven 't vuur op te trekken; ook *hōᶓlbō·m* genoemd.

halᶓf half; *ᶓkstōjəhalᶓf* ik sta je half, ik zal de helft betalen.

halᶓm halm. § 49.

hōᶓlən halen. § 56.

halᶓvən halven *ọmjushalᶓvən* om uwentwil *ọmīnshalᶓvən*, om mijnentwil.

hals hals, nek; sukkel, *ᶓtızənhals* 't is een sukkel, idioot. § 49.

haltər halter; zie *helᶓfstər.*

ham ham; *hambót* hambeen. § 49.

hām haam.

hāməl hamel. § 57.

hāmər hamer. § 57.

hāndəχ handig.

hāndəl handel; *hāndələn* handelen.

hōᶓn haan; haantje de voorste, *hōᶓnəbalᶓkən* hanebalken, *hōᶓnəpō·ᶓtən* hanepooten; *hōᶓnətrē·j* hanetree § 56.

hōᶓnəχ hanig, heerschzuchtig.

hanəs Hannes; *ᶓtızənhanəs* 't is een pretmaker, op wien niet te rekenen valt.

haŋ̥ən hangen. § 49.
haŋ̥ərəχ hangerig, landziekig.
haŋ̥ı·zdər hangijzer, ijzer waaraan de ketel boven 't vuur hangt.
hānšu handschoen.
hānt hand; *hāntwan* handwan; *hāntwīn* handwinde. §§ 50, 223.
hap hap.
hap̥ən happen; zie *gārt*.
hāpərən haperen.
hapjən hapje; *g̊tısχīnhap̥jən* 't is geen hapje, 't is een lastig werkje.
hōg̊r haar. § 105.
hōg̊r droge dorre plaats.
hār in: *hòtenhār* hot en haar, links en rechts.
hardər herder; zie *drıfthardər*. § 71, opm.
hārg̊bārg̊χ herberg.
hārg̊k hark.
harəl dat gedeelte v. h. mes, dat in 't hecht zit.
hōg̊rən haren, scherpen v. d. zeis.
hārəst herfst; *sārəst* in den herfst. §§ 62, 235.
harəwarən harrewarren.
hōg̊rhāmər haarhamer.
hōg̊rnö·s haarneus, iemand, die alles napluist.
harsəs hersens, hoofd. § 71, opm.
hōg̊rsnı·jər haarsnijder, kapper.
harst hars; harst in *šelharst*, z. ald. § 53.
harstıkədō·t morsdood.
hart hart, moed; *jəhenthartnīt* je durft niet; hert. § 71, opm.
hart hard; snel, vlug. adj. en adv. § 53.
hartəχ hartig, zout.
hartoχ hertog. § 63, opm. 3.
hō·g̊rtšən haartje; *g̊thōg̊rtšənwē·g̊romhōg̊lən* 't haartje weerom halen.
hartsē·g̊r hartzeer.
haruet eruit! *haruet*, *jubē·st*, eruit, jij beest! § 78.
hōg̊s haas; zie *hophōg̊s*. § 56.
haspəl garenwinder; sukkel. § 49.
haspələn haspelen, zeuren; tobben, knoeien.
hōg̊st haast. subst.; ook adv.

hōᵹstəχ haastig.
hōᵹtələk hatelijk.
hāvər haver.
hawār hier, pak aan!
hōzənūət hazelnoot. §§ 56, 270*a*.
hebərəχ hebzuchtig, begeerig.
heχ haag; § 59. *heχšēr* haagschaar, schaar voor het snoeien van hagen.
heχtəm uitroep van verwondering of verbazing.
heχtən hechten, vastmaken § 59; hijgen.
hē·dən heden; vaak in uitroepen, b.v. *oχhē·dənogəstu* och, heden, nog eens aan! verschrikkelijk!
hefən heffen. § 59.
heft hecht, subst. § 59.
heftəχ heftig, hevig.
hē·j heide, in den boerenplaatsnaam *dənhē·j* de Hee.
hej heide. § 138.
hejbej heibei, bemoeizieke, kijfachtige vrouw.
hejdən heiden. § 138.
hejdəs of *hejəs* heidensch, *ᵹnhejəslē·vən*, een heidensch leven.
hejl heil. § 138.
hejləχ heilig; *netsō·hejləχ* zoo vast en zeker als 't maar kan.
hek hek. § 59.
hē·kəl hekel; afkeer, haat.
heks heks, leelijke oude vrouw. § 59.
hel hel subst.; schitterend wit, adj. § 59.
hē·ᵹl heel, geheel, stug; *ᵹnhēᵹlmıns* een stijf, stug mensch. § 136.
hē·ᵹl nageboorte v. e. koe.
heldər helder, zindelijk, duidelijk; *ᵹnheldərmıns* een zeer zindelijk mensch.
helᵹft helft.
helᵹfstər halter (v. e. paard).
helᵹm helm; kinderen, die met een helm geboren zijn, kunnen altijd meer dan recht toe, en hebben de gave van profeteeren of vooruitzien. § 70.
hē·ᵹləmōᵹl heelemaal.

helən hellen. § 59.

heləŋ helling; *ọptəheləŋ* op de helling, in reparatie.

helᵍpən helpen. §§ 70, 332.

hels helsch, woedend, toornig.

helt held. § 59.

hē·məl hemel. § 75.

hemt hemd, kleedingstuk; middenrif van een geslachte koe of varken. § 59.

hemtrok borstrok, kleedingstuk, dat op het hemd gedragen wordt, in den regel van baai, en dan soms ten getale van twee of drie tegelijk aan 't lichaam. Vooral bakkers loopen vaak, en zeker als ze aan 't werk zijn, *ọptənhemtrok.*

hē·ᵍn heen; *hıȷıstərō·vərhē·ᵍn* hij is er over heen, hij trekt 't zich niet meer aan. § 87.

hen hebben. §§ 59, 343.

hen kip; *zō·vənhenənenənhōᵍn* zeven hennen en een haan. § 59.

henᵍp hennep. § 59.

henᵍpšē·f hennepscheef, houtdeelen v. d. hennep.

heŋst hengst. § 59.

heŋstəχ naar den hengst verlangend.

heŋəl hengel. § 59.

heŋəlmāntȷən hengelmand, mand met een hengel in plaats van ooren.

hēr in *zō·ngaŋətȷənhēr* zoo tamelijk, vrij goed; *hòtenhēr* links en rechts; zie ook *hār.*

hē·ᵍr heer.

hē·ᵍrək herik.

hē·ᵍrəmūᵍs heeremoes.

hērıŋ haring; *ᵍnšrōȷənhērıŋ* een magere scharminkel. § 63, opm. 2.

hē·ᵍršəp heerschap.

hērt haard, woonvertrek voor den winter. § 71.

hē·s schor, heesch. § 136.

hesəkī·ᵍl hessekiel.

hesəzwē·p hessezweep.

hē·stər heester. § 136.

hē·t warm, geil. § 136.

hē·t heide, b.v. in: *hē·dbīndən* heibinden, boenders maken, *hē·dbrānt* heibrand, *hē·dbūẹndər* heiboender.
het hitte. §§ 139, 262; ten onrechte ook gepl. onder § 70.
hetəχ warm.
hē·tən heeten, noemen; warm maken. §§ 136, 338.
hetsəχ warm.
hı·j hij, pron. pers. Ook veel voor meisjes en vrouwen gebruikt, en geregeld voor voorwerpen of dieren. Voor stofnamen gebruikt men *ẹt* of *zə*. §§ 81, opm. 2, 302.
hık hik.
hılt zolder boven den stal.
hındərən hinderen.
hīnəbē·zən of *hīndərbē·zən* frambozen. § 83.
hınəkən hinneken; zie *runəkən.*
hıŋkən hinken. § 81.
hıŋkəbōẹnən hinkebanen.
hīp korte bijl. § 64, opm.
hıps bovenbeen v. e. varken, hespe.
hī·ẹr hier.
hī·ẹrlāns hierlandsch, inheemsch.
hīsən eig. hitsen (z. *anhīsən*) jagen, haasten.
hòbələn hobbelen.
hō·χ hoog, *hō·χtən* hoogte. § 143.
hòdək iemand, die waggelend loopt.
hòdəkən waggelend loopen.
hof hof, tuin. § 90.
hōj hooi. § 156*b*.
hō·jən hooien.
hōjlüs hooiluizen, graszaad.
hok hok; *dō·phok* bank i. d. kerk voor de doopvaders.
hol hol; *dəroχstōthol* de rog staat dun. § 90.
holən hollen, op hol zijn; hard loopen.
holgat zekere appelsoort, zaailing.
holtən holte.
hòməl hommel. § 98.
hòmp homp, brok. § 98.

hǫ̀ŋk honk; *vanhǫ̀ŋk* van huis.
hòmən hommen van een kachel of fornuis, dat hard brandt.
hō·p hoop, verwachting; stapel, menigte; *ǫnhē·ǫlənhō·p* een menigte menschen. § 143.
hop hopplant; *hopraŋk* hoprank. § 90.
hō·ǫrən horen; mannetjesduif, doffer. § 94.
horst horst.
horzəl horzel § 90.
hō·ǫs kous; *hō·ǫzəbūnt* kouseband.
hòtenhēr of *hòtenhār* hot en haar.
hòtsən hotsen, door elkaar schudden op een kar; hossen.
hoụʷt hout. § 91.
hoụʷtən houten, eikenhakhout schillen.
hoụʷtərən houten adj. *ənhoụʷtərənhāmər* een houten hamer.
hoụwən houden. §§ 52, 337; slaan § 150.
hö·χ heug, in: *tē·gənhö·genmö·χ* tegen heug en meug.
hö·ft hoofd §§ 146, 168*c*; *hö·fpīn* hoofdpijn § 270.
hö·gən heugen; *dasaləmhö·gən* dat zal hem heugen.
hö·jən hoeden. § 124.
hö·ǫl heul, duiker. § 104.
hö·ǫlən heulen.
hö·məs krekel; dreumes, *zō·nklejnənhö·məs* zoo'n kleine dreumes.
hö·ǫn onaangenaam, stuursch. § 146; bij vergissing ook onder § 124.
hö·p heup.
hö·ǫrən hooren. § 146, bij vergissing ook onder § 124.
hö·vəl heuvel. § 104.
họ̈k hoedanig? zie *huk*.
họ̈ldən hulde. § 101.
họ̈lən hullen. § 101.
họ̈lǫp hulp § 101.
họ̈lĕpsē·ǫl helpzeel, kruistouw, dat over den rug wordt gedaan, en waarin de kruiwagen met de boomen hangt.
họ̈ls huls, omhulsel.
họ̈lst hulst. § 101.
họ̈məl hummel, klein kind; *zō·nhọ̈məl* zoo'n klein kind.
họ̈məlšən diminut v. h. voorgaande.

hǫŋkərən hunkeren.
hǫpən springen; *hǫpələn* huppelen. § 101; *hǫphōᶒs* sprinkhaan.
hǫpətātjən kreupel mensch; iemand, die mank loopt.
hǫps hupsch; als adv. tamelijk, nogal; *hǫpzārᶒχ* nog al erg. § 101.
hǫrt hort, weg; *hı·jıshǫrt* hij is weg. Ook: *hı·jıstənhǫrtôp*.
hǫrt hort, stoot; *mıthǫrtənenstō·ᶒtən* met horten en stooten.
hǫrt horde, ijzeren zeef voor grint; *hǫrtən* grint ziften. § 101.
hǫrtšən hordje voor de ramen.
hǫt hut.
hǫtəntǫt plant, die veel gelijkt op vlas, en waarvan men bezems maakt.
hǫtjən in: *hǫtjənenmǫtjən* alles bij elkaar, kap en keuvel.
hǫtsələn hutselen, met dobbelsteenen of centen, freq. van *hôtsən*.
hu hoe; § 122; *huk* hoedanig? §§ 185, 310, 312; *hunē·ᶒr* wanneer?
hūf hoef; hoeve. § 122.
huk hoek; *dəhukənenkāntəndərofhōᶒlən* de hoeken en kanten er afhalen, iets bijschaven, bijschuren. § 123.
hūᶒn hoen, kip; pl. *hūᶒndər*. §§ 122, 291*d*.
hūᶒndərık hoenderrek, kippenrek; als een jongere zuster getrouwd is, komen de oudere op 't *hūᶒndərık*.
hundərt honderd. §§ 99, 318.
hūᶒnəŋ honing; *hūᶒnəŋǫmdəmuntsmē·ᶒrən* honing om den mond smeren, vleien.
huŋər honger; *gē·huŋər* geeuwhonger.
hunsblum hondsbloem, paardebloem.
hunt hond; *huwō·ləkərhunt*, *humē·ᶒrvlō·jən* hoe oolijker (kleiner) hond, hoe meer vlooien, de kleinste menschjes hebben de meeste drukte op 't lijf. § 99.
hūᶒr hoer; *hūᶒrən* hoereeren.
hūᶒst hoest; *hūᶒstən* hoesten. § 122.
hupel hoepel; *hupələn* hoepelen; zie ook *bāndəl*. § 123.
hūᶒt hoed; dat gedeelte van den vlegelstok, waaraan de vlegel verbonden zit. § 122.
hūvən hoeven, behoeven; *dathūftnīt* dat is niet noodig. § 122.
hüχ huig. § 130.
hüf huif (van een kar). § 130.

huekən huiken, in: *optəhuekəzıtən* met diepgebogen knieën zitten.
huekjən idem. Bij zeker spel zingen de kinderen *opənhuekjən*, *opənstruekjən* op een huikje, op een struikje § 129.
huelən huilen, gieren v. d. wind.
huelı·j zijlieden, pron. pers., ook pron. poss. §§ 302, 305.
hues huis, pl. *hüəs*; *hüšən* huisje; bestekamer § 132; *huesχənō·ət* huisgenoot. §§ 129, 132, 169^e, 291.
hüər huur; *hüərən* huren. § 131.
huesl̄o·k huislook, zekere vetplant, die op de daken groeit.
huet huid; *hı·jısnīklōəröpsənhuet* hij is niet te vertrouwen; *ınzənhuet dö·χtı·jnīt* au fond deugt hij niet. § 129.
hüvərən huiveren.
hüvərəχ huiverig.
hüzən huizen, wonen; *wəhüzəvö·ər* we zitten in de voorkamer; *ō·vərhüzən* verhuizen. § 120.

ı, *ī*, *ı·*, *ī·*.

ı·dəltöjt ijdeltuit.
ı·dər ieder; *ənı·dər* of *ı·dərē·ən* iedereen. § 216 opm. 1, § 314.
ık ik. § 300.
ıkən ik; deze vorm wordt vooral gebruikt, als de nadruk valt op het pron. pers., en er geen werkwoord onmiddelijk op volgt, bv. *ıkənīt* ik niet. § 300.
ī·əl ijl, haastig, vluchtig; *jəbınzo·wī·əl* je bent zoo haastig.
ī·ələn ijlen, haastig zijn. § 117*c*.
ım pl. *ımən*, bijenkorf, eigenl. zwerm bijen.
ı·mant iemand; meestal echter *īməs*.
ımbüəl inboedel.
īməs iemand.
ımkər of *īmkər* imker, bijenhouder.
ıŋk of *ıŋkt* inkt; *ıŋkapəl* galnoot.
ınkuelən inkuilen, bv. aardappels tegen den winter, of plantjes, die verpoot moeten worden en al uit den grond gehaald zijn.
ımskorəf korf zonder bijen.
ınspanən inspannen, 't paard voor den wagen zetten; *əkbınhē·əlınəspanən* ik ben er klaar mee, ik ben nu van alles voorzien.

ınšupən inspitten; bij het omspitten v. e. akker zijn gewoonlijk twee mannen bezig. De een maakt een greppel van 2 spit en delft dus het „onderspit.” De ander werkt aan de volgende voorde, loopt een paar pas achter hem, en gooit het bovenspit in den diepen greppel, door den eerste gemaakt, dit ingooien heet *ınšupən* inschoppen, inspitten.

ınwendəχ inwendig; *zəhedītsınwendəχ* ze heeft een interne ziekte.

īp of *īpərəbō·m* iep, ulmus; *īpərənhoŭwt* iepenhout.

īs ijs; *zō·wkoŭwdazīs* zoo koud als ijs, ijskoud. § 116.

īts iets. § 314.

ītšən ietsje, beetje; *ŗnhē·ŗītšən* vrij wat.

ı·vər ijver; *dənı·vərplāχtəm* de ijver plaagt hem, hij is lui.

ı·vərəχ ijverig.

ı·zəgrım leelijke man of vrouw.

ı·zdər ijzer. §§ 117*a*, 224 opm.

ı·zdərəχ ijzig, akelig, naar. § 224 opm.

ı·zdərən ijzeren. § 293.

ı·zəχ ijzig, naar; *ətıshē·ŗlı·zəχ* ’t is verschrikkelijk!

ı·zən ijzen, bang worden, schrikken. § 67.

J.

jaχt jacht; *dəjaχtıslos* de jacht is geopend.

jaχtən haasten, trans. en intr.

jāgən jagen. § 343; *jāgər* jager; zie *gəstōŗdəχ*.

jak jak, lijf met een schoot, die tot de knieën reikt.

jakərən jakkeren, hard rijden.

jāmər jammer, alleen in de uitdr. *ŗtısjāmər* ’t is jammer. § 106.

janē·vər jenever.

janhā·gəl janhagel, zeker gebak.

jaŋkən janken, huilen van honden.

jōŗr jaar §§ 105, 291*f*; *vandəjōŗr* in dit jaar; *vlē·jōŗr* verleden jaar.

jas jas.

jašən jasje: *jašənuet*, *jašənan*, *bəhoŭwtəman*, jasje uit, jasje aan, behoudt den man, d.w.z. men moet zich kleeden naar het weer.

jazəs jazzes, bastaardvloek.

jə je, jij. § 301.

jəlūərs jaloersch; soms wordt gezegd *šəlūərs*.

jeŋələn dauwelen, jengelen v. kinderen.

jəpòn japon.

jəwel ja wel! *mejewel* maar ja wel! dat kun-je begrijpen!

jıχt jicht.

jı·j jij. § 301.

jòdərən hard rijden, zoodat de kar hevig schudt.

jokən jokken, liegen.

jòksō·w jij ook zoo, gebruikt als wedergroet.

jòŋ jong; *dōbınkjòŋəwē·st* daar ben ik geboren.

jòŋ jongen; *dəjopjòŋ* de Jacob jongen, Jacob.

jòŋəs jongens! uitroep; *dəjòŋəs* de kinderen.

jòŋkər jonker.

jō·ət jood; *twē·jō·ədəwē·təwadənbrılkost* twee joden weten wat een bril kost, gezegd van twee menschen, die aan elkaar gewaagd zijn wat hun geslepenheid in den handel betreft.

jö·χt jeugd; zie *bešən*. § 104.

jö·kən jeuken. § 104.

joχt jucht, jeuk; *əkhezònjoχtòptlīf* ik heb zoo'n jeuk op mijn lichaam.

jofər juffrouw; lange den.

jofərən terechtkomen, losloopen; *dasalweljofərən* dat zal wel terecht komen, gaan.

jors bui; *ənjorsrē·gən* een flinke regenbui.

jotəməs, in: *mıtsıntjotəməs*, *astəkālərvəròptīzdānsən*, met St. Juttemis als de kalvers op 't ijs dansen, d. w. z. nooit.

jöjən juien, op een draf rijden; ook sleepen, bv. *ənbō·mtē·gədəmūəranjöjən* een boom tegen den muur aansleepen.

ju jou, pron. pers. en poss. §§ 301, 305.

juestəment juistement.

juest juist; *juestfanpas* meestal *krekfanpas* juist van pas.

k.

kaχəl kachel; *nogalkaχəl* nog al duidelijk.

kaχən de keel schrapen, kuchen.

kaf kaf.
kōj kaan, meestal *spekōj* spekkaan.
ka¹ən kakken. § 49.
kākələn kakelen van kippen; druk praten v. vrouwen.
kakəlobəšən kakkelobbesje, klein kind, zuigeling.
kakstōn̥dən in *Jantjəkaᵗstōn̥dən* iemand, die zich nog al voelt, die zich spoedig beleedigd acht.
kōl̥ kaal; *n̥kōl̥ədrītərt* een kale rot. § 56.
kal̥f kalf; pl. *kāl̥vər*. §§ 49, 60, 291*d*.
kal̥k kalk; *šrejwəndatəkal̥kfandəmūr̥əvlı·χt* schreeuwen, dat de kalk van de muren vliegt.
kal̥kūn̥ kalkoen.
kal̥m kalm.
kal̥məswortəl kalmoeswortel.
kam kam. § 49.
kamən naast *kemən* kammen.
kamənet kabinet, linnenkast met schuifladen.
kaməzō·l̥ kamizool, buis voor mannen.
kamp kamp, akker; onzijdig in den eigennaam *t̥fetkamp* de Vetkamp.
kampən kampen, met de andere winnaars van een serie om den prijs vechten (in fig. zin natuurlijk).
kan kan; 1 L. § 49.
kōn̥dərən langzaam, waggelend loopen.
kanjərt kanjer; *dazənkanjərt* dat is een groote. § 273.
kan̥kər kanker.
kānst kans; bij een spel de grens, waarbinnen men moet blijven; *dōr̥hejəkānstòp* daar heb-je kans op; *buetəkānst* buiten de grens van het spel. § 273.
kānt flink, adj. *n̥kāntənbūr̥* een flinke boer.
kānt kant, zijde, vlak; *andəgıntəkānt* aan gindsche zijde; zie *wankānt*. § 50.
kāntəsnō·jən haagsnoeien.
kap kap, muts; dak v. e. huis.
kāpən kapen; *kāpər* kaper.
kat kat, *ajədəkatòptspekbīndən, vrē·tı·nīt*, als je de kat op het spek bindt, vreet ze niet, d. w. z. men moet niet iets willen forceeren. § 49.

kōątər kater. § 56.

katəstart kattestaart.

kar kar wagen op twee wielen; *dəkarópwıpən* een abortus krijgen; zie *stortkar.*

kār karn; *dəkārısχrō·ąt* de melk is voldoende gekarnd; *kārəmeląk* karnemelk

kārąk kerk; *kārąkmejstər* kerkvoogd; *kārąkpat* kerkpad; *kārąkezakjən* kerkezakje.

kārąmən kermen. § 62.

kārąməs kermis, feest; *ątızalədaχīnkārąməs*, 't is elken dag geen kermis.

kārən karnen. § 72.

kārąvən kerven.

kars kers; *karsfars* kersversch.

kōąrt kaart. § 53.

kasebūąndərən kasseboenderen, wegjagen.

kast kast; gevangenis; bochel; *dəkastuetfē·gən* een standje maken.

kastanjən kastanje; *ənmakəkastanjən* een tamme kastanje.

kastəχ kastig, vurig, wild van een paard.

kāųwən of *koųwən* kauwen.

kəbóf of *kəbófjən* doorloopkast, alkoof. § 160.

kej kei; *zō·hardazənkej*, zoo hard als een kei, d. w. z. zeer hardvochtig, of zonder geld. § 142.

kejs kaas. § 108.

kēąl of *kērəl* kerel, man; *ąngekəkē·ąl* een rare vent. §§ 76, 187.

kē·ąl keel, strot. § 75.

keldər kelder; *keldərmeląk* keldermelk, wrongel; *keldərzóχ* of *keldərzuχ* pissebed.

kelən door en door koud worden, b.v. v. d. handen, zoodat ze ongevoelig worden.

kəlīk koliek; *krampkəlīk* idem. § 160.

kemən kammen; zie *kamən.*

kəmılən kamillen.

kəmīn komijn; *kəmīndəkejs* komijnkaas. § 160.

kemp witte klaver.

kē·ąnən kiemen; zie *kı·mən.* § 119.

kənō̜gḷı·j kanarie; *flö·jtənazənkənō̜gḷı·j* fluiten als een kanarie.
kənel kornel, kleine kors.
kənē·g̜l kaneel. § 160.
kənīn of *knīn* konijn; *ənmō·jəknīn* een mooi konijn. § 285*b*.
kenen kennen, begrijpen; *jəko̜ntnīkenən* je kunt 't niet begrijpen, soms ook: je kunt het niet weten. § 59.
kəpot kapot; *ənkəpo·tləbruk* een gescheurde broek. § 294.
keps korfje van stroo; hoed v. e. vreemd model.
kē·g̜r keer, maal; *veršejəkē·g̜r* verscheiden keeren.
kərdôns cordon; *dö·g̜rdəkərdôns môtən* door een zuren appel heen moeten bijten; de *kərdôns* wordt gevormd door twee rijen jongens, die met de gezichten naar elkaar toe staan; moet iemand *dö̜g̜rdəkərdôns* dan moet hij tusschen die rijen doorloopen, terwijl de jongens hem mogen slaan. § 160.
kērəl kerel; zie *kē̜g̜l*.
kē·g̜rən vegen; keeren, wenden. § 66.
kērs kaars; *kērsən* hard stappen, loopen.
kē·s kees; algem. naam voor een varken; pruim tabak.
kē·t keet; *ətwazənkē·t* 't was een herrie!
kē·təl ketel. § 66.
keləŋ ketting.
kətō·g̜r kantoor. § 160.
ketsən kitsen (v. vuur); ketsen (v. e. geweer, dat weigert).
kətū̜g̜n katoen.
kıf run, verwerkte eikenschors.
kı·ft kievit; *lō·pənazənkı·ft* loopen als een kievit.
kīkən kijken. §§ 116, 328, 2°.
kıkfo̜rst kikvorsch; karnton. § 2I2, 3°.
kıl kil, vochtig, koud. adj.
kīləkən kietelen.
kī·g̜l kiel.
kı·m kiem; *kı·mən* kiemen. § 119.
kın kin; *kınəbak* kinnebak, kaak.
kīndəraχtəχ kinderachtig.
kıŋkəl kinkel, pummel.
kıŋkhō·rən schelp, waarin men „het ruischen van de zee" hoort.

kīns kindsch.

kīnt kind; pl. *kīndər*. §§ 83, 231*d*.

kıp keep, snede.

kīp kip; *hı·jlō·ptazənkīptı·jzənejnīkwītkanrākən* hij loopt als een kip, die haar ei niet kwijt kan raken; *ȥnkīpmıspō·ȥrən* een kip met sporen, een bazige vrouw; *kīpej* kipei.

kīpəχ kippig, bijziend.

kıpən vangen; wat elders „krijgertje spelen" heet, noemen wij *vaŋən* of *kıpən*.

kıps in orde, netjes, goed; *aləskıps*? alles wel, goed?

kırələχ prikkelbaar, korzelig; ook: korrelig, niet gaar v. rijst b.v.

kı·ȥs kies; *kı·ȥspīn* kiespijn.

kıt kit, wateremmer, aker.

kı·t quitte, gelijk.

kıtəχ kittig, bij de hand, pienter; vooral gezegd van meisjes; *ȥnkıtəgdıŋ* een kittig meisje.

kītələn kietelen.

kıts 't zelfde als *kıps*; zie ald.

kıts grinthoop in den vorm van een 3-zijdig prisma, met schuine eindvlakken.

kıtsən vuur kitsen uit een steen.

kı·zən kiezen. §§ 153, 329.

kı·zəl kiezel § 153.

klaχt klacht.

klāgən klagen *klāgərshengīnō ȥt* klagers hebben geen nood. § 57.

klam klam, vochtig.

klamp klamp, dwarslat om planken bijeen te houden; een reep koek heet ook *klamp*.

klāndər in: *klits*, *klats*, *klānder*, *vantē·ȥnəbılòptāndər* klits, klats, klander, van 't eene bil op 't ander.

klaŋk klank.

klānt klant.

klap klap; *klapən* klappen.

klōȥr klaar, helder, gereed; als adv. geheel en al: *ȥkòstklōȥrhō·ȥrən* ik kon 't geheel en al hooren, *klōȥrzī·ȥn* duidelijk zien, enz. § 105.

klǭ̣ɡ̣rlutər louter, niets dan.

klǭ̣ɡ̣s Klaas; *stīvəklǭ̣ɡ̣s* stijve Klaas, hark; *ɡ̣nklǭ̣ɡ̣s* is een grappenmaker, die anderen graag aan 't lachen brengt en zelf ook graag lacht; vgl. Jan Klaassen.

klat klad, vlek; fluim.

klatsen klassen v. e. zweep.

klefərəχ kleffig, gezegd van brood, dat niet goed gaar is.

kledər kledder, staatmeid, vuile vrouw.

klej klei; *ındəklej* in de Betuwe. § 142.

klejn klein. § 138.

klejnzē·ɡ̣rəχ kleinzeerig, gauw huilend.

klejroχ of *kleroχ* boerenbrood van roggemeel, waaruit de zemels verwijderd zijn.

klem klem; *ındəklem* in de klem.

kləmej klamaai; *hundəkləmej* hondeklamaai.

klemən klemmen. § 59.

klep klep van een pet of van een broek; ook: heuvel van bol, wit zand; klepperman.

klē·pəl klepel. § 66.

klepən de deur uit en ingaan; klepperen; *jəblı·vənòkantklepən* je blijft ook aan 't heen en weer loopen.

klepparən met kleppers, harde houten plankjes, castagnetten, tegen elkaar slaan; *klepərman* nachtwacht, meestal *klep.*

klē·ɡ̣r kleederen; *ɡ̄ınklē·ɡ̣rantlīf* geen kleeren aan het lichaam. § 231*d.*

klē·rǭ̣ɡ̣zı·j kleeren. § 228.

klē·t kleed, gordijn; *ɡlǭ̣ɡ̣zəklē·t* zie ald. § 136.

klētərən klateren; *zəkǫ̤stəməkǭ̣ɡ̣rdadɡ̣tklētərdən* ze kusten elkaar, dat 't klapte.

klets klets, klap.

kletsən kletsen, slaan, dat 't kletst; babbelen.

kletskop hoofd met klieruitslag; zeker gebak.

klē·vən kleven.

klē·vər klaver. § 136.

klıkən klikken, verklappen.

klıkspǭ̣ɡ̣n klikspaan.

klıkspō̤n, labərdō̤n,
jəmagənīdō·vərətstrōtjəgō̤n
̤thuntjəzajəbītən, ̤tkatjəzajəkrabələn,
dakòmtfanaljəbabələn.

Klikspaan, labberdaan, je moogt niet over 't straatje gaan,
't Hondje zal je bijten, 't katje zal je krabbelen,
Dat komt van al je babbelen.

klım geklim; *̤tızənhē·̤ləklım* 't is een heel geklim.

klımən klimmen. § 81.

klıŋ̤k klink, het ijzeren staafje, dat in een ijzeren neusje valt en de deur sluit; *dədö·̤rızındəklıŋ̤k*, de deur is gesloten met den klink.

klıŋ̤kən klinken; *klıŋ̤kər* harde baksteen. § 331.

klıŋ̤knē·gəl klinknagel.

klıt meestal *klıts* klier; ook loszinnige meid.

klıtsəχ gezegd van vleesch, als er veel *klıtsən* in zitten.

klòdər klodder, spat; fluim.

klòmp klomp. § 98.

klòntər klonter; *papmıtklòntərs* pap met klonters.

klòntərən klonteren, op klonters gaan (van pap).

klopən kloppen; *klopjaχt* drijfjacht. § 90.

klō·̤stər klooster.

klō·̤t kloot; een saaie, droge kerel heet ook vaak *̤nklō·̤t* of *̤ndrö·χklō·̤t*; *̤tısklō·̤tən*, 't is niets gedaan; vgl. voor deze beteekenis: *̤tıskuntən* 't is konten, 't is niets gedaan, en *ko̤lən* kullen, bedriegen. § 143.

klō·̤tfıŋ̤k klootvink, saaie, droge vent.

klòts klos; *̤nklòtsχō̤rən* een klos garen.

klòtsən klutsen van eieren.

klö·̤r kleur; *klö·̤rən* kleuren, met waterverf.

klō·vən klooven, hout splijten. § 146.

klo̤χt klucht, menigte, vooral v. vogels gezegd. § 101.

klo̤χtəχ kluchtig, bespottelijk, vreemd.

klo̤ŋ̤əl klungel, vod, voorwerp v. weinig waarde.

klo̤ŋ̤ələn klungelen, beuzelen.

klo̤ts kluts; *dəklo̤tskwītrākən*, de kluts kwijt raken.

kluk snel, vlug, adv.; *nīsō·kluk* niet zoo gauw. § 123.

kluk klokhen.

klūḡn kluwen; *gē·mədı·jklūḡnəzan* geef me dat kluwen eens aan. § 285.

kluntjən klontje; *zō·klōḡrazənkluntjən*, zoo klaar als een klontje, d. w. z. zeer zindelijk, of zeer duidelijk. § 99.

klüf kluif; *ḡnhē·ḡləklüf* een lastig werkje.

kluet kluit; *kluetšọp* kluitschop, wapen v. d. schaapherder. § 129.

klüvən kluiven. § 130.

knabələn knabbelen.

knāgən knagen; *ḡnknāgəndəpīn* een knagende pijn. § 57.

knak knak, stoot; *hı·jhetərənlıləkəknakmē·jəkrē·gən* hij heeft er een leelijken knak mee gekregen.

knakən knakken.

knal knal; *knalən* knallen.

knāp knaap; groote, forsche kerel. § 57.

knap knap, goed, uitstekend, netjes; *hı·jzaχtərknapuet* hij zag er netjes uit.

knapən knappen.

knārḡp in: *dəknārḡpındəšūḡn* de knerp in de schoenen.

knārḡp klein ventje, knirps.

knārḡpən knerpen; zuchten, klagen.

knārḡpərəχ zuchtend, kleinzielig, klagend; *zônknārḡpərəχmıns* zoo'n zeurig mensch; *ḡnknārḡpərəgəstem* een zeurige stem.

kneχjən knechtje; jongen, in tegenst. met *dē·ḡnšən*.

kneχt knecht, pl. *kneχs*. §§ 70, 268 β

knē·jən kneden. § 75.

knelən knellen.

knetərən knetteren; *ḡtfūḡrdaknetərt* 't vuur knettert.

knıbələn knibbelen; spelen met het *knıbəlspọl* knibbelspel.

knīft mes, knipmes. §§ 116; 212, 3°; 273.

knı·j knie. §§ 155, 274*b*.

knık knik; bocht in een weg.

knıkfō·ḡrən bij het spitten of ploegen een ruimte tusschen twee voren onaangeroerd laten.

knīn konijn; zie *kənīn*. § 285*b*.

knıp knip; laag gedeelte in een weg; val om vogels te vangen.

knīpən knijpen, nijpen. §§ 116, 328.
knīpərəχ schraperig.
knıpərəχ gezegd van een weg, die vol *knıpən* is.
knıpjən knipje, beugeltaschje.
knıpmọts neepjesmuts.
knīptaŋ nijptang.
knı·zən kniezen; *hı·jknı·stsənejgədō·ət* hij kniest zich dood.
knóbəl knobbel; *knóbəlvūər* knobbelvuur, varkensziekte.
knoflō·k knoflook.
knol knol; oud paard.
knop knop, bloemknop, deurknop. § 90.
knopən knoppen vormen.
knot knot, b.v. van sajet.
knóts dicht opeengedrongen menigte.
knotwılәχ knootwilg.
knoųw knauw; *tuhetı·jənlıləkəknoųwəkrē·gən* toen heeft hij een leelijken kwauw gekregen.
knoųwən knauwen.
knō·jən of *knūjən* knoeien, morsen.
knō·p knoop aan een kleedingstuk; *knō·pən* knoopen v. netten.
knö·kəl knokkel, in pl. hand of handen; *blı·ftərmıtjəknö·kəlzof* blijft er met je handen af. § 104.
knö·tərən kreuken; zie *vərknö·tərən* dat meer gebruikelijk is.
knö·zən waarnaast *knöjzən* kneuzen. § 104.
knọp knoop in een touw.
knọpəl knuppel; lummel; *būərəknọpəl* boerenlummel. § 101.
knọpen knoopen; een knoop leggen; *vastknọpən* vastknoopen.
knọrəfjən knorfje, klein menschje.
knọt klein mugje; *hejknọtən* kleine muggen.
knọtsəχ knus; *zəzatəknọtsəgbı·jməkōər* ze zaten knus bij elkaar.
knọtsələn knutselen.
knufələn knuffelen, meer wordt gezegd: *vərknufələn.*
knūjən knoeien, morsen; *knūjkunt* knoeikont, morsgat.
knupərt kruisbes, ook: dik mensch; *əndıkəknupərt* een dikke tante.
knursən knarsen; *hı·jknurstənóptətāndən* hij knersetandde.
knust of *knūəst* knoest, kromme boomstam. § 122.

knuest knuist.
kok kok.
kōkən koken.
kō·kər koker; penis v. e. paard.
kokskrouwən braden, stoven; *kokskrouwəl* Jan Hen.
kō·ɡl kool, brandstof; gewas; zie *buesəkō·ɡl.* § 143.
kol kol, witte plek haar, bles.
koldər delirium tremens; *dəkoldərındəkop* het delirium.
kolɡf kolf.
kolɡk kolk; *askolɡk* aschkolk, open gedeelte in de vuurplaat.
kòm kom, kopje; *kòmətjən* kopje.
kòmən komen. § 333.
kòmərəχ graag willende komen; *hı·jızārɡχkòmərəχ* hij komt graag.
kō·məšopən letterl. koopmanschappen, handeldrijven, koopen.
kòŋkələn konkelen, kuipen.
kōɡneŋ koning.
kònt z. *kunt*; *kònten* z. *kunten.*
kop kop, hoofd; inhoudsmaat $^1/_2$ L. §§ 90, 100; dim. *kopjən.*
kō·p koop; *təkō·p* te koop; *gujəkō·p* goedkoop. §§ 143, 169, 6°.
kō·pən koopen. §§ 148, 344.
kopɡl menigte, troep; *ɡnkopəlgānzən*, *šāp* een troep ganzen, schapen. § 90.
kost kost, voedsel; *hı·jhetəkostfortē·tən* hij hoeft niet te werken. § 90.
korsəməs kerstmis; *korsbrō·ɡt* kerstbrood.
kort haksel van stroo voor de paarden.
kostən kosten. § 90.
kō·ɡrən koren. § 94.
kō·ɡrs koorts; *kō·ɡrsəχ* koortsig. § 268 β.
kō·ɡrt koord; *gərdīn kō·ɡrt* gordijnkoord.
kouʷ kauw; *dōɡrzıtkouwın* daar moet je flink op kauwen.
kouʷ koude; kooi. § 153.
kouʷs kous; *dəkouʷzòptəkopkrı·gən* de kous op den kop krijgen, een blauwtje loopen.
kouʷt koud, adj. § 52.
kōstəl kostel, kostbaar, duur.
kōstər koster.

köȷərən kuieren, wandelen, langzaam loopen; *dasχīnköȷərən*, *mer hartlō·pən*, dat is geen kuieren, maar hard loopen; *hı·jgōtköȷərən mıtȷə*, *ası·kan*, hij gaat kuieren met je, als hij kan, je moet voor hem oppassen, hij wil je bedriegen. § 135*a*.

kö·j keu, big; *kö·jəklep* heuvel v. wit zand voor de biggen.

kö·kələn buitelen; *ō·vərdəkopkö·kələn* over het hoofd buitelen.

kö·kən keuken. § 104.

kö·nəŋskop koemaag. § 104 opm. 1.

kö·pər koper; *kö·pərən* koperen, van koper. § 293.

kö·ɡrən keuren; *kö·ɡr* keur. § 104.

kö·ɡrdər keurmeester; *dō·mənē·skö·ɡrdər* predikantenkeurder.

kö·s keus, keuze.

kö·təl keutel; *pērskö·təl* paardevijg; *gejtəkö·təl* geitekeutel. § 104.

kö·təlaχtəχ of *kö·tələχ* kleingeestig, bekrompen, zeurig, langzaam.

kö·təlbūɡr keuterboer, boer op een klein plaatsje.

kö·tələn keutelen (v. e. geit); teuten, zeuren.

krabən krabben, schrapen; *hı·jısfandəkrabənōȷəm* hij is van de krab maar naar je, dus: hebzuchtig, schraperig.

krāχ kraag; *ɡnstokındəkrāχhen*, dronken zijn.

kraχt kracht; *kraχtəχ* krachtig. § 60.

kraft karaf, fleschvormige glazen kan. §§ 212, 3°, 273.

krākən kraken; zeurig, klagend praten; barensweeën hebben. § 57.

kroɡlı·j kraal, doorboord stukje glas of steen ter versiering.

krām kraam; *ındəkrāmótən* zwanger zijn.

kram kram, kromme haak, die met beide einden in plank of muur is geslagen.

kramp kramp; *krampkəlīk* koliek; *māχkramp* maagkramp.

kraŋ verkeerd, averecht; kousen worden vaak gebreid *twē·jreχt*, *twē·jkraŋ*, twee recht, twee averecht; *dəkraŋəkānt* van iets, is de achterkant; *aȷənkoᵘskraŋanhen*, *kojnīmērdwōɡlən*, als je een kous omgekeerd aan hebt, kun-je niet meer dwalen (dan heb-je 't al gedaan).

krōɡn kraan.

krāns krans; vet van de darmen v. e. koe of varken.

krap krab, wond door krabben ontstaan; z. *ō·ɡlı·jkrap*.

krap zilveren of gouden slot aan een bijbel of kerkboek.
krap adj. en adv. weinig, nauw, nauwelijks.
krapan krap, bijna; *ẓtwaskrapan*, 't scheelde niet veel.
kras kras, wat ingekrast is, subst.
kras kras, adj. *daskras*, dat is sterk!
krasχat krasgat, split in een vrouwenrok.
krat achterhek v. e. wagen.
krej kraai; *krejən* kraaien. § 108.
krē·gəl pittig, ferm. § 87.
krek juist, precies, fra. correct. § 269*a*.
krem havik.
kremən zeker knikkerspel, waarbij iedere deelnemer een aantal knikkers inzet, die op gelijke afstanden op een lijntje worden gezet. Dan mag ieder op zijn beurt met een ijzeren kogel er naar gooien om er zooveel mogelijk van 't lijntje te werpen. Waarschijnlijk heeft men bij de benaming van dit spel aan een havik gedacht, die op een troep vogels neerschiet.
krēmər kramer, koopman; *todəkrēmər* toddenkramer, handelaar in lompen.
kreŋ kreng, dood lichaam; fig. een lastig mensch.
krent krent; *krentəkakər* kleinzielig mensch; *krentəkakərəχ* kleinzielig, bekrompen; *krentərəχ* idem.
kreŋwārẓk draaibaar gedeelte van een wagen.
krıbəbītər kribbebijter, paard, dat aan de ruif of krib staat te knabbelen; lastig kind.
krı·gən krijgen, ontvangen. §§ 117*a*, 328.
krı·jūẓlən krioelen; *krı·jūẓləχ* krioelig, druk.
krı·k kleine kers; pepernoot.
krī·ẓl kriel, klein grut; *aləmōẓlkrī·ẓl* allemaal klein grut.
krımp krimp, gebrek; *dərısχīnkrımp*, zij hebben daar alles wat ze noodig hebben.
krımpən krimpen, kleiner worden. §§ 81, 330.
krıŋ kring. § 81.
krıŋkəl krinkel; *krıŋkələn* krinkelen.
krıp kribbe; houten bak, die in de bedstede hangt, en waarin een paar kinderen slapen; ook: *crêpe*. § 81.

krīsəl en *krīsəlšən* klein stukje, klein beetje.
krīt krijt.
krıts lastig, ontevreden kind; *krıtsəχ* lastig, ontevreden.
krıtsən dwingerig zijn v. kinderen.
krīmənē·ȩl uitroep v. verbazing; *ȩtıskrīmənē·ȩl* 't is verbazend!
krīmənē·ȩləχ verschrikkelijk, verbazend, adj. en adv.
krı·wələχ geprikkeld, toornig, geïrriteerd; *ȩkwī·ȩrdərkrı·wələgọm* ik werd er eenigszins toornig, nijdig om.
krı·wələn kriewelen, prikkelen.
krop krop; *kroplap* halsdoek, die onder het jak wordt gedragen.
krôm krom. § 98.
krō·ȩs kroos; *entəkrō·ȩs* en *entəkrues* eendekroos.
krö·pəl kreupel, mank. § 104.
krọk kruik; kruk, stok; kruk, deurknop. § 133.
krọl krul; *ȩtıskrọlanmıduns* we zijn zeer goede vrienden. § 101.
krọlən krullen, spannen; *ȩtkrọltər* 't spant er.
krushōȩr kroeshaar.
krūȩn kroon, kruin.
krūȩnəkrānən kroenekranen, zeker kinderspel, waarbij de kinderen elkaar een hand geven, en dan in 't rond loopende zingen:

krūȩnəkrānə, wıtəzwānə,
wie zal er mee naar Engeland varen,
Engeland is gesloten,
de sleutel is gebroken,
zoo varen wij, zoo varen wij,
't schip dat brak., daar lagen wij.

Bij den laatsten regel, laten allen zich op den grond vallen.
krüj kruiwagen.
krüjəχ gekruid, in fig. zin, dus: netjes, keurig, b.v. *hı·jzı·tərkrüjəguet*, hij ziet er keurig uit, hij heeft zijn best gedaan om er netjes uit te zien.
krüjən kruien; kruiden. §§ 130, 329.
kruem kruimel; uit kruimels bestaande, b.v. van aardappels, die bizonder melig zijn, wordt gezegd; *ȩtızaləmōȩlkruem*. § 129.
krueməl kruimel; *krueməlzızôkbrō·ȩt*, kruimels zijn ook brood.
kruemələχ tobberig, zeurig.

kruemələn kruimelen; een oud of ziekelijk mensch, dat weinig meer doen kan, en toch nog bezig is, *kruemaltnoχsō·nbītjən*, kruimelt nog wat.
kruen kruin. § 129.
kruepən kruipen; *kruepuet* uitgekookte worst. §§ 129, 329.
kruepər kruiper, princesseboon.
krues kruis; de bovenkant van een munt, knoop, medaille of ander voorwerp, dat bij 't meetjehalen ingebruik is. De onderkant heet *mo̤nt*, munt. § 129.
kruet kruit en kruid. § 129.
kruetmūə̯s kruidmoes, melkmoes.
krüvəχ krullend, van haar, en van spurrie, die laag bij den grond blijft en niet opschiet.
krüven krullen; *o̤mkrüvən* omkrullen.
kruezəl of *kruesəlšən*, 't zelfde als *krīselšən*. § 130 opm.
ko̤l kul, in: *flou̯wəko̤l*, flauwe kul, fopperij, flauwe praatjes.
ko̤lən bedriegen, beetnemen, vgl. *klō·ə̯tən*.
ko̤lə̯k looze braking, boer; *ko̤lə̯kən* boeren, oprispen.
ko̤n of *ko̤nən* kunnen. § 98 opm. 2, § 197 3°, § 340.
ko̤nst kunst; *ko̤nsteχ* kunstig, ingewikkeld. § 101.
ko̤rə̯f korf, mand. § 93.
ko̤rə̯l korrel; *bukəsko̤rəl* boekweitkorrel.
ko̤rst korst; roof v. e. wond. § 93.
ko̤rt kort, adj. § 93.
ko̤rt haksel v. stroo; zie *kort*.
ko̤sən kussen, werkw. § 101.
ko̤səŋ kussen, hoofdkussen, subst. § 101.
kū koe, pl. *kūə̯n*.
kūgəl kogel; groote hoed. § 102 opm. 1.
kuk koek; *kukjən* koekje. § 123.
kukuk koekoek.
kūə̯l koel; *ə̯tıshī·ə̯rkūə̯l* 't is hier koel, frisch. § 122.
kunt kont; *ə̯tıskuntən*, 't is konten, 't geeft niets. § 99.
kūə̯rən koeren, kirren.
kūst koest; *hou̯ʷjəkūst*, houd-je stil.
kūstərən koesteren.
kūtər kouter, ploegijzer.

kuts koets, bed; *vrögnō̜rdəkuts*, vroeg naar bed.
kūvəl of *kūvər* kap voor den imker.
küf kuif.
kuek of *kuekən* kuiken, domme jongen, pl. *kükəs*. § 157.
kuəl kuil. § 129.
kuelən rollen; *lō·mekueln* laat maar gaan; zie *inkueln*.
kuem kalm, mak, tam; iemand, die nog al drukte op zijn lijf heeft, en flink op zijn plaats wordt gezet, wordt *hē·ȩlemō̜lkuem*, heelemaal mak, stil, verlegen. § 129.
kuep kuip, diepe tobbe. § 129.
kuepən kuipen; *kuepər* kuiper.
kū̜r kuur, gril; *kū̜rən* in: *uetkū̜rən*, zie ald.
küsblǫk kuischblok, bij het bereiden v. d. hennep.
küsəmanətjən liefkozingswoord voor een kalf. § 125.
küšən kalf. § 125.
kuet kuit, lichaamsdeel. onz. § 129.
küzən kuischen, schoonmaken v. d. hennep.
kwab kwab, uitwas van vet.
kwabō̜l kwabaal, aalkwabbe.
kwak groote hoeveelheid, menigte; *ȩnhē·ȩləkwak* nog al heel wat.
kwakjən diminutief v. h. voorg.
kwakən kwakken, in den regel met *nē·ȩr*; *dərnē·ȩrkwakən*, met kracht er neer gooien.
kwakəlwīntər zachte winter.
kwalstərən kwalsteren, eten met veel speeksel in den mond.
kwō̜lək kwalijk; *nē·mənīkwō̜lək* neem me niet kwalijk. z. *kwelək*.
kwō̜l kwaal. § 105.
kwansələn kwanselen, ruilen.
kwart kwart, vierde deel; *kwartšən* kwartje, 25 ct.
kwō̜s kwaas, lange gesnoeide tak.
kwast kwast, dandy.
kwō̜t kwaad, subst.
kwō̜t kwaad, nijdig; lastig (v. sommen b.v.); ijverig; flink, b.v. *ȩnkwōjəbū̜r* een flinke boer. § 105.
kwō̜tsē·ȩr kwaadzeer, klieruitslag.
kwōzinəχ dol v. e. hond.

kwē·j hermaphrodite.
kwēkən kwaken v. kikkers.
kweltk misselijk, ziek.
kwē·pē·ɡ̊r kweepeer.
kwē·zəl kwezel, zedepreeker.
kwɪk vlug, levendig; *kwɪkstartšən* kwikstaartje.
kwīnən kwijnen. § 116.
kwɪspəldōɡ̊r kwispedoor.
kwīstən twisten, schelden. § 86.
kwīt kwijt; *hɪ·jɪsənbūɡ̊ltjəkwīt* hij is zijn boeltje kwijt. § 116.

l.

labərdōɡ̊n labberdaan, z. *klɪkspōɡ̊n*.
labərdudas klap; *ɡ̊nlabərdudasfọrdəkop* een klap, slag in het gezicht.
lāχ laag, subst.; *ɡ̊nlāχfet* een laag vet.
lɪχən lachen; *laχ* lach. §§ 49, 335.
ləf laf, flauw; *lavē·tən* laffe, flauwe spijzen.
lōj lade. §§ 56, 221, 270*c*, 274.
lōj laai; *ɪnlɪχtəlōjəvlam* in lichter laaie.
lōjən laden. § 335.
lak flauw; *lakəbōtər* boter zonder zout.
lākən laken, stof; *lākəs* lakensch. § 57.
laks laksch.
lam lam, subst.; *lamətjən* lammetje. §§ 49, 60, 291*d*.
lam lam, adj.; *hɪ·jɪslamandəē·ɡ̊nəkānt* hij is lam aan de eene zijde; *daslam* dat is lam, vervelend.
lamlọl lamlul, scheldwoord; *lamstrōɡ̊l* lamstraal, onaangenaam mensch; *lamzak* idem.
lamp lamp; *tē·ɡədəlamplō·pən* tegen de lamp loopen, gesnapt worden.
lōɡ̊n laan.
lāndərɪ·j landerij.
laŋ̊ lang. § 49; *laŋ̊ər* § 169 *g*, *h*; *laŋ̊sām* langzaam; *laŋ̊wāɡən* middenstuk v. d. wagen; *laŋ̊wārɡ̊pəχ* langwerpig.
laŋ̊ən aangeven, aanreiken; *laŋ̊mədəpuepəs* roik me de pijp eens aan.
laŋ̊əst langs; *laŋ̊əstəthues* langs het huis. §§ 212, 3°; 273.

lans lans.

lānt land. § 50; *lāntər* landheer; *lāntfrou̯ʷ* landvrouw.

lantērən lantaarn. § 50 opm. 1.

lap lap. § 49.

lapən lappen, een lap ergens opzetten; klaarspelen; *ǥksaltəmwelapən* ik zal 't wel klaarspelen.

lōǥr flauw, niet flink; *lōǥrəkofɪ·j* koffie zonder melk; *ǥkbɪnzō·lōǥr* ik ben flauw, wee.

lārɪ·j larie, malligheid; *aləmōǥlārɪ·j* allemaal gekheid.

las lasch, verbindingsplaats; *lasən* lasschen.

last last, zwaarte, moeilijkheid; *ǥtejntjəmótəlasdrāgən* het hinkende paard komt achteraan.

lastəχ lastig, moeilijk.

lastərən lasteren.

lat lat, dun en smal plankje. § 49.

lōǥt laat. § 56.

lōǥtχat laadgat; *dəduemóptlōǥtχathou̯wən* de duim op 't laadgat houden, de baas blijven; niet al te veel vrij geven, niet te royaal zijn.

lōǥtən laten, bevelen; toelaten; nalaten; aderlaten. §§ 105, 338.

lāu̯ʷ lauw, adj.

leχ leg, eierstok v. d. kip.

lē·χ ledig. § 75.

lē·dəkant ledikant. § 50 opm. 1.

legən leggen, doen liggen. De 3° ps. praes. en imperf. van *legən* wordt ook gebruikt als 3° ps. praes. en imperf. van *lɪgən*, b.v. *hɪ·jlej* hij legt en hij ligt; *hɪ·jlej* hij legde en hij lag.

lē·gər leger.

lej lei; *lejdekər* leidekker.

lejχ laag; *ǥnlejχhues* een laag huis; *ǥnlejgestrē·k* een lage streek, misdaad.

lejχtən laagte.

lē·jəχejt onaangenaamheid, twist; *lē·jəχejtsö·kən* twist zoeken; *lē·jəχejtsēgən* onaangename dingen zeggen.

lē·jən ledematen, leden; *hɪ·jhetwadundərdəlē·jən* hij heeft iets onder de leden. § 87.

lejən leiden. § 138.
lejndən lendenen; *zē·ẓrtındəlejndən*, pijn in de lendenen. § 61.
lejnt of *lejntən* lente; *slejntəs* in de lente. § 61.
lek lek, subst. en adj.
lekən lekken, likken. § 70.
lekər lekker.
lel oorlel; slordige, vuile vrouw.
lē·m leem, klei. § 136.
lemət lemmer, stalen gedeelte v. h. mes.
lemər kleinzeerig, fijngevoelig; *ẓkbınzō·lemərnīt* ik ben niet zoo kleinzeerig.
lē·mtən leemte.
ləmūən lamoen. § 160.
lē·ẓnən leenen; *lē·ẓnən van* en *an* leenen van en aan iemand.
leŋtən lengte.
lē·p leep, slim; *lē·pō·χ* leepoog, druipoog § 136.
lē·pəl lepel; *paplē·pəl* paplepel; *polē·pəl* potlepel.
lepən leppen, zuigen.
le·k leek; *ẓkbınənlē·kōptaχəbı·t* ik ben een leek op dat gebied.
lē·pərt leeperd, slimme, geslepen man.
lepkalẓf lepkalf, kalf dat niet wordt vetgemest, maar met melk en brood opgefokt wordt.
leplamətjən leplammetje; zie het voorg.
lē·ẓr leer; schoenen of laarzen, *hı·jhedətlē·ẓran* hij heeft schoenen of laarzen aan. § 75; ladder, § 216; *ındəlē·ẓr* in de leer § 136.
lē·ẓrən of *lērən* leeren, onderwijs geven of krijgen; lezen.
lērs laars; pl. *lērzən.*
les les.
lešən lesje; ook: de laatste tik bij het krijgertje spelen, dus feitel. lestje, laatstje.
lest laatst; *lestbest* lest best. §§ 59, 168.
lē·st leest. § 136.
lē·t leed, subst. § 136.
lē·t adj., onaangenaam; bedroevend, b.v. *ẓnlē·jəjóng*, een lastige, ontevreden jongen; *ənlē·dbəstōẓn*, een lastig humeur; *dastoχlē·t*, dat is toch onaangenaam. § 136.

letən tegenhouden, beletten; *watlətmən* wat belet me om —? § 59.
letər letter.
lətüw latuw.
lē·vən leven, subst. en werkw. *ənlē·vənazənō·ərdē·əl* een leven als een oordeel; *ənhejəslē·vən* een heidensch leven. § 75.
lē·vər lever. § 75.
lē·vərən leveren; *datlē·vərjəmənīwē·ər* dat lap-je me niet weer.
ləwāj lawaai.
ləzē·j logé, gast.
ləzē·əren logeeren.
lē·zən verzamelen, bijeenzoeken; lezen. § 75.
lɪχām lichaam. § 120.
lɪχt licht, subst.; pl. *lɪχtər*. §§ 120, 231*d*.
lɪχt licht, adj. niet zwaar; licht gekleurd; v. e. predikant: modern.
lɪχtfērdəχ lichtvaardig; van loopen: parmantig.
līf lijf; *zē·ərtɪntlīf* pijn in 't lijf. § 116.
lɪ·f lief. § 153.
lɪflaf liflaf, slappe kost.
lɪgən liggen. In den 3° p. sg. praes. gebruikt men den vorm *lejt* van leggen; in het praet. bezigt men naast *laχ* en *lagən* ook: *lej* en *lejən*. §§ 81, 334.
lɪ·gən liegen. §§ 153, 329.
lɪ·jən lijden; *əkmagəmgrejχlɪ·jən* ik houd veel van hem. §§ 117*b*, 328.
līk lijk. § 116.
līk gelijk; *dəklokɪslīk* de klok is gelijk.
līkdō·ərən likdoorn.
līkən lijken, schijnen; gelijkmaken b.v. van een stuk land. § 116.
līkəvō·əl evenveel.
līkəwels evenwel.
lɪlək leelijk; *dazlɪlək* dat is leelijk, gemeen, ook: gevaarlijk.
lɪləkərt leelijkerd, gemeene kerel.
līm lijm; *līmən* lijmen; *līmgārt* lijmgard. § 116.
līndəbō·m linde; *līndəblō·səm* lindebloesem.
lɪnən linnen; *ejgəgerejtlɪnən* zelf geweven linnen.
lɪŋkər linker.
lɪŋks links en linksch.

līnkuk lijnkoek; *līnō·ʒlı·j* lijnolie; *līnzōʒt* lijnzaad.
līnt leidsels.
lı·rı·ʒm delirium tremens; *hı·jhedətlı·rı·ʒm* hij heeft het delirium tr.
lıp lip; *twē·jlıpədrı·jpunt* twee lippen drie pond, wordt gezegd van iemand met breede, dikke lippen. § 81.
lıs lus.
līst lijst. § 116.
līstər lijster; *zıŋənazənlīstər* zingen als een lijster.
lıt lid, pl. *lē·jən*, ook: deksel, pl. *lıtən*. § 81, § 81 opm.
lı·t lied. § 153.
lıtejkən litteeken.
lıtmōʒt lidmaat v. d. kerk, pl. *lıtmōʒtən*.
lı·vər liever; *lı·vəbrō·ʒtjəswọ·rənīdəbakṃ* lieve(r)broodjes worden niet gebakken.
lı·wərək leeuwerik.
lı·zən liezen, lichaamsdeel. § 153.
lobən lobben, op de knieën kruipen.
lobəs lobbes, sul.
lō·χ loog.
loχ log, lomp.
lòdərəχ slaperig; *lodərəguetəō·gəzī·ʒn* er slaperig uitzien.
lof lof, roem; loof, groen; als de aardappels veel *lof* hebben, zitten er in den regel weinig knollen aan. §§ 145, 259.
lō·jəbet tuinbed, waarin loten worden gekweekt.
lō·jən looien v. leer.
lō·jən looden, de koe van een loodje voorzien, voordat zij geslacht wordt.
lō·k look, ui; z. *bı·slō·k*.
lok lok, krul; zie *spüχlok* en *tọflok*. § 90.
lokən lokken, aanlokken; *lokfūgəl* lokvogel. § 90.
lol pret, plezier.
lolən neuriën, zingen.
lō·m loom, adj.
lòmp lomp, adj.; *ʒnlòmpəvlē·gəl* een lompe vlegel.
lòmpərt lomperd.
lòŋ long. § 98.

lòŋkən lonken, een weinig scheel zien.
lō·ɡ̥n loon; *lō·ɡ̥nōwārɡ̥kən* loon naar werken. § 143.
lō·pən loopen. §§ 143, 339.
lō·pərı·j looperij, diarrhee.
lō·pšuet loopschuit, uithuizig mensch.
lō·ɡ̥s loods, schuur. § 268 *β*.
lō·ɡ̥s loos, ledig, adj. § 143.
los los; comp. *lostər* § 213. § 272*b*.
lō·ɡ̥t lood, stofn.; schietlood; *ıntlō·ɡ̥t* vertikaal. § 143.
lot lot, nummer; loot, spruit.
lotəχ groote loten hebbende, v. boomen gezegd; een varken is *lotəχfankopənō·ɡ̥rən* als het een grooten kop en groote ooren heeft, zwaar gebouwd is; *ɡ̥nlotəgədē·ɡ̥rən* is een meisje, dat goed uit de kluiten gewassen is.
lō·ɡ̥tən loten.
lō·vərtšən lovertje; zoo dun als een *lō·vərtšən* wil zeggen, zeer dun.
lö̈jfəl luifel; *ɡ̥nhūɡ̥tmıdₒnlö̈jfəl* een hoed met een luifel, d. w. z. met een vooruitstekenden rand. § 135*a*.
lö̈j lui. § 135*a*.
lö̈jər luier. § 135*a*.
lō·ɡ̥zən loozen, wegsturen § 148.
lö̈·gən leugen, *dabınlö̈·gəs* dat is gelogen! § 104.
lö̈·ps loopsch v. e. teef.
lọbən lubben. § 101.
lọbərt Lubbert, mannennaam; *zō·nlọbərt* zoo'n Hannes, zoo'n sukkel!
lọχt lucht; soms ook *lòχt*. § 97.
lọχtəχ koel, frisch.
lọkən lukken, gelukken; *dakanlọkən* dat is heel goed zoo.
lọl penis.
lọldərı·j praatjes, gekheid.
lọlən kletsen, babbelen, onzin praten; *lıχtərnītəlọlən* houd toch op met je praatjes.
lọlprōɡ̥tjəs kletspraatjes.
lọməl lummel. § 101.
lọns luns. § 101.
lọnt bosstroo; *drıjlọntən* drie bossen stroo.

lo̤r lor, vod; *gīnlo̤rwērt* geen lor waard.
lo̤rḁkən lurken, zuigen; *andəpueplo̤rəkən* aan de pijp zuigen.
lo̤sən lusten; *datlo̤səknīt* dat lust ik niet.
lo̤st lust, trek, zin. § 97.
lūdər loeder, slecht mensch; *ḁngəmē·ḁnlūdər* een gemeen mensch. §§ 122, 216 opm. 1.
lūtər louter; *klōḁrlūtərgou̯ʷt* louter goud, heelemaal goud.
lūḁrən loeren; *òptəlūḁrlıgən* op de loer liggen.
lūḁrəs loeris, lomperd, lummel.
lüj lieden; *vūḁr-*, *kar-* voerlieden. § 156.
lüjən luiden, v. d. klokken. § 130.
luek luik; vensterblinde. § 129.
luekəs onnoozel, dom; *luekəshou̯wən* (zich) dom houden.
luemən in: *òptəlueməlıgən*, op de loer liggen.
luepən loeren, luipen; *luepərt* gluiper. § 129.
lues luis, pl. *lüs*; *lüzəbòs* luizebos. §§ 129, 132, 169*c*, 290*a*.
luestərən luisteren; als 't een poosje bladstil is, zegt men, dat 't weer staat te *luestərən*. § 129.

m.

māχ maag, lichaamsdeel. § 57.
maχt macht, kracht; *gīnmaχto̤mītstədūḁn* geen kracht om iets te doen; *maχtəlō·ḁs* machteloos.
maf maf, drukkend v. h. weer.
magən mogen; *damòsnīmagən*, dat moest niet mogen, geoorloofd zijn. § 340.
māgər mager; *zō·māgərazənhou̯ʷt* broodmager.
māk het maken; *ındəmāk* in de maak.
mōj made, worm. § 56.
mak mak, tam; *ənmakpērt* een mak paard; *ənmakəkəstanjə* een tamme kastanje; *tuwī·ḁrı·jmak* toen werd hij mak, gewillig.
mākən maken; *hı·jkamənıksmākən* hij kan me niets doen. § 57.
mōḁl maaltijd; de hoeveelheid melk, die een koe geeft; *ḁtmōḁlòptrekən* de melk optrekken, terugkrabben; keer; *ḁtızē·ḁnmōḁlzō·* 't is eenmaal zoo; *drı·jmōḁl* drie keer. § 105.

mal mal, vorm; *malətjə*, malletje, vormpje.
mal mal, gek. adj.; *bijəmal* ben-je mal?
mōǫləχ malig, niet wel bij 't hoofd.
mōǫlən malen, fijnmaken; zeuren, zaniken. § 56.
malǝmō·ǫl draaimolen.
mōǫlhē·ǫrən bestuurders v. e. maalschap; *mōǫlšap* maalschap.
malı·j of *malüj*, manlieden, mannen; zie *vrōlı·j*.
mals malsch; *malzazbōtər* malsch als boter; *dı·jızn̄īmals* die is niet gemakkelijk.
mōǫlšən maaltje; *ənmōǫlšənērəpəls* een maaltje aardappelen.
mōǫn maan; zie *bīndmōǫn*. § 105.
man man. Vóór men 't brood in den oven zet moet eerst „*dəzwartəman*" er uit, d. w. z. de oven gloeiend heet zijn. § 49.
mōǫnən manen, nekharen; manen, aanmanen. § 56.
manətjən steenen muurtje achter het vuur.
maŋəl mangel; *maŋələn* mangelen; *əngəmaŋəldəpruek* gladgestreken haar.
maŋk mank. § 49.
mans mans, bij de hand, sterk; *hı·jızmansχənòχt* hij is bij de hand, sterk genoeg; *hı·jızwadmans* hij is wat mans!
mōǫnt maand. §§ 105, 168e.
mānt mand; *ənspīnsmānt(jən)* een mandje met 1 spint inhoud § 50.
māntel mantel. § 50.
mārǫχ merg. § 54.
mārǫgən morgen, deel v. d. dag; vlaktemaat; *mārǫgəbreŋən* morgen brengen! dat kun-je begrijpen. §§ 95, 174, 287.
mārǫk merk; *mārǫkbōr* merkbaar § 167; *mārǫkən* merken. § 54.
mārǫkt markt; *pērdəmārǫkt* paardenmarkt; *šapsmārǫkt* schapenmarkt. § 54.
marı·kolǫf meerkol.
mars mars, korf of kast met koopwaar.
martelen martelen, tobben, niet klaar kunnen komen; *watlıgjədər toχtəmartələn* wat ben-je toch aan 't tobben.
mōǫs maas v. e. net; Maas.
mast mast. § 49.
mōǫt maat; kameraad; laag land; *mıtmōǫtən* matig. §§ 56, 105.

mat mat, subst. § 49.
mat mat, adj., dof, niet glimmend.
mōᶏtəχ en *mōᶏtəχjəs* matig.
māᶙwən miauwen.
mōᶏzələn mazelen.
mē·j mede, drank. § 75.
mē·j mede, adv.; *hı·jdūᶏtmē·j* hij doet mee.
mej Mei; bloeiende tak; *mejblumpjən* madeliefje.
mejən maaien; *mejər* maaier. §§ 108, 179.
mejnē·t meineed. § 138.
mejstər meester; dokter; *mejstərən* dokteren.
mejt meid; *hı·jhedənmejt* hij is verloofd. §§ 57, opm. 215.
məkōᶏr elkaar. § 314.
mē·ᶏl meel; *mē·ᶏlmues* meelmuis, bakker, molenaar; *mē·ᶏlzöfjən* madeliefje. §§ 75, 169*c*.
mel melde; *rō·jęməl* roode melde; Melchior.
meldən melden. § 70.
melᶏk melk; *melᶏkən* melken; *melᶏkmūᶏs* melkmoes, kruidensoep van karnemelk, meel en rozijnen. § 70.
mem tepel, v. e. vrouw, v. koeien, geiten enz.; zie *tıt*. § 59.
mən me, pron. pers. of poss. §§ 303, 305.
menəχ menig. §§ 69, 314; *menəgē·ᶏn* menigeen. § 314.
menəχmēr min of meer; *menəχmēršānt* min of meer schande.
mənī·ᶏr manier; *dasχīnmənī·ᶏrvandūᶏn* dat is geen wijze van handelen!
mē·ᶏnən meenen; *ᶏtısmē·ᶏnəs* 't is ernst.
mē·ᶏnı·j menie; *mē·ᶏnı·jən* met menie bestrijken.
meŋən mengen. § 59.
mənö·vəls manoeuvers. § 189.
meŋsəlvat pot, waarin 't beslag voor pannekoeken enz. wordt gemaakt.
mē·ᶏnt gemeene weide.
mep klap, slag; *ᶏnmepıntχəzıχt* een slag in 't gelaat; *mepən* slaan.
mē·ᶏr meer, waterplas; merrie.
mē·ᶏr of *mēr* meer, adv. §§ 136, 298.
mer maar, adv. en conj.; *dadeŋkjəmer* dat denk-je maar!
mərākəl mirakel; *ətızənmərākəl* 't is verbazend.
mərākəls buitengewoon; *mərākəlsmō·j* bizonder mooi.

mērt Maart; *mērtəχ* Maartsch van katten.
mē·s mees. § 136.
məšīn of *məšīns* misschien.
məsīn machine; *ȩtməsīn* het petroleumtoestel.
mes mes; *mesəšej* messenscheede.
mē·st meest. § 298.
mest mest; *dəstaluetmestən* den stal schoonmaken. § 70.
mestən mesten; vetmaken. § 59.
mē·t meet, streep; *ō·vərdənē·tıntsakjən* over de meet in 't zakje, gezegd van iets, dat men op den koop toe krijgt, waar men niet op gerekend heeft; zie *mē·tjənhōȩlən*.
met vet en vleesch dooreengesneden; *metwọrst* metworst.
mē·tən meten. §§ 75, 334, 1°.
mē·tər Meter.
mē·tjənhōȩlən meetje halen, gespeeld met knoopen of centen. Boven op de meet wordt een vierkant hokje geteekend, en daaromheen een halve cirkel. Wat over de meet en binnen dien halven cirkel komt, is „over de meet in 't zakje" en 't eigendom van hem, die 't dichtst bij de meet ligt. De overige centen of knoopen worden opgehutseld, en die *krues* kruis liggen zijn voor den hutselaar.
mē·tpenəŋ goodspenning.
mətras matras.
mətres of *šō·ȩlmətres* onderwijzeres. § 160.
mətrō·ȩs matroos, meestal *zē·mətrō·ȩs* geheeten.
metsələn metselen; *metsələr* metselaar.
mıdaχ middag; *vọrdəmıdaχ* voor twaalf uur; *nōdəmıdaχ* na twaalven.
mıdən midden, subst.; *ındəmıdən* in het midden. § 285*b*.
mıdən midden, adv.; *dərmıdənın* er midden in; *mıdəwīntər* kersttijd.
mı·jən mijden, vermijden. § 117*b*.
mık boerenbrood; gaffelvormig houtje.
mıkmak drukte, omslag.
mīl mijl.
mıldö·ȩr middeldeur, die voor- en achterhuis verbindt.
mılt milt; *mıl'fūȩr* miltvuur.
mılt mild, zacht; *mıltwē·ȩr* zacht weder.

mīn mijn, pron. poss.; ook dat. en acc. pron. pers. §§ 116, 300, 305.
mɪn min, voedster.
mɪn min, gemeen, slecht; *ꞡnmɪnəmɪns* een gemeene, lage kerel.
mɪndər minder; *mɪndərən* minderen (bij het breien).
mɪnəzē·ꞡrən verminderen, bedaren.
mɪns mensch; *dɪ·dē·rənhedənmɪns* dat meisje heeft een vrijer. § 64.
mī·ꞡr slechts in de uitdrukk. *asmī·ꞡrenmọt* als haringen in een ton.
mī·ꞡrəkswọrtəl mierik.
mɪnsələk menschelijk; *ənalərmɪnsələkstənhē·kəl* een groote hekel.
mɪnst minst; *ɪntminstnīt* in geen enkel opzicht.
mɪs mis, verkeerd; *dathejəmɪs* dat heb-je mis. § 81.
mɪsələk misselijk; *zō·mɪsələkazənhunt* zoo misselijk als een hond.
mɪsən missen; *ꞡkanjəmɪsənaskɪ·spīn* ik kan je missen als kiespijn. § 81.
mɪshāndələn mishandelen; *mɪshāndəlɪŋ* mishandeling.
mɪspəl mispel.
mɪst mist, nevel; *mɪstəχ* mistig. § 81.
mīt mijt, houtmijt.
mɪt met, voorz. § 81.
mītər scheldwoord; *ꞡnlɪləkəmītər* een gemeene vent; *ꞡksajəópjəmītər kómən* ik zal je op je ziel komen; *mītərs* duivels! adv.; ook als adj. gebruikt in de beteekenis v. buitengewoon, b.v. *əmītərsəšɪk* een buitengewone pret.
mītərən zeuren, zaniken; *lɪχtərnītəmītərən* lig toch niet zoo te zeuren, zaniken.
mɪ·zərəχ regenachtig, v. h. weer.
mō·j mooi; *ꞡtmō·jəhāntjən* de rechterhand.
módər modder, slijk.
móf Duitscher, Graafschapper; mof. § 97 opm.
mófəkruepers een soort boonen.
mófələn met praefix *weχ-* wegstoppen.
mol mol; *moləχ* mollig, zacht.
molꞡm molm, vermolmd hout.
mómbakəs masker.
mop steen; koekje.
mopərən mopperen, brommen.
mō·ꞡr Moor; *zō·zwartazənmō·ꞡr* zoo zwart als een Moor.

mō·ɡrt moord. § 94; *mō·ɡrdənər* moordenaar; zie *vərmō·ɡrən.*

mō·ɡt moot; *ənmō·ɡtjəpōɡləŋ* een mootje paling.

mos mos. § 90.

mosəlhoɣʷt opgekloofde knuppels.

mostərt mostert. § 90.

mȯt mot.

mȯtəχ mottig, pokdalig.

mȯtən moeten; mistig zijn, stofregenen, onpers. § 340.

mȯtjən gedwongen huwelijk.

mȯtrē·gən motregen; *əntobərtındəmȯtrē·gən* een tobber in den motregen, een sukkel.

moɣʷ mouw; *hemsmoɣʷ* hemdsmouw. § 146 opm.

moɣʷt mout.

mȫjs het eten; *vəzıtənandəmȫjs* wij zitten aan tafel, wij zijn aan 't eten; *hı·hetfandāχnoχīnmȫjzəhat* hij heeft vandaag nog geen warm eten gehad; *mȫjšən* kliekje, opgewarmd eten.

mȫjzən fijn maken v. h. eten op het bord; eten, schransen.

mȫ·χ meug; *tē·gənhȫgenmȫ·χ* tegen heug en meug; *ı·dərzənejgəmȫχ zejdəbūɡr entuwatı·pērdəkȫ·təls*, „Ieder zijn eigen meug", zei de boer en toen at hij paardevijgen.

mȫ·gən mogen; zie *magən.*

mȫ·j moei, tante; *hentjəmȫj* tante Hentje.

mȫ·j moe, vermoeid, adj. § 124.

mȫ·jəkən murw maken v. appels enz. door ze in 't hooi te leggen.

mȫ·jəχ murw; ook *gəmȫ·j*, zie ald.

mȫ·jtən moeite. § 124.

mȫ·ɡl molen. § 104.

mȫ·tən ontmoeten, tegenkomen; *ɡkmȫ·tənəmdōɡrendōɡr* ik heb hem daar en daar ontmoet. § 124.

moχ mug. § 101.

mof muf; *ɡtruekthī·ɡrmof* 't riekt hier muf.

mol mul, adj. *ɡtmoləzānt* 't mulle zand.

moldər molenaar; wijfjes meikever; zie *wē·vər.*

moləχ druk; *ɡtıstənhē·ɡlənmārɡgənzō·moləχ* 't is den heelen morgen zoo druk, zoo'n af- en aangeloop; *doɣwəvroɣwızənbītjəmoləχ* de oude vrouw is een beetje zenuwachtig, malende. § 101.

mǫlən bezig zijn, zeuren, zaniken; zie *gəmǫl.* § 101.
mǫmələn kauwen als iemand, die geen tanden heeft.
mǫndəχ mondig, meerderjarig. § 101.
mǫnt munt, subst.; als adj. verkeerd, of mis, b.v. *dasmǫnt* dat is mis; een muntstuk, een knoop, een stuk porcelein kunnen *krues* of *mǫnt* liggen. In 't laatste geval ligt de minst mooie kant, de keerzijde, boven. § 101.
mǫnten doelen; *zəhentòpjūwəmǫnt* 't is op jou gemunt.
mǫr Mor, mannennaam.
mǫrɡχ murw. § 101.
mǫrɡlən morrelen, iets doen, dat men niet klaar kan krijgen.
mǫrɡməl mormel; *ənlıləkmǫrɡməl* een leelijk mormel.
mǫrsdō·ɡt morsdood.
mǫs of *mǫrs* musch; *huesəmǫrs* huismusch § 101.
mǫt mud, H. L. §§ 101, 291*f.*
mǫt stof, fijn zand, b.v. *tǫrɡfmöt* is het fijne zand, dat uit een zeer droge turf valt; zie ook *mī·ɡr*; *mǫthō·p* mestvaalt, bestekamer.
mǫts muts; *knıpmǫts* neepjesmuts. § 101.
mudər naast *mūɡdər* moeder. § 123.
muk hoeveelheid, die vast in eengedrongen zit; *dərzıtnoχsō·noɡwə muk* er zit nog zoo'n oude berg.
mukən bezig zijn met iets, dat men liever niet wil laten zien, waardoor het de ongunstige bijbeteekenis heeft gekregen van niet frisch, vuil zijn; *mukərt* scheldwoord, iemand die *mukt.*
mukərəχ benauwd, onfrisch; drukkend v. h. weer.
mumən liefkozingswoord voor moeder.
munt mond; *jəhōɡləməndəwō·ɡrdənuetəmunt* je haalt me de woorden uit den mond.
mumpələn mompelen.
mūɡr moeder; wijfjeskonijn; bijenkoningin; moer v. e. schroef. §§ 122, 216.
mūɡrbē·s moerbei.
mus of *mūɡs* moes, groente; *zwartmūɡs* boerekool. § 122.
mūt of *mut* moed; *ɡkhedərmutòp* ik heb er moed op. § 122.
mut liefkoz. woord voor moeder; *mutjən* idem.
muel muil, slof. § 129.

muelē·zəl muilezel.

mues muis, pl. *müs*; *hı·jpōꝫtənmuezınzənejgəbārꝫχ*, hij poot een muis in zijn eigen berg; *müzənest* muizennest. §§ 129, 132, 169*e*, 291*a*.

müər muur; onkruid; *zō·vastazənmüꝫr* stellig zeker. § 131.

n.

nō na; naar; *nōdəkārꝫk* is zoowel *naar* als *na* de kerk; zie *nōꝫr*.

naχt nacht. §§ 49, 168*a*, 187; *naχtəgōꝫl* nachtegaal. § 56.

naχtmerı·j nachtmerrie Om te voorkomen, dat de nachtmerrie 's nachts komt, zet men de klompen, schoenen of pantoffels 's avonds vóór het naar bed, gaan met de neuzen v. h. bed af.

nōꝫder nader.

nāf naaf; pl. *nāvən*. § 57.

nākənt naakt; *prīmələkənākənt* spiernaakt.

nōꝫlt naald. § 105.

nām naam; *hı·jhetərdənāmvan* 't wordt van hem verteld.

nōmərhānt naarmate, in dezelfde verhouding.

nap nap, houten drinkbak. Als iemand meer op zijn bord heeft, dan hij opeten kan, krijgt hij zoogenaamd „*ꝫnapfo̤rtχat*" een nap voor 't gat, en moet hij onder de tafel doorkruipen.

nōꝫr naar, voor woorden met een klinker of *h*, anders *nō*, praep.; ook adj. m. d. bet. vreeselijk, akelig, en adv. m. d. bet. v. buitengewoon. Vooral in de laatste functie komt het zeer veel voor; b.v. *nōꝫrārꝫm*, *nōꝫrvȫ·ꝫl*, *nōꝫrgut* enz. buitengewoon arm, veel, goed. § 56.

nārꝫf nerf.

nārꝫgəs nergens; *nārꝫgəsnīt* nergens.

nōrō·jər collectant in de kerk; de diakenen zouden dus feitelijk „voorrooiers" moeten heeten.

nōꝫst naast; *dastərnōꝫstan* dat is er juist naast; *nītnōꝫstədȫ·ꝫr* nog al ver weg.

nōꝫstən naasten, in bezit nemen.

nōꝫt naad, pl. *nōꝫtən*. § 105.

nat nat, vochtig, adj.; water, saus, sap, subst; *bē·zənat* bessensap. § 49.

natəχ nattig, vochtig; *natəχejt* vochtigheid.

nāu̯ʷ nauw; *datluestərtsō·nāu̯ʷ* dat luistert zoo nauw, daar mag niet het minst aan mankeeren, of 't gaat mis.

nāvəl navel. § 57.

nebəs woord, waarmede men een veulen roept.

nē·f neef. § 75.

nefən neven; *dastərnefən* dat is er naast. § 165; zie *nē·vən.*

nē·gəl nagel; *nē·gəlhou̯ʷt* nagelhout, rookvleesch; *nē·gəlrọn* verzwering om den nagel. § 66.

nē·gən negen; *nē·gənō·χ* negenoog, steenpuist. § 87.

nej neen. § 165.

nejən naaien; *nejstər* naaister. § 108.

nejgən neigen, neiging hebben tot iets. § 138.

nejndəχ flink, vlug; *nejndəgandūn̯* hard, vlug aandoen; *nejndəχlō·pən* vlug, hard loopen.

nek nek; *ındənəksī·n̯* (iemand) in den nek zien.

nekən dooden, den doodslag geven.

nē·mən nemen; *dəkānstwō̯rnē·mən* de gelegenheid waarnemen § 75.

nemər nee maar! *nemərzē·kər* neen maar heusch!

nē·r̯ neer; *ọmnē·r̯* naar beneden. §§ 87, 296.

nē·r̯rəŋ nering; *nē·r̯rəŋdūn̯dən* winkelier. § 66.

nērstəχ naastig.

nest nest, klein, bij de hand meisje; *nešən* nestje; boerderijtje. § 70.

nestəlgat vetergaatje van een schoen.

nestələn nestelen, een nestmaken, vasten voet krijgen.

net net, subst.; juist, precies, adv.; *jānet*! juist. 59.

nē·t neet, luizenei; *nē·təšītər* neteschijter, horzel. § 87.

nē·təl netel; *brānē·təl* brandnetel; *nē·tələχ* netelig, onaangenaam, scherp.

nē·tərnek onaangenaam mensch, iemand, die anderen steeds kwelt en 't leven zuur maakt.

netjəs netjes, mooi, flink.

nē·tō·r̯ neetoor, lastig mensch.

nē·vəl nevel.

nē·vən neven, naast; zie *nefən.*

nezdot nestdot, laatste jong uit het nest, jongste kind.

nɪχt nicht. §§ 81, 206.
nɪ·j nieuw adj.; als men een nieuw pak aanheeft, krijgt men de waarschuwing toch vooral niet in de sloot te loopen; als subst. in: *ꞔtgē·mənɪ·j* 't benieuwt mij, ik ben nieuwsgierig. §§ 55, 182.
nɪkən nikken, buigen met het hoofd.
nɪks niets; *dašē·mənɪks* dat kan me niet schelen. § 314.
nī·ꞔr nier; *lō·pənazənhuntmɪdē·ꞔnī·ꞔr* „loopen als een hond met één nier", eenigszins scheefloopen, zoodat de breedteas van 't lichaam niet loodrecht staat op de richting, waarin men loopt. § 154.
nɪ·js nieuws; *nɪ·jšī·ꞔrəχ* nieuwsgierig.
nɪs nis.
nīt niet; *netnīt* zeker niet. § 165.
nīts vurig, nijdig; *hɪjɪstərnītsóp* hij is er fel op.
nɪ·vərs nergens; vaak met dubbele ontkenning *nɪ·vərsnīt*.
noχ noch, nog; *oχhē·dənoχtū* och heden ook; zie *part.* § 90.
nō·ꞔdəχ noodig, noodzakelijk. § 148.
nō·ꞔdəs 't zelfde, alleen in de uitdrukk.: *ꞔkmótsō·nō·ꞔdəs* ik moet noodzakelijk even naar een zekere plaats.
nō·j noode; *ꞔkdutnōꞔrnō·j* ik doe het niet graag.
nō·jt nooit, soms ook uitgespr. als *nō·ꞔt*; vaak *nō·jtnīt* § 165.
nok nok. § 90.
nómər nommer.
nō·ꞔrt noord; *nō·ꞔrdən* noorden; *nō·ꞔrdəwīnt* noordenwind. § 94.
nostərən drenzen van kleine kinderen.
nō·ꞔt nood; *dathetnɪksfanō·ꞔdən* dat is volstrekt niet noodig. § 143.
nō·ꞔtswē·ꞔr noodweer.
nö·jən noodigen; *lōtjənīnö·jən* laat je niet noodigen, doe het maar.
nö·kən neuken, zeuren, zaniken; coïre.
nö·mən noemen. § 124.
nö·ꞔs neus; *nö·ꞔsduk* zakdoek.
nö·təl nestel, harde end v. e. veter.
ṇọχtər nuchter; *ꞔṇọχtərkīnt* een pasgeboren kind; *ṇọχtərəspɪ·j* nuchtere spuw, middel tegen likdoorns.
ṇọmər neen maar, wel zeker, *ṇọmərzē·kər*, heusch waar! z. *nemər*.
ṇọrs norsch.
ṇọt nut; *dasnɪksṇọt* dat is onnoodig; *ṇọtəχ* nuttig. 101.

notən nutten, nuttig zijn.
nust of *nūᶟst* noest. § 122.
nūᶟt noot; zie *hōᶟzənūᶟt.*
nūᶟrən opzwellen v. h. uier.
nuel onderstboven; *ᶟtbortlejtnuel* 't bord ligt onderstboven.

o, *ò* en *ō·*

oχ och!
ō·χ oog; *ᶟtō·χwılòkwat* 't oog wil ook wat, men moet het uiterlijk niet verwaarloozen. §§ 143, 291*b*.
of af; of; van; *ᶟkwē·tərnıksof* ik weet er niets van. §§ 51 opm. 2, 90.
ofbrāk afbraak.
ofbūᶟrən afboeren; *ᶟnāndərārᶟgəzofbūᶟrən* wil zeggen: maken dat een ander zijn betrekking of waardigheid verliest, terwijl men er zelf voor in de plaats komt.
ofχōᶟn afgaan; *ārᶟgəzopofχōᶟn* ergens op uitgaan.
ofχot afgod.
ofχrunt afgrond. § 161.
ofχonst afgunst; *ofχonstəχ* afgunstig.
ofdekən een pak slaag geven.
ofdraχtəχ schuin afloopend, gezegd van een stuk land of van een vloer.
ofdrejen afdraaien.
ofdrıŋkən afdrinken van een twist.
ofdrı·vən afdrijven; *dəbüjızovədrē·vən* de bui is afgedreven.
ofər offer; *ofərən* offeren.
ofhelᶟpən afhelpen.
oflē·zən aflezen b.v. van wratten, verzwikte lichaamsdeelen enz.
ofnaksən wegkapen v. e. ander.
ofrafələn afroffelen, gauw en slordig iets afmaken.
ofrō·mən afroomen.
ofšejt afscheid; *ofšejdəŋ* afscheiding.
ofsetsəl afzetsel; 3 à 4 jarig hout, dat door den eigenaar zelf gehakt wordt vóór de verkooping.
ofslōᶟn afslaan, weigeren; *nıksofslōᶟnasflı·gən* niets afslaan dan vliegen.

ofstō̜n afstaan; *ofstānt* afstand. § 161.
ō·gəklō̜r stinkende gouwe.
ō·j ooi, vrouwel. schaap.
ō·jəvō̜r ooievaar.
ȯk ook. § 257.
okərən woekeren; *datokərtan* dat woekert voort. § 257.
oksəl oksel, onz.; *undərtoksəl* onder den oksel.
ō·ləlk oolijk, aardig. § 143; zie *hunt.*
ō·lı·j olie; *ō·lı·jkrap* oliebol: *ō·lı·jbo̤s* omnibus. § 96.
ō·m of *ō·mən* oom; *dasmənō·mən* dat is mijn oom. § 143.
ȯp op; open; *dədō·rstōdȯp* de deur staat open; *ȯpstē·j* op zijn plaats.
ȯpbō·šəpən opboodschappen, afzeggen.
ȯpbreŋən opbrengen, betalen; naar de gevangenis brengen.
ȯpdrı·vən opdrijven.
ȯpər stapel, hoop; *thō·jlejdanȯpərs* 't hooi ligt aan oppers.
ȯpərən opperen, kalk aandragen enz.
ȯpχı·tən water bij thee of koffie opschenken.
ȯphō̜lən ophalen.
ȯplō̜tən opsteken v. e. vlieger.
ȯpləwājər oplawaaier, klap.
ȯplo̤χtən opluchten.
ȯpredərən opruimen; *khetwadȯpəredərt* 'k heb 't wat opgeruimd.
ȯpro̤gən bij het „*anvō·rən*" rechts of vanderhands omploegen.
ȯpro̤kən oprukken, weggaan; *jəko̤nȯpro̤kən* je kunt vertrekken.
ȯpsetən 't kopje of bordje bij zetten om bediend te worden; *jəmȯnogəzȯpsetən* je moet je kopje nog eens bijschuiven.
ȯpstē·kən aansteken v. e. pijp of sigaar; een bezoek brengen.
ȯpstrō·pən opstroopen.
ȯpstuekən aan hoopjes zetten v. slagturf.
ȯptȫjtən optuiten, 't zelfde als *ȯpχı·tən.*
ō·r oor; *ō·rvē·χ* oorveeg; *ō·rvı·χ* oorvijg; *dəpetȯpē·nō·rhən* onverschillig zijn. §§ 143, 169, 6°.
ō·rdē·l oordeel; *ənlē·vənazənō·rdē·l* een leven als een oordeel.
ō·rloχ oorlog. § 169, 4°.
ō·rsprȯŋ oorsprong; *ō·rsprȯŋkələk* oorspronkelijk.
ō·rt oord, landstreek; inhoudsmaat v. 1/2 L. § 94.

ō·ᶢrzāk oorzaak.

os os; *osəkopjən* ossekopje. § 90.

ō·ᶢst oogst; *bıdaχfordənō·ᶢst* bededag voor 't gewas.

ō·ᶢst Oost; O.-Indië; donkere wolken, in den nazomer, die geen regen geven, noemt men ook *dənō·ᶢst*, de oost, b.v. *dənō·ᶢstdrı·ft* de wolken drijven; *ō·ᶢstχaŋər* koloniaal. § 143.

ō·ᶢstkuekən kuiken, dat in Aug. begint te leggen.

ō·ᶢsthoᶙʷt 't hout, waaraan de repen worden gebonden.

ō·ᶢstal ooststal, afdakje waaronder de paarden beslagen worden.

otər otter; *zwē·tənazənotər* zweeten als een otter. § 90.

oᶙʷt oud. § 52.

oᶙʷdərlıŋ ouderling, kerkelijk opziener. § 167.

oᶙwəl ouwel.

oᶙwər ouder; pl. *oᶙwərs*; *oᶙwərwets* ouderwets, meestal *oᶙʷtfərwetst*.

ō·vən oven. § 96.

ō·vər over; zie *mē·t*.

ō·vərōᶢrən besmettelijk zijn. § 220.

ō·vərārᶢvən overerven, erfelijk zijn, besmettelijk zijn.

ō·vərdōᶢt overdaad.

ō·vərejnt overend, rechtop; *hı·jzatō·vərejnt* hij zat rechtop.

ō·vərē·ᶢnkômst overeenkomst.

ō·vərensı·j overtolligheid, overvloed.

ȫj.

ȫjər uier.

p.

paχt pacht, huur; *paχtən* pachten, huren.

pafən paffen, schieten met een geweer.

pafərəχ dik, opgezet, voos; *pafərəgdık* opgeblazen.

pak pak; *bı·dəpakənē·ᶢrzıtən* bij de pakken neerzitten; *ənpakslāχ* een pak slaag.

pōᶢl paal. § 105; *pōᶢlšən* paaltje. § 109.

pal pal, zetter, vanger op een tandwiel.

pal plotseling; *hɪjblē·fpalstōͅn* hij bleef plotseling staan.
palͅm palm; handpalm; d. M.; *palͅmpōsən* Palmpaschen.
palͅmͅtō·ͅr omslag v. e. boek.
pōͅləŋ paling.
palsən stappen; *dö·ͅrdəmòdərpalsən* door de modder stappen.
palstərən 't zelfde als 't vrg.
pampī·ͅr papier; *hūstōͅndəpampī·ͅrən* hoe gaat 't?
pan pan; *panhērɪŋ* panharing.
pōͅnəkən zenuwachtig loopen, als iemand die grooten haast heeft.
paŋ pang, knal.
pānt pand, eigendom; rokspand.
pāp paap; R. C.; *blāuʷpāpjən* blauwpaapje, zekere vogel.
pap pap; *papens* pappens, dikkert; *papsuχ* papzeug, dikke papzak. § 49.
pārͅmətōsɪj familie; *ītsɪndəpārͅmətōsɪj* iets in de familie, fra. *parentage.*
pōͅr paar; *ͅnpōͅrtšən* een tweeling. § 105.
pars pers; *parsən* persen. § 71.
part part, deel; *ͅkhedərpartnogdē·ͅlan* ik heb er part noch deel aan.
pas pas; *hɪ·stōdbɪjəmɪndəpas* hij heeft een wit voetje bij hem.
pōͅsən Paschen; *pōͅsbrō·ͅt* paaschbrood; *pōͅsfüͅr* paaschvuur. § 105.
pasən passen, overeenkomen, welvoegelijk zijn.
pat pad, weg; *kārͅkpat* kerkpad.
pat pad. Als men een pad in de hand neemt, komt hij 's nachts in 't bed wateren; *padəkuek* of *padəkuekən* jonge kikker.
peχ wig, plug. § 59.
pejs ook *pöjs* fra. *paix.* Als twee jongens vechten blijft de overwinnaar den overwonnene zoo lang slaan tot deze „*pejs*" of „*pöjs*" roept.
pē·kəl pekel, lastige vrouw; *pē·kəlhērəŋ* pekelharing.
pelən pellen; *ofpelən* afpellen; villen.
pels pels, dikke jas of mantel.
pen schrijfpen; *penəvugəl* pennevogel, vlinder; zie verder *pɪn.*
pens pens, maag, buik v. menschen en dieren; *ͅkbɪnəmòpsənpenzəwē·st* ik ben hem op zijn rug geweest, hij heeft een pak slaag van me gehad.
pepəl populier; *ͅtrüzəltdö·rdəpepəls* de populieren suizelen. § 59.

pē·pər peper; *pē·pərəmǫnt* pepermunt. § 75.
pē·ᶒr of *pēr* peer; *pē·ᶒrəbō·m* pereboom. § 76.
pērdəgat kalf met een breed achterdeel.
pērdəmejstər paardendokter, veearts.
pərdı·zapəl Paradijsappel.
perdôn afdeeling, groep, hoop; *ınvəršejəpərdônətjəs* in verscheiden groepjes.
pērəl parel § 76.
pərsē·ᶒl perceel; *ənrōᶒrpərsē·ᶒl* een rare kerel.
pērt paard; pl. *pērt*; *pērskō·təl* paardevijg; *pērstal* paardenstal; zie *pērdəgat*, *pērdəmejstər*. §§ 63 opm 1, 291*e*.
pərtī·j of *partı·j* partij. § 121 opm. *ᶒnpərtı·jtjən* een partijtje.
pē·ᶒs pees, zenuw; *ᶒtôptəpē·ᶒzəkrı·gən* 't op de zenuwen krijgen.
pəsē·ᶒl penseel.
pest pest; *pestkop* een lastig, onaangenaam mensch.
pē·t peet, met de samenst. *mō·j* en *ō·m* -tante en -oom. § 115.
pet pet; zie *ō·ᶒr; dəpetôphalᶒfsō·vən* de pet op half zeven.
pē·tər Pieter; *pē·tərsē·ᶒlı·j* Pieterselie.
pətôfəl pantoffel; *undərdəpətôfəl* onder de pantoffel.
pē·ᶒzdərək pezerik, varkenspees.
pık pik; *hı·hetəpıkôpmən* hij heeft de pik op me.
pık pek; *pıkswart* gitzwart.
pıkən mikken, pikken; *kueltjəpıkən* is de naam v. zeker knikkerspel, waarbij de knikkers in een kuiltje worden gegooid; ook: ijverig naaien.
pıkhōᶒntjən of *hōᶒntjəpık* haantje van brood, waarmee de kinderen op Palm-Paschen loopen. 't Wordt op een stokje gezet en met palmtakjes versierd. Er wordt dan 't volgende liedje bij gezongen:

hōᶒntjəpık, *wabıjədık*, *vanaχtərənenvanvō·ᶒrən*
enıksajədəbrukôpšō·ᶒrən.

pıl pil; dikke boterham.
pīl pijl; penis; *pīləbō·χ* boog om mee te schieten. § 116.
pīləpīlə liefkoozingswoord voor eenden.
pīlō· pilo, bombazijn; *ᶒnpı·lō·səbruk* een bombazijnen broek.
pīn pijn. § 114.
pīnələk pijnlijk; ijverig, scherp; *hı·jıstərpīnələkôp* hij is er nauwkeurig op; kleingeestig, bekrompen.

pın pen; *hoụʷtəpın* houten pen; *əngı·rəgəpın* een gierigaard.
pınəsnı·jər gierigaard.
pımpəlmē·s pimpelmees.
pımpəlpōạrs pimpelpaars; meestal wordt er bij gevoegd *mıdənrōạt rāntjən* met een rood randje.
pınzwē·ạr steenpuist.
pıŋələn afdingen.
pıŋk pink; de boeren en boerinnen loopen op de kermis *pıŋkanpıŋk*.
pīŋkstərblum Pinksterbloem.
pīŋkstərən of *pīnstərən* Pinksteren. §§ 83 opm. 1, 268,3.
pıp pip, kippenziekte; *krī·χtəpıp* krijg de pip. § 81.
pı·papəl vrucht v. d. aardappel.
pıpəlıŋ pippeling, appel.
pı·pən piepen; *pı·pəstıl* muisstil.
pı·pər aardappel.
pıps bleek, ziekelijk; *jəzī·ạndərpıpsuet* je ziet er bleek uit.
pīạr pier; *pīạrəχ* zwak, bleek.
pırạk wilde perzik.
pıs pis, urine; *pısən* pissen, wateren.
pı·tərəχ klein; *ənpı·tərəχfentjən* 'n klein ventje.
pı·tjən lichtje, vlammetje onder den koffieketel.
plāχ plaag; *plāχē·st* plaaggeest.
plaχ plagge; *plagəzıχt* werktuig om plaggen te maaien. § 49.
plagəmejən plaggenmaaien; van een schotel rijst alleen 't bovenste laagje, waar de suiker op ligt, wegeten.
plak plak; *plakən* plakken; *plakplejstər* pleister; *plaksē·gəl* plakzegel.
plakōạt plakkaat.
plan plan; *dōạrhekχīnplanóp* dat ben ik niet van plan.
plaŋk plank; *zō·hartazənplaŋk* zoo hard als een plank.
plānt plant; *plāntən* planten, poten. § 50.
plas plas; *plasən* plassen.
plōạt plaat, schilderij, vuurplaat; *plōạtkuk* plaatkoek, dunne platte koek; *plōạtot* plaattod, doek om de plaat te poetsen.
plat plat, vlak; *platəpē·tər* groote of paardeboon. § 49.
plōạts plaats; *plōạtsən* plaatsen; begrijpen, *dakanəplōạtstwọrdən*, dat kan geplaatst worden, dat is menschelijk.

plē·χkīnt pleegkind.
pleχtəχ plechtig.
plē·gən plegen, gewoon zijn. §§ 75, 333.
plejərən pleieren, meetjehalen.
plejn plein.
plejstər pleister.
plejtən pleiten, procedeeren.
plē·kāmər bestekamer.
plιχt plicht; *dasnīmē·rasplιχt* dat is plicht. § 81
plιnt plint.
plòf plof, dof geluid v. iemand, die valt.
plòfən ploffen; *dərnē·ərplòfən* vallen, zonder dat men er op bedacht is.
plō·j plooi; *plō·jən* plooien, schikken.
plònzən plonzen.
plöjs pluis; *ətιstərnīplöjs* 't is er niet pluis.
ploχ plug, wig, dwarsboutje. § 101.
plokən plukken. §§ 101, 343.
pluχ ploeg; *pluχšāf* ploegschaaf. § 122.
pluem pluim; *pluemgədī·ərt* pluimgedierte. § 129.
plutərən ploeteren, druk bezig zijn.
plüs pluis; mesthoop; *plüzən* pluizen, pluizen afgeven; de mest uitstrooien.
pòdərəχ smoezelig; zie *vərpòdən*.
pòfən poffen, rooken; schieten; braden; borgen.
pòfər poffer; *pòfərtjəspan* pofferpan.
pō·k pook; *pō·kən* poken.
pok pok, pl. *pokəs* de pokken. § 90.
pol begroeid zandheuveltje; groote hoeveelheid.
polē·pəl potlepel.
polka soda.
polkahōər haar met stijve krullen.
pòls pols; *pòlsədrāgər* polsdrager.
pòmbē·əs klapbes, kruisbes.
pòmp pomp; *pòmpən* pompen. § 98.
pòmpūən pompoen.

pop pop; een stijf mensch is *ənhōụʷtəpop.*
popətjən popje; *ənfīnpopətjən* een klein vrouwtje.
pō·ərt poort.
pō·əs poos; *ənhē·ələpō·əs* een lange tijd. § 143.
post post, stijl, ambt, postkantoor; *posē·gəl* postzegel §§ 90, 285*b*.
postəlejn postelein (groente); zie *slıŋər.*
pot pot; *potstoləp* potdeksel.
pōət poot, voet. § 143.
pōətən poten; zie *mues; pō·ətər* pootaardappel. § 96.
potsəχ kluchtig, potsierlijk.
pöj pui.
pöjk puik; *dabınpöjkəbestə* dat zijn puikbeste.
pöjs fra. paix. Zie *pejs.*
pö·ələŋ peluw; deel v. d. ploeg. § 104.
pö·ətər peuter; *hı·jısnīpö·ətər* hij is niet zoo gemakkelijk.
pö·tərən peuteren; *pö·tərəχ* peuterig; *pö·tərwārək* peuterwerk, werk dat lang ophoudt.
prāχtəχ prachtig.
prakədeŋkən 't zelfde als 't vlgd.
prakəzē·ərən denken, nadenken; practizeeren.
prām praam, pranger; *dəprāmoptənö·setən* de praam op den neus zetten, in bedwang houden.
prām adj. net, bij de hand, vlug.
pratən dwingen van kleine kinderen; *pratstūəl* leunstoel. § 49.
prōətən praten; *prōətər* prater, bezoeker; *prōətjən* praatje, loos gerucht.
prəbē·ərən probeeren.
prəfītələk parmantig; *ənprəfītələkfentjən* een parmantig kereltje.
prəfītəršən profijtertje.
prej prei.
prē·kən preeken.
prent prent; *prentəbuk* prenteboek; *düvəlsprəntəbuk* kaartspel.
prəvı·zı·j provisie; *prəvı·zı·jkāmərtšən* provisiekamertje.
prəzent present, geschenk; *dakrı·χjəprəzənt* dat krijg-je present, als een geschenk.
prıkən prikken; *prıkəl* doorn; *prık* prik; *prıkslē·j* prikslede.

prɪns prins; *vandəprɪnsχīnkwōg̊twē·tən* onschuldig zijn.
prɪ·m priem. § 153.
prɪ·mələkənākənt spiernaakt.
prīs prijs; *prīšen* prijsje; *g̊nzaχtprīšən* een matig prijsje. § 121.
prɪ·stər priester; *prī·stərən* zitten alsof men priester is, d. w. z. van uit de hoogte op iedereen neerzien kan. § 113.
prɪ·zəχ prijzig, duur; *dərogɪsprɪ·zəχ* de rogge is duur.
prɪ·zən prijzen, loven; zie ook: *vetprɪ·zən.* §§ 113, 328.
prop prop; *propən* proppen, volstoppen.
prôŋkən pronken; *prôŋkər* pronkboon.
prö·vən proeven, zuipen; *prö·vərt* zuiper, dronkaard.
pro̤l prul, voorwerp v. weinig waarde.
pro̤tələn pruttelen; mopperen; *tē·gəpro̤tələn* mopperen.
pro̤tsən prutsen, knutselen.
prulɪ·ȷ koffiedik.
prunt prompt, nauwkeurig. § 191.
pruek pruik. §§ 129, 135.
pruelən pruilen; *uetpruelən* naar buiten dringen, uitpuilen. § 129.
pruem pruim; *pruemən* pruimen, goed eten. 129.
pruestən proesten, niezen.
po̤kəl puist, verhevenheid, vlek.
po̤l pul, groote porceleinen vaas.
po̤nəkən punniken, knoopen v. netten.
po̤nt punt; *ɪndəpo̤ntȷes* in de puntjes; *po̤ntələk* accuraat. § 97.
po̤r por; *po̤rən* porren.
po̤rsəlejn porcelein;

dɪ·jzəngeltwɪlvərmalən
kō·pto̤u̯ʷtpo̤rsəlejnenlōdətvalən
Wie zijn geld wil vermallen
Koopt oud porcelein en laat 't vallen.

po̤t put. 101.
po̤tən putten; *po̤tərtšən* distelvink.
puȷər poeder.
puləplas plas.
pūg̊n bult, bobbel; *g̊npūg̊nvo̤rdəkop* een bult op zijn voorhoofd.
punt pond; zie *lɪp.* §§ 99, 291*f.*

pup poep; *pupınthantjən* poep in 't handje, boter bij de visch.
pupən poepen; *pupərt* partes posteriores.
pūȥsən zeker jongensspel, ook wel: „muren" geheeten.
putəlkunt slordige vrouw.
putsən poetsen.
puelən puilen. § 129.
puen puin. § 129.
puep pijp; *puepəšö·mər* pijpeschoonmaker.
pues poes, kat; *püšən* katje.
puest puist; *puestən* klagen, tobben, zuchten; *puestərəχ* vol puisten; tobberig. § 129.

r.

rūbəsəknolən knolrapen.
rafələn; zie *ofrafələn.*
rōj of *rōjən* raderen; zie *rat.* § 291*b.*
rōjən raden; *jərōjəndərnōȥr* je raadt er naar.
rāk raak; *dıjısrāk* die is raak; *rākən* raken.
rakərt rakker, guit; *ȥtızənrakərt* 't is een deugniet.
rām adj. buitengewoon; *ȥtıshē·ȥlrām* 't is verbazend.
ram ram. § 49.
ramshō·rəs ramshorens, deel v. d. ploeg.
ramələn rammelen; *ramələvandənhuŋər* rammelen v. honger.
rāmən ramen, schatten; *rāməŋ* raming.
ramp ramp.
ransəl ransel; klappen; *ənpakransəl* een pak slaag.
ransələn ranselen, slaan.
rānt rand; *òptrāntjənof* op 't kantje af. § 50.
ranzəχ ranzig, zuur v. boter.
rāp raap; *ənstọkınzənrāp* een stuk in zijn kraag.
rāpən rapen; *ejkəlsrāpən* eikels zoeken.
rōȥr raar, vreemd; *ȥtıshē·ȥlrōȥr* 't is zeer vreemd.
ras ras; *dapērtısras* dat is een raspaard.
rōȥt raad. § 105.
rat rad, wiel; zie *rōj.* § 49.

rat adj. vlug, handig; *hıjısχutrat* hij is vlug, lenig.
rōẹtsəl raadsel. § 109.
ratsən wegkapen; *apəlsratsən* appels stelen.
rōẹzən razen, stoeien; koken. § 105.
rāụʷ rauw § 110.
rē·bek gauwbek, iemand die altijd klaar is met een antwoord.
reχt recht, adj. en subst.; *hı·kanmērasreχtu* hij kan meer dan recht toe, hij kan tooveren. § 70.
reχtəvō·ẹrt rechtevoort, eigenlijk, b.v. *ẹkhereχtəvō·ẹrtχīnzın*, ik heb eigenlijk geen lust.
reχtfērdəχ rechtvaardig; recht, men zegt b.v. *reχtfērdəχlō·pən* rechtop loopen; als 't haar boven de ooren naar voren is gekamd spreekt men van *reχtfērdəχhōẹr*.
rē·dələk redelijk; *rē·dələkfō·ẹl* tamelijk veel; *ıntrē·dələkəblı·vən* in 't redelijke blijven; *rē·dələkjəs* idem.
rē·dən rede, verstand; *rē·dəvərstōẹn* naar rede luisteren; reden; oorzaak; *datlejtındərē·dən* dat spreekt van zelf.
redən redden; *ẹksaltwelredən* ik zal 't wel klaarspelen.
redərən redderen, alleen in samenst. met *óp-* en *bə*.
rədīs radijs.
rejən klaar maken; weven; zie *ejgəgərejt*.
rē·gəl regel; *rē·gələn* regelen, ordenen.
rē·gən regen; *rē·gənən* regenen. § 75.
rēj gereed; *ẹkbınhē·ẹlrē·j* ik ben geheel gereed.
rējəχejt voorbereidselen; *rējəχejtmākən* toebereidselen maken.
rejfəl rafel; *rejfələn* rafelen; zie *uetrejfələn*.
rejgər reiger; *šejtənazənrejgər* schijten als een reiger. § 138.
rejgres raygras.
rejkən reiken; *dəhāntrejkən* de handreiken. § 138.
rejn rein, kuisch. § 138.
rejzən reizen; *rejs* reis; *ənvē·rərejs* een verre reis. § 138.
rek, rek b.v. *dərzıtrekın* er zit rek in, dat kan rekken.
rekən rekken; zie *uetrekən*.
rē·kel rekel, reu; ondeugende jongen.
rē·kənən rekenen; *rē·kəmejstər* rekenmeester.
rem mannetjeskonijn, rammelaar.

rem rem; *remən* remmen, tegenhouden.
rē·p reep, touw. § 136.
rē·stər deel v. d. ploeg, onz.
rē·t reet; partes posteriores, *òpjərē·t!* dat kun-je denken! § 87.
rētəl ratel; klappei; *rētələn* ratelen, babbelen.
rɪbəzakən ribzakken, stoeien.
rɪχəl richel.
rɪχt recht, v. e. weg; *dɪ·wɛχɪsrɪχtər* die weg is korter, rechter.
rɪχtən richten, oordeelen.
rɪ·f rasp.
rɪ·gən rijgen. §§ 117*a*, 328.
rɪ·j rij; *ɪndərɪ·jprōŋtən* in de rij praten, weer goed praten.
rɪ·jən rijden, bevruchten. §§ 117*b*, 328.
rɪk rijk, Rijk; stok, waarop de kippen zitten; z. *hūŋndərɪk*.
rɪl lichtzinnig, heet (v. e. paard), haastig.
rɪldərəχ rillerig, koortsig.
rɪləŋ rilling, *dərɪləŋslaŋəstərȫχ* de rillingen langs den rug.
rɪ·m riem § 153; rijm; *anrɪ·məsnɪ·jən* aan riemen snijden.
rɪ·mən rijmen, passen.
rɪŋ ring. § 81.
rɪŋəlwɪk wikken, onkruid i. d. rogge.
rɪŋkələn rinkelen.
rīp rijp, adj.; *zō·rīpazənkars* zoo rijp als een kers. § 116
rɪp rib; balk; pl. *rɪbən*.
rīps rups.
rɪ·s rijshout; *rɪ·zəmīt* houtmijt.
rīst rijst.
rīst rist, rij, groote hoeveelheid; *bɪ·hē·ŋlərīstən* bij heele troepen.
rīstklē·vər steenklaver.
rɪt rit; *rɪtjən* ritje.
rɪ·t riet; *rɪ·tšej* deel v. d. ploeg. § 153.
rɪ·vən raspen. § 117*a*.
rɪ·zən rijzen, omhoog gaan. § 117*a*.
roχ rogge; *rogəmbrō·ŋt* roggebrood; *rogətō·ŋnəs* idem. § 90.
rō·f roof; korst; *rōfjən* roofje, korstje. § 143.
ròχələn rochelen; *ròχəlpot* rochelpot.

rō·jən rooien; klaarspelen.
rok rok; *rokən* spinrokken § 90.
roksəl schoone hennep.
rō·k rook; *rȯkən* rooken. § 148 opm.
rō·l rol; rolpens.
rō·m room, melk; *ofrō·mən* afroomen. § 143.
rō·ms roomsch; *rō·msəwejt* maïs.
rȯməl rommel, wanordelijke boel.
rȯŋ̊ən rongen, v. e. wagen, v. e. ploeg.
rȯnsəl kamrad, rondsel.
rȯnsələn verkwanselen, ronselen.
rō·g̊s roos, ontsteking; *belrō·g̊s* belroos.
rosəχ rossig, roodachtig; *rosəχhōg̊r* rossig haar.
roskam roskam; *roskamən* roskammen.
rōg̊t rood; *dərō·jənhunt* roodvonk; *rōg̊tχrunt* roodvonk. § 143.
rot rat, subst.; *zō·nākəntazənrot* zoo kaal als een rat.
rȯts denappel.
rȯtsən wegkapen, 't zelfde als *ratsən*.
rou̥ʷ rouw; *g̊kbɪnɪndərou̥ʷ* ik ben in den rouw.
rou̥ʷlē·g̊r ruwe, wilde jongen.
rō·vən rooven. § 143.
rō·g̊zəχ rozig, vurig; *dəwuntɪsrō·g̊zəχ* de wond is ontstoken.
rȫnən rennen, hard loopen.
rö̆jlən ruilen.
rȫ·k reuk. § 104.
rȫ·pəl houten stijl, v. d. koestal. § 88.
rȫ·pən losrukken, trekken, langs iets schuiven. § 88 opm.
rȫ·g̊rən roeren; *rȫ·ro̤m* roerom, dikke pannekoek. § 124.
rȫ·s reus. § 88.
rȫ·stər rooster; *rȫ·stərən* krijgen, voordeel behalen; *jərȫ·stərəndōg̊r-nīfȫ·g̊l* je haalt daar niet veel op, je krijgt er niet veel. § 124.
rȫ·t menigte; *ənhē·g̊lərȫ·tjȯŋ̊əs* een heele troep jongens.
rȫ·zel reuzel. § 104.
rȫ·tən rotten v. d. hennep.
ro̤χ rug; *ro̤gəzuet* terug, rugwaarts. § 101.
ro̤kən rukken § 101.

rol droog v. h. land.
rompəl rimpel; *rompələn* rimpelen. § 84.
rons naar den bok verlangend, bronstig v. e. geit.
ront rund; *rontflejs* rundvleesch. § 101.
rost rust; *rostəχ* rustig; *rostən* rusten. § 101.
rot bluts, zonder; *ękbınrot* ik ben lens.
ruj roede, staaf; vlakte- en lengtemaat. § 122.
rūjən roeien.
rukəlō·ęs roekeloos. § 123.
rūm roem; *rūmən* roemen. § 122.
runt rond; *ındəruntədrejən* in het rond daaien. § 99.
runəken hinneken v. e. paard.
rupən roepen. §§ 123, 339.
rūęr roer, geweer; steel v. d. pijp. § 122.
rūęt roet. § 122.
rūst roest; *rūstən* roesten.
ruwı·zəl rijm of rijp.
rüχ ruw, ruig; *rügındəbüęl* royaal. § 130.
rüf ruif.
rüjən ruien v. d. kippen.
ruek eau de cologne, odeur.
ruekən ruiken, rieken. § 129.
ruem ruim, adj. § 129.
ruemt en *ruemtən* ruimte.
ruen ruin. § 129.
rüs in de uitdr.: *ındərüsfərkō·pən* verkoopen van vee zonder dat 't gewogen is.
rüšən idem.
ruesən drukpraten.
ruet ruit, glas. § 129.
ruët schurft; groen voer, ruit.
ruetər ruiter.
rüzən koopen en verkoopen van koeien en varkens zonder ze te wegen; zie *rüs*.
rüzələn ruischen, ritselen van bladeren.
rüzı·j ruzie. § 130.

s en *š*.

saχrejn chagrin, verdriet, hartzeer; *saχrejnəχ* lastig, ontevreden; *hı·zı·tərzō·saχrejnəguet* hij ziet er zoo ontevreden, lastig uit.
safrōn saffraan; *zō·gē·lasafrōn* zoo geel als saffraan.
sōj saai, wol, subst.; *sōjən* saaien, adj.
samē·j dag samen, groet voor twee of meer personen.
sāmən samen, gezamenlijk.
sālı·j salie; *sālı·jmelk* saliemelk.
sap sap.
šaχt schacht, bovenste deel v. e. laars, steel v. e. veer.
šōdüw schaduw. § 56.
šāf schaaf; *šāvən* schaven.
šaftən, zie *anšaftən* aanschaffen.
šōj schade; *hı·jhetəvrouwšōj* hij heeft zijn vrouw verloren. § 56.
šōjən deren, hinderen; *dašōjtjənīt* dat is goed voor je.
šōl schaal, schotel.
šaləbītər schallebijter.
šāmən schamen; *šāmələk* armelijk; ook bedeesd. § 57.
šalm schalm, schakel v. e. ketting.
šampən schampen, afschampen; *uetšampən* uitschampen.
šamšot schampschot.
šans schans; *dəhuenəšans* de Hunneschans.
šānt schande; *ıtısondenšānt* 't is zonde en schande. §§ 50.
šap schap, plank i. e. kast.
šāp schaap, pl. *šāp*; *šāpšot* schaapskooi. § 106.
šapələk schappelijk, geschikt; *hı·jwasnogalšapələk* hij was nog al inschikkelijk, niet lastig.
šapsmārkt schapenmarkt.
šarələn scharrelen, bijeenzoeken, rommelen.
šārp scherp, gierig; *hı·jıstəršārpóp* hij is er belust op; *zō·šārp-azənvlīmpjən* zoo scherp als een vlijmpje.
šōrt schaarde, stuk porcelein of aardewerk; *pazóp*, *gīnšōrdəmākən* pas op, niets breken! § 53.
šat schat; ijzer aan den ploeg.
šōts schaats; *šōtsərı·jən* schaatsenrijden. § 105.

šē·f scheef, adj.; *šotsenšē·f* schotsch en scheef. § 136.
sχef chef. § 227.
šej scheede; *mesəšej* messenscheede. § 138.
sχejtskar sjees. § 227.
šejən scheiden; *óptšejəvandəmārǥkt* bij het weggaan. § 138.
šejtən of *šītən* schijten; zie *rejgər* §§ 116, 328 opm. 2.
šē·ǥl scheel, loensch; niet haaksch v. e. deur; *šē·ǥləbındəmō·jstənīt* schelen zijn de mooisten niet; deze uitdr. wordt gebezigd tegen iemand, die gezegd heeft: *dašē·mənıks* dat kan me niets schelen. § 75.
šel schil. § 59.
šelǥm schelm, guit. § 59.
šē·ǥlən verschillen, schelen.
šelən schelden (zie *uetšelən*); schillen; *ērəpəlšelən* aardappels schillen; *drı·stšelən* land, dat braak gelegen heeft, ondiep omploegen. §§ 268, 332.
šelharst gebraden varkensribben. § 53, opm.
šēməl voorhek v. e. wagen.; zie *aχtəršēməl.*
šempən schimpen, ook *šımpən.*
šē·mər schemer; *šē·mərāvənt* schemeravond; *šē·mərən* schemeren.
šəmīl guit, ondeugd.
šē·ǥn scheen.
šē·ǥnən schenen; gekloofde braamdorens als bindmiddel bij het maken van bijenkorven. § 87.
šenən schennen, schenden; *šendər* schenner, in: *sabatšendər* sabbathschenner.
šeŋkəl schenkel.
šeŋkən schenken, gieten.
šē·pəl schepel ($^1/_2$ H.L.). Men heeft *šē·pəls-* en *halǥfšē·pəlsmāndən.* § 66.
šepən scheppen. § 59.
šē·pər of *šēpər* schaapherder.
šēr schaar; *šērəslīp* scharenslijp. § 108 opm.
šē·ǥrən scheren; wanneer men iets over den grond laat slepen, dat sporen nalaat, b.v. een bos stroo, dan *šē·rt* men ook. §§ 75, 333.
šē·ǥrəŋ schering, in de uitdr. *dašē·ǥrəŋenınslaχ* dat is schering en inslag.

šərnī·ɣr scharnier.
šɪχtəχ schichtig; van kinderen: uit de kracht gegroeid.
šɪ·f schijf.
šɪfərən schiften, scheiden v. d. melk.
šɪk schik, plezier, ook veel gebruikt in uitdr. als: *ɣkantmešɪknīdūɣn* ik kan 't eigenlijk niet doen.
šɪkən schikken, plooien. Als afscheidsgroet wordt veel gezegd: *wɪjətmeršɪkən*, wil je het maar schikken, of eenvoudig: *šɪkət*, schik het.
šīlək schielijk, plotseling.
šɪləŋ schelling, 30 ct.
šɪlɣpən tjilpen.
šɪldər schilder.
šɪlt schild. § 81.
šɪm schim, schaduw.
šɪməl schimmel. § 81.
šɪmpən schimpen, ook *šempən*.
šīnən schijnen. §§ 116, 328.
šɪp schip.
šī·ɣr schier, wild, onbesuisd; *hɪ·jdutsō·šī·ɣr* hij doet zoo haastig, wild; *hɪ·jzɪ·tšī·ɣruetəō·gən* hij ziet wild uit zijn oogen; *ənšī·ɣrej* een bedorven ei. § 111.
šɪrɣm scherm. § 81.
šɪ·tən schieten; *dəroχšɪ·tχut* er komt veel koren uit de rogge bij 't dorschen. §§ 153, 329.
šɪtərən schitteren.
šɪ·tɪntfīlɣr schiet in 't vuur, zekere vogel.
šòbərdəbòŋk in de uitdr. *òptə—lō·pən* klaploopen.
šòdəkən schurken, schudden met 't lichaam.
sō·ɣt schoot. § 143.
šòfəl schoffel. § 92, opm.
šòft een vierde deel v. d. dag; hooge rug. Van iemand die een bochel heeft zegt men: *tɪsχīnšòftatɪ·jòptərɣχhet*, *merənhalɣvendaχ* 't is geen schoft, dat hij op zijn rug heeft, maar een halven dag. § 97 opm.
šòftən schaften; spijbelen.

šō·jən schooien, bedelen, vragen; *mō·jšō·jən* met vleiwoordjes iets gedaan zien te krijgen; *šō·jər* schooier, bedelaar.

šok schok. § 90.

šoksən sjoksen, sjokkend loopen.

šō·ə̯l school, schoolgebouw.

šòməl schommel.

šō·ə̯n schoon, gereinigd; comp. *šō·ə̯ndər*. § 148.

šō·ə̯r schoor; *təšōə̯rzetən* zetten om te schoren.

šō·ə̯rən schoren, stutten, steunen. § 143.

šō·ə̯rstē·ə̯n schoorsteen.

šot schot; schapenhok; koe van drie jaar, die één gekalfd heeft; schut, scherm. § 90.

šō·ə̯t schoot; *òpšō·ə̯tsɪtən* op schoot zitten. § 143.

šòtəl of *šo̤təl* schotel.

šō·ə̯tən hooi of koren in den berg opgeven.

šòtšən sukkeldrafje.

sχou̯wən sjouwen, hard werken. § 227.

šou̯w schuin; v. ploegen: ondiep.

šö·j alleen in de uitdr.: *ajəšö·jzēgen danmē·ə̯njəaldəkīpən* als je sjeu zegt, meen-je al de kippen, d.w.z. dit geldt voor allen.

šöjərən schuieren.

šö·mən schoonmaken, leegkloppen v. e. pijp; alles onderstboven halen, zoeken.

šö·ə̯r scheur; *šö·ə̯rən* scheuren. § 104.

šö·t scheut, steek, stekende pijn; hoeveelheid koren uit een zeker aantal bossen, b.v. een vim. § 104.

šö·təl plank, waarmee de bakker het brood i. d. oven schiet. § 104.

šrabən schrapen; *dəpanuetšrabən* de pan uitschrapen.

šrabər in de samenstell. *bōərtšrabər* barbier.

šrāχ schraag, onderstel; *šrāgən* schragen, ondersteunen.

šrōj schraal; *ənšrōjənhērəŋ* een magere scharminkel. §§ 56, 221.

šram schram, krab; jong varken.

šrāndər schrander. § 50.

šraŋk in de uitdr. *uetəšraŋk* niet haaksch, b.v. van een deur.

šrap schrap, gereed; *jəejgəschrapmākən* je gereed maken.

šrapən schrappen; zie *bōə̯rtšrapər*.

šrāpən schrapen; *ı·mantəkē·ȩlšrāpən* iemand uithooren.
šrāpərt gierigaard.
šrē·f schreef, streep; *ō·vərdəšrē·f* boven het geoorloofde.
šrejw schreeuw; *šrejwən* schreeuwen.
šrıft schrift; Bijbel.
šrı·jən schrijden. § 117*b*.
šrık schrik; *šrıkən* schrikken, intrans. § 81.
šrıks in diagonaal; *šrıkstərō·vərlō·pən* b.v. over een weiland, beteekent in de richting v. d. diagonaal er overgaan.
šrīnən schrijnen, bijten. § 116.
šrı·vən schrijven; *šrı·vərsdūȩn* een brief schrijven. §§ 117*a*, 226, 328.
šrobən schrobben.
šrok droog, bros.
šrö·jən schroeien.
šrö·vən langs iets schaven, vooral met de voeten langs een geverfd voorwerp strijken.
šrǫmpələn schrompelen; *ǫpšrǫmpələn* opschrompelen.
šrūf schroef; *šrūvən* schroeven.
šǫdən schudden. § 101.
šǫlȩk schort, boezelaar.
šǫlȩp schelp.
šǫlt schuld; *šǫldəχ* schuldig. § 101.
šǫnəχ schunnig, zuinig of armoedig i. d. kleeren.
šǫp schop, trap, spade; *šǫpən* schoppen, trappen.
šǫrən houtsprokkelen, bij een krabben.
šǫrȩft schurft; *ȩnšǫrȩftəgənhunt* een schurftige hond. § 93.
šǫrȩk schurk.
šǫtəl schotel, ook *šötəl*; *šǫtəlšən* schoteltje.
šǫt schut, jachtopziener; scherm. § 101.
šū schoen, pl. *šūȩn*; *šūmākər* schoenmaker. § 122.
šuχel vreemde man; *wanröresuχəl!* wat ziet die man er vreemd uit!
šup schop, spade; *ınšupən* inspitten.
šūȩt schout. § 226.
šūȩr schouder; *šūȩrmāntəl* schoudermantel.
šüf, schuif; *šüvən* schuiven. §§ 130, 226, 329.
šüw schuw; erg; *ȩtıshē·ȩlšüw* 't is erg, verschrikkelijk.

šūᶃr schuur; *šūᶃrən* schuren, wrijven. § 131.
šuələn schuilen; *šueləbē·rən* schuilvinkje spelen.
šuem schuim; *šuəmspōᶃn* schuimspaan. § 129.
šuens schuin.
šuᶃt schuit; zie *lō·pšuet*. § 129.
seldərı·j selderij.
sent cent; *dathelᶃptχīnsent* dat helpt niets.
sestəχ zestig; *bıjəsestəχ* ben-je zestig? ben-je mal?
sīfər cijfer.
sīk sik, vocativus van geit.
sıkənö·rəχ sikkeneurig, kleingeestig, al te nauwlettend.
sınt Sint, b.v. *sıntəklōᶃs* St. Nicolaas. § 64.
sıᶇksē·ᶃr kleinzeerig, gevoelig; *ᶃkbınzō·sıᶇksē·ᶃrnīt* ik kan nog al wat lijden, door de vingers zien.
sıp onnoozel; *watsı·jəsıp* wat zie-je er onnoozel uit.
sīpələn sijpelen.
sī·ᶃrən sieren; *ópsī·ᶃrən* opsieren.
slabətjən slabbetje, voorgespeld doekje voor 't morsen. Spottend noemt men een bef of een boord ook wel zoo.
slaχ slag (pl *slāχ*); soort; duivenhok. § 49.
slaχt slacht; slachttijd; *ındəslaχt* in den slachttijd, Nov. en Dec.
slaχtən slachten; lijken op; *jəslaχtəjəvōᶃdərwat* je slacht je vader eenigszins.
slōj of *slōᶃt* salade; *kropslōj* kropsalade.
slōᶃn slaan, vechten; *zəhenəslūgən* ze hebben gevochten.
slaᶇ slang. § 49.
slaᶇk slank, lang en dun.
slāpən slapen (zijden v. h. voorhoofd); slapen, werkw. § 338.
slāpərəχ slaperig.
sleχt slecht, verkeerd; *sleχtəχejt* slechtheid.
slē·j slede; pruim; *slējən* sleden, werkw. §§ 86, 137.
slē·j slee, bot, stomp v. d. tanden. § 137.
slē·jbē·zən vruchten v. d. hagedoorn.
slejntəs in de lente.
slek slak; *zō·natazənslek* zoo nat als een slak. § 70.
slekədop huisjesslak.

sleŋk laagte.
slet vuile vrouw, straatmeid. § 70.
slē·ts verslijtend; *ꞡkbınārꞡχslē·ts* ik verslijt veel.
slıkən slikken. § 81.
slım slim, handig, geslepen. § 81.
slīm slijm; *slīmərəχ* slijmerig. §§ 116, 285.
slıŋər slinger; *ꞡkhamənslıŋər* ik had plezier, vgl. Ned. ik had mijn draai; *slıŋərǫmdəsnuet* postelein. § 81.
slıŋərən slingeren; onvast op de beenen zijn.
slıŋkən slinken, verminderen. §§ 81, 331.
slıp slip; *hemslıp* hemdslip.
slīpən slijpen. §§ 116, 328.
slītən slijten; *slītər* slijter, afnemer. §§ 116, 328.
slı·tən slieten, boonestaken.
slôbər draf, vloeibaar voedsel; *slôbərən* slorpen.
slôdərvos slordig mensch.
slôf pantoffel; *ajənıksbē·tərstədūꞡnhen*, *gōdamerslôfənôphaŋən*, als je niets meer te doen hebt, ga dan maar spelen.
slôfən langzaam loopen, sloffen; luieren.
slôfhak teutkous, iemand, die altijd achteraan komt.
slō·fjən werkzame vrouw.
slôns slons, slordige vrouw.
slônzən niet netjes werken.
slō·p sloop, linnen zakje om een kussen. § 143.
slop slap; *slopındəlejndən* lenig; *sloprūꞡr* pijp m. e. slap roer. § 51.
slō·pən sloopen, afbreken. § 148.
slō·ꞡt sloot.
slot slot; *dathetχīnslotofal* dat heeft slot noch val. § 90.
slö·f sleuf, opening. § 104.
slö·p sleep, landbouwwerktuig om 't land vlak te maken.
slö·pən slepen, sleepen, sjouwen.
slö·pər(ı) werkzaam mensch; *ꞡntroẅwəslö·pərt* een ijverig mensch.
slö·təl sleutel. § 104.
slǫŋəl slungel, lummel.
slǫrꞡχ slordig; zie *vərslǫrən*.
slǫrꞡpən slorpen.

slūrı·j slordige vrouw.
sluek sluik, adj.; *sluekhōr̥* sluik haar.
sluemərən sluimeren.
sluepən sluipen.
slüs sluis.
sluetən sluiten.
slüzəχ wordt gezegd van land, als 't gewas gaat liggen.
smaχt strooien rand langs den hooiberg; haarvlok.
smāk smaak; *smākələk* smakelijk; *smākən* smaken.
smak smak, val.
smakən smakken met de lippen; neergooien.
smakərt deugniet; *r̥lızənsmakərt* 't is een deugniet.
smakwāməs idem.
smal smal. § 49.
smalətjəs mager; *zəısnogārr̥χsmalətjəs* ze is nog vreeselijk mager.
smē·jən smeden.
smeltən smelten, oplossen. §§ 70, 332.
smē·r̥r smeer, olie, vet; *smē·r̥rən* smeren. § 75.
smetən rauw worden v. d. beentjes v. kleine kinderen.
smetpūjər talk.
smı·χt deugniet, gemeene kerel.
smıkələn zoetigheid eten; *smıkəl* zoetekauw.
smıt smid. § 81, zie ook § 81 opm. 3.
smītən smijten. §§ 116, 328.
smō·kən rooken; *smō·k* vuur om hennep te drogen.
smòkəl smokkel, zoen.
smō·r̥ren verstikken; *hı·jsmōr̥rtmən* hij doet me stikken.
smoṳʷt smout, gesmolten vet met suiker.
smȫ·jəχ murw, smedig.
smȫ·r̥l gedroogd lang gras.
smȫ·r̥lən smeulen.
smọl tabakspijpje; *smọlətjən* idem.
smọlən smullen; *smọləmetədȫ·r̥rtū* smullen met de deur toe.
smọrı·j vuil, vet, smeer.
smūr̥l mond, gezicht.
snājən, snaaien, wegkapen.

snakən snakken, hevig verlangen.
snāk snaak; *snāks* snaaksch, aardig.
snapən snappen; treffen; *dasnapjənet* dat tref-je.
snōər snaar, koord. § 56.
snōətər snater, mond; *snōtərən* snateren, schreeuwen v. eenden.
snāvəl snavel. § 57.
snāuw snauw, barsch antwoord; *snāuwən* snauwen.
snē·χ flink, kranig; goed uit de kluiten gewassen, saamgetrokken uit snedig.
snē·j snede; sneeuw; *snē·klokjən* sneeuwklokje; *snējən* sneeuwen. §§ 87, 137.
snep snavel; kijfachtige vrouw. § 59.
snıbəχ snibbig, kijfachtig.
snı·jən snijden, vechten met messen, bekkesnijden; sneeuwen. §§ 117*b*, 328, 274.
snı·jər kleermaker.
snık snik, zucht; hik.
snık adj. snugger: *hı·jısnīχutsnık* hij is idioot.
snıkən snikken.
snıp kijfachtige vrouw; houtsnip. § 81.
snıt snit.
snodō·mən bastaardvloek, G. v. d.
snóf snuif, fijne tabak; *snófən* tabak snuiven.
snot snot; kippenziekte. § 90.
snotən en *snotərən* huilen, schreien.
snotfərdolәmən bastaardvloek. G. v. d.
snotnö·s snotneus, kwajongen; naam voor een ouderwetsch olielampje.
snö·j onaangenaam; *ətızārəχsnö·jvorəm* 't is zeer onaangenaam voor hem.
snö·jən snoeien; *kāntəsnö·jən* de haag knippen. § 124.
snor snor, knevel.
snorən snorren, snel door de lucht vliegen met een snorrend geluid.
snorəbót beentje met twee gaatjes, waardoor een touw gaat, waarmee men het *bót* kan laten snorren. § 93.
snorəkən snorken. § 93.
snuk snoek.
snukən snikkend huilen.

snupən snoepen; *snuplıp* snoeplustig kind of mensch.
snuet snuit. § 129.
snuetən snuiten. § 129.
snüvən snuiven, hoorbaar ademen; snel voortgaan. §§ 130, 329.
snüvərt paard, dat lijdt aan cornage.
sòm som.
sòməχ sommig; *sòməgəmınsən* eenigen; zie *zòməχt*.
sòms soms, niet dikwijls.
sop sop; *sopjən* sopje; *sopən* soppen, weeken. § 90.
sō·ᶊrt soort, geslacht, natuur; een boer geeft òf uit onkunde òf uit onwil zijn familienaam niet op, als hem daarnaar gevraagd wordt. Wel zegt hij ten slotte van welk *sō·ᶊrt* hij is, b.v. *ᶊkbındərē·ᶊnvandatslıŋᶊərsō·ᶊrtvandə* (volgt de naam v. d. boerderij) ik ben er een van het slingersoort van de ....; *dōᶊrhekınmən sō·ᶊrdənhē·kəlan* daar heb ik van nature een hekel aan.
sö·vətəχ zeventig. § 318.
span span, paar; gezelschap; *ᶊnflıŋkspan* een paar, dat goed bij elkaar past; *spanən* spannen. §§ 49, 337.
spōᶊn spaan (voor boter). § 105.
spōjən spitten; *ọmspōjən* omspitten.
spalᶊkən spalken.
spandē·ᶊrən besteden aan.
spōᶊndər spaander; *spōᶊntjən* spaandertje.
spanrı·m spanriem v. d. schoenmaker.
spartələn spartelen.
spōᶊrən sparen. § 56.
spōᶊsı·j ruimte; *spōᶊsı·jzat* ruimte genoeg.
spat spat, vlek; spatader.
spatən opspatten; meestal *spöjtən*.
speχt specht; iemand met een langen, mageren hals.
spejk steil, rechtop; *ənspejkmıns* een stijf mensch, *spejklō·pən* stijf, rechtop loopen.
spek spek; *spekfet* uitgebakken spek. § 70.
spē·k spaak. § 136.
speldən spellen; spelden. § 70.
spelt speld; zie *vö·ᶊrspeldər*.

spı·gəl spiegel. § 113.
spı·gōᶃtən spuigaten. § 135*a*.
spı·j spuw; *spı·jən* spuwen, braken. §§ 117*b*, 174, 328.
spıkələn alleen in het part. *ᶃspıkəlt* gespikkeld, gevlekt.
spīkər spijker. § 116.
spıkmest vette mest, koeiestrond met stroo.
spıksplıntərnı·j gloednieuw.
spīl spijl, stijltje.
spıl spil, as; *spıləbē·ᶃnən* spillebeenen. § 81.
spın spin; *zō·vınəgaz·nspın* zoo nijdig als een spin. § 81.
spīnōᶃzı·j spinazie.
spınən spinnen. § 331.
spınəwepsnest spinwebbe.
spīnt etenskast, spinde; inhoudsmsat; *spīnsmāntjən* mandje van 1/8 H. L. inhoud. § 83.
spıt aanbeeld bij 't haren in gebruik.
spıt spit; *ᶃtspıtındərōχ* 't spit in den rug, lendenpijn.
spītən spijten.
spī·ᶃr spier; *gīnspī·ᶃr* geen spier, niets.
spī·ᶃrəŋ spiering; mager mensch.
spī·ᶃrnākənt geheel naakt; *spī·ᶃrwıt* spierwit.
splē·t spleet.
splıt split, opening v. e. vrouwenrok; *splıtjen* idem.
splınter splinter.
spòχtən roemen, pochen; *ᶃtkangīnspòχtəlı·jən* er kan niet op geroemd worden.
spòns of *spuns* spons.
spō·ᶃr spoor, voetstap; spoortrein; station. § 96.
spot spot; *mıtjəspotχōjənōbet* met je spot ga-je naar bed, d. w. z. met hem of haar, dien of die men vaak bespot, trouwt men later soms. § 90.
spöjən spuien § 135*a*.
spöjt spuit; *spöjtən* spuiten, spatten; *jəspöjtənhē·ᶃlvòl* je spat heel vol. §§ 135*a*, 124.
spö·ᶃlən spelen; spoelen; *dəwaspö·ᶃlən* de wasch spoelen.
spö·ᶃlšən stuk speelgoed.

spō̈·g̊n speen.
spō̈·g̊rən sporen, op 't spoor zijn of komen. § 101.
sprāk spraak, taal.
sprej sprei; *sprejən* spreiden. § 138.
spreŋkələn sprenkelen.
sprē·kələn sprekelen, van sprekelenhout, adj.
sprē·kən spreken. §§ 75, 333.
sprē·ṷʷ spreeuw. § 110, opm. 2.
sprıŋən springen; bevruchten; *sprıŋkhōg̊n* sprinkhaan. § 331.
sprık dun dood hout, dorre takjes.
sprı·t spriet.
sprokələn sprokkelen; *sprokəlē·mt* groote roode mier.
sprö·jən sproeien.
sprö·k spreuk. § 104.
sprutəl zomerspoet.
spọl spel; in den pl. kleeren, bezittingen.
spọlg̊k bronstig, van koeien gezegd.
spọrı·j spurrie.
spọrt sport v. e. ladder.
spuk spook; *spukən* spoken.
spūg̊l spoel v. d. wever.
spuns spons; *ənmótəgəspuns* een pokdalig mensch.
stāf staaf.
stāk staak, lange dunne paal; *bō·g̊nəstāk* boonestaak; zie *tuenəstāk*.
stākən staken, ophouden met werken.
stakərt stakker, ongelukkige.
stal stal. § 49.
stōg̊l staal; monster; *stōg̊lən* van staal. § 56.
stalən stollen, vast worden v. gesmolten stoffen.
stam stam; *staməṭjən* stammetje; klein, stevig mannetje.
stāmərən stamelen, stotteren.
stampən stampen; *stampkuep* kuip, waarin de wasch gestampt wordt. § 49.
stōg̊n staan.
standərt standaard.
staŋ stang.

staŋk stank; *staŋkfǫrdaŋk* stank voor dank, ondank.
stānt stand. § 50.
stantjən standje, berisping.
stap stap; rattenval.
stāpəl stapel. § 57.
stapən stappen; stapvoets gaan van paarden. § 49.
stārək sterk; *stārəkən* sterken.
stārəvən sterven. §§ 72, 330.
start staart; *startšən* staartje. § 71.
stōət staat.
stat stad; *nōərstatχōən* naar de stad gaan.
stōər staar, oogziekte; *ınē·ənəstōər* altijd door in dezelfde richting kijkend; *stōərən* staren. § 56.
steχ stug v. paarden.
stē·j stee, plaats; *ȯpstē·j* op zijn plaats.
stejgər steiger. § 138.
stejgərən steigeren.
stejl steil; *ənstejlō·ər* een steiloor, iemand die zeer vasthoudend is. § 138.
stē·k stuk; *daχē·ftχīnstē·k* dat geeft, dat helpt niets; *ənstē·kundər wōətər* een steek onder water.
stek stek, afgesneden takje om te poten; *stekbē·zən* kruisbessen. § 70.
stē·kən steken §§ 75, 334.
stē·kəl stekel, doorn; *stē·kələχ* doornig.
stē·əl steel; *stē·ələmūəs* gekookte raapstelen.
stel stel; onderstel; petroleumstel; *wanstel* wat een stel, span; *steləṫjən* kamergemak.
stē·ələn stelen, werkw. en subst. § 75.
stelən stellen; *hı·jkantbeststelən* hij kan 't best volhouden § 59.
stem stem; *steməχjəs* stemmig, ernstig, eenvoudig. § 73.
stemən stemmen, zijn stem uitbrengen.
stē·ən steen; pl. *stē·ən*. § 136.
steŋəl stengel. § 59.
stērən ster; pl. *stērəs*.
stē·uwəχ stevig; *stē·uwəχfast* stevig, goedvast.

stıχtən stichten. § 81.
stīf stijf. § 116.
stı·fmudər stiefmoeder; *stı·fsūn* stiefzoon; *stı·fvōdər* stiefvader.
stı·gbö·gəl stijgbeugel.
stık stek; *ejkəstık* eiken stekken.
stık steil, adj.; geheel en al, zeer, adv. *stikbədüst* zeer verwonderd.
stīkəm stiekum, heimelijk.
stıkən stikken, tr. en intr.; naaien. § 81.
stıksī·ənt bijziend, adj.
stīl stijl, post.
stıl stil, adj. § 81.
stıŋkən stinken. §§ 81, 331.
stıŋkərt deugniet; *ənlıləkəstıŋkərt* een eerste deugniet; *ınzənstıŋkert sıtən* bang zijn.
stıp stip, vlek; saus; *stıpot* stippot, sauskom.
stīpjən paaltje ter ondersteuning.
stī·ər stier. § 154.
stīsəl en *stı·səl* stijfsel. § 268 β.
stı·vən stijven v. innen.
stō·f stoof; *ənhē·təstō·f* een warme stoof.
stof stof; *stofjən* stofje; *stofārəkən* stoffer. § 90.
stok stok. § 90.
stō·kən stoken. § 96.
stouʷt stout, ondeugend.
stovən stoffen; stuiven.
stō·m stoom. § 143.
stôm stom, niet kunnende spreken; *stômdrunkənt* stomdronken.
stômələn stommelen.
stômp stomp, bot, adj.; stomp, stoot, subst.
stômpən stompen, stooten.
stop stop, kurk; *stopfles* flesch. § 90.
stôp pl. *stôbən* stobbe, tronk.
stopəl stoppel; *stopələχ* stoppelig. § 90.
stō·ətən stooten; *stō·ət* stoot; *stōətsbānt* stootband; *stō·tskānt* stootkant v. e. rok. §§ 143, 272.
stôtərən stotteren.

stöjtən stuiten, tegenhouden, terugkaatsen. § 135*a*.
stöjtər stuiter, groote knikker.
stö·ɡ̊n steun; *stö·ɡ̊nən* steunen. § 104.
stö·ɡ̊rən storen, verstoren. § 104.
straf straf, subst.; streng, krachtig, adj. *ənstrafsō·ɡ̊rtfanmıns* een strenge, krachtige persoonlijkheid.
strakjəs straks, over een uurtje.
strōɡ̊l straal; *strōɡ̊lən* stralen. § 105.
stram stram, stijf. § 49.
strō·ɡ̊t straat; *ȯpstrōɡ̊t* op straat. § 105.
strek strak; *streksī·ɡ̊n* strak, ernstig uit de oogen zien; *hı·jstōtər strekbı·j* hij is goed orthodox; *strekjəs* strak, ernstig.
strekən strekken.
strē·k streek, landstreek; daad; *əngəmē·nəstrē·k* een gemeene daad. § 87.
stremsəl stremsel; *stremən* stremen, tegenhouden. § 59.
streŋ̊ streng, draad; streng, adj. § 59.
strē·p streep; *ō·vərdəstrē·p* over de streep, het geoorloofde. § 87.
strē·ksəl steen om de zeis te scherpen; hatelijk mensch.
strē·ksələχ gaarne iemand er tusschen nemend.
strē·ksələn hatelijkheden zeggen.
strıbələn stribbelen.
strı·jəχ strijdig, afkeerwekkend, niet passend.
strı·jen strijden; tegenspreken; *tē·gəstrı·jən* idem. §§ 117*b*, 328.
strık strik. § 81.
strıkən een strik leggen of zetten; vangen met een strik.
strīkən strijken; *strīkswē·vəl* strijkzwavel, lucifer; *strīkplōɡ̊t* strijkplaat, deel v. d. ploeg. §§ 116, 328.
strı·m striem.
strīps, waarsch. een gen. part., alleen in de uitdr. *strīpskrı·gən* slaag krijgen; *tē·gəstrīpsȯp* tegen de aangegeven richting in, ook wordt gezegd *tē·gəstrō·psȯp*.
strīpsən aftrekken, afstroopen.
strō·j stroo; *strō·jən* strooien, van stroo, adj.
strō·k strook.
strō·m stroom, *strō·mən* stroomen. § 143.

strôŋk stronk.
strō·p stroop.
strop strop, stropdas. § 90.
strot strot, keel. § 90.
strōjən droog leggen v. h. veo; *strōjəŋ* strooisel § 179.
strōjən strooien. § 179.
strō·pən stroopen; *strō·pərt* strooper. §§ 146, 212.
strunt strond; *strundıŋ* strondding, nest, vooral van meisjes gezegd. § 99.
strūət stroet, laagte.
strüf struif; *ejərstrüf* eierstruif.
struek struik, heester. § 129.
struekələn struikelen. § 129.
stǫk stuk, voorwerp; kapot, gebroken, adj. § 101
stǫləp deksel; *potstǫləp* potdeksel.
stǫmpərt stumper, ongelukkige. § 101.
stǫndərən onnoodige drukte maken.
stǫr guur v. h. weer.
stǫrəm storm; *stǫrəmən* stormen. § 93.
stǫrtən ondiep ploegen; 't zelfde als *šelən*.
stǫrtkar kar zonder veeren.
stup stoep, steenen opstap voor een huis. § 123.
stupərtšən klein, dik menschje.
stūəl stoel. § 122.
stüvən stuiven; *ətsaldərgōənstüvən* het zal er heet, vroolijk naar toe gaan. § 329.
stüvər stuiver; *stüvərtšəwısələn* stuivertjewisselen. § 130.
stūər stuur; als adj. in: *dathejəstūər* dat heb-je goed.
stūərən sturen, mennen; zenden. § 156.
stuekən belemmerd worden, vastzitten; *ətstuekt* 't kan niet verder; ook zeker knikkerspel.
stuepən stuipen.
stuepstartən zeker onkruid.
sǫkələn sukkelen, treuzelen; ziek zijn; *sǫkəl* sukkel, teutkous; *sǫkələχ* sukkelend, ziekelijk.
süjā of *süjā* schommel; wieg.

sup soep.
süzən suizen.
suekər suiker; *suekə.·dəbō·ȝtram* besuikerde boterham.

t.

taχəntəχ tachtig. § 318.
taf taf; *gəwastətaf* taf met was bestreken.
tōj taai; *zō·tōjazənlē·ȝrelap* zoo taai als leer.
tak tak; ook attaque in *ȝntakfanbərō̈·rtən* een beroerte.
taks dashond; *takspō·tjəs* kromme pooten of beenen.
tōȝl taal. § 56.
tōȝlən talen; *hı·jtōȝltərnīnōȝr* hij taalt er niet naar.
tal getal; *ȝntalhērəŋ* 100 haringen; *ȯpȝtalstōȝn* op het tal staan, op de voordracht staan. § 49.
tāmələk tamelijk; *tāmələkjəs* idem.
taŋ tang; lastige vrouw. § 99.
tānt tand; pl. *tānt*; *oftāns* aftandsch. § 49.
tap tap, kraan; *tapkamər* gelagkamer; *tapən* tappen.
taps conisch; *tapsanlō·pən* kegelvormig toeloopen.
tar teer; *tarən* teren, met teer bestrijken.
tārȝgən tergen.
tārȝm term.
tārȝpətīn terpetijn.
tartən tarten, uitdagen.
tas tasch; tas; *tasən* opstapelen.
tast tast; *ȯptəntastsō̈·kən* tastend zoeken.
tōȝtər tater; *dətōȝtərshaŋənəmuetənō̈·s* de draden slijm hangen hem uit den neus.
tōȝts spijkertje met grooten kop.
tāvəl tafel; *ȯptāvəl* op tafel.
tə te: *təveltχōȝn* te veld gaan, in 't algem.: op iets uitgaan.
təbak tabak.
tē·f teef; wijfjeshond. § 87.
tefəs tegelijk; *nītəvō̈·ȝltefəs* niet te veel in eens.
tē·gəl tegel.

tē·gən tegen; *tē·gənhö·genmö·χ* tegen heug en meug.
tē·j teen, toon; twijg; thee. § 137.
tejkən teeken; *tejkənən* teekenen. § 138.
tejstəren teisteren. § 138.
tē·k teek; *əntē·kuetrekən* hatelijk zijn tegen iemand. § 87.
teks tekst; *teksən* vlug en veel praten, babbelen. § 211.
teldər houten plankje, houten bord.
telən tellen; *hı·jkòsχīntī·ẓntelən* hij kon geen 10 tellen. § 59.
təlö·ẓrstelən teleurstellen; *təlö·ẓrstelən̥* teleurstelling.
təmē·j temee, staks, over eenigen tijd; *təmē·jalenšəs* idem; *təmē·jtjəs* idem.
temən temmen. § 59.
tē·məs melkzeef.
tempəl tempel; *tempələn* naar de kerk gaan.
tempərən temperen.
tent tent.
ten̥ər tenger.
tē·ẓr teeder, adj.; teer, subst. § 74.
tē·rən teren; teeren; *tē·rən̥* tering. § 66.
tərüχ terug, achteruit.
tes test, vuurtest. § 211.
tesəl kiesch, viesneuzig.
tetərəχ nauwgezet, kieskeurig.
təvrē·jən tevreden.
təwē·χ te weeg in: *təwē·gbrən̥ən* te weeg brengen.
tık tik, klap, slag; *tıkən* tikken. § 81.
tīkt tijk.
tıktak tiktak, horloge of klok.
tīl rij; *vī·ẓrtīləmēst* vier rijen mesthoopjes.
tīlgat opening i. d. bijenkorf.
tīlō·ẓs tijloos.
tımərən timmeren, bouwen in 't algemeen; *tımərman* timmerman.
tımpjən langwerpig, spits broodje.
tī·ẓn tien. § 318.
tın tin; *əntınəlē·pəl* een tinnen lepel.
tīn̥ tijding; *gīntīn̥*, *gūjətīn̥* geen tijding, goede tijding. § 215, opm. 2.

tıntələn tintelen, prikkelen.
tıntəltôn tonderdoos. § 219.
tıp tip, punt; omslagdoek. § 81.
tī·ɡ̊rən tieren, zijn aard hebben; *tī·ɡ̊rəχ* tierig, gezond, vroolijk.
tīt tijd. § 116.
tıt mamma, ook: speentje; *əntıtfandrējsentən* een speentje van 3 cent.
tnē·gəntəχ negentig. § 318.
tobən tobben, ongelukkig zijn, zich bezorgd maken.
tobərəχ zwaarmoedig.
toχ toch.
toχt tocht; trek; *ôptətoχtsıtən* in den trek zitten.
todəmūɡ̊s witte kool met aardappels dooreengekookt.
todəkrēmər voddenkoopman.
todən trekken, sleepen; *hı·jkômtō·vəralmē·jantodən* hij komt met alles aandragen, aanslepen.
todərəχ slordig, armoedig.
tol tol; *brômtol* bromtol. § 90.
tō·m toom; span, bijeenhoorend aantal, b.v. *əntō·mkīpən* een toom kippen; worp, b.v. *kō·jəvanē·ɡ̊ntō·m* biggen van één worp. § 143.
tō·mreχt luisterende naar de teugels.
tôn ton. § 98.
tōɡ̊n toon in de muziek.
tôŋ̊ of *tuŋ̊* tong; *tôŋ̊rı·m* tongriem. § 98.
tō·ɡ̊nsteləŋ̊ tentoonstelling.
tō·ɡ̊nən toonen; laten zien. § 143
tôp tobbe, pl. *tôbən.*
top top. § 90.
tot tod, vod, lap. § 90.
tot tot, praep.
tō·rən toren, pl. *tō·rəs.* § 94.
toųʷ touw.
tō·vərən tooveren. § 143.
tō·vərpot tooverpot, iemand, die tooveren kan. Als men onder 't voorbij gaan van zoo iemand eenige malen dit woord zegt, is zijn tooverkracht gebroken.

töjt tuit; *töjtən* tuiten, schenken; z. *optöjtən*.
töjzən morsen met stroo of hooi. Vgl. Ned. teezen.
tö·χjən teugje.
tö·məχ stil, bedaard, kalm; *tö·məχjəs* idem.
tö·tən teuten, talmen; *tö·tkoŭʷs* teutkous.
trakəment tractement, jaarwedde. § 268.
trōgli·j tralie; *trōgli·jwūrgk* traliewerk.
trampən trappen, trappelen.
trōgn traan, oogvocht; olie.
trap trap, ladder.
treχtər trechter;

məzi·kdö·rdəntreχtər
hulaŋərhusleχtər,
muziek door den trechter,
hoe langer hoe slechter;

dit wordt gezegd van slechte muziek.
trefən treffen, een buitenkansje hebben. § 70.
trē·j trede, pas; *trē·jən* treden; *oftrē·jən*; *vərtrē·jən*.
trek het trekken; *gtizənhē·glətrek* 't is een lastig werkje.
trekən trekken. § 59.
trens trens.
tripklòmpən lage klompen met een leertje.
trīp trijp.
troχ trog, kist op pooten tot berging van meel. § 90.
trogələn trochelen; *oftrogələn* aftrochelen.
tròm trom, trommel. § 98.
tròməl trommel, bus; *tròməlšən* trommeltje. § 98.
trō·gn troon.
trō·gst troost; *gnkòmətjətrō·gst* een kopje koffie; *trō·gstən* troosten. §§ 143, 148.
tròts tros; *əntròtsdrüvən* een tros druiven.
tròtšəsbē·zən witte en roode bessen.
troŭʷ trouw.
troŭwən trouwen.
trö·grən treuren; *trö·grəχ* treurig, droevig.
trofəl troffel.

trubəl troep, menigte.
trup troep.
trutələn troetelen; *trutəlkīnt* troetelkind; *vərtrutələn* vertroetelen.
truelən rollen; *truelō·tjən* houten schijfje om mee te *truelən*.
tọχt tucht. § 101.
tọf spuw; *töflok* spuwlok, krul boven 't oor; *tọfən* spuwen.
tọkən tukken, talmen. § 101.
tọmpjən eindje, kleine afstand.
tọrəf turf. § 93.
tọrəwē·vər meikever.
tọrən of *tọrnən* tornen.
tọrs zode, plagge.
tọrtəldüf tortelduif.
tọsən tusschen.
tū toen; toe.
tūhō·əl toehaal, dat gedeelte van een akker, dat tusschen twee *óprọgən* ligt en links omdraaiende wordt geploegd.
tūmākən dicht maken; toetakelen.
tūər toer, moeielijk werk; *ənhē·ələtūər* een lastig werk.
tūslō·ən toeslaan v. e. deur; de voorwaarden aannemen.
tustānt toestand.
tūstelən toestellen, inrichten, aanschaffen.
tūtastən toetasten, zich van de spijzen bedienen.
tūətən toeten; *vangīntūətənofblōzəwē·tən* van niets weten.
tūəthō·rən trompet.
tūval toeval; *tūvaləχ* toevallig.
tūvərdan vervolgens, van toen voortaan.
tūvlọχt toevlucht.
tüχ tuig; gemeen volk.
tütən tuiten v. d. ooren.
tütər in de samenst. *zāntütər* zandtuiter, de vogel: wulp.
tūərəlūərs tureluursch.
tūərən weiden van koeien aan een touw.
tuemələn tuimelen, vallen. § 129.
tuen omheining; *tuenəstāk* heiningstok, boonestaak; *tuenhāmər* houten hamer, bij het *tuenən* in gebruik. § 129.

twǭgl̥gf twaalf; *dastwǭgl̥gvǭ·gədartī·g̥n* dat is lood om oud ijzer. § 318.
twē·j twee; *tǫsətwē·jlıχtən* in de schemering.
twē·lıŋ tweeling.
twērən of *twērnən* twijnen.
twīntəχ twintig.
twı·fəl twijfel; *twı·fələn* twijfelen. § 117*a*.

ǫ̤.

ǫ̤l̥gk 1) ulk, snot; etter, b.v. *gıstərənıstənǫ̤l̥gktəruedəkòmən*, gisteren is de zweer doorgegaan; 2) domme jongen, b.v. *ō·*, *g̥tısō·nǫ̤l̥gk* o, 't is zoo'n stommerik.
ǫ̤m om; *ǫ̤mhē·g̥n* omheen; *dərǫ̤mhē·g̥nkǫ̤n* er buiten kunnen.
ǫ̤mdrejən omdraaien, van meening veranderen.
ǫ̤məzī·g̥n oogenblik; *ınənǫ̤məzī·g̥n* in een oogenblik.
ǫ̤msχəlīk doorgaans, ongeveer.
ǫ̤mshal̥gvən terwille van; *hı·jdū̆g̥dətǫ̤mjushal̥gvən* hij doet het terwille van jou.
ǫ̤mwejnən keeren v. kleeren.
ǫ̤nstər unster, weeghout.
ǫ̤trē·gəl utregel, toonlader.

u en *ū*.

ufənən oefenen, een godsdienstige bijeenkomst leiden.
umō̆·gələk onmogelijk. § 268.
unbənǫ̤ləχ onbenullig, dom.
unbəsüst onbesuisd, wild.
undər onder; beneden; *undərwū̆g̥nən* beneden wonen.
undərdō̆g̥n onderdaan; *undərdō̆g̥nəχ* onderdanig.
undərən onderen; *vanundərənovòp* van onderen af aan.
undıŋ onding.
undō̆·gənt ondeugend; driftig, toornig.
undō̆·χt ondeugd; ondeugende jongen. Als iemand uitslag heeft in zijn gezicht, troost men hem met: *dənundō̆·χtmòtəruet* de ondeugd („verkeerde stoffen") moet er uit.

uŋgəvē·ɣr ongeveer.
ungəvȫ·ɣ'əχ ongevoelig
unhāndəχ onhandig.
unhartələk onhartelijk.
unȫ·zəl onnoozel, idioot; onbeteekenend.
unrōɣt onraad, onkosten bij een verkooping.
uns ons, 1 H.-Gram; pron. pers. en poss. §§ 300, 305.
untārɣvən onterven.
untbē·rən ontberen.
untbīndən ontbinden, bederven. § 163.
untχeldən ontgelden. § 163.
untfaŋən ontvangen.
untkruepən ontkruipen; *hı·jıstəndüvəluntkrō·pən* hij is den duivel ontkropen, hij is nergens te goed voor.
untsaχ ontzag; *hı·jheduntsagundərdənȫ·s* hij heeft ontzag onder den neus, hij heeft een knevel.
untsetən ontzetten, helpen; *untsetənd* ontzettend, verschrikkelijk.
untsī·ɣn ontzien; *jəmónəmaltīduntsī·ɣn* men moet hem altijd ontzien, sparen.
unwat deugniet, schelm.

ü, *ǖ* en *ue*.

üj ui.
uel uil; dommerik.
ǖɣr uur.
uet uit, praep. en adv.; uitgekleed, adj.
uedbrē·kən uitbreken.
uedüjən uitduiden, beschrijven, uitleggen.
uetfē·gən uitvegen; zie *kast*.
uethōɣlən uithalen, zijn best doen om alles zoo mooi mogelijk te doen zijn; schoonmaken.
uetkómən uitkomen, ontkiemen.
uetkǖɣrən uitvoeren; *watkǖɣrthı·juet* wat voert hij uit?
uetlō·pən uitloopen, ontkiemen; *dəruetlō·pən* de deur uitgaan.
uetmǫntən uitmunten.

uetrekən uitrekken, langer maken.

uetrekən uittrekken; uitkleeden; *ĝkbınaluedətrō·kən* ik ben al uitgekleed; *ĝtfārĝkəndəstartuetrekən* het varken den staart uittrekken, den dienst verlaten vóór het eindigen v. d. huurtijd.

uetrıχtən uitrichten, tot stand brengen.

uetrūjən uitroeien.

uetšelən uitschelden; *uetšel* scheldnaam.

uetšı·tən uitschieten, uitglijden; uitzoeken.

uetšō·mən schoonmaken.

uetstē·kən uitsteken; *hı·jstē·ktərbō·vənuet* hij steekt er boven uit; *uetstē·kənt* uitstekend.

uetwendəχ uitwendig.

ūvē· de letter v.

v.

vaχt vacht.

vōdər of *vōĝder* vader; ook *vōĝr* en *vōĝt*; *vōdərman* liefkoozingswoord voor een kleinen jongen. § 56.

vōjəm vadem. § 56.

vāk dikwijls; misschien, *hejəmvākəzī·ĝn* heb-je hem soms gezien; *klōĝsfāk* Klaas Vaak.

vak vak, ambacht; gedeelte.

vōĝl vaal; *dəvōĝlən* de vale koe. §§ 56, 169, 5°.

val val; *ĝthetχīnslotofal* het heeft slot noch val, 't is onzin. § 49.

valen vallen; *ĝtısfalənenópstōĝn* 't is vallen en opstaan, 't is zeer ongelijk. § 337.

vōĝlt vaalt, mesthoop; *mestfōĝlt* idem. § 56.

van van, praep.; familienaam, *huwızjəvan* hoe is je familienaam?

vōĝndəl vaandel.

vaŋ vang (v. e. molen); *vaŋən* vangen; krijgertje spelen. §§ 49, 337.

vārĝf verf; *vārĝvən* verven; *vārĝvər* verver. § 54.

vārĝgən vergen; *datmósı·zənejgenīdofārĝgən* dat moest hij zich niet afvergen, dat moest hij niet doen. § 72.

vārejnt 't zelfde als *wejnakər*. Zie ald.

vārĝkən varken; stoffer, schuier; zie *uetrekən*.

vōg̊rg̊m varen, subst. §§ 54, opm., 199.
vōg̊rən varen, werkw. § 335.
vars versch; versch vleesch; *g̊truekthī·g̊rnōvars* 't ruikt hier naar versch vleesch.
vōg̊rt vaart, kanaal; snelheid. § 53.
vōg̊s vaas.
vast vast, niet los; stellig; reeds; *vastnīt* stellig niet. § 49.
vastən vasten, werkw.; ook subst. *ındəvastən* in den vasttijd.
vat vat; pl. *vōg̊tən* en *vōg̊t*; *dəvōg̊twasən* de vaten wasschen; *vōduk* vaatdoek; *zejvat* zaaivat.
vatən vatten, begrijpen; *anvatən* aanpakken. § 49.
veχtən vechten. § 70.
vē·gən vegen; zie *uetfē·gen.*
vē·j vee; *g̊tvē·j* de koeien.
vejləχ veilig. § 138.
vejnzən veinzen.
vel vel, huid; slordige vrouw; *veləprö·t* koopman in vellen. § 70.
veləŋ̊ velg v. e. rad.
velən vellen, omhakken v. boomen.
velt veld; *təveltχōg̊n* ergens heengaan; *veltgrē·vən* bestuurders v. e. maalschap; *veltχrunt* veldgrond, onbebouwde grond; *velthūg̊n* of *veltkīp* veldhoen. § 70.
vē g̊n veen; *ıntfē·g̊nzı·jòpχīntg̊rg̊fjən* in 't veen ziet men op geen turf; *g̊tfē·g̊n* Veenendaal. In het Liber Camerae Palus genoemd. §§ 66.
vent vent, man, kerel; *g̊nōg̊rəχfentjən* een aardig ventje.
veŋ̊kəl venkel. § 70.
vē·g̊r ver; veder; veer; zie ook *vē·g̊rtən.* §§ 66, 75.
vəraltərē·g̊rt in de war; *vəraltərōg̊sı·j* verwarring.
vərbānt verband.
vərbastərən ontaarden.
vərbōg̊zən verbazen; *welvərbōg̊st!* wel verbazend!
vərbı·j of *vəbı·j* voorbij; *hı·jprōtsənejgəvəbı·j* hij praat zich voorbij, hij vertelt meer dan hij mag, of dan goed voor hem is.
vərbog̊wərē·g̊rt verbouwereerd, in de war.
vərbrān(d)ən verbranden; *astnīwōg̊rıs maklı·jəndakfərbrān* als 't niet waar is, mag ik verbranden!

vərbunt verbond; afspraak.
vērdəχ gereed, klaar. § 63.
vərdē·dəgən verdedigen.
vərdejən en *vərdē·jən* niet willen doen, b.v. *ɡ̊kvərdejət* ik verdraai het.
vərdeksəlt uitroep v. verbazing of verwondering.
vərdıkəmən verdikkie! uitroep.
vərdī·ɡ̊nən verdienen; *vərdī·ɡ̊ndər* bediende.
vərdrejən verdraaien; niet willen doen.
vərdrı·t verdriet; *vərdrı·təχ* bedroevend; bedroefd. § 153.
vərdọləmən uitroep.
vərdọlt uitroep.
vərdọrən verdorren.
vərdwīnən verdwijnen.
vē·rək de zijden van het *hākχat*, zie ald.
vərgō̄ɡ̊n vergaan; wegkwijnen; omkomen; *vərgaŋ̊ıntlīf* doorstraling.
vərgē·tən vergeten. §§ 75, 334.
vərgē·vən vergeven; *ənhē·ɡ̊lvərgē·vəndənhē·kəl* een verbazende hekel; *vərgıft* vergif.
vərhakstọkən beweren, vertellen; *hı·jhetfȫ·ltəvərhakstọkən* hij praat druk.
vərhejst overvoerd van het vee.
vərhē·məltən verhemelte.
vərklōɡ̊rən verklaren; *vərklōɡ̊rəŋ̊* verklaring.
vərknȫ·tərən kreukelen.
vərknufələn verknoefelen, pakken.
vərkoʊ̯wən verkouden; *vərkoʊ̯wəndəχhejt* verkoudheid.
vərkwansələn verruilen, verkoopen.
vərkwıkən verkwikken.
vərlaŋ̊ən verlangen.
vərlōɡ̊t verlaat, sluisje.
vərlōɡ̊tən verlaten, weggaan; *ɡ̊kbınvərlōɡ̊t* ik ben opgehouden.
vərlegən verleggen, anders leggen.
vərlē·gən verlegen, bloode.
vərlepən verleppen, verwelken.
vərlē·jən verleden, geleden; *daslaŋ̊vərlē·jən* dat is lang geleden.
vərlıχtən verlichten.

vərlı·zən verliezen; *vərlı·s* verlies. § 153.
vərlof verlof.
vərlüjən verluiden; *ẹkhedərwatfanhō·rəvərlüjən* ik heb er iets van hooren mompelen.
vərmākən vermaken, anders maken; reflexief, plezier hebben.
vərnemstəχ vernuftig.
vərnī·ẹlən vernielen.
vərnīmt venijn, vergif; ook als adj. vergiftig.
vərnıs vernis.
vərnebən bijkomen, opfleuren, in beter doen geraken.
vərot rot, rottig. § 90.
vərō·vərən veroveren.
vərpaχtən verpachten, verhuren.
vərplē·gən verplegen; *vərplē·gəŋ* verpleging.
vərpòdən ziek worden door te veel eten of thuis zitten; een kat of een hond *vərpòt* als hij te veel vertroeteld wordt.
vērs vers; vaars; *vērskalẹf* vrouwelijk kalf. §§ 63, 71.
vərslıŋərən verslingeren, vergooien.
vərslọrən verloren laten gaan door slordigheid.
vərspīt oponthoud bij 't werk.
vərspòχtən beschimmelen, uitslaan door de vochtigheid.
vərspō̈·ẹlən verspelen; verliezen.
vəršōẹlən verschalen, van wijn b.v.
vəršē·ẹlən verschillen, schelen; zie *šē·ẹlən*.
vəršıl verschil; *ẹtvəršıldejlən* 't verschil deelen.
vəršımələn schimmelig worden.
vəršō·ẹnən verschoonen, schoon ondergoed aantrekken.
vərspıkən zand door de mest werken.
vərstōẹn verstaan, begrijpen; *əngutfərstōẹndər* een goed verstaander.
vərstārẹf versterf, erfdeel; *zənvōẹdərsfərstārẹf* zijn vaderlijk erfdeel.
vē·ẹrtən verte; *ındəvē·ẹrtən* in de verte.
vərtestəwīẹrdən vernielen, ruïneeren.
vē·ẹrtī·ẹn veertien. § 318.
vərtī·ẹr vertier, drukte, welvaart.
vərtrek vertrek, kamer.
vərtrekən anders trekken; weggaan.

vərvē·ʒlən vervelen; *vərvē·ʒlənt* vervelend.

vərvlīmən niet willen doen; *vərvlīmt* vervloekt!

vərvlö·kən vervloeken; niet willen doen; *vərvlö·kt* vervloekt! § 339.

vərwōʒnt verwaand.

vərwōʒrlō·ʒzən verwaarloozen.

vərwē·gən bewegen; tegenkomen, ontmoeten; *ʒkhemnītfərwē·χt* ik heb hem nergens gezien.

vərwē·ʒrən verweren, verdedigen; verweeren.

vərwo̤lʒft gewelf.

vərzetən verzetten.

vərzīt visite, bezoek.

vərzö·kən verzoeken, uitnoodigen; *vərzö·k* verzoek.

vərzuem verzuim; *vərzuemən* verzuimen.

vest vest; *vešən* vestje; *əndē·ʒrənantfešəkrı·gən* een meisje pakken.

vē·t of *fē·t* streng touw van een bepaalde lengte.

vet vet, subst.; vet, adj.; vochtig warm v. h. weer; *vetprı·zən* vetprijzen, het geslachte varken of de geslachte koe komen zien, en daarbij een flinken borrel drinken; *ītsıntfethen* iets te goed hebben; *panəvet* feest bij gelegenheid van het bouwen van een huis; *wı·vəvet* kraamvisite; *smıtsfet* feestelijke betaaldag bij den smid. §§ 139, 262.

vetəχejt vettigheid, vet.

vē·zəl vezel.

vı·χ vijg; zie *ō·ʒr*.

vıχtərtīt vacantietijd van 16 Oct.—1 Nov. om van dienst te kunnen verwisselen; *vıχtərən* vacantie hebben.

vı·jānt vijand.

vīl vijl; *vīlən* vijlen.

vılən villen; *vıldər* vilder. § 81.

vılt vilt. § 81.

vım vim, 100 bos (hout, stroo.)

vīndən of *vīnən* vinden. §§ 83, 331.

vınəχ nijdig; *zō·vınəgazənspın* zoo nijdig als een spin; als bijw. hevig, *vınəχkoʊʷt*, *-wārʒm*.

vıŋər vinger; *jekongīnvıŋərındəastē·kənofzəwē·tənət* je kunt geen vinger in de asch steken of ze weten het. § 81.

vıŋk vink. § 81.
vī·ᶒr vier; *vī·ᶒrdöjt* $2^1/_2$ centsstuk, onz. § 318.
vī·ᶒrəl vierde deel; kwart; *drı·jvī·ᶒrəl* $^3/_4$ el.
vī·ᶒrən vieren.
vī·ᶒrkānt vierkant, subst. en adj. *ᶒksejətfī·ᶒrkāndınzəngəzıχt* ik zei 't vierkant in zijn gezicht.
vıs visch; *vısən* visschen. § 81.
vı·zəl vijzel. § 117*a*.
vlāχ vlaag, bui. § 57.
vlaχ vlag; *vlagən* de vlag uitsteken. § 49.
vlak vlak, effen.
vlakuet noodzakelijk; *ᶒkmòdəmvlakuetsprē·kən* ik moet hem noodzakelijk spreken.
vlam vlam; *vlamətjən* lucifer. § 49.
vlas vlas. § 49.
vlē·χ slank, lenig.
vleχtən vlechten; hard loopen.
vlē·gəl dorschvlegel; lummel.
vlē·jōᶒr verleden jaar; *vlē·jəwē·k* de vorige week.
vlejən vleien. § 138.
vlejs vleesch; *vlejsak* vleeschzak, hemd. § 138.
vlek vlek, smet, klad; *vlekən* vlekken maken. § 70.
vlē·t vleet, menigte; *bı·dəvlē·t* in groote hoeveelheid.
vlīmpjən vlijmpje; *zō·šārᶒpazənvlīmpjən* zoo scherp als een vlijmpje.
vlı·χ vlieg; *vlı·gən* vliegen; *vlı·gər* vlieger. §§ 153, 329.
vlō·j vloo; *vlō·jən* vlooien. § 144.
vlok vlok, lok. § 90.
vlos zacht, week.
vlot vlot, zonder haperen; *vlotən* vlotten. § 90.
vlotχres breed gras in de slooten.
vlö·χıən vleugje; *ənvlö·χjənvanbē·təršap* een vleugje van beterschap. § 104.
vlö·gəl vleugel. § 104.
vlö·kən vloeken. § 339.
vlö·t ondiep, adj.; ondiepe tobbe; *melᶒkflö·t*, tobbe waarin de melk overgegoten wordt uit de emmers; *vlö·tjən* (boter)vlootje.

vlǫχ vlug, gezond; *ẓkbınīχutflǫχ* ik ben niet lekker. § 101.
vlǫχt vlucht, troep vogels; *vlǫχtən* vluchten. § 101.
vlues vlies; *dərlagənvluezō·vərhē·ẓn* er lag een vlies over.
vòχt vocht, water, subst.; vochtig, adj.; *vòχtəχejt* vochtigheid. § 133.
vòdən beuzelen; *vòdərəχ* slordig, armoedig; zie *vòt.*
vokən fokken, teelen; *dōẓrvokəzəstraf* daar komen veel kinderen.
vòl vol.
volẓgən volgen; *volẓχsām* volgzaam. §§ 90, 175.
volẓk volk; 't dienstpersoneel; gasten; *vəhenvolẓkō·vər* we hebben gasten. §§ 90, 175.
voṷʷ vouw; *voṷwən* vouwen.
vòŋ̥ərtšən of *vuŋ̥ərtšən* vondertje.
vòŋ̥k of *vuŋ̥k* vonk; *vuŋ̥kjən* vonkje.
vònəs vonnis.
vō·ẓr voor, ploegsnede. § 96.
vos vos; mensch of paard met rossig haar. § 90.
vō·ẓs voos; waterig.
vòt vod, tod; *ẓtıslaŋ̥gīnvòt* 't is lang geen vod, 't is iets goeds; achterste; *ẓkšǫptənəmvǫrzənvòt* ik schopte hem tegen zijn achterste; *aχtərdəvòdəzıtən* achter de broek zitten, aanporren.
vȫ·ẓl veel; *dərısnīfȫ·ẓlan* er is niet veel aan.
vȫ·ẓlən voelen.
vȫ·ẓr voor, praep. en adv.; *vȫ·ẓran* vooraan. § 104.
vȫ·rōẓt voorraad.
vȫ·rbōrəχ voorbarig.
vȫ·rdē·ẓl voordeel, maar *vǫrdē·ẓləχ* voordeelig.
vȫ·ẓrən in: *vanvȫ·ẓrən* van voren.
vȫ·rwērdən voorwaarden.
vȫ·rzōẓt voorzaat.
vȫ·rzǫrẓχ voorzorg; *ındəvȫ·rzǫrẓχwē·zən* in de voorzorg zijn.
vrāχ vraag; *dərısfrāχnōẓr* er is vraag naar; *vrāgən* vragen. § 106.
vraχt vracht; *vraχjen* vrachtje.
vrak wrak, slap; *vrakfē·j* ziekelijk vee.
vraŋ̥ wrang, zuur; *ənvraŋ̥əpē·ẓr* een wrange peer. § 49.
vrat wrat. § 49.
vrē·j vrede; wreef; omheining; *vrē·jən* omheinen. § 87.

vrek vrek, gierigaard. § 70.
vrē·kən wreken. § 75.
vremt vreemd; *ꞡtızənvremdən* 't is een rare. § 59.
vrē·s vrees; *vrē·zən* vreezen. § 136.
vrē·t wreed, koelbloedig; *ənvrē·jəkērəl* een wreede man. §§ 136, 180.
vrē·tən vreten, subst. en werkw. §§ 75, 334.
vrıkən wrikken.
vrınt vriend; *vrındələk* vriendelijk, hartelijk.
vrıŋən wringen. §§ 81, 180, 331.
vrı·daχ Vrijdag; *frı·daχs* 's Vrijdags.
vrı·j vrij, adj. § 117*d*.
vrı·jən vrijen; *vrı·jər* vrijer, minnaar.
vrı·postəχ vrijpostig.
vrı·vən wrijven; *ofrı·vən* afwrijven; *uetfrı·vən* uitwrijven. § 328.
vrı·zən vriezen. § 153.
vròχ vroeg; *vròχtən* vroegte; *ındəvròχtən* in de vroegte. § 263.
vrō·ꞡlək vroolijk.
vrō·m vroom.
vroꞡʷ vrouw; *vroməs* vrouwmensch, pl. *vrōlı·j*.
vrȫ·χt vreugde; *ənkortəvrȫ·χt* een korte vreugde.
vrȫ·tən wroeten. §§ 124, 180.
vroχt vrucht. § 97.
vrutwīf of *vrutjofər* vroedvrouw; *vrutmejstər* vroedmeester.
volən vullen. § 101.
voləŋ veulen.
voləs vuilnis; *voləzbak* vuilnisbak.
vor voor; *vordȫ·ꞡr* voor 't huis; *vornıks* gratis; *vorgut* voorgoed.
vor bloot; *vorəvutən* bloote voeten.
vorꞡk vork.
vorꞡm vorm; *vorꞡmən* vormen.
vornām voornaam.
vorst vorst. § 101.
vort voort, weg; *hı·jısfort* hij is weg. § 93.
vūχ voeg; *vūgən* voegen.
vūχt voogd; *vūgdı·j* voogdij.
vūgəl vogel; *vūgəltšəsχres* vogelgras. § 96.

vuŋər en *vuŋərtšən* vondertje; zie *vôŋərtšən*. § 97.
vuŋkjən vonkje; zie *vôŋk*. § 99.
vūər voer; wagenvracht; voer; *vūərən* voederen. § 122.
vūərən voeren, bekleeden; *vūərəŋ* voering. § 122.
vūər vuur; *vūərstē·ən* vuursteen; *vūərtes* vuurtest; *vūərəχ* vurig, koortsig.
vūərənhouwt vurenhout.
vuef vijf; *vueftī·ən* vijftien. §§ 251, 318.
vuel vuil; schrander; *vuelbō·m* wilde populier. § 129.
vueləχejt vuiligheid; *jəmôndəndüvəlē·ərənomzənvueləχejt* men moet den duivel eeren om zijn schranderheid; *vuelək* vuilik, smeerlap.
vuelī·j wij, pron. pers. § 300.
vuest vuist; gebreide want zonder of met halve vingers. § 129.

w.

wāχ waagstuk; *ətızənwāχ* 't is een waagstuk; *wāχhals* waaghals.
waχt wacht; *dəwaχtanzegən* iemand voor de laatste maal waarschuwen.
waχtən wachten; *waχt, datsakdūən* wacht, dat zal ik doen.
wafər wat blief-je? wat? wat voor.
wagələn waggelen.
wāgən wagen, werkw.; wagen subst.; *wāgəwī·t* wagenwijd, *wāgəšot* wagenschot. § 57.
wōj wade; *ıntwōjvantbē·ən* in de wade, knieholte.
wāj wee; *o wāj!* o, wee.
wak wak, open plaats in 't ijs.
wākən waken. § 57.
wakər wakker, schrander; *hī·jısχutwakər* hij is schrander; adv. zeer, b.v. *wakərārəχ* heel erg.
wal wal; *vandəwalındəslō·ət* van den wal in de sloot.
waləgən walgen.
waləm walm; *waləmən* walmen, stoomen v. d. lamp.
walī·j watblief?
wals wals, ijzeren rol om een grintweg vlak te maken.
wamas en *wāməs* wambuis, jas.

wōḁn waan, meening.
wan wan; *wanmō·ḁl* wanmolen; *wanšup* wanschop.
wanē·ḁr wanneer, onlangs.
wanhō·p wanhoop.
waŋ wang. § 49.
waŋkānt wankant, ruwe kant.
waŋkələn wankelen; *waŋkəl* onvast; *dəstūḁlstōtwaŋkəl* de stoel staat niet stevig.
wānt wand; want, handschoen. § 50.
war war; *ındəwar* in de war; *warlọnt* dikke bos stroo.
was was; wasch; *wazdôm* wasdom, groei; *wasən* wassen; wasschen. § 49.
wat wat; *watə* of *watən?* idem. § 311.
wāpən wapen; *undərdəwāpəs* onder dienst.
wapərən wapperen.
wōḁr waar? adv. *wōḁrhē·ḁn* waarheen. § 56.
wōḁr waar, waarachtig, adj. *ḁtısfastwōḁr* 't is zeker waar. § 105.
wōḁr waar, subst.; *guȷəwōḁr* goede waar.
wōḁrbọrḁχ waarborg.
wārḁk werk; *wārḁkən* werken. §§ 72, 174.
wārḁm warem; *wārḁmən* warmen; *wārḁmtən* warmte. § 54.
wōḁrən reflex. zich hoeden voor; *wōḁrȷə* berg-je, pas op.
wārḁvəl wervel. § 72.
wārḁvən werven, werkw.; adj. *wārḁvənhoṳʷt* wervenhout.
wōḁrhejt waarheid; *dəwōḁrhejt* de orthodoxe kerkleer.
wōḁrnē·mən waarnemen, gebruik maken van; *ȷəmôntnuwōḁrnē·mən* je moet er nu van profiteeren.
wōḁršüwən waarschuwen: *ȷəbınəwōḁršüwt* je bent gewaarschuwd.
wōḁsəm wasem, waterdamp.
wōḁtər water; *hı·jslugəmdatı·jgīnwōḁtərovwīnthoṳwekôs* hij sloeg hem, dat hij water noch wind houden kon; *wōḁtərdrọk* druk met latijnsche letter; *wōḁtərpôf* waterpof. § 56.
wāṳwələn wauwelen, babbelen.
wāvəl of *wāfəl* wafel. §§ 106, 204.
wōḁzəχ wazig, vaag.
weχ weg, richting; tarwebrood; *wegəbrō·ḁt* idem. § 70.

wex weg, adj. en adv.; *wegendəwē·ɣr* **hier en daar, af en toe.**
wē·xbrē·j of *drī·wē·gəblat* weegbree.
wē·xlues wandluis.
wē·dərwērdəxejt wederwaardigheid, gebeurtenis, avontuur.
wē·düman weduwman; *wē·düvroɣʷ* weduwe.
wē·gən wegen. §§ 75, 333.
wē·j wee; *ɣkwī·ɣrzō·wē·j* ik werd zoo wee, akelig.
wej weide; *uetəwejsprıŋən* een onecht kind krijgen.
wej wei, hui.
wejən waaien. § 108.
wejfələn weifelen. § 138.
wējgōɣr wedergade; *wējgərs* weergaasch; zie *wē·ɣrgōj*. §§ 188, 275.
wejgərən weigeren. § 138.
wejkən weeken; *ındəwejksetən* laten weeken. § 138.
wejnəx weinig; *wejnəgaxtəx* weinig. § 138.
wejnən of *wejndən* wenden, keeren v. kleederen; *wejnakər* dat gedeelte v. d. akker, waar men met het ploegen omdraait; *wejnē·gəl* spil, waarom het lamoen v. d. wagen draait. §§ 61, 220.
wejt weit, tarwe; *rō·msəwejt* mais. § 138.
wejtas weitasch. § 138.
wē·k week 7 dagen, subst.; zacht, adj. §§ 75, 136.
wekər wekkerklok.
wē·ɣl wie? *wē·ɣlıstōɣr* wie is daar?
wel wel, bron; *welwōɣtər* welwater, bronwater; *welən* wellen.
wel goed, wel; *dazwələs* dat is wel waar. § 70.
wē·ɣlāndər weerlicht, schelm; *wē·ɣlāndərs* weerlichtsch.
weldōɣt weldaad, goede daad.
wē·ɣldən weelde; *wē·ɣldərəx* weelderig.
wē·ɣləxt weerlicht; *wē·ɣləxs* weerlichts, duivels(ch). §§ 187, 269.
welɣk welk, wie? wat? § 70.
wē·ɣləkən verwelken; *dəblumə wē·ɣlɣkən* de bloemen verwelken. § 74.
wē·ɣn gezwel, uitwas; *ənwē·ɣntjənóptənō·s* een gezwelletje op den neus.
wenən wennen; *dabıvəwent* dat zijn we gewoon; *anwensəl* of *wensəl* aanwensel. § 59.
weŋkən wenken, een wenk geven. § 59.

went want, redeng. voegw.
wep webbe; zie *spınəwepsnest.* § 70.
wē·g̊r weder, subst.; *g̊tızdō·jwē·g̊r* 't is dooi.
wē·g̊r weder, adv., nog eens; terug; *hı·jıstərwē·g̊r* hij is terug; zie *weχ.*
wērdən waarde; *dathetχīnwērdən* dat heeft geen waarde; *wērt* waard, adj.; *dasməwelənkwartšəwērt* dat is me wel een kwartje waard. § 71.
wērəlt wereld; *ənmınsmıdənīndəwērəlt* een wereldsch mensch; *wērəls* wereldsch. § 76.
wē·g̊rən weren; druk bezig zijn; *hı·jwē·g̊rtsənejgəgut* hij werkt hard; *drọkındəwē·g̊r* druk in de weer.
wē·g̊rgōj wedergade, een linker handschoen is de *wē·g̊rgōj* v. d. rechter; zie *wē·jgōg̊r.*
wē·g̊s wees, ouderloos kind. § 136.
wē·g̊zbō·m weesboom, boom over den hooiwagen.
wē·šən weesje, verhooging in den kelder tot berging van een en ander; prieeltje.
west West; *westən* westen; *westəwīnt* Westenwind. § 70.
wē·t kennis, bewustheid; *hı·jhetərgīnwē·tfan* hij heeft er geen bewustheid van; *andəwē·tkômən* te weten komen.
wet wet; *dəwetstelən* den baas spelen.
wetən wetten, scherpen; *wetplaŋk* wetplank; *wetstē·g̊n* wetsteen. § 59.
wē·tən weten; nadeelige gevolgen van iets hebben, b.v. *g̊kwē·tər nıksfan* ik heb er geen last van. § 340.
wē·tərən drenken v. h. vee. § 66.
wē·vən weven; *wē·vər* wever; vrouwtjes meikever; zie *mọldər* en *tọrəwē·vər.* § 75.
wē·zəl wezel; *zō·baŋazənwē·zəl* zoo bang als een wezel. § 75.
wē·zən wezen, werkw. § 75.
wē·zən wezen, subst.; *hı·jısnogınwē·zən* hij bestaat nog; *hı·jhetər gīnwē·zəvan* hij begrijpt 't niet.
wı·bələn wiebelen, heen en weer bewegen.
wıχ wig.
wı·χ wieg; *wı·gən* wiegen; *wı·gələn* wiegelen.

wɪχt wicht, klein kind; gewicht; *əŋguɟəwɪχt* een goed gewicht. §§ 81, 291.

wīf wijf, onz.; *wɪ·vəvet* kraamvisite. §§ 116, 117*c*.

wɪ·j wie? pron. interr.; wij, pron. pers. §§ 177*d*, 300, 311.

wɪ·jən wieden.

wɪ·k wiek, molenwiek.

wīk wijk; *wīken* wijken, teruggaan. §§ 116, 328.

wɪk wikke; *rɪŋgəlwɪk* ringelwik.

wɪkən wikken, beraadslagen; *nōvö·lwɪkənenwē·gən* na lang wikken en wegen.

wī·ʒl wiel. § 154.

wɪl wil; genoegen; *hɪ·jhetərwɪlvan* hij heeft er genoegen van.

wɪlən willen; §§ 81, 341.

kīndərdɪ·jwɪlən
krɪ·gəvo̤rdəbɪlən
kinderen die willen,
krijgen voor de billen.

wɪlʒχ wilg. § 81.

wīləwōʒl wielewaal.

wɪlt wild; *ɪntwɪlt* in het wild. § 81.

wɪm dat deel v. d. schoorsteen, waarin 't spek enz. hangt te rooken.

wɪ·mələn wemelen, warrelen; *ʒtwɪ·məltmənvo̤rdəō·gən* 't draait voor mijn oogen.

wɪmpəl wimpel. § 82.

wīn wijn; *wīnzūʒrən* wijnzuren, appels. § 116.

wīndən of *wīnən* winden; zie *hānt*. §§ 220, 331.

wɪnən winnen; zijn doel bereiken; *wɪndər* winnaar; *dastoχmerdəwɪndər* dat is toch maar 't beste; *wɪnst* winst, voordeel. §§ 81, 224.

wɪŋərt wingerd; in samenst. *vɪŋərt*, b.v. *drüvəvɪŋərt* druivenwingerd.

wīŋkbrāgən of *wīndbrāχən* wenkbrauwen. § 83.

wɪŋkəl winkel.

wɪŋkəlhāk winkelhaak, rechte hoek; scheur.

wīnt wind; *wīndərəχ* winderig.

wīntər winter; *wīntərdaχ* winterdag; zie *mɪdən*. §§ 83, 171.
wīp strooien reep langs het dak.
wɪpən wippen; *dəkarópwɪpən* een abortus krijgen.
wɪpərən wippen; *wɪpərəwap* wip; *wɪpərəwapərən* wippen.
wɪps wesp. § 64.
wī·ᶃr war; *ɪndəwī·ᶃr* in de war; zie *war*.
wɪ·s wijze; *oɹsónwɪ·s* op zoo'n wijs. § 117*a*.
wīs wijs, adj.; *daswīs* dat is verstandig; *ənwīzən* een betweter; comp. *wɪ·zdər*. § 224, opm.
wɪs zeker; *wɪsəndrɪ·j* wis en drie, zeer zeker. § 81.
wɪs wisch, bundel; zie *gatwɪs*. § 81.
wɪsələn wisselen; *stüvərtšəwɪsələn* boompjeverwisselen. § 81.
wɪsən wisschen, vegen.
wɪsəwašən wissewasje, kleinigheid.
wɪspəltūᶃrəχ wispelturig.
wɪ·t wijd, adj.; *ənwɪ·jəbruk* een wijde broek; comp. *wɪ·jər*; *wɪ·tən* wijdte; *wɪ·twōjt* klappei, flapuit. §§ 116, opm. 117*b*.
wɪt wit, bleek; *jəzī·ᶃntoχsō·nōᶃrwɪt* je ziet toch zoo vreeselijk bleek. §§ 120, 262.
wītən wijten, verwijten. § 116.
wɪ·tjən kuiken.
wɪ·zən wijzen, aanwijzen. §§ 117*c*, 328.
wól wol; *wólən* wollen, van wol. §§ 90, 101 opm.
wólᶃf wolf; ziekte i. d. hennep; ziekte i. d. tanden. § 90.
wólᶃfənbọndəl groote, dikke man. Is dit misschien een verbastering van Wolfenbüttel; men denke aan den dikken hertog.
wolᶃk wolk; *ənjóŋazənwolᶃk* een jongen als een wolk. § 90.
wō·ᶃrt woord. § 94.
wou̯ʷt woud, bosch. § 52.
wōjt wuit, dikke onderkin.
wō·jənt woedend; *ənwō·jəndənhē·kəl* een groote hekel § 124.
wō·ᶃlən woelen; *wō·ᶃləχ* woelig. § 124.
wō·st woest; *hō·rəwō·st* horenwoest v. koeien. § 124.
wọns wensch; *wọnsən* wenschen.
wọrdən of *wọrən* worden. §§ 73, opm. 268, 341.
wọrᶃgən worgen.

wo̤rȝm worm; *wo̤rȝmkruet* wormkruid. § 101.
wo̤rst worst; *wo̤rstpın* worstpen. § 93.
wo̤rstələn worstelen. § 101.
wo̤rtəl wortel; *wo̤rtəlof* wortelloof. § 101.
wukərən woekeren.
wundər wonder, subst.; wonderlijk, adj. *ȝnwundərəvent* een wonderlijke man. § 99.
wūȝnən wonen; *wūȝnəŋ* woning. § 102.
wunt wond, subst. § 99.
wūȝnzdaχ Woensdag.
wuelı·j wij, pron. pers. § 300.

z.

zabən zuigen op iets; *zabələn* idem.
zāχ zaag; *zāgəmē·ȝl* zaagmeel; *zāgən* zagen. § 57.
zaχt en *zaft* zacht; *zaχjes* zachtjes, langzaam.
zāk zaak, nering.
zak zak; *azənzakınməkōȝrzıtən* als een zak in elkaar zitten.
zakən zakken, dalen; *nōbənē·jəzakən* naar beneden zakken.
zōȝl˛zaal; zadel; *zōȝləmākər* zadelmaker; *zōȝlpunt* deel v. d. ploeg. § 57.
zōȝləχ zalig.
zalȝf zalf.
zalȝm psalm; *zalȝmpjən* psalm.
zāmələn verzamelen.
zānəkən zaniken, zeuren; *gəzānək* gezanik.
zaŋ zang; zangvereeniging.
zānt zand; *zāndərəχ* zandig, zanderig. § 50
zōȝt zaad; inzet van een spel; *ȝkhemənzōȝtwē·ȝr* ik heb mijn inzet terug. § 105.
zat genoeg; *ȝkhezat* ik heb genoeg; brooddronken, *zadəko̤nstən* brooddronken streken; *hı·jwasat* hij was dronken. § 49.
zārȝk zerk.
zōȝtərdaχ Zaterdag; *sōȝtərdaχs* 's Zaterdags.
zə zij, ze; pron. pers. § 302.
zē·j zee. § 137.

zejən zaaien. §§ 108, 338.

zejkən wateren; *zejkərtšən* lastig kereltje. § 138.

zejsəm zeis; *zejsəmhē·t* groene topjes v. d. hei.

zeldən zelden. § 70.

zeləf zelf, meestal *ejgəst*; *zeləfkānt* zelfkant. § 70.

zeltsām zeldzaam; *ətıseltsām* 't is buitengewoon.

zē·gəl zegel; *zē·gələn* zegelen.

zē·gən zegen; *zē·gənən* zegenen.

zegən of *zēgən* zeggen.

zē·kər zeker; *ətısē·kər* 't is heusch waar; *ənzē·kəre P.* een zekere P.; zie *zē mər.*

zē·əl zeel; *holəpsē·əl* kruistouw dat men gebruikt bij 't kruien, of bij 't dragen van een baar. § 136.

zē·məl zemel.

zē·mən zeemen, afwasschen; was bereiden; *zē·məlap* lap om te zeemen; *zē·mlē·ər* zeemleer. § 136.

zē·mər zeker; *zē·kər* gebruiken ter bevestiging geldt bij velen voor *zont* zonde, vandaar dat men 't heeft verbasterd tot *zē·mər.*

zē·ən zeen.

zē·ənəŋs of *zē·ənəŋən* zenuwen; *zē·ənənaχtəχ* zenuwachtig.

zē·p zeep. § 136.

zē·ər zeer, pijn; *kwō·ətsē·ər* klieruitslag op 't hoofd; *əkdumәzē·ər* ik doe me pijn; *dazouwtsē·ər* dat is oud zeer. § 136.

zē·ərt pijn; *zē·ərtıntlīf* pijn in de maag.

zes zes; *baləvandəzes* ballen van 6 om 1 cent. § 70.

zət zet, streek; *zetən* zetten; *əkanəmnīsetən* ik mag hem niet lijden. § 59.

zē·təl zetel, stoel.

zē·vər zeever, speeksel; *zē·vərzakjən* zeeverzakje aan de pijp; *zē·vərən* kwijlen. § 736.

zıχt sikkel.

zı·j zijde spek.

zı·j zij, pron. pers. § 302.

zı·j zijde, stof; *zı·jgōərən* naaizijde. § 117*b*.

zı·k ziek, adj.; *zı·kən* ziek zijn; *zı·ktən* ziekte. § 153.

zī·əl ziel; *ôpsənzı·əlkômən* op zijn rug komen, ranselen.

zılẓvər zilver; *zılẓvərən* zilveren. § 293.
zī·ẓn zien; *ẓkmaχtnīsī·ẓn* ik heb er een afkeer van. § 334, opm.
zīn zijn, wezen, werkw.; pron. poss. §§ 305.
zın zin, lust, trek; wil.
zındələk zindelijk.
zınəχejt zin, lust, trek.
zıŋən zingen; *zıŋstər* zangster. §§ 81, 331.
zıŋk zink; *zıŋkən* van zink, adj.
zıŋkən zinken, werkw. §§ 81, 331.
zıŋkəs zinkings.
zī·ẓr zier, klein beetje; *gınzī·ẓr* geen zier; *ẓnzī·ẓrtšən* een klein beetje.
zīt zijde; *pīnındəzīt* pijn in de zijde. § 116.
zıtən zitten; wonen; *jəzıtəndərōẓrəχ* je woont er gezellig.
zòχ zog, melk; zeug, meestal *zuχ*.
zō·j zode, plagge; hoeveelheid; *ənzō·ẓtjən* een rommeltje; een maaltje.
zok sok; *zokərəχ* sokkerig, zonder energie.
zoldər zolder; kruis in de broek.
zō·ẓl zool.
zòməχt menigte, hoeveelheid; *ẓkhedərənzòməχt* ik heb er wat van.
zòn zon; zoo een.
zòts troep, hoeveelheid; *ẓnhē·ẓləzòts* een groote hoeveelheid.
zoṷʷt zout; *hı·jvərdī·ẓntnoχīnzoṷʷtındəpap* hij verdient nog geen zout in de pap. § 52.
zö·ft zeef. §§ 88, 212, 3°.
zö·kən zoeken; *hı·jzö·ktjə* hij zoekt je (te vangen). §§ 124, 344.
zö·m zoom; *zö·mən* zoomen.
zö·ẓnəŋ voerbak v. d. varkens.
zö·ẓrən zeuren, zaniken.
zö·t zoet; *zö·tevē·ẓntjəs* zoete veentjes, appelsoort. § 124.
zö·vən zeven; z. *pet*. §§ 88, 318.
zọχt ziekte; *zọχtəχ* ziekelijk; zucht; *zọχtən* zuchten. § 101.
zọftən ziften.
zọk zulk; *zọksō·ẓrt* zulk soort. § 101.
zọl drinkbak voor de koeien.

zǫlən of *zǫn* zullen. § 340.

zǫltfət vet v. rolpens. § 101.

zǫnt zonde; *dasǫnt* dat is zonde, jammer; *dōᶍrdujəzǫntmē·j* daar zondig-je mee. §§ 101, 169 3°.

zǫntχat zundgat.

zǫrᶍχ of *zorᶍχ* zorg; zorgzaam meisje; leunstoel; *zǫrᶍγən* zorgen. § 93.

zǫstər zuster.

zuχ zeug; *keldərzuχ* pissebed; zie *papsuχ*.

zumər zomer; *sumərs* 's zomers.

zundər zonder; *jɪ·jbɪnīsundər* jij bent niet zonder.

zundərlɪŋ zonderling.

zūᶍl zoel, warm.

zūᶍn zoon; *hɪ·jhedalgrō·ᶍtəzūᶍns* hij heeft al groote zoons.

zügən zuigen, zoogen. §§ 130, 329.

züja wieg.

züjən zuiden; *züjəwīnt* zuidenwind. § 130.

zuekən zuigen, zoogen.

zuel zuil. § 129.

zuelɪ·j zijlieden, pron. pers. § 302.

zuemən in *verzuemən* verzuimen. § 129.

zuenəχ zuinig; *hɪ·jɪshē·ᶍlzuenəχ* hij is doodelijk ziek.

zuepən zuipen; *zuepərt* dronkaard; *zueplap* idem. §§ 129, 329.

züvəl zuivel. § 130.

züvər zuiver; *züvərɪndəlē·ᶍr* orthodox.

zūᶍr zuur. § 131.

zūᶍrəŋ zuring. § 131.

zwōj zwade; zie *zwat*.

zwāgər zwager.

zwak slap, lenig.

zwōᶍləf zwaluw; *zwōᶍləwəstart* zwaluwstaart.

zwōᶍn zwaan. § 56.

zwōᶍr zwaar; orthodox; *zwōᶍrwē·ᶍr* onweer; *zwōᶍrt(ən)* zwaarte. §§ 105, 169 6°.

zwārᶍm zwerm; *zwārᶍmən* zwermen.

zwārᶍvən zwerven. §§ 72, 332.

zwō̜rt zwoerd.

zwart zwart adj.; *dəzwart* zwarte vlekken in goed; *zwartmū̜s* boerenkool.

zwat zwade; *dərzɪtənmō·jəzwatóp* het gras (de rogge) staat goed; *zwatjən* idem.

zweχtəl zwachtel; *zweχtələn* zwachtelen.

zwejm zweem; *gīnzwejm* geen zweem.

zwē·ɡ̊l streep bijeen geharkt hooi.

zwelən zwellen. §§ 59, 332.

zwē·p zweep; *hesəzwē·p* korte zweep. § 136.

zwemən zwemmen.

zweŋəl zwengel.

zwē·ɡ̊r zweer; *pɪnzwē·ɡ̊r* steenpuist; *zwē·ɡ̊rən* zweren. § 335.

zwērt zwaard. § 71.

zwē·t zweet; *zwē·tən* zweten. § 136.

zwetsən zwetsen, opsnijden.

zwē·vəl zwavel; *zwē·vələn* zwavelen. § 75.

zwē·vən zweven. § 75.

zwɪ·χ twijg; *ənzwɪ·χjən* een twijgje. § 117*a*.

zwɪ·gən zwijgen. §§ 117*a*, 328.

zwɪ·j geil, welig; *dəkō·ɡ̊lstōdzwɪ·j* de kool staat welig.

zwɪkən zwikken, buigen.

zwɪl eelt; *zwɪlɪndəvɪŋ̊ərs* eelt in de vingers.

zwīməl zwijmel, kattenziekte.

zwī·ɡ̊rən zwieren.

zwuŋ̊k zwonk; *mɪdənzwuŋ̊k* met een glimp.

AANHANGSEL.

---

a. Verdubbeling van medeklinkers (zie § 177).

Door Prof. Zwaardemaker daartoe in de gelegenheid gesteld, heb ik, in het physiol. laboratorium, onder leiding van Prof. Gallée, door proeven met de registratie-apparaten [1]) getracht eenige zekerheid te krijgen omtrent de phonetische waarde van zoogenoemde dubbelkonsonanten. Een volledig onderzoek, waarvoor alle medeklinkers achtereenvolgens zouden moeten worden geregistreerd na elke vokaal in verschillende „abstufungen", zou te uitvoerig worden, en ik beperkte mij derhalve tot het registreeren van *k* en *t* in de volgende uitdrukkingen:

I. a. *katənenkōʒtərs — ofkōʒtərzenkatən*
ka*tt*en en ka*t*ers — of ka*t*ers en ka*tt*en.
b. *nē·tənenetən — ofnetənenē·tən*
ne*t*en en ne*tt*en — of ne*tt*en en ne*t*en.
c. *spītənenspɩtən — ofspɩtənenspītən*
spij*t*en en spi*tt*en — of spi*tt*en en spij*t*en.
d. *bòtənenbō·ʒtən — ofbō·ʒtənenbòtən*
bo*tt*en en boo*t*en — of boo*t*en en bo*tt*en.
II. a. *hākənenhakən — ofhakənenhākən*
ha*k*en en ha*kk*en — of ha*kk*en en ha*k*en.

---

1) Een beschrijving van deze apparaten, en hun werking is te vinden in: „Onderzoekingen gedaan in het physiol. laboratorium der Utr. Hoogeschool. Vijfde reeks. I. Eerste afl. p. 59 e. v.; Die neueren Sprachen, VIII, 8, en in: La Voix, Revue Mensuelle, XI, 124, pg. 97.

b. *stē·kənənstekən — ofstekənənstē·kən*
ste*k*en en ste*kk*en — of ste*kk*en en ste*k*en.
c. *strīkənənstrıkən — ofstrıkənənstrīkən*
strij*k*en en stri*kk*en — of stri*kk*en en strij*k*en.
d. *stokənənstō·kən — ofstō·kənənstokkən*
sto*kk*en en sto*k*en — of sto*k*en en sto*kk*en.

Zooals men ziet, staat in elke uitdrukking zoogenoemde *tt* of *kk* tegenover *t* of *k* en omgekeerd *t* of *k* tegenover zoogenoemde *tt* en *kk*. In elke uitdrukking worden dus de woorden met *tt* of *kk*, zoowel als die met *t* of *k* éénmaal zeer sterk en éénmaal zwak geaccentueerd.

Bij het uitrekenen der curven kreeg ik tot uitkomst, dat de gemiddelde duur in seconden was:

I. a.	van *tt* 0,12,	*t* 0,12,	*t* 0,20	en *tt* 0,15;	gem.	*tt* 0,135,	*t* 0,16
b.	„ *t* 0,23,	*tt* 0,21,	*tt* 0,24	„ *t* 0,20;	„	*tt* 0,225,	*t* 0,215
c.	„ *t* 0,21,	*tt* 0,10,	*tt* 0,30	„ *t* 0,10;	„	*tt* 0,20,	*t* 0,155
d.	„ *tt* 0,28,	*t* 0,19,	*t* 0,11	„ *tt* 0,14;	„	*tt* 0,21,	*t* 0,15
						tt 0,770,	*t* 0,680

De gemiddelde duur van zoogenoemde *tt* is dus $\frac{0{,}770}{4}$ sec. = 0,1925 sec., en van *t* $\frac{0{,}680}{4}$ sec. = 0,170 sec., m. a. w. de gemiddelde duur van den dubbelkonsonant *t* is 1,132 of bijna $1^1/_7$ maal dien van den enkelv. konsonant *t*; bovendien is in de curve geen verdubbeling waar te nemen, zoodat ik meende zoowel den dubbelen als den enkelen konsonant door één letterteeken voor te kunnen stellen.

De berekening der andere curven gaf mij de volgende uitkomst in seconden:

II. a.	van *k* 0,30,	*kk* 0,29,	*kk* 0,25,	*k* 0,19;	gem.	*k* 0,245,	*kk* 0,27
b.	„ *k* 0,19,	*kk* 0,20,	*kk* 0,25,	*k* 0,20;	„	*k* 0,195,	*kk* 0,225
c.	„ *k* 0,27,	*kk* 0,30,	*kk* 0,30,	*k* 0,22;	„	*k* 0,245,	*kk* 0,30
d.	„ *kk* 0,175,	*k* 0,255,	*k* 0,30,	*kk* 0,16;	„	*k* 0,2775,	*kk* 0,1675
						k 0,9625,	*kk* 0,9625

De gemiddelde duur van zoogenoemde *kk* is dus $\frac{0{,}9625}{4}$ sec.

= 0,2406 sec. en die van *k* eveneens, of m. a. w. de gemiddelde duur van den dubbelkonsonant *k* is gelijk aan dien van den enkelvoudigen konsonant *k*. 't Behoeft voorzeker geen betoog, dat ook in dit geval het enkele letterteeken gebruikt mag worden om den „dubbelkonsonant" voor te stellen.

De andere medeklinkers kon ik helaas niet onderzoeken, doch in de verkregen uitkomsten van de meegedeelde proeven meende ik aanleiding te vinden om ook de andere „dubbelkonsonanten" enkelvoudig voor te stellen.

b. Vragenlijstje.

Aan de Hoofden van Scholen der op 't kaartje aangegeven en eenige daarbuiten gelegen plaatsen zond ik dit vragenlijstje, met vriendelijk verzoek van onderstaande woorden die te onderstrepen welke in de plaats hunner inwoning gebruikt worden, of anders het juiste woord in te vullen.

ander, *aander*,
schande, *sjaant*,
af, *of*,
slap, *slop*,
bracht, *brocht*,
koud, *kolt*,
baard, *boart* [1],
vaart, *voart*,
erwt, *aart*,
gard, *gaart*,
arm, *arrem*, *ārem*,
sterk, *starrek*, *stārek*,
gras, *gres*,
gaar, *goar*,
gaan, *goan*,
kaal, *koal*,
hazelnoot, *hoazelnoet*,

schraal, *schroal*, *sjroai*,
vadem, *voadem*, *voajem*,
haas, *hoas*,
maat, *moat*,
dragen, *droagen*,
kraken, *kroaken*,
graven, *groaven*,
stapel, *stoapel*,
naam, *noam*,
hij valt, . . . *velt*,
lente, *leinten*, *leint*,
erf, *arref*, *āref*,
vaardig, *veerdig*,
paard, *peert*,
mensch, *mins*,
ekster, *eekster*,
egge, *eg*, *eegt*,

1) oa stelt een klank voor, die het midden houdt tusschen *aa* en *oo*.

hij legt, ... *leit*,
ijzen, *iezen* [1]),
hitte, *het*,
haard, *heert*,
hart, *harte*, *hat*,
berg, *barreg*, *bāreg*,
dorp, *darrep*, *dārep*, *derrep*
karn, *kaar*,
parel, *pèrel*,
ginds, *gint*, *gunt*,
gerecht, *gericht*,
hij neemt, *nimt*,
binden, *bīnden* [2]), *beinden*,
winter, *wīnter*, *weinter*,
grendel, *grundel*,
rimpel, *rumpel*,
spelen, *speulen*,
speen, *speun*,
goud, *golt*,
bord, *bȯrt* [3]), *burt*, *bört* [4]),
korf, *kȯrref*, *kurref*, *körref*,
zorg, *zȯrreg*, *zurreg*, *zörreg*,
vogel, *voegel*,
bul, *bol*,
lucht, *lȯcht*,
honger, *hoenger*,
gebonden, *eboenden*,
ons, *oens*,
vonk, *voenk*
kopje, *kopjen*, *kōpjen*,
bunzing, *bunsem*,
wolf, *wulf*,
kogel, *koegel*,
door (praep.), *deur*,
droog, *dreug*,
koning, *keuning*, *koening*,
goot, *geut*.
ader, *oar*,
naad, *noat*,
braden, *broajen*,
aas, *oas*,
razen, *roazen*,
paal, *poal*,
jaar, *joar*,
spaan, *spoan*,
bekwaam, *bekwaam*,
schapen, *sjāp(en)*, *sjoap(en)*,
vragen, *vroagen*,
tafel, *toafel*, *tavel*,
draaien, *dreijen*,
kaas, *keis*, *kees*,
gaaf, *geif*, *geef*,
waaien, *weijen*,
paaltje, *poalsjen*, *pöltjen*,
ging, *gȯng*,
spiegel, *spegel*,
prijzen, *priezen*,
krijt, *krīt*,
brief, *breef*,
bijl, *biel*, *bīl*,

1) ie stelt denzelfden klank voor als *ie* in het Nederl. *Piet*.

2) ī stelt een klank voor, dien men een gerekte *i* zou kunnen noemen, zij ligt tusschen *i* en *ie*.

3) ȯ stelt den o-klank voor van het Nederlandsche *krȯm*.

4) ö heeft veel overeenkomst met *eu* uit het Fransche *neuf*.

bezwijken, *bezwīken*,
kwijnen, *kwīnen*,
wijs (adj.), *wies*, *wīs*,
blijven, *blieven*,
krijgen, *kriegen*,
rijzen, *riezen*,
brij, *brie*,
snijden, *sneijen*, *sniejen*,
sneeuwen, *sneejen*, *sniejen*,
vijand, *vieant*, *vieānt*,
gij, *jij*, *jie*, *ie*,
wij, *wie*, *wullie*, *wuelie* [1]),
drie, *dree*,
bloeien, *bleujen*,
broeien, *breujen*,
hooren, *heuren*,
broeder, *breur*,
bloempje(n), *bluumpjen*,
bruin, *broen*, *bruen*,
kruit, *kroet*, *kruet*,
pruim, *proem*, *pruem*,
zuipen, *zoepen*, *zuepen*,
druif, *druuf*,
kluiven, *kluven*,
huig, *huug*,
suizen, *suzen*, *soezen*,
bleeken, *bleiken*,
deelen, *deilen*,
vleesch, *vleis*,
heeten, *heiten*,
geen, *gīn*, *gien*,
gelooven, *gleuven*,
stroopen, *streupen*,
bloode, *bleu*,
koopen, *keupen*,
noodig, *neudig*,
boos, *beus*,
brouwen (lispelen), *briejen*,
bij, *bie*,
knie, *knei*,
nieuw, *nei*, *niej*,
ruimte, *ruem(en)*,
wringen, *vringen*,
hij gaat, ... *geet*,
hij slaat, ... *sleet*,
hij staat, ... *steet*,
schoon, *sjoon*,
gij ziet, ... *zien*,
ik doe, *ik doet*,
plan, *plaān*,
genomen, *enomen*, *eneumen*,
ik neem, *neme*,
zaak, *zake*,
bode, *booi*,
veel, *veul*, *veule*, *völle*,
doen wij, *doeve*,
laten wij, *loave*,
anders, *aanderst*,
in den arm, *inde-nārem*,

1) *ue* klinkt doffer dan de *u* in het Nederl. *schuw*.

c. Toevoegsels en Verbeteringen.

bl. 9 reg. 10 v. b. moet staan: *man* man (ohd. *man*).
„ 11 reg. 7 v. b. moet staan: *hōzənūət* i. pl. v. *hōzəlnūt.*
„ 16 reg. 2 v. b. moet vervallen *het* enz. tot *knext.*
„ 16 reg. 15 v. o. moet staan: *zeləf* i. pl. v. *zeləf.*
„ 17 reg. 7 v. o. moet staan: *lē·zən* lezen (got. *lisan*).
„ 20 laatste reg. moet staan: doo- i. pl. v. door.
„ 23 reg. 8 v. b. moet staan: *šófəl* i. pl. v. *šofəl.*
„ 24 reg. 14 v. b. moet staan: *vūgəl* i. pl. v. *vugəl.*
„ 33 reg. 12 v. o. moet vervallen *hō·ən* enz. tot *mō·j* reg. 11 v. o.
„ 34 reg. 7 v o. moet staan: *kruem* kruimel (mnl. *crūme*).
„ 45 reg. 2 v. b. moet staan: *ō·ərloχ* i. pl. v. *o·ərloχ.*
„ 47 reg. 9. v. o. moet staan *Noord*-Bevelandsch.
„ 51 reg. 12 v. b. moet staan *tāvəl*, *wāvəl* i. pl. v. *tavəl*, *wavəl.*
„ 54 aan § 232 toevoegen: In de part. praet. valt *g* van het praefix *ge* (os. *gi*) weg, b.v. *ənō·mən* genomen; zie § 325.
„ 58 reg. 10 v. o. moet staan: *c* i. pl. v. III.
„ 74 reg. 14 v. b. moet staan: *snot* i. pl. v. *snót.*
„ 84 reg. 7, 8 en 9 v. b. te zetten onder § 315.
„ 90 aan § 335 als 2° Opm. toevoegen: Eigenaardig is de vervoeging van *stōən* staan (got. *standan*), praes. 1° sg. *stō*, praet. *stıŋ* of *stóŋ*, *stıŋən* of *stóŋən*, *əstōən.*

In de **woordenlijst** aanvullen of verbeteren:

bl. 96 na *ōjəm: ājən* aaien, steelen.
„ 98 na *anlegən: anleŋən* aanlengen, verdunnen.
„ 99 onder *apel* appel: *jəmóndō·ərdəzūərənapəlhē·ənbītən* je moet door den zuren appel heen bijten (als je vooruit komen wilt).
„ 100 onder *ārt* erwt: *ārtəpūələn* peulen.
„ 101 onder *balək: ətō·vərdəbaləkχō·jən* het over de balk gooien, verkwistend zijn.
„ 102 achter *bōərtšrapər:* of *bōərtšrabər.*
„ 107 onder *bītən: bītjən* beetje; *ənhē·əlbītjən* een vrij groote hoeveelheid.
„ 109 na *bloḳəχ: bloṭs* blut, lens.
„ 119 onder *dō·mən* staat *God dom* moet zijn *Goddome.*
„ 121 onder *drıŋkən*: *druŋkənt* dronken, *əndruŋkəndəkērəl* een dronken kerel.

bl. 121 na *drö·ǥnən: drö·təl* 't zelfde als dreumes.
„ 130 na *gal: galdərı·j* galerij.
„ 133 na *gē·ǥr: gərānt* begrootelijk, bv. *dazmətəgərāntof* dat begroot me te zeer, dat is te kostbaar.
„ 138 na *gǫnzən: gǫps* de beide handen geopend tegen elkaar, zoodat ze een bakje vormen.
„ 138 *gǫr* in: *òptəgǫrəvutən* 't zelfde als *òptəvǫrəvutən*; zie *vǫr*.
„ 140 achter *hōǥr* haar. § 105: *gīnhōǥr* geen haar, niets; *dərzıtχīnkwōǥlhōǥrındı·jòŋ* die jongen heeft een zeer goed karakter; *ǥthōǥrwē·ǥrǫmhōǥlən* 't haar weerom (terug) halen, zich wreken; *hōǥròptətāndhen* haar op de tanden hebben.
„ 144 lees *hǫlǥpsē·ǥl* i. pl. v. *hǫlĕpsē·ǥl*.
„ 148 na *jǫfərən*: *jǫrǥk* jurk, japon.
„ 148 na *ju: juehı·j* pron. pers. of poss. pl. 2ᵉ ps.; zie §§ 301, 305.
„ 150 onder *kōǥtər: kōjəman* liefkoozingswoord voor *kōǥtər*.
„ 151 na *kətūǥn: kəzīn* kozijn § 121.
„ 157 onder *koǥʷt: ənkoǥwəkrımpərt* een koudkleum.
„ 165 voor *leŋtən: leŋən* langer worden.
„ 166 onder *līk: ənklaplīksfǫrdəbek* een klap vlak in 't gezicht.
„ 168 na *lō·vərtšən: lō·ǥzən* loozen, afschepen. § 148.
„ 187 na *pujər: pūǥl* peul; zie aanvullingen v. *ārt*.
„ 188 na *rām: rāmt* pl. *rāmdən* raam, subst.
„ 190 na *rıŋkələn: rīns* zuur, adj.
„ 191 achter *röχ: fraŋkòptəröχhen* Frank op den rug hebben, lui, slaperig zijn; *dəbǫnšō·ǥtəròptərǫχhen*, den Bunschoter op den rug hebben, idem.
„ 192 achter *rǫt* staat bluts, moet zijn blut.
„ 195 achter *šıp: ənšıpmısūǥrəapəls* een schip met zure appels, een regenbui, ook fig. een huilerig of boos gezicht.
„ 195 boven *šòdəkən: šòbərən* schuren, krabben, jeuken.
„ 200 na *smē·jən: smē·ǥlən* smalen, schimpen.
„ 213 onder *tū: entūvərdan* en toen voortaan, en verder.
„ 216 na *unwat: unwē·ǥr* onweder, donder.
„ 217 na *vıŋk: vīnstər* venster, raam, vensterluik.
„ 226 na *wē·ǥr: wē·ǥrwejəχejt* weeheid, flauwte.

c. Toevoegsels en Verbeteringen.

bl. 9 reg. 10 v. b. moet staan: *man* man (ohd. *man*).
„ 11 reg. 7 v. b. moet staan: *hōzənūẓt* i. pl. v. *hōzəlnūt*.
„ 16 reg. 2 v. b. moet vervallen *het* enz. tot *kneχt*.
„ 16 reg. 15 v. o. moet staan: *zelẓf* i. pl. v. *zeləf*.
„ 17 reg. 7 v. o. moet staan: *lē·zən* lezen (got. *lisan*).
„ 20 laatste reg. moet staan: doo- i. pl. v. door.
„ 23 reg. 8 v. b. moet staan: *šòfəl* i. pl. v. *šofəl*.
„ 24 reg. 14 v. b. moet staan: *vūgəl* i. pl. v. *vugəl*.
„ 33 reg. 12 v. o. moet vervallen *hō·ẓn* enz. tot *mō·j* reg. 11 v. o.
„ 34 reg. 7 v o. moet staan: *kruem* kruimel (mnl. *crūme*).
„ 45 reg. 2 v. b. moet staan: *ō·ẓrloχ* i. pl. v. *o·ẓrloχ*.
„ 47 reg. 9. v. o. moet staan *Noord*-Bevelandsch.
„ 51 reg. 12 v. b. moet staan *tāvəl*, *wāvəl* i. pl. v. *tavəl*, *wavəl*.
„ 54 aan § 232 toevoegen: In de part. praet. valt *g* van het praefix *ge* (os. *gi*) weg, b.v. *ẓnō·mən* genomen; zie § 325.
„ 58 reg. 10 v. o. moet staan: *c* i. pl. v. III.
„ 74 reg. 14 v. b. moet staan: *snot* i. pl. v. *snòt*.
„ 84 reg. 7, 8 en 9 v. b te zetten onder § 315.
„ 90 aan § 335 als 2° Opm. toevoegen: Eigenaardig is de vervoeging van *stōẓn* staan (got. *standan*), praes. 1° sg. *stō*, praet. *stiŋ* of *stòŋ*, *stiŋən* of *stòŋən*, *ẓstōẓn*.

In de **woordenlijst** aanvullen of verbeteren:

bl. 96 na *ōjəm*: *ājən* aaien, steelen.
„ 98 na *anlegən*: *anleŋən* aanlengen, verdunnen.
„ 99 onder *apel* appel: *jəmòndō·ẓrdəzūẓrənapəlhē·ẓnbītən* je moet door den zuren appel heen bijten (als je vooruit komen wilt).
„ 100 onder *ārt* erwt: *ārtəpūẓlən* peulen.
„ 101 onder *balẓk*: *ẓtō·vərdəbalẓkχō·jən* het over de balk gooien, verkwistend zijn.
„ 102 achter *bōẓrtšrapər*: of *bōẓrtšrabər*.
„ 107 onder *bītən*: *bītjən* beetje; *ənhē·ẓlbītjən* een vrij groote hoeveelheid.
„ 109 na *blokəχ*: *blots* blut, lens.
„ 119 onder *dō·mən* staat *God dom* moet zijn *Goddome*.
„ 121 onder *driŋkən*: *druŋkənt* dronken, *əndruŋkəndəkērəl* een dronken kerel.

bl. 121 na *drögnen*: *drötel* 't zelfde als dreumes

„ 130 na *gal*: *galderij* galerij.

„ 133 na *ge'gr*: *gerant* begrootelijk, bv. [illegible] dat begroot me te zeer, dat is te kostbaar

„ 138 na *gunzen*: *gapa* de beide handen gespannd tegen elkaar, zoodat ze een bakje vormen.

„ 138 *ggr* in: [illegible] 't zelfde als [illegible], zie [illegible]

„ 140 achter *hogr* haar. § 105 [illegible] geen haar, niets; [illegible] die jongen heeft een zeer goed karakter; [illegible] 't haar waaien [illegible], zich wreken; [illegible] haar op de tanden hebben

„ 144 [illegible]

[illegible]

LITERATUUR.

J. Franck. Etymol. Woordenboek der Nederl. Taal. 1892.

Fr. Kluge. Etymol. Wörterbuch der Deutschen Sprache 6e Aufl. 1899.

A. Lübben. Mittelniederdeutsches Handwörterbuch. 1888.

F. Holthausen. Altsächsisches Elementarbuch. 1900.

J. H. Gallée. Altsächsische Grammatik. 1891.

W. Braune. Abriss der Althochdeutschen Grammatik. 3e Aufl. 1900.

Ed. Sievers. Abriss der Angelsächsischen Grammatik. 1895.

W. Braune. Gotische Grammatik. 4e Aufl. 1895.

J. H. Gallée. Woordenboek van het Geldersch-Overijselsch Dialect. 1895.

M. Bruijel. Het Dialect van Elten-Bergh. 1901.

A. Opprel. Het Dialect van Oud-Beierland. 1896.

A. Verschuur. Klankleer van het Noord-Bevelandsch. 1901.

Fr. Kauffman. Geschichte der Schwäbischen Mundart im Mittelalter und in der Neuzeit. 1890.

F. Holthausen. Die Soester Mundart. 1886.

E. Maurmann. Grammatik der Mundart von Mülheim a. d. Ruhr. 1898.

E. Sievers. Grundzüge der Phonetik zur Einführung in die Lautlehre der Indogermanischen Sprachen. 4e Aufl. 1893.

W. Vietor. Elemente der Phonetik des Deutschen, Englischen und Französischen. 3e Aufl. 1893.

J. te Winkel. Geschichte der Niederländischen Sprache. 1898.

J. te Winkel. De Noordnederlandsche Tongvallen. Afl. 1. Leiden. E. J. Brill.

H. Zwaardemaker. Graphiek der Spraakbeweging in „Onderzoekingen gedaan in het physiol. laboratorium der Utr. Hoogeschool. Uitgeg. door C. A. Pekelharing en H. Zwaardemaker Ve reeks, 1, afl. 1.

LIJST VAN AFKORTINGEN.

A., *acc.* accusatief.
adj. adjectief.
ags. Angel-Saksisch.
beh. behalve.
b.v. bij voorbeeld.
causat. causatief.
compar. comparatief.
compos. compositum.
D., *dat.* datief.
demonstr. demonstratief.
dent. dentaal.
eng. Engelsch.
fem., *f.* femininum.
fra. Fransch.
fri. Friesch.
germ. Germaansch.
got. Gotisch.
gr. Grieksch.
imper. imperatief.
indic. indicatief.
inf., *infin.* infinitief.
intrans. intransitief.
kons., *konson.* konsonant.
lat. Latijn.
manl., *ml.* manlijk.
masc., *m.* masculinum.
mlat. Middel-Latijn.
mhd. Middel-Hoogduitsch.
mnd. Middel-Nederduitsch.
mnl. Middel-Nederlandsch.
N., *nom.* nominatief.
naamv. naamval.
ned., *nederl.*, *ndl.* Nederlandsch.
n. eng. Nieuw Engelsch.
neutr., *n.* neutrum.
nhd. Nieuw-Hoogduitsch.
nnd. Nieuw-Nederduitsch.
nl. namelijk.
ofra. Oud-Fransch.
ofri. Oud-Friesch.
ohd. Oud-Hoogduitsch.
ond. Oud-Nederduitsch.
onz. onzijdig.
opm. opmerking.
os. Oud-Saksisch.
oud-germ. Oud-Germaansch.
part. participium.
pers., *ps.*, persoon of persoonlijk.
pl., *plur.* pluralis.
poss. possessief.
praes. praesens.
praet. praeteritum.
pron. pronomen.
reflex. reflexief.
sing., *sg.* singularis.
skr. sanskryt.
subst. substantief.
trans. transitief.
vok. vokaal.
vgl. vergelijk.
W.-Germ. West-Germaansch.
wt. wortel.
w.w. werkwoord.
zw. zwe. Zweedsch.

STELLINGEN.

I.

Voor de vaststelling der grenzen van een dialect levert de klankleer ons meer betrouwbare gegevens dan de woordenschat.

II.

Tegen de aannemelijkheid van Trautman's bewering (Finn und Hildebrand 1903), dat het Oud-Hoogduitsche Hildebrandslied een Oud-Engelsch origineel zou hebben, levert vs. 48: *„dat dû noh bi desemo rîche, reccheo ni wurti"* een gewichtig bezwaar op.

III.

Het Angel-Saksische *yrhþ* is verwant met het Nederlandsche *erg* (mnl. *erch* en *arch*).

IV.

Er is geen voldoende reden om met Thurneysen (Wölfflins Archiv 13, 18) *aangezicht* aan te nemen als grondbeteekenis van de praepositie Got. *and*, Lat. *ante*, Gr. *ἀντί* en het Oud.-Ind. adverbium *ánti*.

V.

De inschuiving van *b* tusschen *m* en *r* in het Ond. *timbar*, Got. *timbr-* moet dagteekenen van Voor-Germaanschen tijd.

VI.

In Hêliand (ed. Behaghel) vs. 2592 is de door Scherer (Müllenhoff, Sprachpr.[2] 49) voorgestelde verandering van *accaro* in *uuocaro* onnoodig, indien men het accent laat vallen op *endi.*

VII.

Roediger's vermoeden (Azdf 5.288) als zouden na *runon* (Hêliand, ed. Behaghel vs. 5751) eenige woorden zijn weggevallen, is gegrond.

VIII.

Ten onrechte leidt Franck (Etym. Wdbk. der Ned. Taal) het Nederlandsche *eest* af van een wortel *id*: *aid*, voorgerm. *idh* „branden."

IX.

De bewering van Vercoullie (Bekn. Etym. Wdbk. der Ned. Taal i. v. *benard*) dat *nar* staat tot *naar* als *bar* tot *baar* is onjuist.

X.

Het Nederlandsche *gerief* is in verband te brengen met het Nederlandsche adjectief *rijf* en het Middel-Nederduitsche adjectief *rive.*

XI.

Voor het fragment der Middel-Nederlandsche vertaling van het *Nibelungenlied* is de titel „Nevelingenlied" niet goed gekozen.

XII.

Het werkzaam aandeel door Agatha Deken genomen in den gezamenlijken letterkundigen arbeid van Elisabeth Wolff en Agatha Deken wordt door velen onderschat.

XIII.

In *Dyerste Prologhe* van Tspel v. d. H. Sacramente v. d. Nieuwervaert (ed. Verwijs) is vs. 54:

uut gevoelen dat wy verkiesen

waarschijnlijk te lezen:

uut dat gevoelen wy verkiesen.

XIV.

In Der Ystorien Bloeme (ed. Oudemans) is vs. 746:

Kan ute jans monde wise

te lezen:

Quam ute jans monde wise.

XV.

Ibid. vs. 1325—28 zijn te lezen:

Ende die vader metten sone
Entie heilege geest, die syn gewone.

XVI.

Ibid. vs. 2160 is te lezen:

Hebbene an den cruce gebonden.

XVII.

In Ferguut (ed. Verwijs—Verdam) zijn vs. 2225—28 te lezen:

Geformeert was alse ere catte
Syn nese, die locken wyt ende platte.

XVIII.

De door Stoett (Spreekw. Spreekw. Uitdr. en Gez. 645) gegeven verklaring van *haar op de tanden hebben* is door een betere te vervangen, welke deze uitdrukking in verband brengt met oud volksgebruik.

XIX.

De traditioneele indeeling der zelfstandige naamwoorden in concrete en abstracte substantieven berust op verkeerde grondslagen en geeft aanleiding tot verwarring.

XX.

De geheime correspondentie in 1672 tusschen Willem van Oranje en Karel II van Engeland gevoerd, geeft veeleer een bewijs van 's prinsen standvastige politieke inzichten, dan dat zij hem tot oneer verstrekt. (Zie: „Hist. Verhaal" van Mr. B. Costerus, 2e dr. 1736 en Fruin in: Bijdr. v. Vad. Gesch. en Oudh. N. R. III.)

XXI.

In den strijd tusschen Maurits en Oldenbarnevelt was het recht aan de zijde van den prins en de Algemeene Staten.

